

Administratieve gegevens van de locatie

Projectnaam: Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek oostvleugel kasteel Montfort
Auteurs: drs. L. Dentener, ing. T. Dorrepaal arch. BNA, drs. F. Coenen
Provincie: Limburg
Gemeente: Roerdalen
Plaats: Montfort
Toponiem: Kasteel Montfort
Adres: Huysdijk 4, 6065 AX Montfort
Kaartblad: 68e
GPS-coördinaten: 51.124422, 5.941903
51.124445, 5.942118
51.124267, 5.942115
51.124255, 5.941949
X-Y-coördinaten: ZW X=193.791 Y=348.438
ZO X=193.854 Y=348.438
NO X=193.854 Y=348.493
NW X=193.791 Y=348.493
Monumentennr: 30069
Archis OMN: 47289
Huidig gebruik: Kasteelruïne, opengesteld voor publiek
Eigenaar: Stichting Kasteel Montfort
p.a. Hoogstraat 4
6065 BC Montfort
info@kasteelmontfort.nl
Contactpersoon: drs. F. Coenen, voorzitter, 06-52341141
Bevoegd gezag: Gemeente Roerdalen
Postbus 6099
6077 ZH St. Odiliënberg
0475-538888
info@roerdalen.nl

Aan dit onderzoek is meegewerkt door:

- Jeroen Clout
- Fedor Coenen
- Teun Dorrepaal
- Carla Dorrepaal-Vlasblom
- Leon Dentener
- Lambert Haan
- Jo Hochstenbach
- Ferd Maessen
- Richard Mestrom
- Ruud Sniijders

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door:

- Rabobank Roermond-Echt
- Meindersma-Sybenga Stichting
- Wijnwinkel Bijlmakers
- Boels Verhuur
- Westrom Roermond
- Stichting Vrienden van Kasteel Montfort

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Hoofdrapport	7
1. Inleiding	9
1.1. Aanleiding	9
1.2. Afbakening onderzoeksgebied	11
1.3. Onderzoeksdoelen	14
1.4. Onderzoeksvragen	14
1.5. Onderzoeksopzet	14
2. Bureauonderzoek	15
2.1. Literatuuronderzoek	15
2.2. Eerder veldonderzoek	60
2.3. Oral history	70
2.4. Verwachtingsmodel	71
3. Veldonderzoek	73
3.1. Handmatig graven van sleuven	73
3.2. Vlak 1	75
3.3. Vlak 2	80
3.4. Vlak 3	83
3.5. Profielen	86
4. Bouwhistorische bevindingen	89
4.1. Inleiding	89
4.2. Algemene bevindingen	89
4.3. Specifieke bevindingen	104
5. Archeologische bevindingen	129
5.1. Inleiding	129
5.2. Algemene bevindingen	130
5.3. Aardewerk.	147
5.4. Bouwkeramiek	154
5.5. Glas	158
5.6. Metaal	161
5.7. Botmateriaal	162
6. Beantwoording onderzoeksvragen	163

Bijlagen	169
Bijlage 1 – Literatuurlijst	171
Bijlage 2 – Tekeningenlijst	177
Bijlage 3 – Vondstenlijst	199
Bijlage 4 – Sporenlijst	205
Bijlage 5 – Aardewerkdeterminatie	237
Bijlage 6 – Fotolijst	255
Bijlage 7 – Afkortingenlijst	347
Bijlage 8 – Coördinaten en hoofdmeetpunten	351
Bijlage 9 – Monsterlijst	355
Bijlage 10 - Voorlopige dozenlijst	359
Bijlage 11 – Plan van aanpak	363

Samenvatting

Stichting Kasteel Montfort heeft begin 2011 in eigen beheer onderzoek verricht in het oostelijk deel van kasteel Montfort te Montfort, gemeente Roerdalen. Het onderzoek kende meerdere aanleidingen, waaronder het krijgen van inzicht in de (on)mogelijkheden van het betrekken van de oostelijke kelders bij het gerestaureerde Jachtslot, ter verruiming van de mogelijkheden tot publieksopenstelling, als onderdeel van het masterplan 'Heerlijkheit Montfort'.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de oostvleugel grote, ruime bakstenen keldergewelven moet hebben gehad, bestemd voor opslag (dit in tegenstelling tot de kelders onder de noordvleugel, waarin de bakkerij en brouwerij waren gehuisvest). Eerder veldonderzoek heeft een toegang met keldertrap vanuit een trappenhal bij de zuidooststoren opgeleverd, terwijl nabij de noordooststoren een dichtgemetselde boog is aangetroffen. De veronderstelde kelders moeten zich tussen beide bevinden. Uit het bureauonderzoek is verder gebleken dat de kelders in 1342-1343 zijn gerealiseerd, waarschijnlijk ongewijzigd zijn gebleven en in 1781-1782 zijn gesloopt. Daarbij zijn de gewelven opgebroken, vrijgekomen materialen verkocht en vervolgens zijn de kelders opgevuld. Bij de bouw van het Jachtslot is het boventerrein van de kasteelruïne verder opgehoogd, een laatste ophoging vond in de eerste helft van de twintigste eeuw plaats.

Bij het veldonderzoek zijn inderdaad de muurresten van de oostvleugel van kasteel Montfort teruggevonden, zowel van het kelderniveau als van delen van het opgaand muurwerk van de begane grond. Het gaat hierbij om zware mergelstenen muren (oplopend tot 2,7 meter dikte) rondom in combinatie met eveneens zware bakstenen steunmuren in de kelders. Daarnaast kent het kelderniveau aan oostzijde in het midden een mergelstenen dwarsmuur, vermoedelijk aangelegd als brandmuur, met daarin een doorgang. Deze dwarsmuur verdeelt de kelder in twee gelijke gedeelten, waarvan het zuidelijk deel grotendeels is ontgraven. Dit leidde tot een grote kelderruimte, met binnenafmetingen van 12 meter lengte (noord-zuid) en 9 meter breedte (oost-west), bestaand uit een centrale kelder met zowel aan oost- als westzijde drie steekkelders, van elkaar gescheiden door voornoemde steunmuren, die de bakstenen gewelven dragen. Doordat de centrale kelder en de zes steekkelders haaks op elkaar staan, kent de centrale gang drie opeenvolgende kruisgewelven. De kelder is opmerkelijk hoog: de ruimte tussen de vleilaag van de vloer en de bovenzijde van het gewelf bedraagt circa 3,9 meter. De tweede kelder, in het nog nauwelijks ontgraven noordelijk deel van de oostvleugel, heeft waarschijnlijk een identieke indeling gehad, voor zover uit teruggevonden muurresten en afmetingen blijkt.

De oostvleugel is in een latere bouwphase dan de bouw van de ringmuur (rond 1260) gebouwd, gelijktijdig met de noordvleugel. Dat blijkt niet alleen uit gebruikte materialen, maar ook uit vervlechting van het muurwerk van beide. De archeologische bevindingen corresponderen met wat bekend is uit archiefonderzoek: in 1342-1343 werden namelijk in opdracht van hertog Reinoud II van Gelre nieuwe woonvleugels binnen de natuurstenen ringmuur gebouwd. Als bouwmeester trad hierbij op Jan van Utrecht of Jan van den Doeme, die tevens betrokken was bij de bouw van de domtoren in Utrecht. De bewaard gebleven bouwrekening spreekt over grote hoeveelheden natuursteen (waaronder mergel) en maar liefst 890.500 bakstenen.

Uit het onderzoek is niet alleen gebleken dat het kelderniveau bakstenen kruisgewelven heeft gehad, maar dat dit ook geldt voor in ieder geval een gedeelte, maar waarschijnlijk de volledige begane grond, waarvan ook enig opgaand muurwerk is teruggevonden. Daarmee onderschrijft het muurwerk het prestigieuze karakter van kasteel Montfort, als belangrijkste Gelders landsheerlijk kasteel in het midden van de veertiende eeuw.

Het terugvinden van restanten van de begane grond van de oostvleugel heeft ook duidelijk gemaakt dat het boventerrein van de kasteelruïne niet het oorspronkelijke begane grondniveau van het kasteel is, aangezien dit nu maar liefst 1,5 meter lager blijkt te liggen. Dit geeft een indicatie van de dikte het grondpakket (en daarmee van de omvang van de grondwerkzaamheden) dat rond 1850 door Burghoff moet zijn aangevoerd om het boventerrein uit te vlakken en nog aanwezig muurwerk van de begane grond van het kasteel (waarschijnlijk té massief om te slopen) af te dekken.

Het kelderniveau van de oostvleugel is bewaard gebleven, met uitzondering van de bovenzijde van de gewelven en enkele gedeelten van de mergelstenen zijwanden. Deze zijn in of kort na 1781 uitgebroken en verkocht. De bewaard gebleven muurresten zijn bouwhistorisch compleet. Dit wil zeggen dat ze alle informatie bevatten, die nodig is om een beeld van het totaal te krijgen en om tot een verantwoorde restauratie te komen. Dit is vooral mogelijk omdat de kelders volgens een repeterend karakter zijn gerealiseerd. Waarschijnlijk is voor iedere steekkelder en voor ieder kruisgewelf hetzelfde formeel gebruikt. De gevonden muurresten passen binnen het vigerend beeld van de bouwgeschiedenis van kasteel Montfort. De conclusie dat de teruggevonden muurresten van het kelderniveau van de oostvleugel ondanks ontbrekende delen als bouwhistorisch compleet aangeduid kunnen worden geldt in ieder geval voor het zuidelijk deel van het kelderniveau. Naar verwachting is dit ook van toepassing op het nog gedeeltelijk te ontgraven noordelijk deel.

In het vulmateriaal zijn diverse archeologische resten gevonden. Allereerst grote hoeveelheden bouwpuin, overwegend baksteenfragmenten. Hele, halve zijn nauwelijks aangetroffen, evenmin koppen. Deze zijn bij de sloop zo goed als zeker allemaal uitgesorteerd en verkocht, terwijl de restanten vervolgens in de kelders zijn gestort. De vervolgens belangrijkste vondstgroep is die van aardewerk, overwegend steengoed. Met uitzondering van twee aardewerkfragmenten uit de ijzertijd, afkomstig uit het grondpakket tegen het binnenplein, komen alle bijna 500 fragmenten overeen met de periode van bewoning van het kasteel: van de 13^e tot de 18^e eeuw. Jonger aardewerk ontbreekt. Fragmenten van teruggevonden kacheltegels wijzen op een hoge status. Het vulpakket kende verder een beperkte hoeveelheid metaal, glas en dierlijk botmateriaal.

Het ontdekte muurwerk is zeer behoudenswaardig, zowel wat betreft de historische waarde als het belevingselement. Behoud van het muurwerk is het best mogelijk wanneer de muurresten worden overdekt, zodat ze niet te lijden hebben van weer en wind. Behoud in de openlucht zal door inwatering en vorst onherroepelijk leiden tot een geleidelijk proces van degeneratie, zowel voor de mergelmuren als voor de bakstenen steunmuren. Bij het afdekken is het zeer aanbevelenswaardig om de kelders weer te verbinden met het kelderniveau van het gerestaureerde Jachtslot, dat oorspronkelijk onderdeel van de oostelijke kelders was, door het herstellen van een verbinding die waarschijnlijk tot 1850 heeft bestaan. Hierdoor kunnen de overdekte kelders goed betrokken worden bij de publieksopenstelling van kasteel Montfort, die hiermee een waardevolle nieuwe dimensie krijgt.

HOOFDRAPPORT

1. Inleiding

Begin 2011 is door de Stichting Kasteel Montfort in eigen beheer een opgraving uitgevoerd in het oostelijk deel van de kasteelruïne, zonder vooraf verleende autorisatie door het bevoegd gezag. Daarbij zijn onder meer belangrijke muurresten van het kelderniveau van de oostvleugel aan het licht gekomen. Aan deze opgraving lag een eigen plan van aanpak ten grondslag, geen officieel PvE.¹ Op 22 juni 2011 is door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed met terugwerkende kracht toestemming voor de opgraving verleend, met daarbij als voorwaarde dat binnen twee jaar na afronding van de opgraving hierover verslag dient te worden gedaan. Daartoe dient het voorliggend rapport.

1.1. Aanleiding

De opgraving in het oostelijk deel van kasteel Montfort kende een meervoudige aanleiding. In willekeurige volgorde ging het hierbij om:

- Opheffen vochtproblematiek: schouwrapporten van de Monumentenwacht wezen op vochtproblemen in de kelderruimten van het in 2005-2006 gerestaureerde Jachtslot, met op termijn rottende vloerbalken op beide niveaus als gevolg. Nadat duidelijk was dat er geen sprake was van een lekkend dak, bleek inwaterend vocht vanuit het achterliggend grondpakket van het oostelijk deel van de kasteelruïne de oorzaak te zijn. Bij de restauratie in 2005-2006 is aldaar het nieuwe muurwerk van een vochtscherm voorzien, het oude (destijds niet ontgraven) muurwerk niet. Het alsnog volledig ontgraven van de oostzijde van deze vochtige keldermuren, om hier vervolgens overal aan de buitenzijde een vochtscherm op aan te brengen, wordt gezien als een goede oplossing om deze wijze van inwatering en daarmee het vochtprobleem structureel op te lossen.

Afbeelding 1.1: Vochtproblematiek in het gerestaureerde Jachtslot: schimmelvorming op de balken in de keukenruimte (links) en doorsijpelend water door het oude muurwerk.

- Vergroten bouwhistorische kennis: een dichtgemetselde boog aan de noordzijde en een dichtgemetselde deuropening aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied deden

---

¹ Dit plan van aanpak is opgenomen in bijlage 11.

vermoeden dat zich hiertussen nog muurresten van het kelderniveau van de oostvleugel van het kasteel moesten bevinden. Onderzoek naar deze muurresten (zoals aard, datering, omvang, diepteligging, enzovoort) draagt bij aan vergroting van onze kennis van de bouwhistorie van kasteel Montfort. Daarnaast kunnen archeologische waarden nadere informatie over het kasteel en zijn bewoners verschaffen.

Afbeelding 1.2: Een dichtgemetselde boog in het keldergedeelte van het Jachtslot (links) en een dichtgemetselde deuropening nabij de zuidoost-toren (rechts).

- **Veiligheid:** in 2008 werd duidelijk dat zich direct naast de trap vanaf het oostelijk deel van het boventerrein naar het in 1958 onder supervisie van dr. J. Renaud ontgraven trappenhuis bij de zuidoosttoren een verzakking had voorgedaan. Nadere verkenning liet zien dat de grond onder de in de jaren zeventig gerealiseerde betonnen traptreden grotendeels weggezakt/weggespoeld was, en er dus in een groter gebied sprake kon zijn van instabiele ondergrond. In aanvulling daarop bleek uit een eind 2009 door de Grontmij uitgevoerd grondradaronderzoek ook nog eens de mogelijke aanwezigheid van meerdere holle ruimten elders in het oostelijk deel van de kasteelruïne.

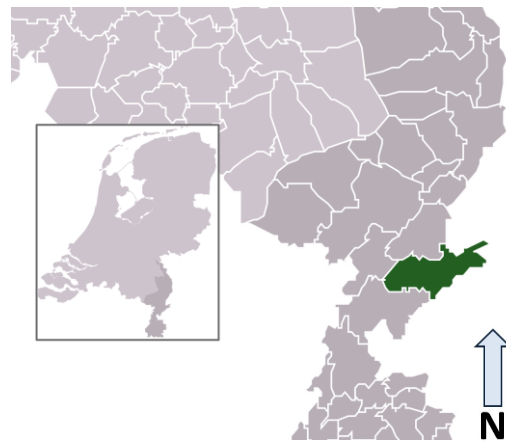

Afbeelding 1.3: in 2008 deed zich een verzakking voor direct achter het dichtgemetselde poortje.

- Verruiming openstellingsmogelijkheden kasteel: Stichting Kasteel Montfort, Stichting het Limburgs Landschap en de gemeente Roerdalen hebben de handen ineengeslagen om kasteel Montfort en de omliggende uitgestrekte domeingoederen te ontwikkelen tot dé plek in de Euregio waarin de relatie tussen een kasteel en zijn landschap op een unieke manier ontdekt en beleefd kan worden. Onder de titel ‘Heerlijkheit Montfort’ is hiertoe een ambitieus masterplan opgesteld, waarin de doelstellingen van de drie organisaties op een versterkende innovatieve wijze met elkaar zijn vervlochten. Onderdeel van dit masterplan is het vergroten van de openstellingsmogelijkheden van het monumentale kasteelcomplex, toegespitst op het kelderniveau. Van belang hiervoor is inzicht te krijgen in de (on)mogelijkheden van de aan het in 2005-2006 gerestaureerde Jachtslot grenzende oostelijke kelders voor publieksopenstelling.

1.2. Afbakening onderzoeksgebied

De ruïne van kasteel Montfort ligt direct ten westen van het dorp Montfort, gemeente Roerdalen, en wordt daarvan gescheiden door de Vlootbeek. Deze voormalige waterburcht werd gebouwd op een zandige opduiking (een uitloper van de Galgenberg) in het brede beekdal. Door een dam stroomafwaarts werd de omgeving in de Hoge Middeleeuwen omwille van de defensieve functie van het kasteel permanent nat gehouden. Met het afnemen van het belang daarvan werd vanaf de 17^e eeuw gestaag begonnen met de ontwatering, waardoor de directe omgeving van het kasteel in landbouwgrond veranderde.

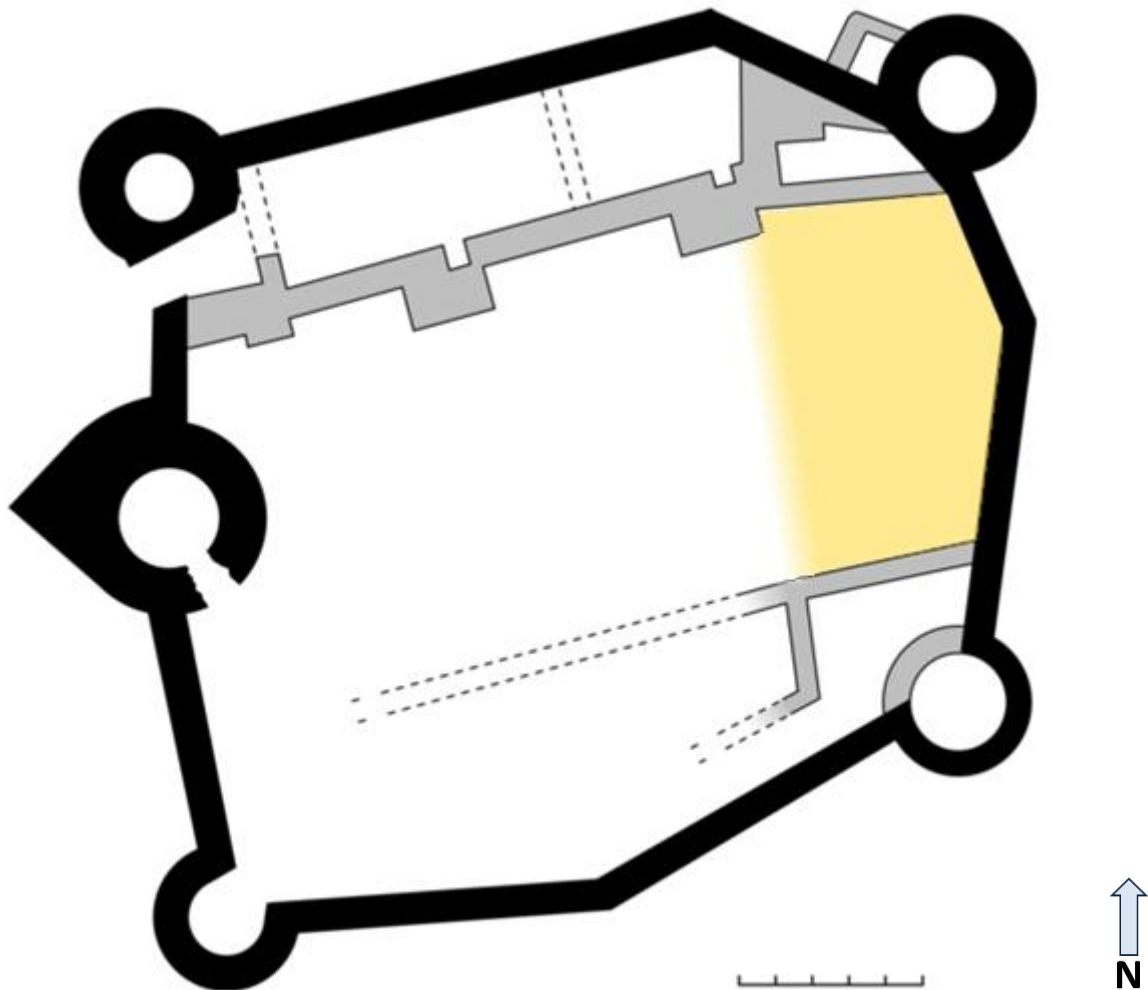
Afbeelding 1.4: gemeente Roerdalen

De natuurlijke verhoging waarop het kasteel was gebouwd is rondom de kasteelmuren afgegraven, waardoor de ruïne tegenwoordig met de fundamenteën op maaiveldniveau staat. Het volledige gebouw, dus ook het kelderniveau, bevindt zich dus met andere woorden boven maaiveld.

Afbeelding 1.5: Uitsnede uit de Topografische Kaart, kaartblad 68E, met daarop de kasteelruïne rood omlijnd.

Het onderzoeksgebied betreft het oostelijk deel van het boventerrein van de kasteelruïne, tussen de noordoost- en zuidoosttoren. Het wordt aan de noordzijde begrensd door de zijmuur van de kelders van het in 2005-2006 gerestaureerde Jachtslot, aan de oostzijde door de ringmuur van het kasteel en aan de zuidzijde door de zijmuur van het in 1958 onder supervisie van dr. J. Renaud ontgraven trappenhuis bij de zuidoosttoren. Als begrenzing aan de westzijde is genomen een lijn over het boventerrein, waar op basis van nog zichtbare muurresten alsmede onderzoeksresultaten van heemkenner Kempkens de zijgevel van de oostvleugel aan slotpleinzijde van het kasteel werd verwacht (zie paragraaf 2.3.3.).

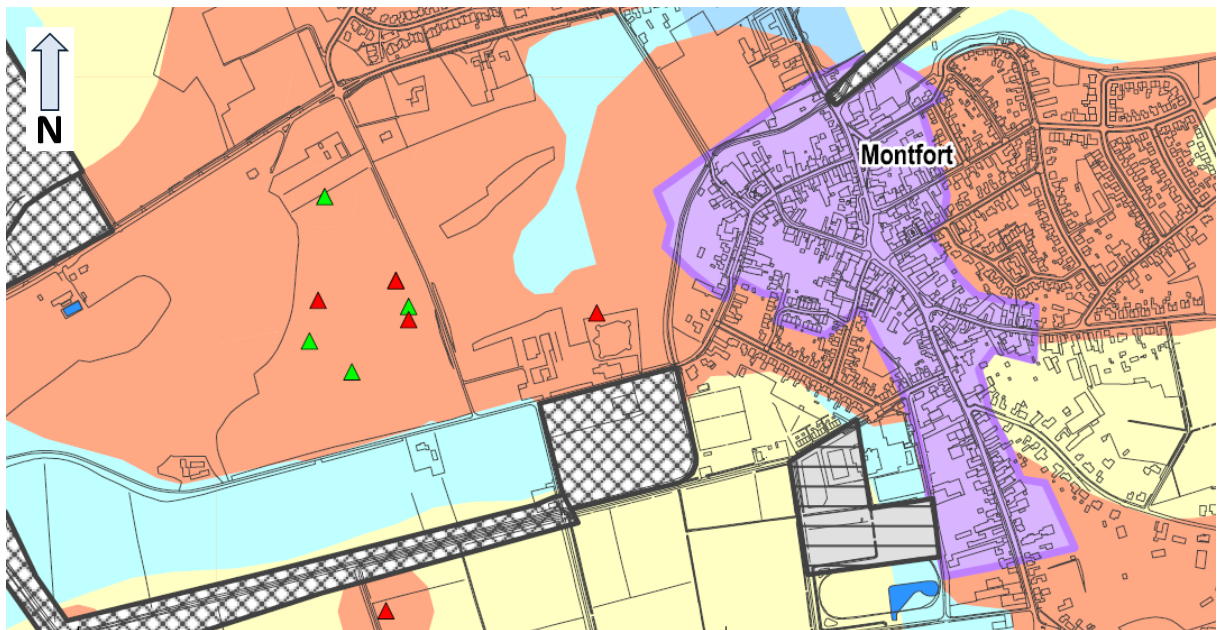
Afbeelding 1.6: plattegrond kasteelruïne, met ingekleurd het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied is onderdeel van het rijksmonument kasteel Montfort, monumentnummer 30069. De uit 1968 daterende en op basis van recenter onderzoek inmiddels op onderdelen achterhaalde redengevende beschrijving hiervan luidt: ‘Kasteel van Montfort. Ruïne van een veelhoekige burcht met vijf rond uitgebouwde torens, XIIIc gebouwd van natuursteen, ingrijpend gewijzigd XVIc, verwoest 1796. Op één der torenruïnes restant van een achthoekig jachthuis XIXc.’

Afbeelding 1.7: Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit het zuidoosten, met op de voorgrond de in 2011 ontdekte muurresten van de oostvleugel.

De kasteelruïne ligt op de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Roerdalen in een gebied met hoge verwachting voor droge landschappen, maar heeft zelf geen archeologische waardestelling.

Afbeelding 1.8: Uitsnede uit de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Roerdalen, vastgesteld door de gemeenteraad op 16 december 2010. De kasteelruïne ligt in het midden, vlak boven de ruitvormig gemarkeerde kavel waarop de kasteeltuin heeft gelegen.

1.3. Onderzoeksdoelen

Het onderzoek had, zoals blijkt uit de genoemde aanleiding, meerdere doelen. Allereerst het achterhalen van de aard, omvang, ligging en gaafheid van de nog resterende delen van de oostvleugel van kasteel Montfort te achterhalen. Noodzakelijk daarvoor was het verwijderen van het vulmateriaal, waarmee de kelders ná de sloop van het kasteel (in 1781-1782) zijn volgestort. Met het verwijderen hiervan is het opheffen van de mogelijkheid tot vochtophoping aan de Jachtslotzijde alsmede het opheffen van de vermoedelijke instabiliteit van de ondergrond in het oostelijk deel van het boventerrein gerealiseerd, twee van de genoemde aanleidingen. Ook was onderzoeksdoel om te achterhalen of zich in het vulmateriaal archeologische objecten bevinden en of deze nadere informatie kunnen geven over de (bewonings)geschiedenis van het kasteel.

1.4. Onderzoeksvragen

Aan het uitgevoerde onderzoek lagen de volgende onderzoeksvragen ten grondslag:

- a. Bevinden zich in het onderzoeksgebied nog muurresten van de oostvleugel van het kasteel? Zo ja, wat zijn hiervan de omvang, (diepte)ligging, aard en gaafheid? Komen de gegevens overeen met het vigerend beeld van de bouwgeschiedenis van het kasteel?
- b. Hoe is de opbouw van het vulpakket in het onderzoeksgebied? Is sprake van één of meerdere ophogingslagen? Zo ja, is het mogelijk om deze te beschrijven en te dateren, bijvoorbeeld aan de hand van aan te treffen archeologische objecten? Zo ja, komen de gegevens overeen met het vigerende beeld van de bouwgeschiedenis van het kasteel?
- c. Is sprake van archeologische resten in het vulmateriaal? Zo ja, wat is hiervan de (diepte)ligging, spreiding, aard, datering en gaafheid?
- d. Is het mogelijk om aan de hand van archeologische resten uitspraken te doen over de bewoningsgeschiedenis van kasteel Montfort? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?
- e. Is het mogelijk om op basis van aangetroffen muurresten een verantwoorde reconstructie van de oostelijke kelders op te stellen? Zo ja, hoe ziet deze er dan uit?

Naast beantwoording van deze vragen dient het onderzoek te leiden tot waardstelling van de locatie alsmede aanbevelingen voor een eventueel vervolgtraject.

1.5. Onderzoeksopzet

Het uitgevoerde onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een opgraving in eigen beheer. De resultaten van het bureauonderzoek zijn opgenomen in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt verslag gedaan van de opgraving, waarna in de hoofdstukken 4 en 5 de bouwhistorische en archeologische bevindingen worden gepresenteerd. In hoofdstuk 6 volgen tenslotte beantwoording van de onderzoeksvragen, waardering en aanbevelingen voor het vervolgtraject.

2. Bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het aan de hand van bestaande bronnen verzamelen van informatie over het onderzoeksgebied, om op basis daarvan te komen tot een gespecificeerde verwachting, op basis waarvan keuzes voor de wijze van vervolgonderzoek gemaakt kunnen worden.

Afbeelding 2.1: Kasteel Montfort in vogelvlucht, gezien vanuit het westen.

2.1. Literatuuronderzoek

Over kasteel Montfort is regelmatig gepubliceerd. Een uitgebreid overzicht van deze publicaties is opgenomen in bijlage 1. Op basis daarvan is navolgend beknopt overzicht van de bouwgeschiedenis van kasteel Montfort gemaakt, waarin waar mogelijk is ingezoomd op het onderzoeksgebied in het oostelijk deel van de hoofdburcht. Dit overzicht is in belangrijke mate gebaseerd op het boek ‘Montfort, een kasteel en zijn landschap’, dat in 2006 als co-productie van Stichting het Limburgs Landschap en Stichting Kasteel Montfort is verschenen. Op relevante onderdelen zijn gegevens uit recentere publicaties of resultaten van aanvullend archiefonderzoek toegevoegd en heeft verdieping voor het oostelijk deel van de hoofdburcht plaatsgevonden.

2.1.1. Het natuurlijk landschap¹

Het landschap rond kasteel Montfort kent een lange en letterlijk veelbewogen ontstaansgeschiedenis. Om die landschappelijke ontwikkeling en het menselijk handelen daarin in de afgelopen eeuwen te kunnen doorgronden is enig begrip van de relaties tussen geologische opbouw, landschapsvormen, bodemgesteldheid en de rol van wind en water daarbij van wezenlijk belang. In eerste instantie gaat het daarbij om inzicht in de processen die zich diep onder het gebied rond kasteel Montfort in de aardkorst afspelen. Verder komen rivierinvloeden, duinvorming en veengroei aan bod, processen die de huidige aanblik van het landschap sterk bepalen.

Een natuurlijke uitstraling heeft de omgeving van Montfort allang niet meer, maar de karakteristieke elementen zijn nog altijd redelijk intact te noemen en getuigen van opvallend veel variatie. Zo vormen de reliëfrijke en hoge stuifzandheuvelds bij Montfort een scherp contrast met de door bos omsloten laagten van bijvoorbeeld het Reigersbroek en het Rozendaal. Het Vlootbeekdal tussen de Duitse grens en Montfort biedt de toeschouwer weer een geheel andere, meer besloten en kleinschaliger aanblik. Of neem het weidse uitzicht over het uitgestrekte vlakke Echter- en Putbroek vanaf de beboste steilrand bij Mariahoop. Allen de dampende koeltorens van de Clauscentrale aan de horizon bij Maasbracht verstoren het beeld. Dit alles is op betrekkelijk korte afstand van elkaar aanwezig, en hoe verschillend de verschijningsvormen ook mogen zijn, ze zijn vaak nauw met elkaar verwezen.

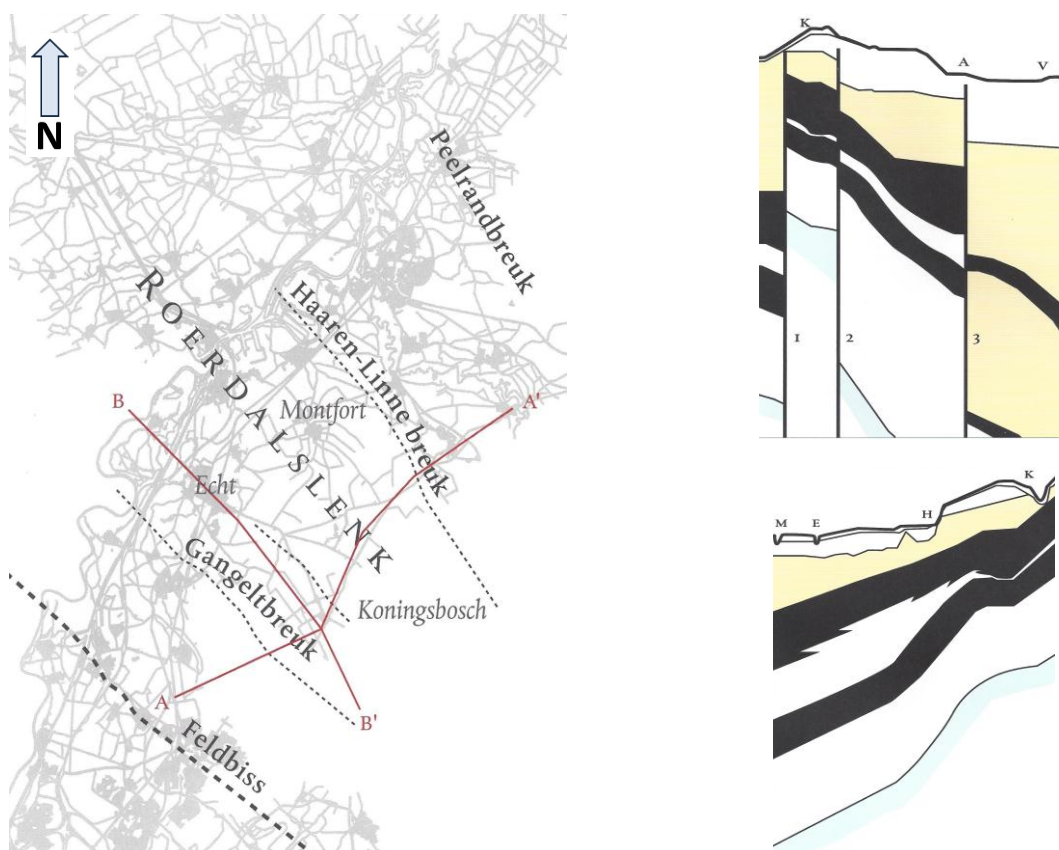
Breuken in de ondergrond

Pal onder de streek rond kasteel Montfort loopt een breukzone, de zogenaamde Centrale slenk of Roerdalslenk. Zulke breuken zijn het gevolg van de tegengestelde bewegingen en daaropvolgende scheuringen van de aardkorst. De voortdurende bewegingen langs dergelijke breuken leiden vaak tot de opbouw van enorme spanningen in de aardkorst, die zich vroeg of laat ontladen. De aardbeving in de vroege ochtend van 13 april 1992 bij Herkenbosch, de krachtigste ooit in Nederland geregistreerd (5,5 op de schaal van Richter), laat zien dat de aardkorst in de omgeving van Montfort allesbehalve rustig is. Ze was ook niet de enige, maar één uit een lange reeks van bevingen.² Kasteel Montfort ligt midden in de Roerdalslenk, en bevindt zich daarmee geologisch gezien in een dalingsgebied. De Roerdalslenk wordt begrensd door twee grote breuklijnen. Aan de zuidwestzijde is dat de grote Feldbiss-breuk, aan de noordoostzijde de Peelrandbreuk. Binnen de Roerdalslenk zijn er gedeelten die sneller dalen dan andere stukken. Dit heeft tot gevolg dat er parallel aan de beide eerdergenoemde grote breuken nog kleinere breuken liggen, die de opbouw van de ondergrond danig doen variëren. Zo loopt er langs de noordostrand van het gebied rond Montfort de Haaren-Linne-breuk en zuidelijker de relatief forse Gangeltbreuk, met parallel daaraan de kleinere Koningsbosch-breuk. Het tussenliggend gebied, met daarin kasteel Montfort, is opmerkelijk genoeg amper gedaald, en tekent zich binnen de Roerdalslenk af als een horst.

---

¹ Gebaseerd op: H. de Mars, 'De vorming van het natuurlijk landschap', in: F. Coenen, e.a., *Montfort, een kasteel en zijn landschap* (Arcen/Montfort 2006), 18-35.

² H. Bongaerts, 'Seismologisch onderzoek van de aardbeving van 13 april 1992', in: *Roerstreek '93*, 25-38.

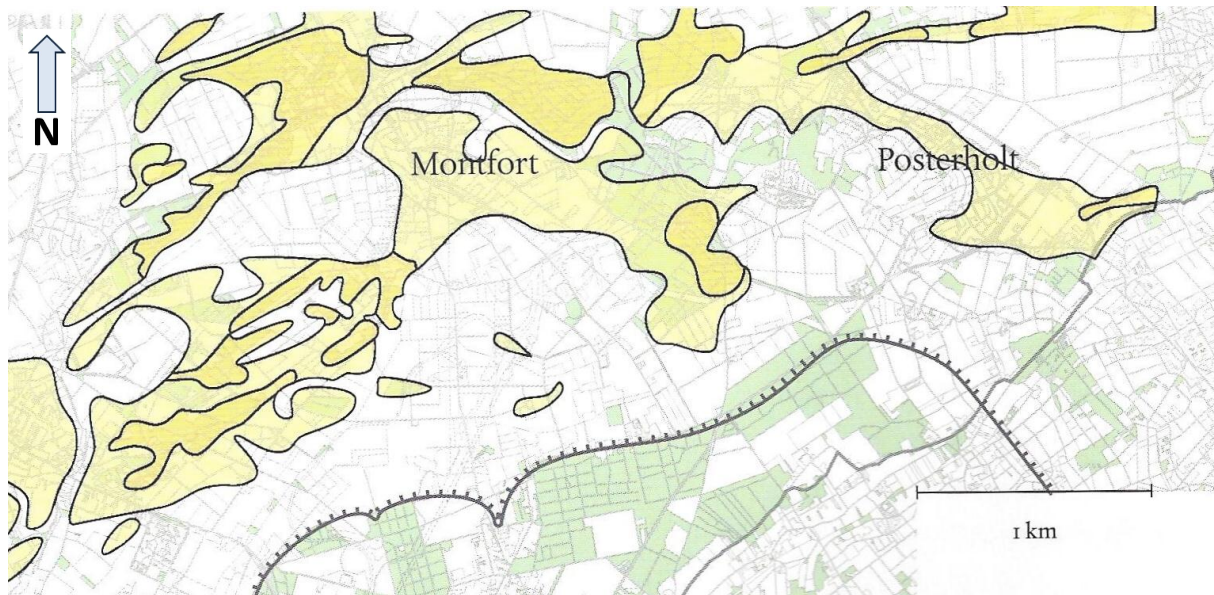
Afbeelding 2.2: Breukzones in de omgeving van Montfort, met twee geologische dwarsprofielen, namelijk Koningsbosch richting het Vlootbeekdal (A-A1, rechtsboven) en Koningsbosch richting het Maasdal (B1-B, rechtsonder). De letters staan voor Koningsbosch, Annendaal, Vlootbeekdal (A-A1-profiel), danwel voor Maasdal, Echt, Haeselaarsbroek en Koningsbosch (B-B1-profiel). Cijfer 1 staat voor Gangeltbreuk, 2 voor Koningsboschbreuk en 3 voor Haaren-Linne-breuk.

Geologische opbouw

De huidige aanblik van de streek rond kasteel Montfort is vooral tijdens het Kwartair bepaald. De fundamenten ervan werden echter gelegd in verschillende voorafgaande geologische perioden, het Tertiair in het bijzonder. Afzettingen uit die perioden zijn rond Montfort alleen op grote diepte aan te treffen. Dit is deels het resultaat van de continue daling van de Roerdalslenk. Tegenover die daling stond de aanvoer van sediment door de Maas en Rijn, waardoor de slenk weer werd opgevuld. De tektoniek zorgt er wel voor dat de gelaagdheid van die afzettingen in zowel noordwestelijke als noordoostelijke richting afhelt. De fundamenten voor de streek rond Montfort werden gelegd gedurende het Pliocen, de laatste 4,5 miljoen jaar van het Tertiair. Lange tijd maakte dit gebied deel uit van een ondiepe kustzee, die geleidelijk door sediment, aangevoerd door Maas en Rijn, werd opgevuld. Daarbij werden onder meer dikke kleipakketten afgezet, evenals in een wat latere fase de zogenaamde Kiezeloölietformatie, een afzetting van slibrijke zanden met kleilagen. Het zijn juist deze voor water slecht doorlatende lagen die tegenwoordig in hoge mate bepalend zijn voor de grondwaterhuishouding in de omgeving van Montfort.

Ongeveer 450.000 jaar geleden (Midden-Pleistoceen) verplaatste de hoofdstroom van de Rijn zich onder invloed van tektonische bewegingen definitief in oostelijke richting, en belandde daarmee op haar huidige plaats. Ze liet een dik pakket grindhoudende afzettingen achter. De Maas en de Roer worden vanaf die tijd de plaatsvervanger van de Rijn in de Roerdalslenk. Gedurende het Saalien (200.000 – 125.000 jaar geleden) werden door de Maas en Roer een groot deel van de eerder door de Rijn neergelegde afzettingen geërodeerd en ontstond het

Middenterras. Tijdens het Weichselien (70.000 – 10.000 jaar geleden) herhaalde dit proces zich nog twee keer. Ook werden toen grote hoeveelheden zand en het fijnere löss met krachtige (noord)westenwinden vanuit de schaars begroeide en nog droogliggende Noordzeebodem en vanaf de stuwwallen en rivierdalvlakten door de wind meegevoerd. Het zand en lokaal ook wel leem werd als een zwak golvend pakket over het Pleistocene landschap van de oudere Maasterrassen afgezet. Zo ook in het gebied rond Montfort. Dankzij verdere zandverstuivingen in de laatste fase van het Weichselien kreeg het gebied rond Montfort zijn definitieve vorm aangemeten. Het was destijds weliswaar doorgaans nog vrij koud en tamelijk droog, maar de permafrost was nergens meer te bekennen. er was ook al een meer gesloten begroeiing aanwezig, die het door de wind meegevoerde zand kon invangen. Dit had tot gevolg dat zich zogenaamde paraboolduinen ontwikkelden, vooral aan de westkant van de regio. Het zand was namelijk deels uit het Maasdal afkomstig. De grote duincomplexen bij Montfort omsluiten ook de grote laagten van het Grootbroek-Eerselen (het latere burchtmeer), Reigersbroek en het Rozendaal. Die zijn te identificeren als uitblazingslaagten: grote komvormige laagten waar door de wind zand is uitgestoven. Die lagen droegen zo ook bij aan de opbouw van de omliggende duincomplexen. De verstuiwing hield op zodra de grond te vochtig werd, waardoor de wind geen vat meer op het zand kreeg. Dat deze laagten zo diep konden uitstuiwen, wijst er op dat het grondwater nog vrij diep zat.

Afbeelding 2.3: Dekzandruggen (lichtgeel) en rivier/stuifduinen (geel) in de streek rond Montfort. De zwarte lijn aan de onderzijde geeft de steilrand van het plateau van Koningsbosch weer.

De zandverstuivingen, die een nagenoeg gesloten wal vormen langs de westrand van de streek, hadden ook tot gevolg dat de afwatering van het uitgestrekte gebied erachter, waaronder het Echter- en Putbroek, werd bemoeilijkt. Dat werkte de vernatting van dat gebied danig in de hand. De afwatering was vrijwel alleen nog mogelijk aan de noordostrand, via de oude hoofdtak van de Roer, die toen nog door het Voorsterveld-Esbroek stroomde richting St. Odiliënberg.

De dekzandruggen en stuifduincomplexen brachten nog een ander hydrologisch effect met zich mee. Het door de wind afgezette zand waaruit die duinen en dekzandruggen zijn opgebouwd, is over het algemeen goed doorlatend voor het ter plaatse infiltrerende regenwater, veel beter in ieder geval dan de onderliggende terrasafzettingen. Die zijn vaak veel kleiner ontwikkeld, terwijl er ook wel gesloten kleilagen in voorkomen. Daardoor heeft het water meer moeite om door deze afzettingen weg te zakken naar de diepere ondergrond.

Vooraf in regenrijke perioden kan het in de duinen infiltrerende regenwater op die kleiige terrasafzettingen min of meer stagneren. Een deel van het water komt dan zijdelings tot afstroming, waarbij het als lokale kwel op de voet van de zandruggen aan de dag treedt. Afhankelijk van de hoeveelheid neerslag, de mate van stagnatie op de terrasafzettingen en de omvang van de zandrug kan een dergelijk lokaal systeem periodiek dan wel permanent functioneren. Vooral de grote duincomplexen rond kasteel Montfort leveren zo'n permanente kwelstroom.

Veeenvorming

Met de verdere verbetering van het klimaat tijdens het Atlanticum (ongeveer 7500 – 5000 jaar geleden) en de steeds verder beperkte afwateringsmogelijkheden, kwam ook op grote schaal veengroei op gang. Alle lage gebieden rond Montfort raakten bedekt met veen, zoals de eerder uitgestoven laagten van het Reigersbroek en het Grootbroek-Eerselen, het latere burchtmeer. Deze veengroei wist zich in de omgeving rond kasteel Montfort zelfs door te zetten tot op een hoogte van ongeveer 30 meter NAP. Dit is het niveau waarboven het merendeel van de prehistorische vondsten uit deze periode in het gebied zijn gesitueerd. Daaronder was bewoning blijkbaar door de kletsnatte omstandigheden niet mogelijk, maar de onmiddellijke nabijheid van water en een aantrekkelijk jachtgebied was wel gunstig. Dat houdt in dat op veel plaatsen tussen 1,5 en 3,0 meter veen moet hebben gelegen. Ook bronnen uit de 16e en 17e eeuw wijzen in die richting. Door ingrepen van de mens kwam de hoogveengroei tot stilstand. Nadien verdween door turfwinning, ontginning en verdere ontwatering weer vrijwel al het veen uit het gebied rond Montfort.

Beekdal of dalveen?

De tijdens het Atlanticum ingezette veenvorming werd in de hand gewerkt door een verdere beperking van de regionale afwatering. Tijdens het Subboreaal (zo'n 4000 jaar geleden) trof de Voorsterveld-Roertak hetzelfde lot als de toen al lang verlande Putbroek-Maas. Tot dan toe voerde de hoofdstroom van de Roer door het huidige Vlootbeekdal, om ter hoogte van Aerwinkel (bij Posterholt) noordwaarts af te buigen richting Sint Odiliënberg. Na de vorming van de duinen aan de westrand van Montfort vormde dit dal nog de belangrijkste afwateringsmogelijkheid voor het hele gebied ten zuiden ervan tot aan de steilrand van het plateau van Koningsbosch. In deze relatief koude periode deden zich echter opnieuw grote verstuingen voor op de rivierduincomplexen bij Montfort. Die zorgden ervoor dat een deel van deze oude Roerloop gaandeweg verstopt raakte en tenslotte zelfs geheel dichtstootte. Daarmee raakte de afwatering rond Montfort verder geblokkeerd.

Aangenomen wordt dat het huidige Vlootbeekdal tussen Aerwinkel en Montfort pas na het dichtstuiven van de Voorsterveld-Roer is ontstaan. In het Vlootbeekdal stroomafwaarts van Munnichsbosch ontbreken namelijk de typische, door de Roer afgezette klei en Oud-Holocene afzettingen, die men bovenstrooms wel op uitgebreide schaal aantreft. De verzanding van de oude Roertak verliep geleidelijk en zorgde voor meer en meer opstuwning van het rivierwater in het Voorsterveld. Aan de zuid- en westkant daarvan, maar ook in het Esbroek verraden de afgezette zandlagen in het profiel het binnendringende stuifzand. Het relatief stabiele min of meer stagnante milieu dat door de opstuwning van het rivierwater ontstond, droeg er toe bij dat kleideeltjes bezonken, waardoor in het Voorsterveld een steeds dikker wordend kleidek werd afgezet. Het geleidelijk dichtstuiven en opslibben van het Voorsterveld leidde er toe dat het Roerwater zich een andere weg begon te zoeken. De Roer vond uiteindelijk meerdere uitwegen, vooral meer stroomopwaarts, even over de grens tussen Hilfarth en Werlo. Uit één daarvan ontwikkelde zich na enige tijd de huidige stroomgeul langs Vlodrop. Op ongeveer hetzelfde moment doorbrak het opgestuwde rivierwater in het Voorsterveld ook de

stuifzandruggen richting Montfort en ontstond het Vlootbeekdal. Het bleef bij een betrekkelijk smal dal en dat is op zich goed te begrijpen omdat de wateraanvoer vanuit Duitsland steeds verder afname naarmate de stroomgeul langs Vlodrop zich dieper insneed en steeds belangrijker werd. Feitelijk bleef er voor de Vlootbeek op de langere duur niet meer water over dan het neerslagoverschot uit de regio. Dat er langs de beek niet of nauwelijks nog klei is afgezet wijst ook in die richting, ondanks het feit dat het verval tot vlak bij Montfort tamelijk beperkt is. Aangenomen wordt dat in het Grootbroek-Eerselen (het latere burchtmeer) in die tijd al een aardig veenpakket lag, zodat de waterafvoer traag verliep en de eroderende werking van de beek beperkt was. Dat zal de veenvorming in het beekdal alleen maar in de hand hebben gewerkt. Bij een ongestoorde ontwikkeling zal dit tot gevolg hebben dat het Vlootbeekdal uiteindelijk grotendeels zal zijn opgevuld met veen. Of er toen nog een beek stroomde is zeer de vraag, wellicht moet eerder gedacht worden aan een soort doorstroommoeras. Het zal in de prille ontginningsfase van het gebied echter erg eenvoudig zijn geweest om in dit smalle met veen opgevulde dal een afwateringsloot te graven, die haar water ontving uit het Voorsterveld.

Afbeelding 2.4: De Roerdelta. Al vele duizenden jaren zoekt de Roer zich een weg door de Roerdalslenk naar de Maas. Ze vormde een brede dalvlakte (lichtblauw) doordat ze vele malen haar loop verlegde. Ooit volgde de hoofdloop geruime tijd een zuidelijkere route dan tegenwoordig, en wel langs Aerwinkel richting Sint Odilienberg. Ongeveer 4000 jaar geleden stooft deze bedding dicht en zocht de rivier een nieuwe weg. Ze maakte daarbij gebruik van al lang gelden in onbruik geraakte stroomgeulen tussen Hilfarth en Werlo. Tot op de dag van vandaag zijn al die oude geulen in het landschap nog herkenbaar. Ze vormen samen een structuur die wel wat weg heeft van een soort delta.

2.1.2. Bewoningsgeschiedenis vóór de bouw van het kasteel³

Kasteel Montfort ligt in het dal van de Vlootbeek, op een uitloper van een hoge zandrug, omringd door een natte laagte. Zo'n 10.000 jaar geleden was die zandrug er ook al., maar was het onderdeel van een zeer brede dalvlakte waarin toen de Roer stroomde. In de oude stroombeddingen en vroegere moerassen bevinden zich nu onder andere venige en kleiige bodems. Daarin zijn de stuifmeelkorrels van planten bewaarde gebleven die er tijdens de vorming van die bodemlagen groeiden. Zo is het mogelijk de vegetatie te reconstrueren. Na een relatief koude periode begonnen weer na de laatste ijstijd dennen, berken en hazelaars in de regio te groeien. Vooral de hazelaars stonden er in grote getale en de noten zullen een aantrekkelijke voedselbron zijn geweest voor rondtrekkende jagers en verzamelaars. In het oostelijk deel van het Vlootbeekdal, bij Posterholt, is veel archeologisch onderzoek gedaan. Hieruit zijn conclusies getrokken over de leefgewoonten van mensen die er in verschillende tijdvakken leefden. Deze conclusies zijn niet alleen van toepassing op het oostelijk Vlootbeekdal, maar zouden ook voor de rest van het dal kunnen gelden, en daarmee ook de streek rond kasteel Montfort. Vindplaatsen uit het begin van de Midden-Steentijd (ongeveer 9000 jaar geleden) vormen een opvallend patroon. In het lagere deel van het dal, op oude grind- en zandbanken, liggen kleine kampementen, die als uitvalsbasis zijn gebruikt om te jagen. Op de hogere oevers van het dal lagen ook kampen, maar die hadden een ander karakter. Ze zijn groter geweest, er zijn veel meer verschillende vondsten gedaan en er lijken niet alleen jachtactiviteiten te zijn ontplooid. Vermoedelijk verbleef men hier ook langer. Uit de latere perioden van de Midden-Steentijd zijn rond Montfort sporadisch vondsten gedaan van vuurstenen pijlpunten, wat er op wijst dat hier jagers actief zijn geweest. In die tijd was het landschap ingrijpend gewijzigd. Op de hoge gronden maakte het vrij open bos met zijn overvloed aan hazelaars plaats voor een veel dichtter bos met lindes, eiken en iepen. In laaggelegen gebieden kwam uitgebreide veenvorming op gang. De regio veranderde in een dichte groene of kletsnatte jungle met weinig voor mensen bereikbaar voedsel. De venige gebieden waren voor de toenmalige bevolking te nat om te kunnen jagen.

Afbeelding 2.5: Een selectie van vuurstenen pijlpunten uit een jachtkampje uit het Vlootbeekdal.

³ Grotendeels gebaseerd op: L. Verhart en J. Smeets, 'De voorgeschiedenis van een kasteel', in: F. Coenen, e.a., *Montfort, een kasteel en zijn landschap* (Arcen/Montfort 2006), 36-49.

Ongeveer 7300 jaar geleden gingen op de vruchtbare lössgronden van Zuid-Limburg boeren wonen. Zij werden Bandkeramiekers genoemd, naar hun typische aardewerk met bandvormige motieven. De boeren van de Bandkeramiek zijn ook in het dal van de Vlootbeek actief geweest. Er zijn diverse vondsten gedaan, zoals pijlschijven, dissels om hout te bewerken en aardewerk. Ten zuiden van Posterholt is zelfs een klein kampement opgegraven. Op de plaats van het huidige kasteel Montfort is de aanwezigheid van Bandkeramiekers nooit aangetoond. Toch zijn de eerste mensen hier zeker 6000 jaar geleden actief geweest. Dat bleek toen in 1978 bij bouwhistorisch onderzoek nabij de hoofdtoren van het kasteel in het zand van de oorspronkelijke burchtheuvel een tiental scherven en drie stukken vuursteen werden gevonden. Eén van die stukken vuursteen bleek een pijlpunt te zijn met een holle basis met retouche aan de achterzijde. Dergelijke pijlschijven komen voor in het late deel van de Midden-Steentijd, maar ook bij de Bandkeramiek zijn ze in gebruik. De vondstomstandigheden bij de opgraving uit 1978 maken niet duidelijk hoe oud deze Montfortse pijlschijf is. Het ontbreken van andere bandkeramische vondsten en het voorkomen van Midden-Steentijdmateriaal in de directe omgeving pleiten ervoor dat de schijf niet van de eerste boeren is, maar van de laatste jagers en verzamelaars. Ook de andere vondsten zijn van belang. Ze zijn van de Michelsbergcultuur, opvolgers van de Bandkeramiekers, landbouwers die ook in Zuid-Nederlandse zandgebieden woonden. Het zijn wandscherven van enkele aardewerken potten, een krabber en een kenmerkende bladvormige pijlschijf. Helaas zijn het slechts weinig vondsten. De combinatie van vuursteen en aardewerk is echter vaak een aanwijzing dat men langdurig op een plek verbleef en het niet om een incidenteel bezoek gaat. Dat betekent dat de oudste sporen van bewoning onder het kasteel een ouderdom hebben van circa 6000 jaar. Doordat er slechts een kleine opgravingsput is gemaakt, liggen er vermoedelijk nog veel andere oude sporen onder het kasteel verborgen.

Rond Montfort zijn veel vondsten uit de Michelsbergperiode (circa 6400 – 5500 jaar geleden) bekend. Het is waarschijnlijk dat het gebied waarin Montfort ligt de rijkste vindplaats is van stenen en vuurstenen bijlen in ons land. Op akkers, direct aan het oppervlak, kunnen die resten uit een ver verleden opgeraapt worden. Het gaat om aardewerk, werktuigen van steen en vuursteen. In amateur- en museale collecties zijn honderden bijlen aanwezig. Dit wijst erop dat het gebied intensief werd bewoond en langdurig in gebruik is geweest. Na de Michelsbergperiode brak een periode aan waaruit weinig archeologische vondsten rond Montfort gedaan zijn. Over het einde van de Nieuwe Steentijd (rond 3800 jaar geleden) is nog enige informatie beschikbaar. Er zijn wat scherven van klokbekers gevonden en stukken die versierd zijn met een wikkeldraadmotief, maar graven of nederzettingen uit die periode zijn nog niet aangetroffen. Deze schaarste aan vindplaatsen loopt door tot in de bronstijd (4100 – 2700 jaar geleden). Ook uit die periode zijn er weinig aanwijzingen voor nederzettingen. Die schaarste heeft niet te maken met een terugloop in de bevolking of zelfs het verlaten van de streek rond Montfort. Dat valt af te leiden uit de vele losse vondsten van bronzen voorwerpen. Een groot deel is afkomstig uit de natte of voormalige natte gebieden, zoals rivieren, beken, plassen, poelen en venen. In de bronstijd komt de traditie van het offeren van voorwerpen, met name waardevolle bronzen werktuigen, wapens en sieraden meer en meer in zwang. In dit kader is het broekgebied tussen Montfort en Echt uitzonderlijk. Aan de noordkant van dit uitgestrekte veengebied, het gebied rond de kasteelruïne, zijn de afgelopen twee eeuwen veel bronzen voorwerpen gevonden. Het gaat hierbij vooral om bronzen bijlen, maar daarnaast ook

Afbeelding 2.6: In de streek rond Montfort zijn zeer veel bijlen gevonden. Deze verzameling was van de oud-burgemeester van Posterholt, Jules Geradts, die van 1894 tot 1952 ook eigenaar van de kasteelruïne was. Hij kocht of kreeg de bijlen van boeren die ze op hun land hadden gevonden.

enkele speerpunten, een dolk en twee zogenaamde Hallstattzwaarden.⁴ De drie concentratiegebieden van deze vondsten in één groot veengebied worden in verband gebracht met drie gemeenschappen, die ieder hun eigen offerplek hadden. Vlakbij de plaats waar later het kasteel gebouwd werd moet een dergelijke offerplaats gelegen hebben.

Afbeelding 2.7: Eén van de Hallstattzwaarden die in het verleden vlakbij kasteel Montfort zijn gevonden.

Circa 2000 jaar geleden werd de streek rond Montfort onderdeel van het grote Romeinse Rijk. De grotere Romeinse wegen liepen op geringe afstand van de huidige dorpskern van Montfort en Romeins bezoek aan de regio was dan zeker niet onmogelijk. In Montfort zijn diverse vondsten uit de Romeinse tijd gedaan, waaronder meerdere muntschatten. De meest recente werd ontdekt in 2009. De 67 zilveren en vier gouden munten zijn waarschijnlijk tijdens de

⁴ R. Mans, 'De Hallstatt-zwaarden van Montfort', in: *Roerstreek 2008*, 143-149.

Bataafse Opstand in het Vlootbeekdal ten oosten van Montfort begraven, hemelsbreed ongeveer een kilometer van het kasteel verwijderd.⁵ In dit gebied zijn al eerder muntvondsten gedaan. Rond Montfort zijn nog geen grafvelden uit de Romeinse tijd ontdekt, die doorgaans duiden op een nederzetting. .

Afbeelding 2.8: Enkele munten van de Romeinse muntschat die in 2009 bij Montfort werd gevonden (links) en op kasteel Montfort aan pers en publiek werd gepresenteerd.

Rond het jaar 400 boet het gezag van Rome sterk in. Er kwamen steeds meer invallen, waardoor uiteindelijk de Romeinen de noordgrens van hun gebied opgaven. Het gebied rond Montfort werd een prooi van rivaliserende stammen en groepjes vechtersbazen. De beschaving lijkt te verdwijnen en, vanwege de weinige sporen uit die periode, spreekt men van de duistere Middeleeuwen. Uit Montfort en omgeving zijn uit deze periode opvallend weinig gegevens bekend, wat aansluit bij de veronderstelling dat dit gebied pas met de bouw van het kasteel weer voor bewoning interessant werd.

2.1.3. De bouw van kasteel Montfort⁶

Rond 1260 verrees in het onontgonnen gebied tussen Echt, Linne en Sint Odiliënberg kasteel Montfort. Zowel wat betreft verdedigbaarheid als wooncomfort was het eeuwenlang één van de grootste en meest ontwikkelde gebouwen in de wijde omgeving. Het werd gebouwd als centrum van de heerlijkheid Montfort en groeide in de loop van de 14e eeuw uit tot één van de belangrijkste kastelen van het hertogdom Gelre. Lange tijd gold kasteel Montfort als moeilijk inneembaar, dankzij zijn zware muren en strategische ligging in het waterrijke Vlootbeekdal.

In de 12e en 13e eeuw wisten de graven van Gelre bezittingen in het huidige Midden-Limburg te verwerven. Zo kregen zij Echt in leen en waren zij rond 1190 in het bezit van Roermond, de latere hoofdstad van het Gelders Overkwartier. In de daaropvolgende decennia voerden de graven van Gelre een actieve politiek om Roermond economisch tot ontwikkeling te brengen. Onderdeel daarvan was de stichting van de Munsterabdij door graaf Gerard IV, die er samen met zijn echtgenote Margaretha zijn laatste rustplaats vond.⁷ Onder het bewind

⁵ H. Schmitz, 'Uit het moeras opgedoken: de vondst van een Romeinse muntschat in Montfort', in: *Roerstreek 2010*, 7-20; F. Coenen, 'Nog meer Romeinse munten', in: *De Klepper*, 2010, nr. 3; J. Roymans en N. Sprengers, 'Romeinse keizers steken de kop op in Montfort: een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek', in: *De Maasgouw* (2012), 48-55.

⁶ Grotendeels gebaseerd op: F. Coenen, 'Een kasteel in de wildernis', in: F. Coenen e.a., *Montfort, een kasteel en zijn landschap* (Arcen/Montfort 2006), 50-71.

⁷ J. Linssen, 'De stichting van de stad Roermond en haar eerste opkomst', in: *Publications de la Société Historique et Archeologique dans le Limbourg* (112), 7-133.

van Gerard en dat van zijn zoon Otto vonden verdere uitbreidingen ten zuiden en oosten van Roermond plaats, waaronder Sint. Odiliënberg, de hof Roosteren en de heuvel Miemelaar onder Linne. Zo ontstond langzaam maar zeker een aaneengesloten gebied, dat men later ‘terra de Montfort’ oftewel Land van Montfort noemde.⁸ Dit werd begrensd door de Roer in het noorden, de Maas in het westen en een bossengordel met onder meer het Echter Wald en de Meinweg in het oosten. Nieuwstadt was de meest zuidelijke plaats van het gebied. Het eenwordingsproces van diverse losse Gelderse bezittingen en rechten tot het Land van Montfort met daarbinnen het overheidsgezag is hoogstwaarschijnlijk niet door graaf Otto van Gelre gerealiseerd, maar door zijn jongere broer Hendrik, prins-bisschop van Luik. Aangenomen wordt dat Hendrik in of kort vóór 1259 alle Gelderse bezittingen ten zuiden van de Roer als schenking van zijn broer in handen kreeg en ze vervolgens als zelfstandig heer ging besturen.

Afbeelding 2.9: Het praalgraf van graaf Gerard van Gelre en Margaretha van Brabant in de Munsterkerk te Roermond, eerste helft 13e eeuw. Aansluitend aan dit praalgraf bevindt zich de anonieme grafkelder van hun zoon, Hendrik van Gelre, die rond 1260 kasteel Montfort liet bouwen. Zijn graf werd tijdens de restauratie van de Munsterkerk in 1876 ontdekt.

Hendrik van Gelre startte waarschijnlijk rond 1260 met de bouw van het kasteel, dat het militair en bestuurlijk centrum van zijn heerlijkheid werd.⁹ Dit kasteel kreeg de naam Montfort, wellicht naar een aansprekend voorbeeld elders.¹⁰ Deze naam is vervolgens niet alleen van het kasteel op de bijbehorend gebied overgegaan, maar ook op de nederzetting die tijdens of direct na de bouw in de schaduw van het kasteel ontstond. De stichter nam tenslotte na zijn gedwongen aftreden als prins-bisschop van Luik ook zelf de naam van het kasteel aan:

⁸ J. Linssen, ‘Het ontstaan van het ambt Montfort’, in: *Publications* (88-89), 43-52.

⁹ F. Coenen, ‘Montfort aan het eind van de dertiende eeuw: van heerlijkheid naar drostambt’, in: *Roerstreek* 2001, 176-189.

¹⁰ P. Nissen en A. van Pol, ‘Gemeentewapen Montfort’, in: *Roerstreek* '78, 13-15.

sinds 1274 komen we hem namelijk meestal tegen als Hendrik van Montfort. Dit maakt hem tot de centrale figuur in de ontstaansgeschiedenis van Montfort. Hendrik was heer van Montfort totdat hij zijn bezittingen met een akte van 3 augustus 1277 overdroeg aan zijn neef, graaf Reinoud van Gelre. Deze overdracht werd in december van dat jaar voltooid met een tweede akte, waarin de burchtmannen van het kasteel en de schepenen van de schepenbanken in het gebied een eed van trouw aflegden aan hun nieuwe heer. Uit deze akte blijkt dat in ieder geval de plaatsen Nieuwstadt, Linne, Echt, Vlodrop, Roosteren, Posterholt en Sint Odiliënberg onderdeel van de heerlijkheid Montfort waren. In dit gebied was de heer van Montfort grootgrondbezitter en had hij het overheidsgezag in handen. Verder waren de inwoners hem herendiensten en belasting verschuldigd. Ook had de heer bevoegdheden op het gebied van de rechtspraak en genoot hij een deel van de opbrengsten hiervan.¹¹ De akte van 12 december 1277 geeft één van de eerste beschrijvingen van het landschap rond kasteel Montfort, namelijk bossen, moerassen en viswateren, weiden en akkers.

De heerlijkheid Montfort werd na de overdracht aan de graaf van Gelre langzaam maar zeker een onderdeel van de zich uitkristalliserende Gelderse gebiedsindeling en bestuursorganisatie. Zo ontstond uiteindelijk in het midden van de 14e eeuw het (drost)ambt Montfort. Dit was het meest zuidelijke district van het hertogdom Gelre, dat namens de landsheer bestuurd werd door een drossaard, terwijl een rentmeester de rechten in geld en natura beheerde. Het ambt Montfort was groter dan het gebied uit de tijd van Hendrik van Gelre. Tot het ambt Montfort hoorden namelijk ook enkele Gelderse bezittingen ten noorden van de Roer, zoals Beesel en Belfeld. Ook zijn de tegenwoordige Duitse plaatsen Viersen en Erkelenz enige tijd vanuit kasteel Montfort bestuurd, evenals Brempt, Nieder- en Oberkrüchten. Het ambt Montfort bleef bestaan tot de Franse tijd. De titel Heer (of Vrouwe) van Montfort bestaat nog steeds. Deze wordt sinds 1769 gevoerd door de regerend vorst uit het huis Oranje-Nassau en dus momenteel door koningin Beatrix.

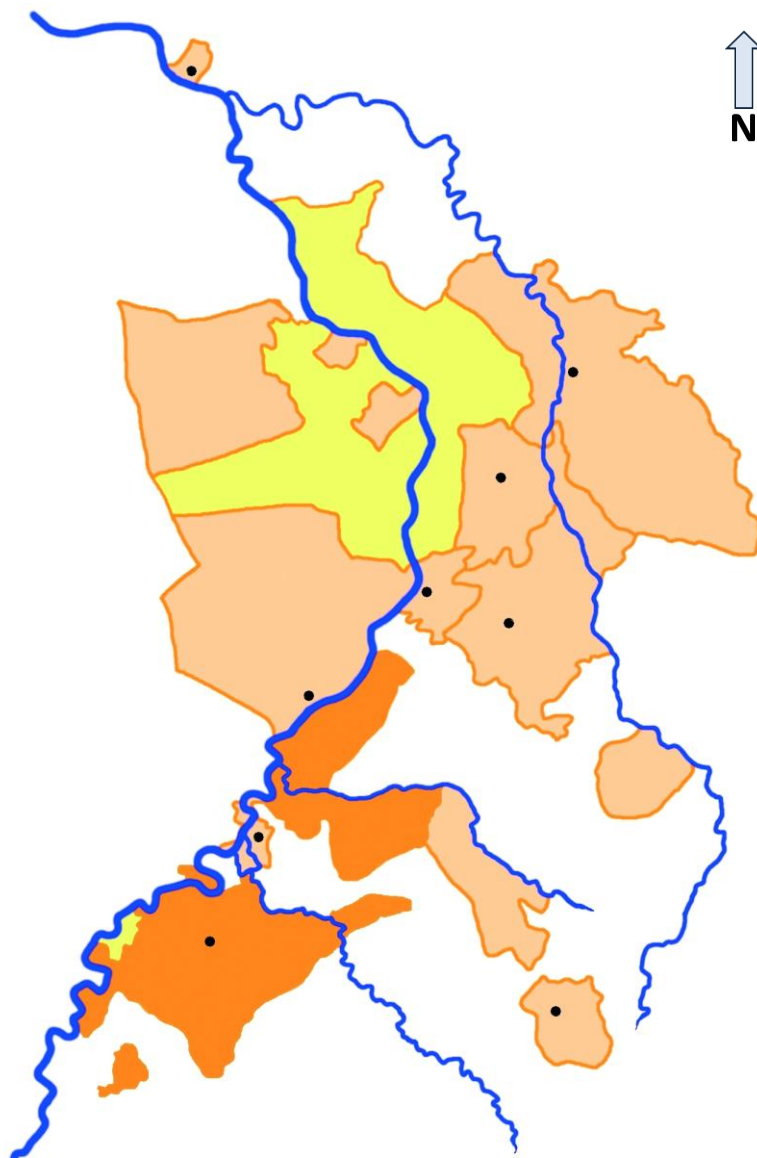
Montem circumfossatum

De vorming van de heerlijkheid Montfort bracht voor Hendrik van Gelre de noodzaak tot consolidatie van zijn gezag en verdediging van zijn bezittingen met zich mee. In het midden van de 13e eeuw was een kasteel hiervoor het meest geschikte middel. Voor de locatiekeuze van een kasteel waren landschappelijke elementen belangrijk. De vestigingsplaats moest onder meer verdedigbaar (te maken) zijn. Daarom bouwde men in de Lage Landen kastelen meestal in waterrijke gebieden, zoals een beekdal, oude rivierbedding of moeras. Bij uitstek zo'n gebied lag in het centrum van de heerlijkheid Montfort, in de onontgonnen wildernis tussen Echt, Linne en Sint Odiliënberg. Daar had ooit een oude Roermeander gezorgd voor een uitgestrekt complex van meren en moerassen, van elkaar gescheiden door zandige opduikingen en stuifzandruggen. Deze waterpartijen stonden nauwelijks met elkaar in verbinding, van de huidige Vlootbeek was destijds vanaf ongeveer Aerwinkel (= waterhoek, bij Posterholt) nog geen sprake. De bedding hiervan is namelijk in lagere tijden in etappes gegraven.¹²

---

¹¹ G. Venner, *Nieuwstadt, van stad tot dorp* (Nieuwstadt 1977), 14-29.

¹² E. Roebroek, *Het Land van Montfort. Een agrarische samenleving in een grensgebied, 1647-1820* (Assen 1967).

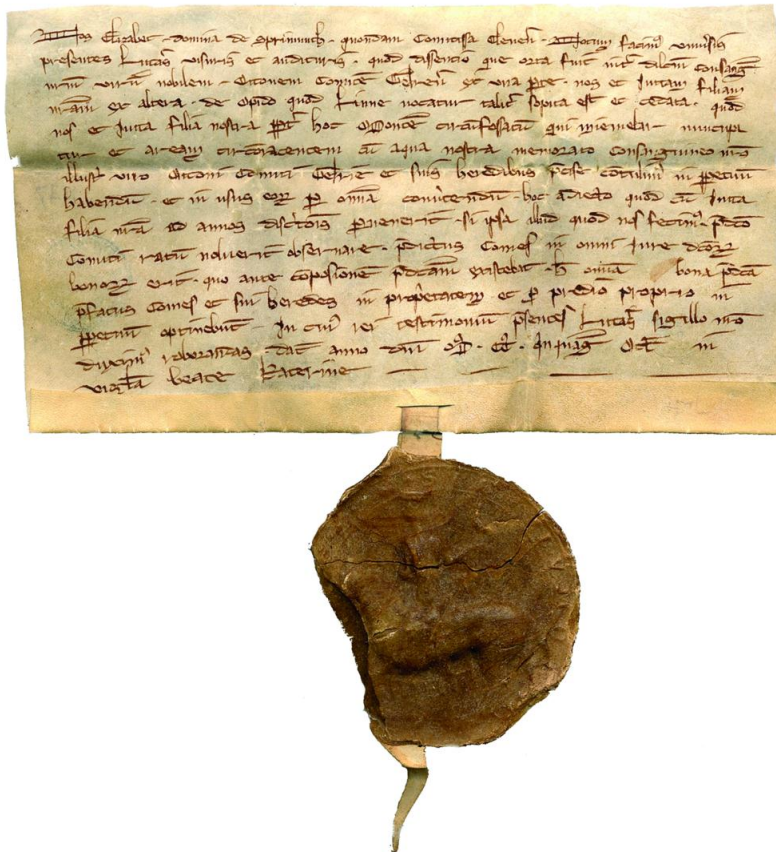

Afbeelding 2.10: Het ambt Montfort (donkeroranje), weergegeven als onderdeel van het Gelders Overkwartier, dat ook wel het kwartier van Roermond werd genoemd. Dit was één van de vier relatief zelfstandige delen van het hertogdom Gelre. Het Overkwartier bestond uit de ambten Middelaar, Geldern, Straelen, Kriekenbeek, Kessel, Erkelenz en Montfort, alsmede de steden Venlo en Roermond.

Kenmerken van het onontgonnen landschap tussen Echt, Linne en Sint Odiliënberg zijn terug te vinden in oude toponiemen. Daarbij gaat het met name om donk- en laarnamen. Donk is een aanduiding voor een opduikende verhoging in moerassig gebied, terwijl laar een (open plek in een) bosachtig moerassig terrein betekent. Rond Montfort kunnen met zekerheid de toponiemen Aardonk en Muzedonk gelokaliseerd worden, evenals de laarnamen Gerselaar, Tumelaar, Krukelaar, Rinkelaar, Rulaar en Lielaar, en op grotere afstand onder meer Berkelaar (bij Echt) en Pardelaar (= Paarlo, bij Sint Odiliënberg). Verder hebben de wellicht aan elkaar verwante toponiemen Miemelaar en Mimmedonk betrekking op dit gebied. Miemelaar komt voor in een akte van 25 november 1258. Hiermee droeg Elisabeth van Sprimont de door watergrachten omgeven heuvel Miemelaar over aan graaf Otto van Gelre, inclusief de omringende zandgronden en waterpartijen. De opmerkelijke belangstelling van de graaf van Gelre voor de onder (de toenmalige parochie) Linne gelegen heuvel in combinatie met de omschreven landschapskenmerken doet sterk vermoeden dat Miemelaar de locatie is waar kasteel Montfort werd gebouwd, temeer omdat dit kasteel vóór de oprichting van de parochie Montfort (in 1344) inderdaad tot het grondgebied van de parochie Linne hoorde.¹³ Als Miemelaar de oude naam is voor (het uiteinde van) de landtong die vanaf de

¹³ J. Kempkens, 'Hoe zat dat vroeger tussen Linne, Montfort en Sint Odiliënberg', in: *Roerstreek '72*, 114-127.

tegenwoordige Galgenberg in oostelijke richting de meren en moerassen doorsneed, dan is de in het jaar 1181 voorkomende naam Mimmedonk mogelijk de oude benaming van deze Galgenberg zelf. Het uiteinde van deze landtong lag uiterst strategisch. De enige manier om deze plek met droge voeten te bereiken was vanaf de westelijk gelegen Galgenberg. De overige zijden waren namelijk door de aanwezige meren en moerassen praktisch onbereikbaar en daarmee in belangrijke mate beschermd tegen een mogelijke aanval.

Afbeelding 2.11: Akte van 25 november 1258, waarmee weduwe Elisabeth van Sprimont de in een waterrijke omgeving gelegen heuvel Miemelaar overdroeg aan graaf Otto van Gelre. Waarschijnlijk is dit de heuvel waarop vervolgens kasteel Montfort gebouwd werd.

Het ziet er naar uit dat de verdedigbaarheid van de gekozen bouwlocatie voor het kasteel nog op verschillende manieren verbeterd is. Zo groef men de hals van de landtong door, waardoor een volledig door water omgeven burchtheuvel ontstond. Om deze burchtheuvel vervolgens toch nog te kunnen bereiken werd vanaf de Galgenberg een dijk door het water aangelegd: de Huysdijk. Deze eindigde aanvankelijk ter hoogte van het kasteel en is later doorgetrokken tot het stadje Montfort, waardoor onder meer het daar wonende kasteelpersoneel sneller ter plaatse kon komen.

Waterburcht

De van de Galgenberg losgegraven burchtheuvel is door de kasteelbouwers voorzien van een grachtenstelsel. Het grachtenstelsel van kasteel Montfort bestond uit twee gedeeltelijk samenvallende lussen, waarvan de loop tot in het begin van de twintigste eeuw nog zichtbaar was. In de oostelijke lus kwam de hoofdburcht en in de westelijke lus de voorburcht met dienstgebouwen. Bij het graven van de grachten kwam grond vrij, waarmee het binnenterrein van deze lussen werd opgehoogd. Deze hogere ligging betekende minder kans op wateroverlast en bood de militaire bezetting van het kasteel beter uitzicht en een betere defensieve positie. Om te voorkomen dat aanvallers überhaupt dichtbij het kasteel konden komen, was het van belang dat de wijde omgeving permanent onder water stond. Daarvoor was waarschijnlijk meer water nodig dan in natuurlijke toestand ter plaatse beschikbaar was.

Het lijkt er namelijk sterk op dat de kasteelbouwers de aanvoer van water op verschillende manieren hebben vergroot (waaronder water uit het Putbroek, Echterbroek en zelfs vanuit de Geleenbeek, die vanaf wellicht Susteren met enkele ingrepen richting de laagten rond kasteel Montfort is geleid. Al dat water werd vervolgens stroomafwaarts van het kasteel met een stuw in de doorsteek door de stuifzandrug vanuit het burchtmeer naar het Reigersbroek vast te houden. Op deze stuw werd een watermolen geplaatst. Oude toponiemen als Molenberg, Molenbrug en Molenbeek lijken het bestaan van een watermolen op deze plek te bevestigen, evenals teruggevonden paalwerk in de beek, met aan weerszijden puin, muurwerk en een waterput.¹⁴

Uit de beschreven landschappelijke aanpassingen blijkt dat water een centrale rol speelde in het verdedigingsconcept van kasteel Montfort en dat de kasteelbouwers de landschappelijke mogelijkheden van deze plek goed hebben benut. Door een gigantisch wateraanvoersysteem stonden namelijk grote delen van de omgeving rond het kasteel permanent onder water, waaronder het tegenwoordige Rozendaal, Reigersbroek, Schrevenhofsbroekje, Grootbroek, Eerselen, Wiejerd en Broek. Kasteel Montfort kan daardoor maar op één manier benaderd worden, namelijk vanuit de richting Sint Joost over de Huysdijk. Het kan dan ook met recht als waterburcht getypeerd worden. Het verdedigingsconcept van kasteel Montfort werd overigens aan het eind van de Tweede Wereldoorlog voor het laatst toegepast. De Duitsers damden toen namelijk diverse beken richting de Maas af, waardoor de laagten tussen Montfort en Sint Joost weer volledig onder water kwamen te staan. Dit beperkte de Britse soldaten in januari 1945 ernstig in hun opmarsmogelijkheden vanuit Sint Joost richting Montfort.¹⁵

Veelhoekig kasteel

Kasteel Montfort is een superieur voorbeeld van het veelhoekige kasteeltype. Het nog volledig herkenbare oorspronkelijke grondplan heeft de vorm van een onregelmatige vierhoek, met uitspringende hoektorens en knikken in de tussenliggende muren. De afmetingen van circa 50 bij 56 meter en het veelvuldig gebruik van kostbaar natuursteen maken het tot een kasteel van on-Nederlandse omvang en allure.¹⁶ Extra bijzonder is dat dit kasteel in één bouwcampagne werd gebouwd. Dit alles wijst op een bouwheer van hoge komaf rond het midden van de 13e eeuw. Vanwege hun gegroeide machtspositie in deze streek moet deze bouwheer zo goed als zeker gezocht worden in het Gelderse gravenhuis, meer in het bijzonder bij de broers Otto en Hendrik, respectievelijk graaf van Gelre en prins-bisschop van Luik. Aangenomen wordt dat Hendrik van Gelre rond 1260 het kasteel heeft gesticht, waarschijnlijk voortbouwend op een terreinaanslag van zijn oudere broer. De torens en ringmuur liet hij volledig optrekken in natuursteen, wat in belangrijke mate bijdroeg aan de prestigieuze uitstraling van het kasteel. De enorme hoeveelheden natuurstenen werden vanuit het zuiden, onder andere uit de Ardennen, aangevoerd. Dit deed men waarschijnlijk op platte schuiven over de Maas en vervolgens vanaf Linne via Maasbracht-Beek en Sint Joost verder over het water tot aan de burchtheuvel. Gesproken kan worden van een voor het midden van de 13e eeuw voor deze streek ongekende logistieke operatie.

---

¹⁴ J. Kempkens, 'Het oude Vloot', in: *Roerstreek '77*, 113-122.

¹⁵ H. Jeurissen, W. Mertens en J. Mestrom (red), *Montfort bezet, verwoest, bevrijd* (Montfort 1985).

¹⁶ L.H. Janssen en W. Hupperetz, 'De bouwkundige ontwikkeling van middeleeuwse kastelen in Limburg' in: W. Hupperetz e.a., *Middeleeuwse kastelen in Limburg, verschijningsvormen van het kasteel, zijn adellijke bewoners en hun personeel* (Venlo 1996), 41-60.

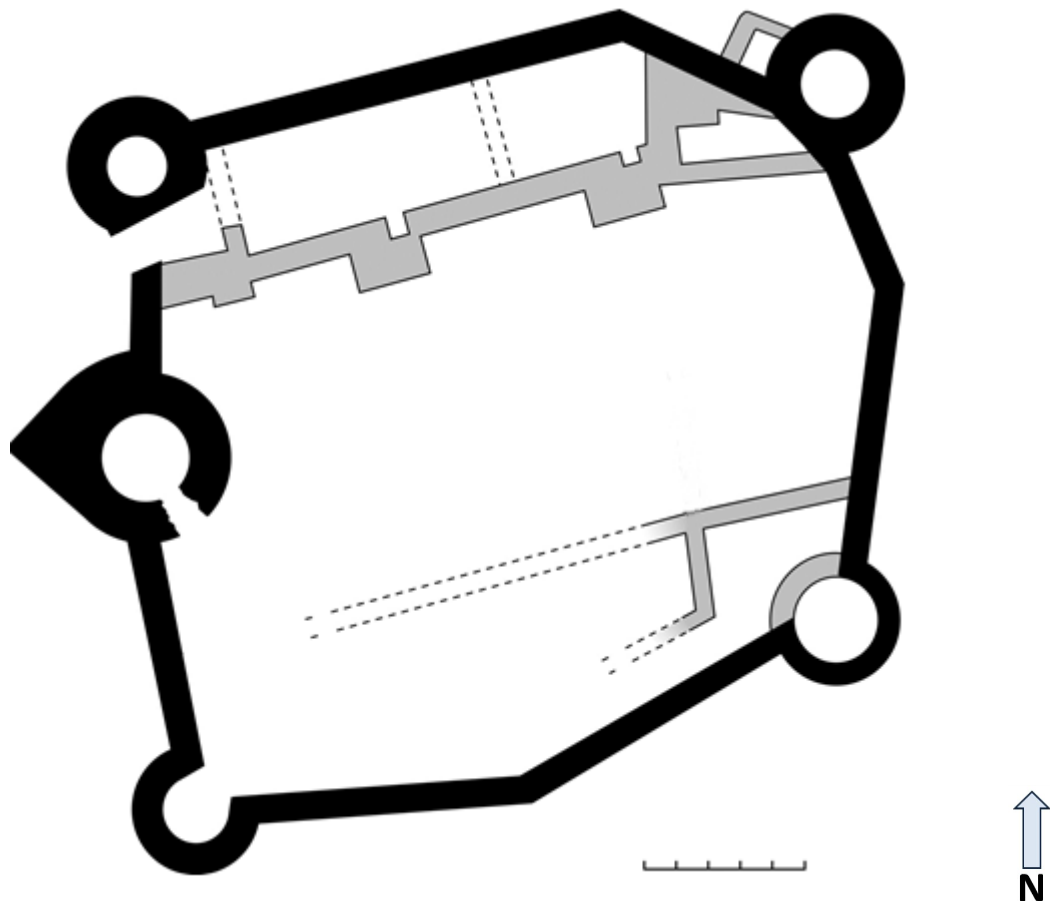

Afbeelding 2.12: Kasteel Montfort werd in de 13e eeuw grotendeels gebouwd met kostbare natuursteen, dat van ver moest komen. Dit gaf het kasteel een zeer massieve maar ook prestigieuze uitstraling. De noordwestelijke toren (in het midden van de foto) heeft duidelijk zichtbaar enkele sierlijke ringen. Geheel links op deze foto uit 2002 het toen nog niet gerestaureerde Jachtslot, dat rond 1850 op de kasteelruïne werd gebouwd.

Tour a bec

Het kasteel kreeg tijdens de eerste bouwcampagne zowel de vier uitspringende hoektorens als de zware toren in het midden van de westmuur. De twee noordelijke hoektorens kregen een diameter van 9 meter en een muurdikte van 2,5 meter, die aan de zuidzijde van 8 en 2 meter. Opvallend zwaarder dan de hoektorens was de toren in het midden van de frontmuur, die een opmerkelijke vorm kreeg: aan de slotpleinzijde is de torenwand rond, om vervolgens aan de buitenzijde in een spitse punt uit te lopen. Torens met zo'n vorm worden in de kastelenliteratuur aangeduid als 'tour a bec' of snaveltoren en gelden in de 13e eeuw als een bouwkundige noviteit. De toevoeging van een punt of snavel aan een toren bracht belangrijke defensieve voordelen met zich mee. Kasteel Montfort is het enige kasteel in de Benelux met zo'n snaveltoren. De diameter van deze toren bedraagt ruim 12 meter en de muurdikte varieert van 3 meter aan de slotpleinzijde tot ruim 6 meter ter hoogte van de punt aan de frontzijde. Ook wat hoogte betreft onderscheidde deze toren zich van de overige fortificaties. We hebben hier dan ook te maken met de hoofdtoren (donjon) van het kasteel, die het volledige kasteelterrein beheerste en vanwaar de verdediging bij een belegering geleid kon worden. Bouwhistorisch onderzoek heeft aangetoond dat de bouw van deze hoofdtoren later is gestart dan die van de onderbouw van de westelijke ringmuur.¹⁷ Toch is het niet aannemelijk dat deze centrale verdedigingstoren geen onderdeel is geweest van het primaire kasteel en dat het een toevoeging van een later moment zou zijn. Het ontbreken van de toren in de primaire opzet

¹⁷ T.C. Bauer, 'Montfort (L)', in: *Jaarboekje Nederlandse Kastelenstichting* (1979), 20-22.

Afbeelding 2.13: Plattegrond van kasteel Montfort, met in zwart de ringmuur met hoektorens uit circa 1260 en in lichtgrijs latere bouwfasen. De stippellijnen geven mogelijke locaties van verdwenen of nog niet ontgraven muurwerk aan.

van het kasteel namelijk vanuit defensief opzicht moeilijk voorstelbaar, omdat daarmee de kasteelpoort voor een belangrijk deel onbeschermt kwam te liggen. Mogelijk heeft dus tijdens de eerste bouwcampagne een wijziging van het bouwplan plaatsgevonden, wat ook afgeleid kan worden uit een verspringing in het fundament van de naastgelegen noordwestelijke toren.

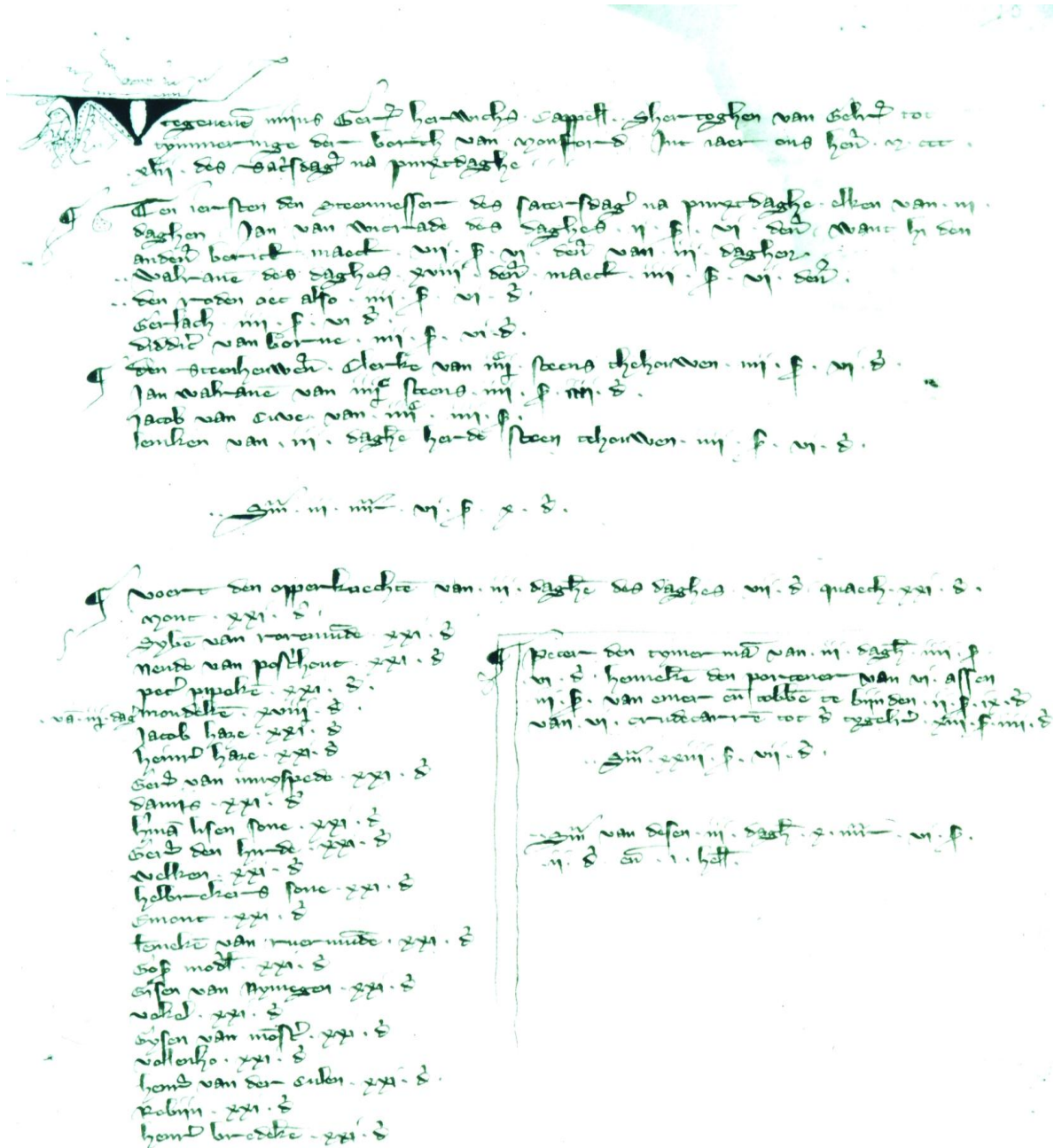

Afbeelding 2.14: Frontzijde van de torenruïne van de Grauwert, de hoofdtoren van het kasteel. Duidelijk zichtbaar is de spitse punt waarmee deze toren uit de frontmuur steekt.

Het grondplan van kasteel Montfort heeft een onregelmatige vorm. Deze onregelmatigheid is hoogstwaarschijnlijk het resultaat van het zoeken naar de optimale combinatie tussen verdedigbaarheid en woonbaarheid. Omdat het kasteel alleen uit westelijke richting over de Husydijk genaderd kon worden, diende verdedigbaarheid vooral voorop te staan bij de westmuur en in mindere mate bij de zuidmuur, waarop een eventuele belegering zich ook nog gedeeltelijk kon richten. Door de uitgestrekte waterpartijen aan de overige zijden konden de oostmuur en vooral de noordmuur niet belaagd worden. Daarom kon hier afgeweken worden van een centrale positie van de stompe hoeken in de ringmuur. Door deze in de richting van de noordoostelijke hoektoren op te schuiven ontstonden tegen de noord- en oostmuur rechte muurstukken van voldoende lengte om er grote (woon)gebouwen tegen te plaatsen. De tussengelegen noordoostelijke toren had uitsluitend een woonfunctie. Deze lag door zijn teruggetrokken positie bij eventuele aanvallen volledig in de beschutting van de noord- en oostmuur. Over de oorspronkelijke bebouwing binnen de natuurstenen ringmuur is niets bekend, omdat deze in 1342-1343 werd vervangen door nieuwe gebouwen. Mogelijk dat enkele in de ondergrond van de noordvleugel teruggevonden formaties van maaskeien hiermee verband houden. Het is overigens niet ondenkbaar dat de woon- en dienstgebouwen uit de beginperiode van het kasteel van hout waren.

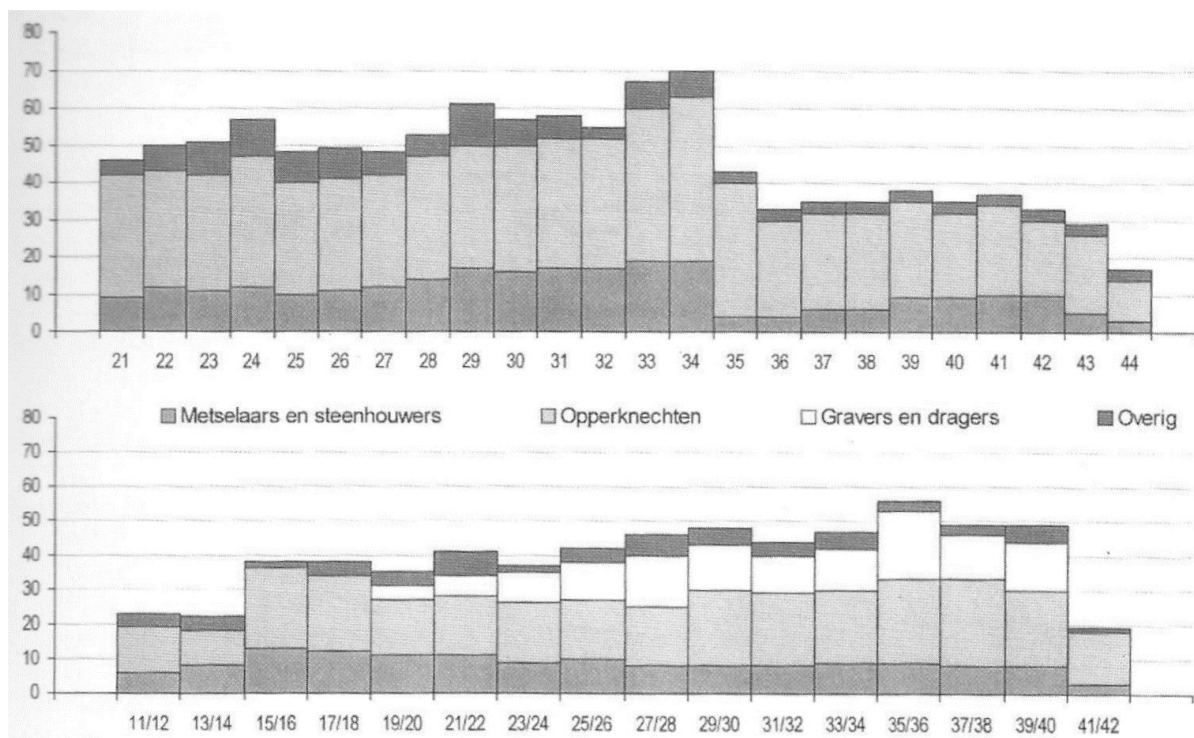
Grote verbouwing in 1342-1343

In de eerste helft van de 14e eeuw groeide het belang van kasteel Montfort voor de hertog van Gelre. Onder meer buitenlandse politieke ontwikkelingen brachten deze landsheer en zijn hofhouding regelmatig naar zijn meest zuidelijke kasteel. Van hertog Reinoud II is bekend at hij in de laatste jaren van zijn bewind binnen een tijdsbestek van twintig maanden niet minder dan 141 dagen op kasteel Montfort verbleef. Daarmee was dit kasteel op dat moment de belangrijkste residentie van het hertogdom, op afstand gevolgd door het Valkhof te Nijmegen. De frequente aanwezigheid van de hertog en zijn hofhouding stelde hogere eisen aan de bewoonbaarheid van het kasteel. Daarom liet Reinoud II het in 1342-1343 ingrijpend verbouwen.

Afbeelding 2.15: eerste pagina uit de rekening die kapelaan Gerard Herwich in 1343-1343 bijhield van de omvangrijke bouwwerkzaamheden op kasteel Montfort. De circa 90 pagina's tellende rekening bevat een schat aan gegevens over deze verbouwing.

De gedetailleerde rekening van deze ‘tymeringe der borch tot Monford’ is bewaard gebleven (afbeelding 2.15) en levert een schat aan gegevens op. Hieruit blijkt dat gemiddeld 43 metselaars, steenhouwers, opperknechten en andere bouwvakkers in dienst waren (afbeelding 2.16). De werkzaamheden gingen van start in de week na Pinksteren 1342 en stonden onder leiding van bouwmeester Jan van Utrecht en meester metselaar Jan van Wickrade. Jan van Utrecht wordt af en toe ook Jan van den Doem genoemd, dezelfde naam als de bouwmeester die in het midden van de 14e eeuw betrokken was bij de bouw van de toren van de Domkerk in Utrecht alsmede bij kasteel Culemborg. Onder hun leiding werden binnen de natuurstenen ringmuur nieuwe woonvertrekken gebouwd. In totaal bakte men hiervoor maar liefst 890.500 bakstenen, zo blijkt uit de rekening. Dit gebeurde waarschijnlijk in de directe omgeving van het kasteel. Oude toponiemen als ‘leemkuylen’ en ‘tichelaove’ in de omgeving van het kasteel versterken dit vermoeden. Het hoge aantal bakstenen geeft een duidelijke indicatie van de omvang van deze verbouwing. Tegen de noordmuur verrees een nieuw hoofdgebouw, met onder meer de bakkerij, brouwerij, grote zaal, kapel en korenzolder. Tegen de oostmuur verrees vermoedelijk het ambthuys, met daarin de woon- en werkvertrekken van de drossaard-rentmeester, terwijl tegen de zuidmuur de overige dienstgebouwen en stallen kwamen. De westzijde van het slotplein (de frontmuur) bleef onbebouwd. Uit de bouwrekening blijkt dat de slotkapel een nieuw altaar en beelden kreeg en dat maar liefst 27 vensters werden voorzien van het toen nog kostbare glas. Ook hieruit blijkt het prestigieuze karakter van de bouwwerkzaamheden in opdracht van hertog Reinoud II van Gelre.¹⁸

Afbeelding 2.16: Ook uit het overzicht van de aantallen bouwvakkers die tussen mei-november 1342 (boven, wekelijks) en maart-oktober 1343 (beneden, tweewekelijks) op kasteel Montfort werkten, blijkt de omvang van de verbouwing die in opdracht van hertog Reinoud II van Gelre plaatsvond.

¹⁸ F. Coenen, ‘Het kasteel Montfort in 1342-1343: bouwplaats en hertogelijke residentie’, in: *Roerstreek 2000*, 79-96.

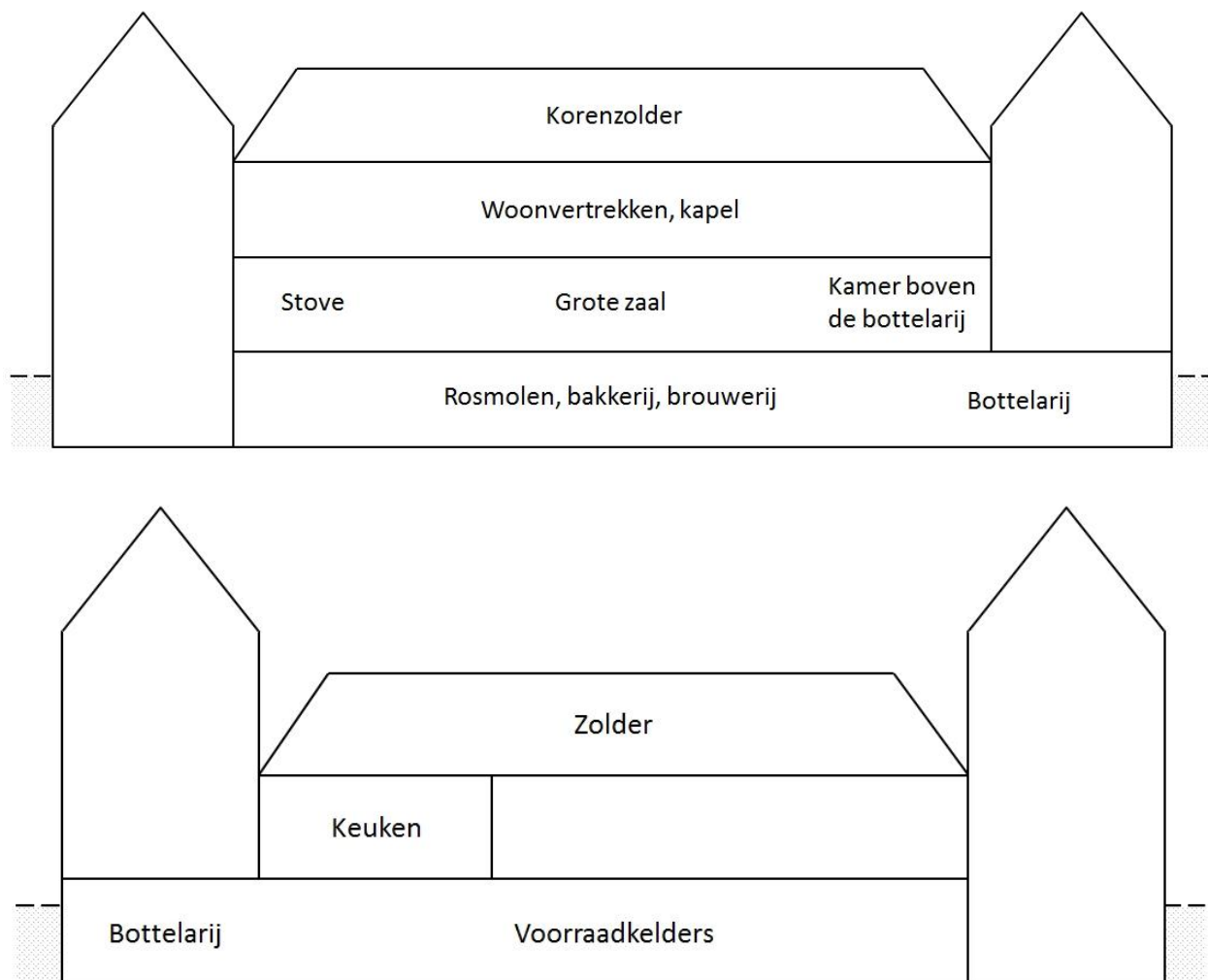

Afbeelding 2.17: Vogelvluchtfoto van de maquette van kasteel Montfort rond 1400, met zicht op de noordvleugel van het kasteel, ingeklemd tussen de noordwestelijke en noordoostelijke hoektoren. Vanaf het slotplein had deze noordvleugel twee ingangen. De ingang aan de linkerszijde kwam uit in de grote zaal. Op de eerste verdieping waren de hertogelijke woonvertrekken, en daarboven de grote korenzolder. In de oostvleugel was vermoedelijk het 'ambthuys', met de werkvertrekken van de drossaard-rentmeester.

De huidige stand van onderzoek leidt tot de conclusie dat met de bouwcampagne van 1342-1343 het middeleeuws uiterlijk van kasteel Montfort in grote lijnen zijn definitieve vorm en omvang had bereikt. In de tweede helft van de 14e en in de 15e eeuw vonden weliswaar nog regelmatig bouwwerkzaamheden plaats, maar die hadden voor zover bekend nauwelijks een grootschalig karakter. Zo werd in 1412-1413 geruime tijd aan de grote zaal verbouwd, voegde men enkele jaren later een derde poortgebouw aan het complex toe¹⁹ en werd rond 1470 een stove in het kasteel gerealiseerd.²⁰ Ook de vrijstelling die inwoners van Erkelenz in 1423 kregen voor het aanvoeren van bouwmaterialen naar kasteel Montfort zou kunnen wijzen op verdere bouwactiviteiten in het eerste kwart van de 15e eeuw. Later die eeuw vonden regelmatig herstelwerkzaamheden plaats, onder meer tijdens de regeerperiode van de Gelderse hertog Karel van Egmond, 1477-1538. Deze voerde een langdurige onafhankelijkheidsoorlog tegen achtereenvolgens Maximiliaan van Oostenrijk en Karel V. Tijdens deze oorlog kwam Montfort regelmatig in Habsburgse handen, wat niet altijd zonder slag of stoot verliep.

¹⁹ Gelders Archief Arnhem, Hertogelijk Archief, nr. 1639 en 1640: rekeningen 1412-1413 alsmede 1413-1414.

²⁰ F. Coenen, 'Twee vijftiende-eeuwse inventarissen van kasteel Montfort', in: *Roerstreek 2012*, 153-165.

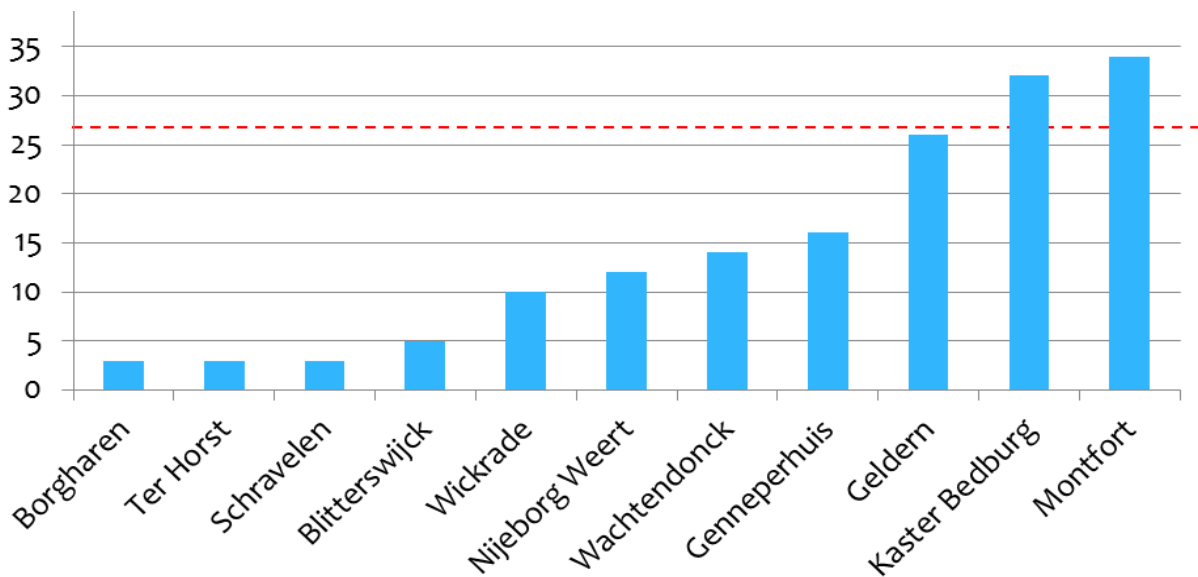
Afbeelding 2.18: visualisatie van de indeling van de noordvleugel (boven) en oostvleugel (onder) van het kasteel, opgesteld op basis van ondermeer twee 15e eeuwse inventarissen²¹.

Burcht, bestuurscentrum en residentie

Kastelen verschillen onderling niet alleen sterk in vorm en grootte, maar ook in functie. Kasteel Montfort had drie hoofdfuncties. Allereerst had het een belangrijke militaire functie, wat overduidelijk blijkt uit de strategische ligging en het zware muurwerk. Eeuwenlang was het een van de belangrijkste burchten van de graaf en later hertog van Gelre en verdedigde het de zuidgrens van zijn gebied. Naast burcht was kasteel Montfort ook het bestuurlijk en administratief centrum van het ambt Montfort, dat op de oostoever van de Maas tussen Venlo en Sittard lag. Binnen dit bestuursdistrict van het hertogdom Gelre bezat de landsheer niet alleen het overheidsgezag, maar ook talrijke bezittingen in de vorm van grootgrondbezit, hoeves en molens, alsmede rechten zoals het jachtrecht, visrecht en molenrecht. Tenslotte deed kasteel Montfort dienst als residentie voor de hertog en was het de ambtswoning voor diens drossaard en rentmeester. De hoofdfuncties burcht, bestuurscentrum en residentie brachten een breed spectrum aan werkzaamheden met zich mee, variërend van het bewaken van de kasteelpoorten tot het binnenhalen van het hooi, en van het brouwen van bier tot het terechtstellen van gevangenen. Een deel van het werk werd verricht door het vaste personeel van het kasteel, dat in oude rekeningen wordt aangeduid als het ‘huysgesinde’. Het huysgesinde van kasteel Montfort bestond in de eerste helft van de 15e eeuw uit gemiddeld 33

²¹ F. Coenen, ‘Twee vijftiende-eeuwse inventarissen van kasteel Montfort’, in: *Roerstreek 2012*, 153-165.

personen, waarmee het zich nadrukkelijk onderscheidde van de meeste andere kastelen, die een beduidend kleiner vast personeelsbestand hadden.²²

Afbeelding 2.19: het aantal mensen in vaste dienst op elk kastelen, waaronder kasteel Montfort.

De eerste informatie over de militaire functie van kasteel Montfort biedt de overdrachtsakte van Hendrik van Gelre aan zijn neefje Reinoud, graaf van Gelre uit december 1277. Deze spreekt van vijf ridders en een schildknaap, die trouw zweren aan hun nieuwe heer en beloven het kasteel voor hem te zullen bewaken en verdedigen. De rekening van het graafschap Gelre over 1294-1295 geeft een gedetailleerder beeld van de militaire bezetting van het kasteel, die toen bestond uit 16 personen. Daarmee was kasteel Montfort één van de sterkste kastelen in het graafschap. Naast vijf borgmannen spreekt de rekening onder meer over twee torenwachters, twee poortwachters, vijf boogschutters en de steenslingeraar Johannes met zijn zoon, die waarschijnlijk een blijde bedienden. Aan het begin van de 15e eeuw is sprake van drie wachters, twee torenwachters en twee poortwachters. Daar kwam na de bouw van een extra kasteelpoort rond 1415 nog een derde poortwachter bij, waarna deze aantallen gedurende het grootste gedeelte van die eeuw hetzelfde zijn gebleven. De rekeningen uit deze periode wekken de indruk dat het hierbij ging om personeel dat dagelijks op het kasteel aanwezig was en deze functie als hoofdtaak had. Op grond van dit alles kan geconcludeerd worden dat kasteel Montfort in vreedstijd naast circa vijf borgmannen zo'n acht tot negen personen in vaste militaire dienst had. In tijden van oorlog(sdreiging) liep dit aantal sterk op. Zo was tijdens een oorlog aan het eind van de 14e eeuw sprake van 37 extra soldaten. Oorlogsvoering vond toen nog hoofdzakelijk met pijl en boog plaats, maar in de vijftiende eeuw werd langzaam maar zeker de buks het belangrijkste wapen. Dat blijkt ook uit twee kasteelinventarissen uit circa 1475. Toen in 1529 het leeggeroofde kasteel opnieuw bewapend moest worden, kocht de rentmeester 36 buksen. Als gevolg van wijzigende oorlogsvoering liep het aantal soldaten tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) verder op. In 1578 waren er op kasteel Montfort zo'n 70 tot 80 soldaten, terwijl in de roerige jaren 1632-1637 sprake is van een garnizoen van zo'n 100 man, dat soms zelfs opliep tot boven de 200. Tot de sloop van de vestingwerken in 1686-1687 blijft sprake van een militair garnizoen op het kasteel. Daarna eindigde de militaire functie.²³

²² F. Coenen, 'Het Huysgesinde van kasteel Montfort in de eerste helft van de vijftiende eeuw', in voorbereiding.

²³ F. Coenen, 'De overdracht van kasteel Montfort in 1529', in: *De Klepper*, 2001, nr. 2, 8-9.

Hoewel de militaire functie van kastelen in de beeldvorming het meest dominant is, heeft ook rond kasteel Montfort betrekkelijk zelden wapengekletter geklonken. Wel was het eeuwenlang het machtscentrum van waaruit het grootste deel van de oostoever van de Maas tussen Venlo en Sittard werd bestuurd. Hiervoor had de landsheer twee functionarissen aangesteld: een drossaard en een rentmeester. De drossaard oefende namens hem het overheidsgezag en de landsheerlijke taken uit. Over zijn takenpakket en beloning zijn we redelijk geïnformeerd dankzij bewaard gebleven rekeningen en aanstellingsbrieven. De oudste daarvan dateert van 10 januari 1394. Toen werd Johan van Eyl benoemd tot drossaard, met als algemene taak het hoeden, bewaren en beschermen van ‘onse burgh ende lant van Momfort mit synen toebehoeren’. Een belangrijk deel van het takenpakket van de drossaard had betrekking op handhaving van de openbare orde en veiligheid en niet in de laatste plaats de rechtspraak. Hieruit haalde deze functionaris ook een groot deel van zijn inkomsten, omdat hij een gedeelte van de geïnde boetes mocht houden. Daarnaast kreeg hij een salaris van 540 gulden per jaar en mocht hij op kasteel Montfort wonen. In ruil daarvoor moest hij wel een personeelsbestand van tenminste 27 mensen op het kasteel in de kost houden.²⁴ Van dit personeel was iets minder dan de helft werkzaam voor de rechtspraak binnen de schepenbanken in het ambt Montfort, waarvan er aan het begin van de 15e eeuw elf waren. De drossaard was verantwoordelijk voor de opsporing van misdadigers, het bijeenroepen van het gerecht, het voorzitten van de zittingen en het uitvoeren van het vonnis. Ook zorgde hij voor het bewaren van de gevangenen, waarvoor op het kasteel enkele kerkers waren. De uitgestrektheid van het ambt Montfort bracht met zich mee dat de drossaard deze taken niet (allemaal) zelf deed, maar liet uitvoeren door ondergeschikte ambtenaren: de scholtissen. Verder had de drossaard rond 1410 acht (gerechts)bodes op de loonlijst staan, die werkzaam waren binnen de schepenbanken in het ambt Montfort. Hun taak is vergelijkbaar met die van politie en deurwaarder tegenwoordig en bestond hoofdzakelijk uit het aanbrengen van overtredingen en het dagvaarden van procespartijen. Naast een drossaard stelde de landsheer een rentmeester op kasteel Montfort aan. Deze moest zorgen voor voldoende inkomen voor de landsheer, deels uit het eigen bezit en deels uit belastingen. Gedurende in ieder geval grote delen van de 14e en 15e eeuw werd de functie van rentmeester en drossaard uitgeoefend door dezelfde persoon, daarna is sprake van afzonderlijke functionarissen.

Behalve burcht en bestuurscentrum was kasteel Montfort ambtswoning voor de drossaard en rentmeester, en deed het ook dienst als residentie voor de hertog, als deze in het zuiden van zijn gebied verbleef. Tot in de late middeleeuwen ontbrak het in het hertogdom Gelre aan een centrale hoofdstad en was de hertog voortdurend met zijn hofhouding onderweg van het ene kasteel naar het andere. Naast deze hofhouding stonden nog de nodige personeelsleden op de loonlijst van het kasteel, die betrokken waren bij de residentiële functie. Zo is in oude rekeningen onder het vaste kasteelpersoneel onder meer sprake van een keldermeester, bakker, kok, meid, keukenknecht, kamerling, vissers en jagers. Als de hertog op kasteel Montfort resideerde, dan was dit kasteel voor de duur van zijn verblijf het middelpunt van het hertogdom. De aanwezigheid van de hertog bracht een enorme bedrijvigheid met zich mee. Niet alleen was het een komen en gaan van bodes, maar ook van leveranciers om het hertogelijk hof van het benodigde eten en drinken te voorzien. Zo bezorgde in 1342-1343 Johan Gollen regelmatig jonge ganzen en kippen en leverde Peter Molliard meerdere malen wijn op kasteel Montfort. Verder werden bestellingen gedaan voor ossen, wild, suiker, kruiden, specerijen en vis. Hierbij ging het om zowel rivier- als zeevis, zoals zalm uit de Rijn bij Lobith en zelfs zeezoogdieren, zoals ‘meerswyn’ (=dolfijn) uit de Zuiderzee bij Harderwijk. Ook kwamen velen met geschenken naar kasteel Montfort, om bij de landsheer in

---

²⁴ P.N. van Doorninck, *Acten betreffende Gelre en Zutphen 1377-1397* (Haarlem 1901)

de gunst te komen. Daarbij ging het niet alleen om voedsel, zoals fruit, vis en drank, maar ook om bijvoorbeeld honden en jachtvogels. Verder kreeg de hertog op het kasteel geschenken in de vorm van vermaak. Zo stuurden diverse edelen hun muzikanten naar Montfort om voor hem op te treden en waren ook verschillende keren redenaars op het kasteel te gast²⁵

Kasteel domineert zijn landschap

Van kasteel Montfort is het goed voor te stellen dat het gebouwd werd in een onontgonnen gebied tussen uitgestrekte meren en moerassen. De invloed van dit kasteel was vervolgens zo groot, dat het eeuwenlang de ontwikkeling van het landschap in de directe omgeving heeft gedomineerd. Tot in het midden van de 16e eeuw stond hierbij het militaire belang. De aanwezigheid van het kasteel leidde in die periode onder meer tot de stichting van enkele hoeses (o.a. Schrevenhof, Bongaertshof, Herenhof, Koningshof), het ontstaan van het stadje Montfort en van het klooster Sint Joost, van waaruit vervolgens het dorp St. Joost ontstond.

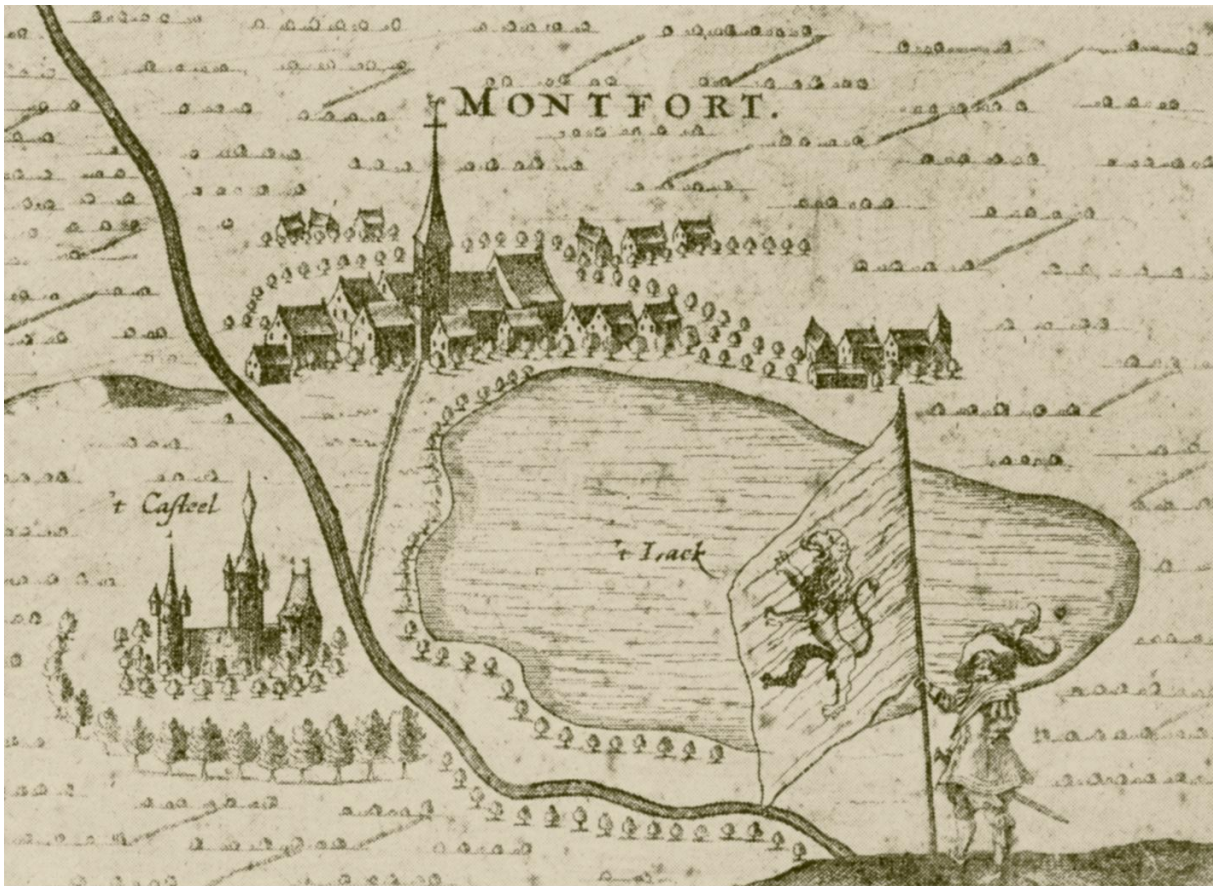

Afbeelding 2.20: hoofdgebouw van het voormalig klooster St. Joost, rond 1280 gesticht door Hendrik van Gelre, bouwheer van kasteel Montfort.

---

²⁵ F. Coenen, 'Kasteel Montfort in 1342-1343: bouwplaats en hertogelijke residentie', in: *Roerstreek 2000*, 79-96.

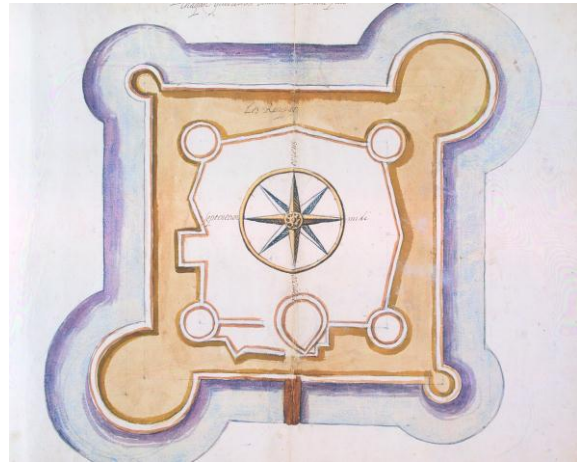
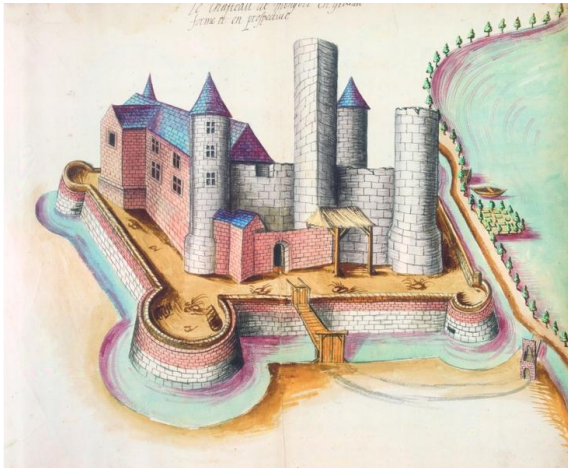
Afbeelding 2.21: weinig waarheidsgetrouwe maar desondanks fraaie ongedateerde prent van kasteel en stadje Montfort, gescheiden door de Vlootbeek.

Fortificatie in 1535-1536

Kasteel Montfort was door zijn geavanceerde vorm en zware natuurstenen muren lange tijd uitermate geschikt als verdedigingsburcht. Het kanon bracht hierin verandering. Aanvankelijk was dit nieuwe wapen geen serieuze bedreiging, maar door toenemende betrouwbaarheid en vuurkracht waren eind 15e eeuw zelfs de muren van de sterkste burchten er niet meer tegen bestand. Als gevolg hiervan verloren de meeste kastelen hun militaire functie, terwijl een beperkt aantal werd uitgebreid met vestingwerken. Zulke kasteelfortificaties waren aanvankelijk niet meer dan brede aarden wallen met soms op strategische plaatsen aarden of stenen bolwerken. Slechts een enkel kasteel kreeg volledige stenen vestingwerken en veranderde daardoor in een artilleriefort. Kasteel Montfort is een van deze kastelen.²⁶

De fortificatie van kasteel Montfort vond plaats in 1535-1536 in opdracht van Karel van Egmond, hertog van Gelre [fig. 5.25].¹⁸ Ze dient geplaatst te worden tegen de achtergrond van de onafhankelijkheidsstrijd van het hertogdom Gelre tegen het machtige Habsburgse Rijk van Maximiliaan van Oostenrijk en Karel v. Uit de bewaard gebleven bouwrekening blijkt dat de werkzaamheden in april 1535 begonnen met het droogpompen van de gracht rond het kasteel, waarna midden in de droge gracht honderden eiken palen werden geheid voor de fundering voor de zware vestingmuur. Ondertussen werden per schip ruim 125.000 blokken mergel, 6200 blokken Sichemer en Naamse steen en grote hoeveelheden kalk geleverd, terwijl

²⁶ F. Coenen, 'De fortificatie van kasteel Montfort', in: *De Maasgouw* (2002), 115-122.

Afbeelding 2.22: Kasteel Montfort inclusief de in 1535-1536 toegevoegde vestingwerken, zoals Philippe Taisne die in 1623 tekende.

steenbakkerijen in Echt vele duizenden bakstenen produceerden. Met deze materialen trokken zeventien metselaars en 57 knechten de vestingmuur op, waar bij men gelijktijdig aan de buitenzijde een nieuwe gracht groef. De hierbij vrijgekomen aarde werd aan de binnenzijde van de vestingmuur gestort, waardoor een verhoogd plateau rond het kasteel ontstond voor het plaatsen van kanonnen. De vestingmuur kreeg op de vier hoeken lage torens, waarop eveneens geschut opgesteld kon worden. Deze rondelen hadden binnenin kanonkazematten met schietopeningen vlak boven het wateroppervlak van de nieuwe gracht.

Deze modernisering van kasteel Montfort heeft, alle kostbare investeringen ten spijt, niet geleid tot het hinderen van de opmars van de Spaans-Habsburgse keizer Karel V. Eind augustus 1543 trok zijn leger vanuit het zuiden het hertogdom Gelre binnen en slaagde er in amper twee weken in om de hertog van Gelre letterlijk op de knieën te dwingen. Aan het eind van deze veldtocht bleek kasteel Montfort zwaar beschadigd. Het was uitgebrand en alleen de muren stonden nog overeind. Lange tijd is deze verwoesting toegeschreven aan het leger van Karel v, maar recente archiefvondsten wijzen meer en meer in de richting van soldaten uit het Gelderse garnizoen van de vestingstad Roermond. Toen het leger van Karel v in aantocht was, hebben zij waarschijnlijk de ‘geschutsmunitey, kriechsrustungen ende gereytschap’ van het kasteel afgehaald en naar Roermond gebracht. Daarbij vernielden ze op het kasteel en voorburcht de aanwezige voedselvoorraden, zodat deze niet in handen van de vijand konden vallen.²⁷ Afgaand op een verklaring van de schepenen van Montfort uit 1547 moesten ook de verdedigingswerken rond het stadje Montfort aan deze tactiek van de verschroeide aarde geloven, waarmee moest worden voorkomen dat het Spaans-Habsburgse leger op korte afstand van de vesting Roermond een steunpunt kon maken van het kasteel en stadje Montfort. Mogelijk hebben de Roermondse soldaten bij hun acties ook het kasteel in brand gestoken, waardoor de pas aangelegde vestingwerken zich niet hebben kunnen bewijzen tegen de vijand waarvoor ze gebouwd waren. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) herkeeg kasteel Montfort op beperkte wijze zijn militaire functie, waarbij het de meeste tijd in koninklijke (Spaanse) handen was. Het deed dienst als uitvalsbasis voor een garnizoen dat de streek moest bewaken. De drossaard had echter van de hertog van Alva persoonlijk de instructie gekregen om bij naderende oorlogsdreiging het kasteel direct te ontruimen en de bewapening en voorraden zo snel mogelijk binnen de stadsmuren van Roermond of Venlo te brengen. Deze opzet mislukte in 1578, waarna door een tekort aan munitie en zout het kasteel korte tijd in handen van Oranje kon komen.²⁸

²⁷ G. van Bree, *Inventaris van de oude archieven van de stad Roermond, 1259-1796* (Roermond 1980).

²⁸ F. Coenen, ‘De belegering van kasteel Montfort in 1578’, in: *De Klepper*, 2002, nr. 3, 24-26.

Veranderingen in het landschap

Parallel aan het afnemend militair belang van kasteel Montfort begon vanaf het midden van de 15e eeuw het landschap rond kasteel Montfort te veranderen. Door ontbossing en ontwatering veranderde dit langzaam maar zeker in heide en broekgebieden. Vanwege het afnemend militair belang van het kasteel hoefde bij het invullen van de nieuwe mogelijkheden van deze gebieden voortaan geen accent meer op het strategische belang van het kasteel gelegd te worden. Dit maakte een overgang van een militair naar een agrarisch landschap mogelijk, zo blijkt uit een inspectierapport uit 1550. Op 1 juni 1549 startte rekenmeester Gregorius van Dieve met een onderzoek naar de toestand van alle Gelderse domeingooderen en de inkomsten die deze voor keizer Karel V, sinds 1543 de nieuwe landsheer, zouden kunnen opleveren. Tijdens zijn inspectietocht door het hertogdom was Montfort eind maart 1550 zijn laatste stop. Daar bracht Van Dieve allereerst een bezoek aan het Montfort Wald. Hij constateerde dat dit 'zeer wydt ende groot' was, maar ook sterk vervallen: 'daer up staen een zekere quantiteyt olde eycken boomen wel in getalle van viiic oft xc [die] van oudtheyt zeer vergaen ende verdort zyn ende oyck zeer geschent'. Enkele van deze 800 tot 1000 bomen waren volgens hem nog goed voor herstelwerkzaamheden aan onder meer het kasteel, maar het overgrote deel van het houtbestand was alleen nog maar geschikt als brandhout. Hij stelde daarom aan de Rekenkamer in Brussel voor om deze bomen in kavels van honderd aan de meestbiedende te verkopen en dat kopers verplicht moesten worden om op de kaalgekapte kavels nieuwe bomen te planten. Hiermee legde Van Dieve letterlijk de bijl aan de wortel van het laatste restant van het oorspronkelijke domeinbos. Het aantal oude bomen daalde in amper 10 jaar met maar liefst 60% tot zo'n 300 à 400 bomen. Daarmee was de transformatie van het natuurlijk bos naar cultuurbos en de degeneratie van timmerhout naar

Afbeelding 2.23: Het gebied rond kasteel Montfort (links van het midden) op de overzichtskaart van het ambt Montfort uit 1623.

hakhout compleet: de laatste eiken werden gekapt en daarvoor in de plaats kwam hakhout terug. Ook de toestand van het Echter Wald was slecht. Van Dieve rapporteerde dat dit dagelijks verder werd vernield en gekapt. Toch was het verval hier blijkbaar minder sterk dan in het Montforter Wald. Uit een atlas van domeinbezittingen uit 1623 blijkt namelijk dat dit bos nog nadrukkelijk vermeldenswaardig was in tegenstelling tot het volledig verdwenen Montforter Wald.

Het verval van de bossen was een proces dat al veel eerder was ingezet en dat in het laatste kwart van de 15e eeuw in een stroomversnelling moet zijn gekomen. De belangrijkste boosdoeners waren het weiden van varkens en de houtkap. Doordat structureel teveel varkens de bossen werden ingedreven, verdween nagenoeg de volledige jonge aanwas, waardoor het bomenbestand nauwelijks meer werd aangevuld. Het aanwezige opgaand bos werd gekapt als brandhout en de oude bomen voor bouw materiaal. De aanwezigheid van het kasteel en de daarmee samenhangende behoefte aan brand- en timmerhout heeft dit verval onmiskenbaar versneld. Zo meldt de rentmeestersrekening over 1514-1515 dat het Montforter Wald 'zeer uytgehouden ende verdorven is bij den aemtpluden opt huys van Montfort' voor herstelwerkzaamheden aan het kasteel tijdens de 'lange continuele oorlogen' gedurende de regeerperiode van hertog Karel van Egmond. Door de geschetste degeneratie waren al geruime tijd vóór het inspectiebezoek van Gregorius van Dieve grote delen van het Montforter Wald vervallen tot heide. Hij behandelt in zijn inspectierapport enkele van deze percelen aan de zijde van Roermond, ongeveer 90 tot 100 morgen groot. Een morgen is een oude oppervlakte maat, die binnen Gelre doorgaans gelijk was aan de Gelderse bunder (circa 0,87 hectare). Deze percelen zouden uitstekend in cultuur gebracht kunnen worden, om ze daarna tot meer profijt van de heer van Montfort te exploiteren. Daarbij deed zich echter het probleem voor dat de inwoners van Montfort deze heide in voorafgaande jaren zonder toestemming als weidegrond voor hun vee waren gaan gebruiken. Volgens Van Dieve zou het zonder meer terugdraaien van dit onrechtmatig gebruik tot hevig verzet leiden, tenzij een deel van deze percelen aan hen als akkerland in erfpacht zou worden uitgegeven. In lijn met dit advies werden op 26 augustus 1556 daadwerkelijk twee percelen van de 'heyde oft verdorven ende vuytgehouden bosch des walts van Montfort' aan de inwoners van Montfort in erfpacht uitgegeven. Tegen jaarlijkse betaling van een halve malder rogge en een kapoen per bunder mochten de gezamenlijke inwoners van Montfort deze percelen 'besitten als huere proper erfve', onder de voorwaarde dat ze ze uitsluitend als akkerland zouden gebruiken. Voortaan werden deze twee percelen het 'Boschvelt' genoemd, een duidelijke verwijzing naar het verdwenen Montforter Wald. Ook de naam Neerbos, een verbastering van 'den heeren bosch' voor een akkercomplex ten noordoosten van het dorp, herinnert nog aan het verdwenen bos van de heer van Montfort.

Naast het verdwijnen van de bossen is in het inspectierapport van Gregorius van Dieve uit 1550 sprake van het langzaam maar zeker droogvallen van de waterpartijen rond het kasteel. Als één van de oorzaken hiervoor noemt hij het afdammen van de watertoevoer vanuit de 'Sittaertsche beecke' (=Geleenbeek), die voorheen de viswateren rond het kasteel van water had voorzien. Hij behandelt in zijn rapport onder meer het Water, het Boortmoer, het Reigersbroek en het Rozendaal. Het Water was een viswater aan de noordzijde van het dorp tussen het kasteel en de (bos)dijk ter hoogte van de huidige voetbalvelden en de aangrenzende weilanden richting de kasteelruïne. Van Dieve geeft aan dat dit gebied zo'n 20 tot 25 bunder groot was en al zodanig begon te verdrogen, dat het in de zomermaanden enkele maanden droogviel. In die periode werd het door de inwoners van Montfort zonder toestemming als gemeenschappelijke weidegebruik. Van Dieve vond het goed dat het Water permanent tot weidegebied omgevormd kon worden en bereikte op 21 augustus 1556 met de inwoners een

akkoord over uitgifte in erfpacht. Tegen betaling van vier stuivers per bunder mochten de inwoners van Montfort, 'den armen soo wel als den rijcken', dit gebied voortaan als gemeenschappelijke weide gebruiken. Het Boortmoer was in 1550 ook al gedeeltelijk drooggevallen, waardoor de waterlijn was teruggetrokken. Aan de dorpszijde namen de inwoners de strook nieuw land direct in gebruik, onder meer als gemeenschappelijke weide voor hun ossen en paarden. Toponiemen als 'gemeyne Ossevenne' en 'Paarsbroeck' (Paardenbroek) verwijzen hiernaar. Deze ingebruikname was echter tegen de zin van de drossaard, die daarom een hek liet plaatsen op de grens van dorp en domein. Echter zonder resultaat, want het blijkt herhaaldelijk door vrouwen uit het dorp omvergeworpen te zijn omdat zij van mening waren dat het nieuwe land aan het dorp toekwam. Enkele jaren later werd in ieder geval het Paardenbroek door de heer alsnog officieel in gebruik gegeven aan alle inwoners die een paard of os hadden. Dit 'gilde van ackerluyden' moest in ruil daarvoor proviand aanvoeren voor de kelders en keuken van het kasteel, voortaan de feestdag van Sint Urbanus vieren en de kaars voor zijn beeld in de kerk brandend houden. De herinnering aan dit gilde leeft nu nog voort in de Montforter schutterij Sint Urbanus.

Afbeelding 2.24: Het Rozendaal, nu weidegebied maar aanvankelijk viswater met eendenkooien, behorend tot kasteel Montfort

Ook langs de Huysdijk vond verlanding van het Boortmoer plaats. Hierdoor was een strook nieuw land van het kasteel tot aan de Galgenberg ontstaan, die de Kleine (Vogel)horst werd genoemd. Het toponiem 'horst' gebruikte men voor land dat aan een zijde langzaam uit een moeras of ven oprijst en aan de andere zijde door hoger gelegen land begrensd wordt. Het voorvoegsel 'vogel' duidt er wellicht op dat in het aanwezige hakhout veel vogels nestelden, waarschijnlijk vooral viseters, zoals reigers, vanwege de direct aangrenzende viswateren van kasteel Montfort. Dit verklaart ook de latere namen Reigershorst en Reigersbroek voor het

gebied dat in het inspectierapport de Grote Vogelhorst genoemd wordt. Van Dieve beschrijft de Kleine Vogelhorst als een broekbos met hakhout, zo'n 20 tot 25 bunder groot. Volgens hem zou van een gedeelte van deze Kleine Vogelhorst een uitstekende weide van circa 6 tot 8 bunder gemaakt kunnen worden. De Grote Vogelhorst (Reigersbroek) beschrijft Van Dieve als deels met wilgen en elzen begroeide broekgronden van wel honderd bunder groot. Dit gebied stond op het moment van het inspectiebezoek grotendeels onder water, maar delen hiervan vielen in de zomer ook al droog. Van Dieve vond dat men van de Grote Vogelhorst een 'goede quantiteyt' weiland kon maken, mits voor een betere afwatering gezorgd zou worden. Die zou er pas honderd jaar later komen als onderdeel van de ontginning van het Rozendaal, Reigersbroek en Boortmoer in 1650-1653.

Afgaand op het inspectierapport van Gregorius van Dieve was het Rozendaal het enige viswater dat in 1550 nog geen last had van de beginnende verlanding, wat er op wijst dat dit niet of nauwelijks in verbinding stond met het aangrenzende Reigersbroek. Gregorius van Dieve schatte de omvang van de 'visscherye genant den Roosendael' op 40 tot 50 bunder. Hoewel het de bedoeling was om dit viswater voor 5 gulden per jaar te verpachten, lukte het niet om hiervoor gegadigden te vinden. Dit kwam door de hoge kosten die de pachter moest maken voor 'een schuyte, groote nette ende andere gereitscap daertoe dienende'.

Het inspectierapport van Gregorius van Dieve geeft een goed beeld van de toestand van diverse Montforter domeingoederen in het midden van de 16e eeuw, maar markeert ook een belangrijke verandering in de wijze waarop naar het landschap gekeken werd. In zijn observaties en adviezen staat Gregorius van Dieve immers geen enkele keer stil bij het belang van het landschap voor de verdediging van het kasteel. In plaats daarvan doet hij voorstellen voor het uitgeven van voormalig bos als akkerland en het omvormen van de droogvallende meren tot weidegebied. Het verslag van Gregorius van Dieve is hierdoor in zekere zin de voorbode van een keerpunt.

Een 'Huys van Gewalt'

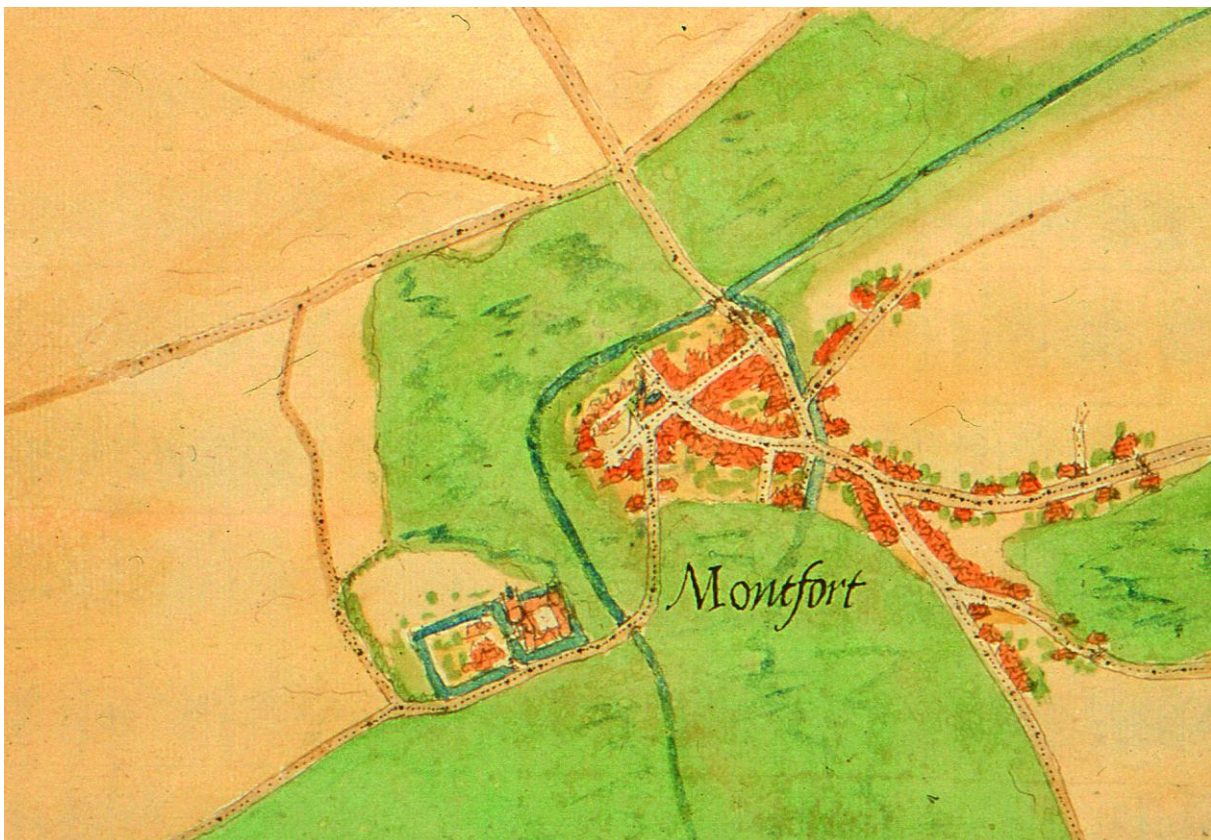
Van Dieve gaf in 1550 niet alleen een beschrijving van het landschap rond kasteel Montfort, maar ook een uitgebreide beschrijving van het kasteel zelf, of zoals hij het zelf noemde: 'de gestalte des verbanden huyses tho Montfort', dat volgens hem tijdens de 'Cleefsche tijden es innegenomen ende geheel uytgebrandt', waarmee bedoeld wordt op de regeerperiode van Willem van Gulick als hertog van Gelre (1538-1543).²⁹ Dankzij de rentmeestersrekening 1544-1545 is een betere datering mogelijk. Daarin staat namelijk vermeld dat het kasteel 'inden jair XLIII affgebrant is', dus aan het eind van Willem van Gulick's bewind over Gelre. Op grond daarvan kan geconcludeerd worden dat de inname en daaropvolgende brand hoogstwaarschijnlijk hebben plaatsgevonden tijdens de veldtocht van keizer Karel V, waarmee deze tussen 22 augustus en 7 september 1543 met een legermacht van meer dan 40.000 man het hertogdom Gelre definitief wist te veroveren. Het valt te betwijfelen of aan de inname van kasteel Montfort een belegering is voorafgegaan, zoals lange tijd werd verondersteld. Toen de keizer namelijk de stad Düren veroverd had en met zijn enorme legermacht snel optrok naar Roermond, zijn knechten uit het garnizoen van die stad naar kasteel Montfort getrokken om daar onder meer een schuur met vruchten in brand te steken, de bodem uit de wijnvaten en biervaten te slaan en de inhoud weg te laten lopen en tenslotte om alle geschut, kruid en lood, alsmede 'gereytschap van der brouwerije ende molensteyn' binnen de muren van de stad Roermond te brengen. Hierdoor lijkt eind augustus 1543 eerder sprake te zijn geweest van een haastige ontruiming van kasteel Montfort dan van een poging

---

²⁹ J.S. van Veen, 'Het Huis te Montfort in het midden der zestiende eeuw', in: *De Maasgouw* (1918), 26-28.

om het te verdedigen, wat in het licht van de naderende Habsburgse overmacht overigens zinloos zou zijn geweest. Opmerkelijk is echter dat kasteel Montfort uitgerekend enkele jaren eerder door toevoeging van kostbare vestingwerken juist was gemoderniseerd om zo beter de Habsburgse dreiging te kunnen weerstaan.

Een eerste inschatting van de schade na inname en brand uit 1543 werd gemaakt door de rekenmeester Gerard van Renoy tijdens de inspectietocht die hij tussen september 1543 en april 1544 langs de nieuw verworven Gelderse domeingoederen maakte: 'Et quant a la maison de Montfoort, sil plaisoit a sa Ma^{te} de la reparer faudroit aussi a ce faire trouver Xm ou XIIIm Karolus'. Als vervolg op Van Renoys rapportage bracht Gregorius van Dieve in 1545 in opdracht van de Brabantse Rekenkamer zijn eerste bezoek aan kasteel Montfort 'omme te zien wattet den Keyser coste soude 't weder op te maicken'. Tijdens een overleg over zijn bevindingen met de Gelderse stadhouder Philips van Lalaing op 18 januari 1546 meldde deze dat landvoogdes Maria van Hongarije niet van plan was om het kasteel te herstellen. Drossaard Dirk van Millendonck protesteerde hiertegen, omdat hij op grond van zijn aanstellingsbrief uit 1528 recht van bewoning van kasteel Montfort had en sinds 1543 'zijn resolventie aldair nyet gegolden hefft gehad'. Dit leidde tot een discussie binnen de rekenkamer over de wijze waarop het kasteel weer hersteld zou kunnen worden, teneinde het weer bewoonbaar te maken voor de drossaard.

Afbeelding 2.25: Kasteel en stadje Montfort volgens Jacob van Deventer, rond 1560.

Tijdens het inspectiebezoek van Van Dieve in 1550 had deze discussie nog niet geleid tot enige noemenswaardige herstelwerkzaamheden aan het uitgebrande kasteel. Wel had drossaard Van Millendonck op het slotplein 'laeten tymmeren van des keyzers houte vuyt Montforder bossche een huys XLVIII voeten lanck, bedeylt in vyff gebinden, hebbende maer een verdieping oft solder'. Deze noodwoning was waarschijnlijk in het rekeningjaar 1546-1547 gebouwd, aangezien de rentmeestersrekening meldt dat onder meer 'Jan Tymerman mit

shesh anderen ‘ diverse maanden werkte aan den ‘nyen cameran’. Dankzij het inspectieverslag van Gregorius van Dieve is bekend dat deze noodwoning op de begane grond onder meer een eetkamer had van circa 7 bij 7 meter, en een ‘slaepcaemere dair vast aen staende’. Op de eerste verdieping, onder een ‘afhangende daecke, gedect mit riet’, waren nog eens twee slaapkamers. Drossaard Johan II van Wittenhorst, die in 1549 Van Millendonck was opgevolgd, maakte aan Van Dieve kenbaar aan de poortzijde van deze noodwoning graag een nieuwe keuken en een slaapkamer te willen toevoegen. Op dat moment deed immers nog tijdelijk ‘die onderste staege van eenen torre staende oostweerts, onder een steenen welfsel’ (vermoedelijk de noordoosttoren, die volgens een 15^e eeuwse inventaris verwarmd kon worden, en dus voorzien was van een rookkanaal, dit in tegenstelling tot de zuidoosttoren) dienst als noodkeuken. Deze toren miste echter sinds de brand van augustus 1543 z’n torenkap en moest volgens de rekenmeester snel gedekt worden met riet. Van Dieve gaf aan dat zo’n nieuwe keuken en een nieuwe torenkap ‘naer die estimatie van eenen meestertymmeran in den quartiere van Montfort woenachtigh’ de keizer alleen al aan arbeidsloon zo’n 70 gulden zouden kosten, dus zonder de kosten voor ijzerwerk en hout: ‘Ende is te beduchten dat noch totter koeckene noch tot deser kappen men eenich hout soude moegen vinden op Montfordor bosch goet genoeg dair toe dienende’. Korte tijd later werd kasteel Montfort hersteld.³⁰

Van Dieve noemt in zijn inspectieverslag uit 1550 twee keer de kelders van het kasteel. De eerste passage luidt: ‘In den voirs. huysen zyn groot, schoon kelders in den twee zyden op d’een zyde noortoost, dienende die kelders tot backhuys ende tot brouwehuys. Op d’ander zyde wordden die kelders gebruyckt tot peertstallen, die al duerleekich zyn ende weren wel van noide dichtgemaict’. Duidelijk is dat de eerste kelder in de noordvleugel geplaatst moet worden, waarvan ook uit eerdere inventarissen bekend is dat zich hier de bakkerij en brouwerij bevonden. De andere kelders moeten in de oostvleugel geplaatst worden. Dat deze in 1550 als paardenstallen werden gebruikt is voor kelders opmerkelijk. Wellicht paste dit bij het noodkarakter, immers drossaard Van Wittenhorst gaf aan dat het wenselijk was om nieuwe paardenstallen te realiseren. Indien de kelders van de oostvleugel als paardenstallen konden worden gebruikt, dan betekent dit dat ze vanaf het slotplein toegankelijk moeten zijn geweest. Gregorius van Dieve noemt deze kelders nog een keer: ‘alsoe die vouten oft kelders, dienende tot peertstallen’. Opmerkelijk is hier het Middelnederlandse woord ‘vouten’, dat duidt op stenen gewelven.

Graaf Hendrik van den Bergh

In de eerste helft van de zeventiende eeuw speelde graaf Hendrik van den Bergh een belangrijke rol op het Montfortse toneel. Hij was een van de belangrijkste Spaanse leiders tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Zo werd hij in 1618 stadhouder van Spaans Gelre en bracht een lange reeks militaire overwinningen hem in 1628 promotie tot bevelhebber van het Spaanse leger in de Nederlanden. Rond 1615 verwierf Van den Bergh de pacht van het Boortmoer (tegenwoordig Grootbroek-Eerselen) en het Rozendaal, destijds nog viswateren. De visvangst had echter sterk te lijden onder de vele reigers die in het moerasbos van de Grote Vogelhorst (tegenwoordig Reigersbroek) nestelden. Hendrik van den Bergh wist dit probleem op te lossen door ook dit domein in pacht te krijgen en het vervolgens kaal te kappen. In 1618 liet hij op enkele kilometers afstand voor zijn zusters Anna en Charlotte het kasteeltje Annendaal bouwen. Ook probeerde hij tevergeefs kasteel en Land van Montfort in eigendom te krijgen, samen met de titel van markies. Wel kon hij dit in 1624 van de Spaanse koning in pand krijgen. Een jaar eerder maakte ingenieur PhilipeTaisne in opdracht van deze koning een

---

³⁰ F. Coenen, ‘Het inspectiebezoek van Gregorius van Dieve aan Montfort in 1550’, in: *Roerstreek 2005*, 173-187.

Afbeelding 2.26: Graaf Hendrik van den Bergh (1575-1638) werd in 1624 pandheer van Montfort, dat hem in 1633 door Spanje werd afgenomen vanwege zijn verraad.

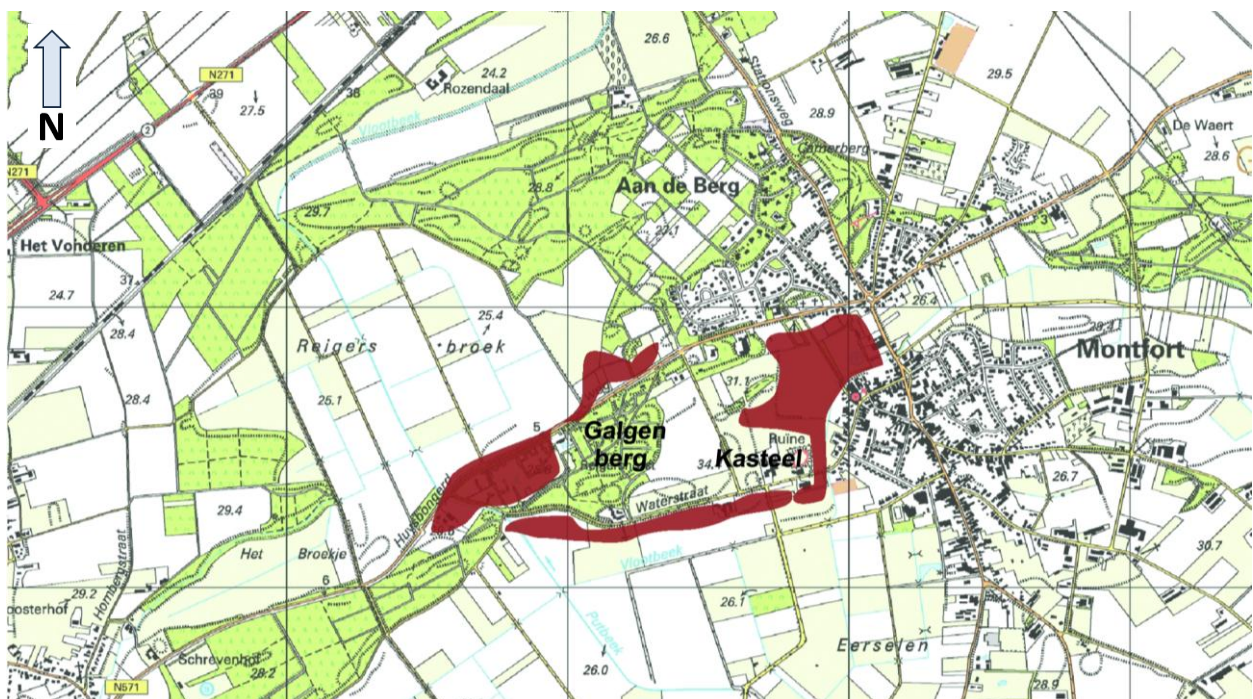
atlas van de Montfortse domeinbezittingen, waarschijnlijk als onderlegger voor deze verpanding. Als pandheer kwamen Hendrik van den Bergh alle inkomsten uit de domeingoederen rond het kasteel toe. Deze werden nog grotendeels op dezelfde wijze geëxploiteerd als in voorafgaande eeuwen, maar de opbrengst begon af te nemen. Dit kwam door het uitblijven van maatregelen tegen de gestaag voortschrijdende verlanding van de uitgestrekte meren en de illegale ingebruikname van het drooggevalen land door de dorpsgemeenschappen van Montfort en Maasbracht. In plaats van adequaat optreden had in 1621 nota bene de drossaard zelf een verdeling van illegaal in bezit genomen land tussen beide dorpen bekrachtigd en van zijn zegel voorzien zonder toestemming van de landsheer en buiten medeweten van diens rentmeester. Vanaf 1627 werd door een volgende drossaard met dezelfde twee dorpen onderhandeld over ontwatering van het Smaelmeer (tegenwoordig Schrevenhofsbroekje), in 1633 gevolgd door een akkoord. Ondertussen was voor Hendrik van den Bergh het politieke en militaire tij gekeerd. Het ongelukkige verloop van het beleg van Den Bosch in 1629 kwam zijn faam als veldheer bepaald niet ten goede. Dit werd door enkele van zijn persoonlijke vijanden in het Spaanse kamp aangegrepen om hem in diskrediet te brengen bij de koning. Zij stuurden daarom nog datzelfde jaar een geestelijke naar Spanje om de graaf te beschuldigen van verraad en geheime contacten met de vijand. Bovendien beweerde men dat de ontrouwe graaf intieme relaties zou onderhouden met zijn zusters Anna en Charlotte. Dit had tot gevolg dat Hendrik van den Bergh werd ontzet uit zijn functie van militair opperbevelhebber. Wel bleef hij stadhouder van Spaans Gelre. Voor Hendrik was dit aanleiding om in het geheim onderhandelingen te voeren met prins Frederik Hendrik van Oranje. Deze resulteerden in een samenzwering om het Spaanse bewind in de zuidelijke Nederlanden omver te werpen. Graaf Hendrik van den Bergh wilde van deze gebieden vervolgens een republiek maken verbonden met de Verenigde Provinciën. Als eerste stap garandeerde hij aan de legers van Frederik Hendrik vrije doortocht zuidwaarts langs de Maas. Hoewel deze Maasveldtocht in het voorjaar van 1632 succesvol verliep, mislukte de rest van de samenzwering. De graaf kreeg spijt en stuurde op 31 juli 1632 vanaf kasteel Montfort een

brief met verontschuldigen aan de Spaanse landvoogdes. Deze toonde echter weinig genade. In plaats daarvan werd een doodvonnis tegen hem uitgesproken, dat overigens nooit werd uitgevoerd. Graaf Hendrik van den Bergh overleed op 12 mei 1638 in Zutphen, na een ongeval met een koets.

De laatste wapenfeiten van kasteel Montfort

Geholpen door Hendrik van den Bergh kon Frederik Hendrik in het voorjaar van 1632 een geslaagde veldtocht langs de Maas ondernemen. Op 30 mei trok zijn leger vanuit Nijmegen zuidwaarts; amper een week later was Roermond in Staatse handen. Ook het ambt Montfort werd moeiteloos overgenomen, wat overigens niet vreemd is met een aan Hendrik van den Bergh loyale drossaard. Deze overname was echter van korte duur, want nadat in het voorjaar van 1633 Stevensweert weer op de Republiek was veroverd, werd in mei vanuit deze plaats het kasteel en dorp Montfort ingenomen en van een Spaans garnizoen voorzien. Het noordelijke deel van het ambt Montfort en de stad Roermond bleven echter nog tot september 1637 in handen van Oranje. Daardoor lag ruim vier jaar een frontlijn tussen het Spaanse kasteel Montfort en de Staatse vestingstad Roermond. Tussen beide legers vonden regelmatig schermutselingen plaats, zoals in de nacht van 11 op 12 juni 1633 bij kasteel Montfort, waarbij aan weerszijden tientallen doden vielen.

De streek rond Montfort en Roermond had ernstig te lijden onder de aanwezigheid van de twee rivaliserende legers. Landerijen werden geplunderd of bleven onbebouwd, de nog aanwezige bossen werden kaalgeslagen, huizen en gehuchten afgebroken of afgebrand. De mensen die niet wegtrokken bevonden zich permanent in een miserabele toestand. De ellende werd nog groter door het uitbreken van een ernstige pestepidemie, die in Montfort tussen 1632 en 1634 naar schatting een derde van alle inwoners noodlottig werd. De omvang van het Spaans garnizoen in Montfort schommelde in de jaren 1633-1637 van zo'n 100 tot soms zelfs meer dan 200 soldaten. Dit aantal was zodanig hoog, dat een deel hiervan in een kampement buiten het kasteel gelegerd moet zijn geweest. De straatnaam Spanjestraat is hieraan mogelijk een herinnering.

Afbeelding 2.27: Locaties rond het kasteel, waar in de jaren 1634-1637 door soldaten uit het garnizoen van kasteel Montfort turf werd gestoken.

Het permanent aanwezige legervolk bracht een grote vraag naar brandstof met zich mee. Omdat in de wijde omgeving geen hout meer te vinden was, begonnen de soldaten met het steken van turf in drooggevallen delen van de waterpartijen rond kasteel Montfort. Daarbij gingen zij echter zo onordelijk te werk, dat rentmeester Gerard Lindtgens in het voorjaar van 1634 opdracht kreeg regie over deze turfwinning te voeren. Onder diens supervisie stak men vervolgens eerst de turf grachtsgewijs rond het kasteel en daarna in de Duivelsbeempd (tegen de Huysbongerweg), achter de Galgenberg en in het Schrevenhofsbroekje. Ook begonnen soldaten met turfwinning langs de Huysdijk richting de Galgenberg. De overige delen van het Boortmoer en Reigersbroek bleven ongemoeid, omdat deze onder water stonden. Aan de militaire revival van kasteel Montfort kwam in het najaar van 1637 een einde. Op 3 september was Roermond weer in Spaanse handen gekomen en daarmee verdween het belang van een sterk militair steunpunt op kasteel Montfort. Het grootste gedeelte van het garnizoen vertrok vanuit Montfort richting Roermond. Een groot deel van in augustus opgedragen herstelwerkzaamheden aan (de verdedigingswerken rond) het kasteel hoefde nu ook niet meer door de rentmeester uitgevoerd te worden. Daarmee eindigde aan de vooravond van de Vrede van Münster het laatste wapenfeit uit de militaire geschiedenis van kasteel Montfort. Op het kasteel bleef wel nog tot circa 1685 een garnizoen gelegd, dat echter van een beperktere omvang was.

Afbeelding 2.28: Fraai gedecoreerde helm van het type Morion uit het laatste kwart van de zestiende eeuw, gevonden bij kasteel Montfort.

Münster en Montfort

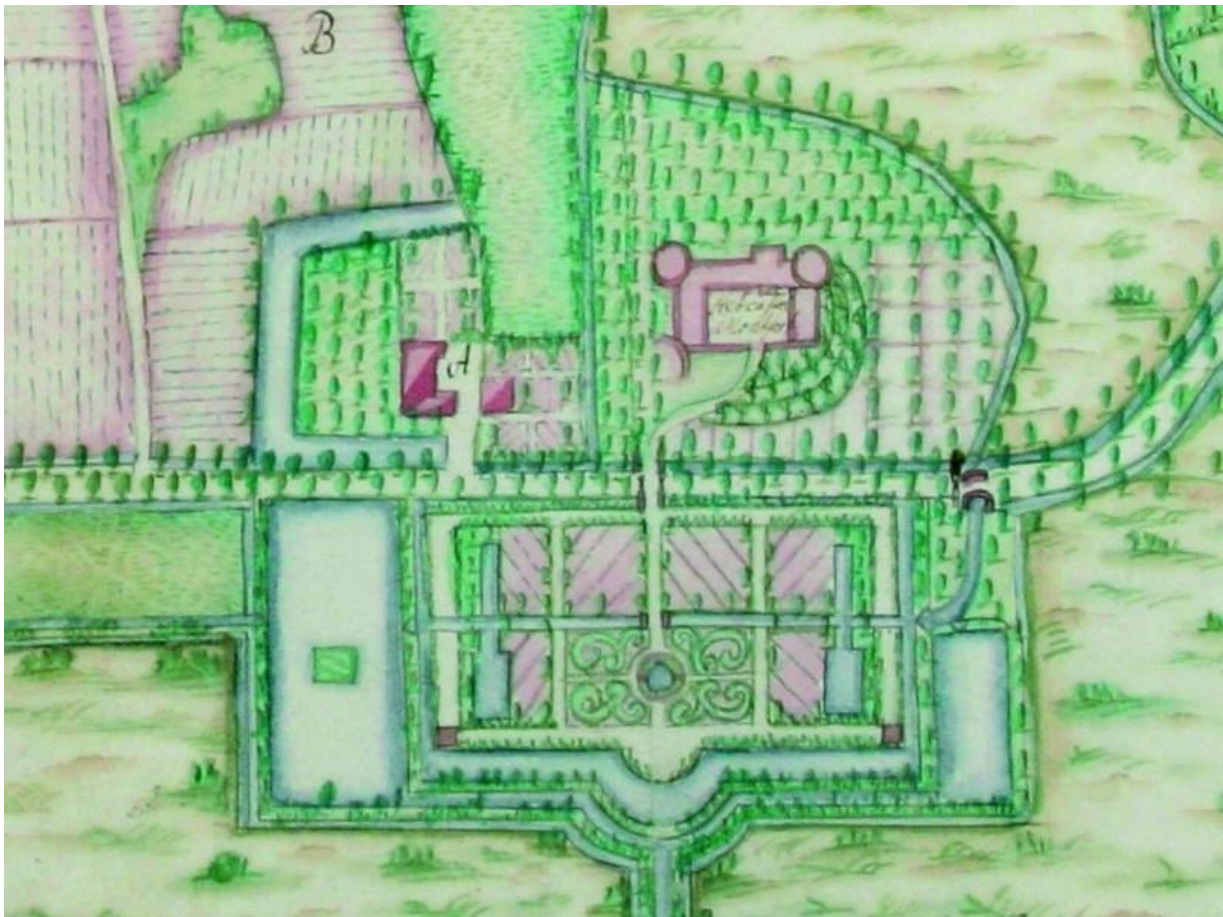
Tijdens de vredesonderhandelingen in Münster werd op 8 januari 1647 overeengekomen dat de koning van Spanje Montfort zou overdragen aan de prins van Oranje. Dit akkoord werd opgenomen in het vredesverdrag van Münster, dat in 1648 een einde maakte aan de Tachtigjarige Oorlog. De feitelijke overdracht van Montfort aan Oranje vond echter pas op 17 augustus 1653 plaats, nadat de kwestie rondom de verpanding van het ambt Montfort met de erfgenamen van graaf Hendrik van den Bergh was geregeld. Tot dat moment bleef de door Spanje aangestelde Gerard Lindtgens op kasteel Montfort in functie als rentmeester. De Vrede van Münster betekende erkenning van de onafhankelijkheid van de Republiek door de Spaanse koning. Deze erkenning vormde de aanleiding voor compensatie door Spanje van

geleden schade tijdens de opstand. Een gedeelte hiervan werd gevonden in het structureel verbeteren van de opbrengsten van de Montfortse domeingoederen. Hierbij ging het om het geschikt maken van onder meer het Reigersbroek en Boortmoer voor turfwinning. De daarvoor benodigde ontginningswerkzaamheden zijn tot het moment van overdracht uitgevoerd door rentmeester Lindtgens voor rekening van de koning van Spanje. De lijvige financiële verantwoording van deze ontginning is ter voorbereiding op dit boek in het Koninklijk Archief te Brussel teruggevonden en levert een goed beeld op van deze ontginning.

Van vesting naar woonkasteel

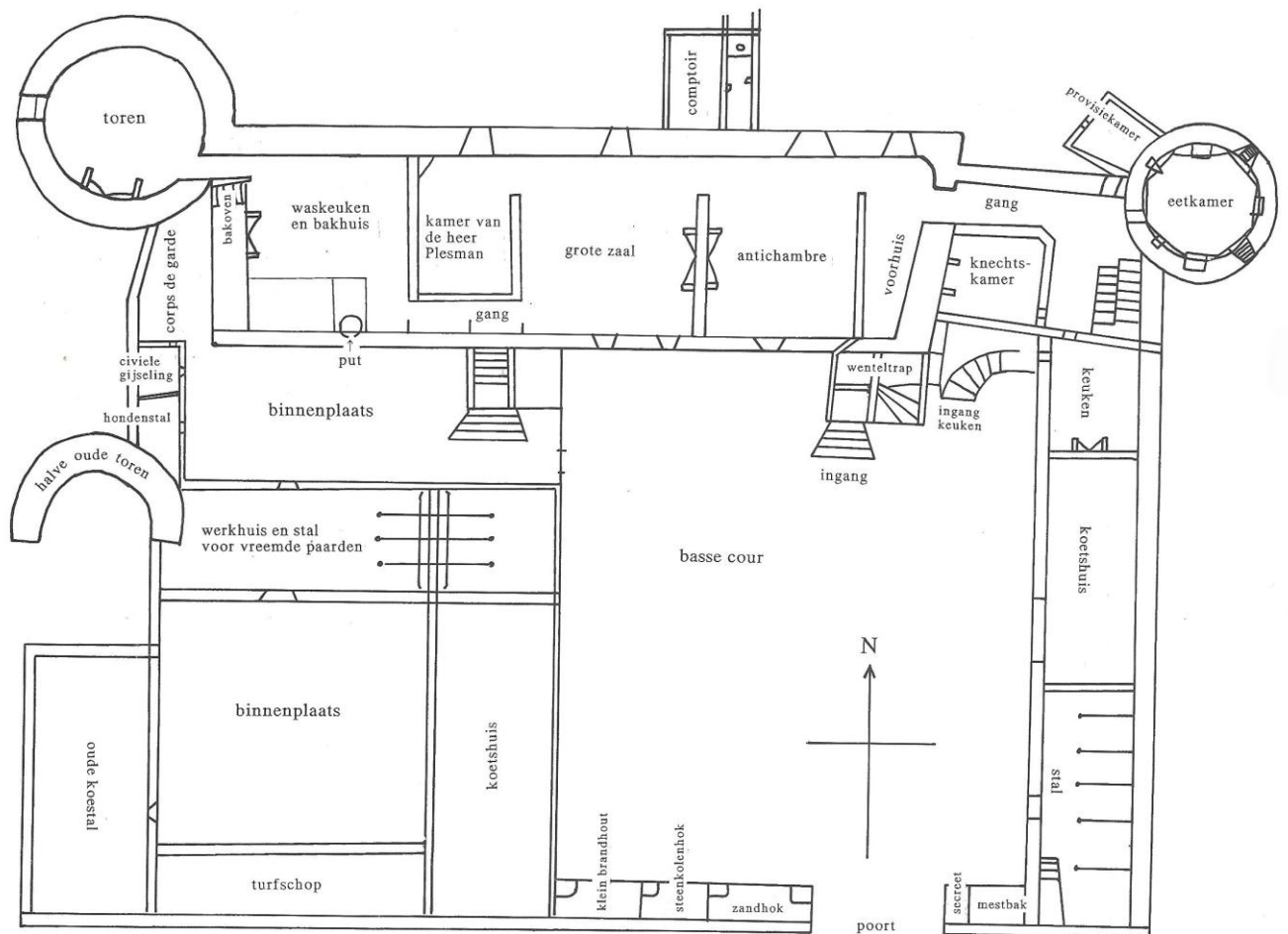
Na de Tachtigjarige Oorlog had het kasteel nog geruime tijd een militair garnizoen van beperkte omvang, maar in conflicten speelde het geen rol van betekenis meer. Ook was het nog steeds de ambtswoning van de drossaard en rentmeester en was het kasteel de gevangenis van het ambt Montfort. Uit bewaard gebleven documenten blijkt dat door onvoldoende onderhoud de toestand van de gebouwen langzaam maar zeker verslechterde. Dit in combinatie met voortdurend streven naar kostenbesparing was aanleiding om na te denken over sloop. In 1683 besloot de Nassause Domeinraad om de mogelijkheden door een majoor en een ingenieur van het Maastrichtse garnizoen nader te laten onderzoeken. Hoewel hun bevindingen niet bewaard zijn gebleven, is het wel duidelijk wat er na dit onderzoek is gebeurd. In 1685 stemde de Domeinraad namelijk in met sloop van de 16e eeuwse vestingwerken en het opvullen van de grachten. Kort daarna kwam de Roermondse landmeter Herman Janssen naar Montfort om 'de vestingh ende wallen af te meten ende t'overleggen hoe die 't beste met parcellen door d'inwoonders des ampts Montfort souden werden gedemolieert ende d'aerde van de mueren ewech gesmeeten'. Op 24 november van dat jaar vond vervolgens de publieke verkoop plaats van onder meer de toegangsbrug, poorten, zuidelijke hoektorens en de vestingwerken. Aansluitend werden de 'mijeren ende rondeele van de buijtenwercken' gesloopt en dempte men de gracht met de vrijkomende aarde. Vervolgens verdween ook de zuidzijde van het kasteel inclusief de twee zuidelijke torens onder de slopershamer, waardoor het slotplein aan die zijde open kwam te liggen. De sloopwerkzaamheden bereikten op 17 maart 1687 hun climax met het opblazen van de grote natuurstenen hoofdtoren, de Grauwert. Dit was een hachelijke onderneming, waarbij men er rekening mee hield dat de nabijgelegen woongebouwen door de klap zouden instorten. Eigenlijk wilde men na de sloop de resterende delen van het kasteel blijven gebruiken als woning voor de drossaard, 'tensije het om verre valt met het sprengen van de groeten grauwen thooren'. Uiteindelijk bleek de Grauwert sterker dan gedacht, want alleen de frontzijde verdween als gevolg van de explosie. De slotpleinzijde van de toren trotseerde de klap en behoevde de achterliggende woonvertrekken voor zware beschadiging. De schuur van de Voorhof raakte daarentegen wel zwaar beschadigd en moest herbouwd worden. Daarbij maakte men waarschijnlijk gebruik van de brokstukken natuursteen, waarmee de omgeving na de explosie bezaaid moet hebben gelegen. Dit verklaart waarschijnlijk de duidelijk zichtbare natuurstenen fundering van de westmuur van de huidige schuur.

Na de nodige herstelwerkzaamheden bleven de resterende gebouwen nog een kleine eeuw dienst doen als ambtswoning voor de drossaard. Het woonkasteel bestond uit een noordvleugel, geflankeerd door de twee noordelijke hoektorens van het oude kasteel. Haaks hierop stonden een kleinere oostelijke vleugel. De indeling van deze vleugels is grotendeels bekend dankzij bewaard gebleven plattegronden van de begane grond en eerste verdieping (afbeelding 2.30 en 2.31).

Afbeelding 2.29: het tot woonkasteel getransformeerde kasteel Montfort in 1743, met aan de overzijde van de Huysdijk de Franse tuin.

Aan de zuidzijde van het woonkasteel lag de kasteeltuin, met daarnaast de karpervijver. Van deze tuin beschikken we over een beschrijving uit 1769 en enkele kaarten, waarvan die uit 1743 het meest informatief is. Op basis hiervan is een reconstructietekening in vogelvluchtperspectief van het kasteel en zijn directe omgeving gemaakt. Deze toont een zogenaamde Franse oftewel formele tuin, een zeventiende eeuwse tuintype dat zich kenmerkt door een strakke symmetrische opzet en één of meerdere zichtassen. De symmetrische opzet is duidelijk te zien op de plattegrond uit 1743, maar de centrale zichtas van deze tuin is pas voor het eerst in volle omvang zichtbaar op een kaart van het Boortmoer uit 1774. Hieruit blijkt dat het centrale pad van de tuin zich nog ruim een halve kilometer in zuidelijke richting voortzette in de vorm van een waterloop tot aan de ringgracht rond het Boortmoer. Het is onduidelijk of de kasteeltuin aanvankelijk volledig als siertuin is aangelegd, maar in 1743 lijken de meeste parterres al ingericht te zijn als moestuin. Dit komt overeen met de beschrijving uit 1769: 'De grond van dessen tuyn is mager en steriel, dog door de tegenwoordigen drossart bemest en bearbeid wordende geeft deselve een overvloed van allerley van vrugten en groentens'. Het onderhoud van deze omvangrijke tuin bracht het nodige werk met zich mee. Hiervoor trok de drossaard een tuinman aan. Rond 1770 bouwde drossaard Rijcksz tussen het kasteel en de tuin een woning voor deze tuinman, waaruit de pachthoeve 't Huiske is ontstaan.

Afbeelding 2.30: Plattegrond van de begane grond van kasteel Montfort in 1769, met rechts de oostvleugel.

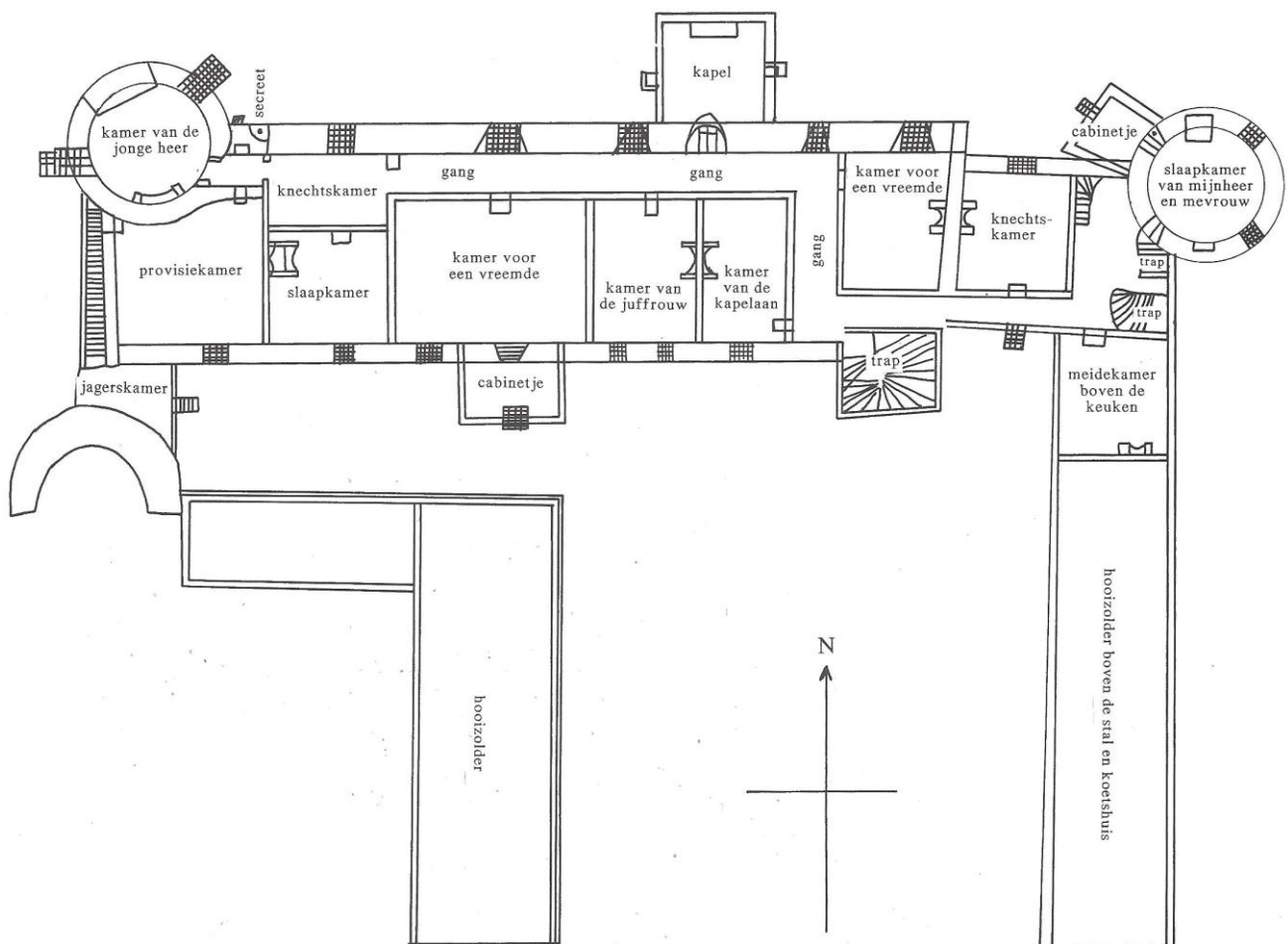
Sloop van het kasteel

Een hardnekkig misverstand in de geschiedschrijving over kasteel Montfort is dat het in volle glorie de tand des tijds wist te trotseren, totdat binnenvallende Franse troepen er in 1794 hun kanonnen op richtten. Het einde van het kasteel is een stuk minder heroïsch: het werd namelijk niet verwoest tijdens z'n laatste belegering, maar gesloopt als uitkomst van rekenexercities door rentmeester Jan Alexander Michiels. Deze uit Eindhoven afkomstige Michiels werd in 1777 rentmeester van het ambt Montfort. Uit hoofde van deze functie was hij onder meer verantwoordelijk voor het beheer van de domeingoederen in het ambt Montfort, waaronder het kasteel, dat sinds 1743 bewoond werd door drossaard Jan Carel Rijcksz en zijn huisgezin. Michiels becijferde kort na het overlijden van Rijcksz dat het voor de Nassause Domeinraad rendabeler was om het kasteel te slopen. Hieraan gingen enkele inspectieverslagen vooraf, die samen met kaartmateriaal uit vermoedelijk 1769 een goed beeld geven van de verschijningsvorm en toestand van kasteel Montfort vlak voor het sloopbesluit van 1781.

De verschijningsvorm en indeling van het kasteel valt af te leiden uit twee vermoedelijk in 1769 gemaakte plattegronden van de begane grond en de eerste verdieping van het kasteel. Hieruit blijkt dat van het oorspronkelijke kasteel in 1769 nog slechts in gebruik waren de noordwesttoren, de noordoosttoren, de tussenliggende noordvleugel en de oostvleugel. De zuidvleugel, de twee zuidelijke hoektorens en de 16e-eeuwse buitenwerken waren in de periode 1685-1687 als onderdeel van de transformatie van burcht naar woonkasteel afgebroken, terwijl de centrale verdedigingstoren grotendeels was opgeblazen. Over de volle breedte van de zuidzijde was tenslotte een helling aangelegd, waarover een nieuwe oprijlaan

vanaf de Huysdijk omhoog naar de binnenplaats van het verkleinde kasteel voerde. Een bij deze plattegronden horende beschrijving geeft nog een redelijk positieve indruk van de toestand van het kasteel: ‘Het geheele gebouw is hegt en sterk zijnde de muuren rondsom van eene extraordinaire dikte en swaarte, en hoewel niets reguliers vertonende zijn de vertrekken sodaenig ingericht en verdeelt, dat hetzelve een aangenaam commodieus en ruym logement verschaft voor den drossard en desselfs talrijk huysgezin’. Ook de kelders worden hierin genoemd, zij het beknopt: ‘Onder het huys zijn seer goede kelders’. De solide toestand van het gebouw blijkt ook uit een inspectierapport uit 1773. Uit een inventaris uit 1736 blijkt dat in de kelders van het kasteel onder meer biervaten opgeslagen werden.³¹

Na het overlijden van drossaard Rijcksz in 1777 verschenen echter negatievere berichten over de staat van het eeuwenoude kasteel, die uiteindelijk in 1779 tot het voorstel van rentmeester Michiels leidden om het kasteel wegens grote lasten voor onderhoud en herstelwerkzaamheden af te breken. In een memorie uit dat jaar somde de rentmeester de belangrijkste gebreken op: de mestbak op de binnenplaats was bouwvallig, de muur en zijmuur van de grote paardenstal waren verzakt en gebarsten, evenals die van de remise en appelkelder. Het

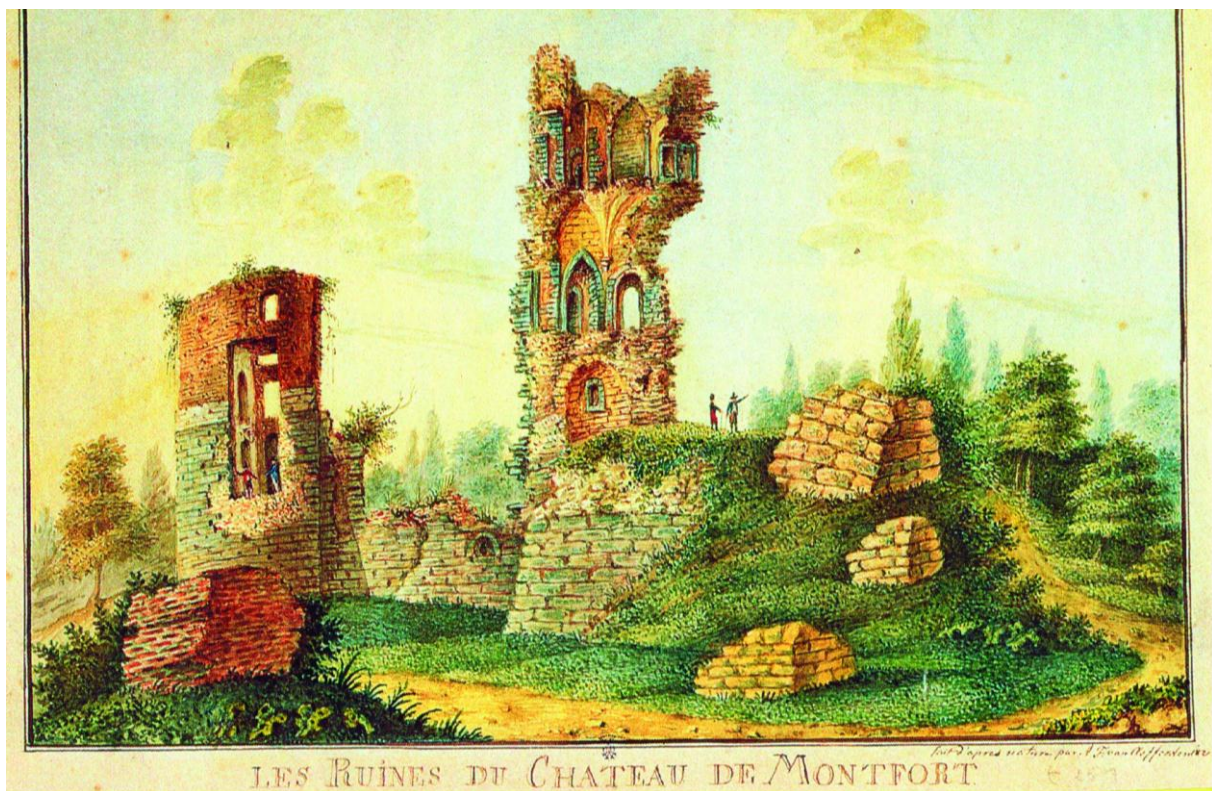
Afbeelding 2.31: Eerste verdieping van kasteel Montfort in 1769, met rechts de oostvleugel.

nieuwe gebouwtje boven de keuken week uit het lood en vertoonde scheuren, omdat de fundamenteen kennelijk waren verzakt. De askelder stond op instorten. De keuken moest opnieuw worden belegd, verschillende ramen moesten worden vervangen, terwijl het gehele

³¹ Venner, G., ‘Het woonhuis van het kasteel Montfort in de 18e eeuw’, in: *Roerstreek* 1992, 39-46.

kasteel aan de buitenzijde moest worden geschilderd. De zijmuur van de trap naar de keuken en de trap naar de zolder behoefden dringend reparatie. Het dak van het traptorentje tussen de noord- en oostvleugel moest opnieuw worden gedekt. De zijgevel van het kasteel naar de kant van het dorp (de oostvleugel dus) was uit het lood. De gevel van de kapel (in de noordvleugel) was bouwvallig en het torentje of de uitsteek naast de grote zaal dreigde in te storten. Het kabinetje naast de torenkamer moest hersteld worden. De daken behoefden onderhoud. Op de eerste verdieping van de noordvleugel waren de vloeren van de gang en de kamers geheel versleten en de zolder was nauwelijks meer te gebruiken.³²

De Nassause Domeinraad wilde echter eerst enkele andere mogelijkheden laten bekijken. Zo kreeg architect Schonck opdracht om de mogelijkheden en kosten van herstel of een verkleining van het woonkasteel te bekijken. Hij constateerde dat alleen al het herstel van de fundamenteën 5000 gulden zou gaan kosten, terwijl daarna jaarlijks nog eens zo'n 400 gulden voor onderhoud nodig was. Dit vond de Nassause Domeinraad geenszins rendabel en adviseerde daarom op 1 juni 1781 aan de prins van Oranje om 'het kasteel van Montfort geheel te doen raseeren'. De kelders, ook de gevangenkelder, zou men met puin kunnen vullen. Prins Willem V volgde dit advies op. Op 17 september 1781 kreeg rentmeester Michiels opdracht om tot sloop over te gaan. Daarbij werd bepaald dat het materiaal van de afbraak zoveel mogelijk gebruikt moest worden voor herstelwerkzaamheden aan overige domeinbezittingen. De rest kon openbaar geveild worden.³³

Afbeelding 2.32: Aquarel van de westzijde van kasteel Montfort in 1821 door A.F. van Aefferden (1767-1840). Links de Witte toren, in het midden de Grauwert, met daarin door de schilder gefingeerde bogen en vensteropeningen.

³² Nationaal Archief, archief Nassause Domeinraad, inv. nr. 5128, verbaal inspectie 1773, blz. 42-43; RHCL Maastricht, archief Michiels van Kessenich, inv. nr. 1623, f 119, 123-123v.

³³ E. Roebroek, 'De ruïne van Montfort', in: *De Maasgouw* (1966), 45-56.

Nadat de rentmeester op 17 september 1781 gemachtigd was tot het slopen werden nog in datzelfde jaar de keuken, de grote paardenstal en de remise of koetshuis afgebroken (en dus de oostvleugel). In het voorjaar van 1782 verdwenen de torenkamer (in de noordoosttoren), de gangen, de kleine en de grote zaal. Nog afgebroken zouden worden de groene kamer met het bovenste gedeelte, de keuken, de waskeuken, de knechtskamer en de toren aan de zijde van Echt (de noordwesttoren). Na 1782 wordt het kasteel niet meer in de inspectieverslagen genoemd.³⁴

De eerste openbare veiling van sloopmaterialen vond begin november 1781 plaats. Daarbij moesten kopers de gekochte ramen, deuren, betimmeringen en al wat ‘in of aen de mueren is vaststaande’ onmiddellijk uit het gebouw slopen en meenemen. Van deze openbare veilingen op 7, 8 en 9 november 1781 zijn rapporten bewaard gebleven, waaruit aanvullende gegevens over de indeling van het kasteel achterhaald kunnen worden.³⁵ Zo kocht de Roermondse timmerman Goemans 7 pilaren ‘bekleed met boiseeringe en paneele’ uit de grote zaal, mevrouw Van der Renne, eveneens uit Roermond, meerdere tapijten uit de ‘camer agter de saal’ en schepen Heyligers het ‘geschildert houtere plafon aldaer’. Oude schoongemaakte stenen werden voor 2 pattacons per 1000 verkocht en vonden gretig aftrek, net zoals oude leien. De lijsten bevatten weinig informatie over de kelders. De enige vermelding betreft de verkoop van zes ‘bierstellingen uyt de kelder’, onder meer aan eerder genoemde timmerman alsmede aan de Montfortse koster/herbergier Mans.

In de jaren daarna werd het kasteel langzaam maar zeker afgebroken, op de kelderverdiepingen en het opgaand muurwerk van onder meer de torens na. Afbraak hiervan bleek niet rendabel, waardoor toch nog een omvangrijke ruïne overbleef. De kasteelruïne bestond aanvankelijk niet alleen uit de kelders en de huidige twee natuurstenen torenruïnes, maar ook uit muurwerk van de noordoostelijke toren en (een gedeelte van) de noord- en/of oostmuur met daarin enkele grote raamopeningen. Dit blijkt uit een ooggetuigenverslag en prenten uit de eerste helft van de 19e eeuw. In 1789 blikte rentmeester Michiels tevreden terug op de sloop van het kasteel. Hiermee was allereerst de prins van Oranje behoed voor het maken van zeer hoge kosten. Verder had de afbraak veel bruikbaar materiaal opgeleverd, zoals stenen voor de nieuwbouw van de molen van Echt en domeinhoeve Stenenhuis te Lerop onder Sint Odiliënberg. Bovendien was nog voor 2000 gulden aan materialen verkocht. De landen en tuinen die voorheen kosteloos door de drossaard werden gebruikt, konden tenslotte verpacht worden. Dit leverde jaarlijks 272 gulden op.

---

³⁴ G. Venner, ‘Het kasteel te Montfort in 1769’, in: *De Maasgouw* (1997), 5-14.

³⁵ RHCL, Michiels van Kessenich, nr. 1660

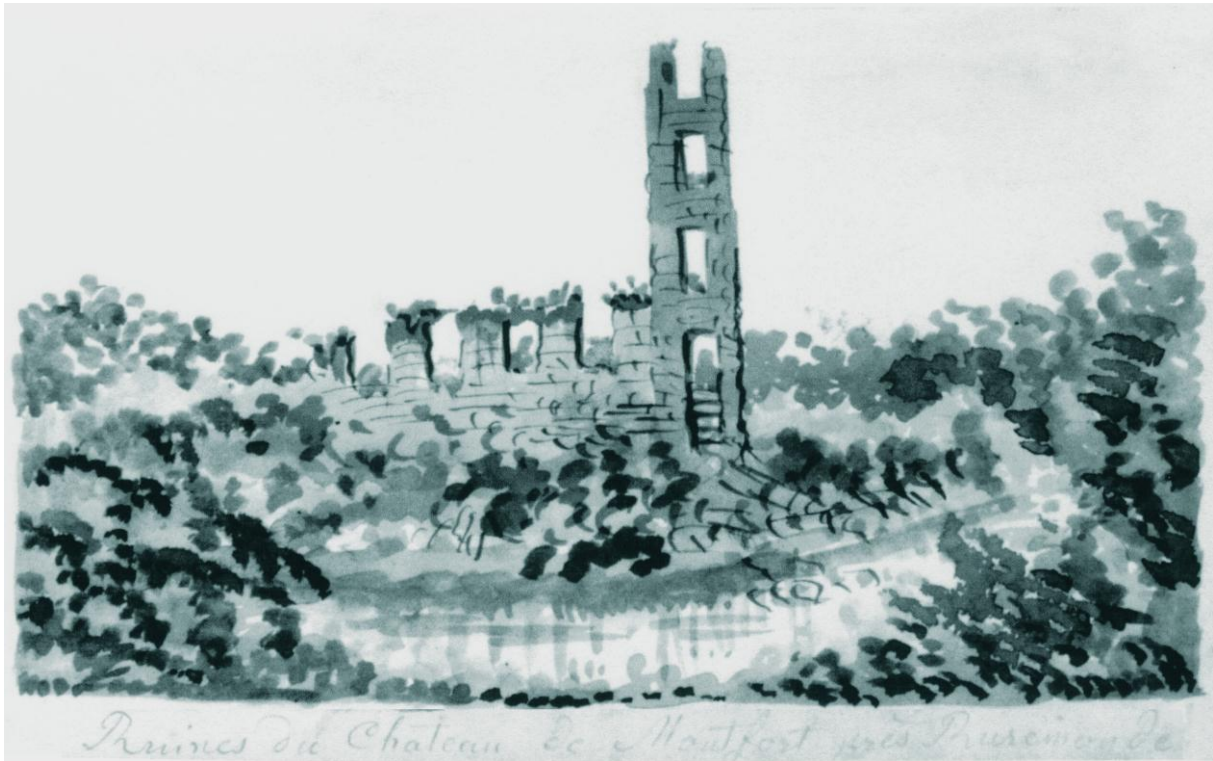

Afbeelding 2.33: Noordzijde van de door fruitbomen omgeven kasteelruïne in 1930, met geheel links het toen reeds sterk vervallen Jachtslot, bovenop de middeleeuwse natuurstenen torenvoet.

Het Jachtslot

Na de Franse Tijd werd de kasteelruïne samen met de overige Montfortse domeingoederen eigendom van de Staat der Nederlanden, die ze in 1820 in de verkoop deed. De ruïne en hoeve 't Huuske werden gekocht door Hendrik Gerard Strengnart, die amper een jaar later overleed. Zijn weduwe Maria Isabella van Gulpen hertrouwde enkele jaren later met Leopold Jozef Duquesne. Deze verkocht de pachthoeve en kasteelruïne in 1837 aan Jan Willem Burghoff, een succesvolle Roermondse papierfabrikant.

Burghoff bouwde op de noordoostelijke torenvoet een achthoekig bakstenen buitenverblijf, dat in de volksmond het Jachtslot is gaan heten. Voorafgaand hieraan moet de natuurstenen torenruïne op deze noordoosthoek zijn gesloopt, evenals het aangrenzende opgaand muurwerk. De ruïne is dus ook in de 19e eeuw als steengroeve gebruikt. Burghoff gebruikte het bakstenen torentje met onderliggende kelders als uitvalsbasis voor het organiseren van jachtpartijen. Op latere leeftijd verhuurde hij het Jachtslot ook voor dit doel, onder meer aan 'Waalsche Heeren'. De laatste bewoners van het Jachtslot waren daarentegen twee Waalse dames afkomstig uit welgestelde Luikse (industrie)adel: madame Anne Joséphine Baiwir en haar dochter Amélie de Castro. Volgens de overlevering waren zij vanwege een familieschandaal uit het Luikse vertrokken. Rond 1900 verhuisden moeder en dochter naar een woning aan de Maasstraat in Linne, waar Amélie onderwijzeres werd. Daarna kwam het Jachtslot leeg te staan en is vervolgens langzaam maar zeker vervallen. Een foto uit 1930 toont al grote gaten in het dak, waardoor regenwater vrij spel had. Het dak stortte rond 1940 in, gevolgd door het verdwijnen van de vloeren en trappen, waarna alleen het bakstenen muurwerk overbleef.

Afbeelding 2.34: twee afbeeldingen van kasteel Montfort uit de eerste helft van de 19e eeuw, waaruit blijkt dat een belangrijk deel van het kasteel niet gesloopt is. Boven: prent van P.G.J. van Gulpen uit circa 1830. Rechts: muurschildering van anonieme schilder, die in 1837 in de pastorie van Montfort op de schoorsteenmantel van de grote zaal werd gemaakt. Afgebeeld is waarschijnlijk de oostzijde van de kasteelruïne.

Afbeelding 2.35: Nachtelijke opname van het Jachtslot, tijdens de restauratie in 2004-2006.

Het Jachtslot is in 2005-2006 door de Stichting Kasteel Montfort gerestaureerd en vervult sindsdien de spilfunctie in de publieksopenstelling van het kasteel. Bij deze restauratie is ook een aangrenzende kelderruimte betrokken, die oorspronkelijk onderdeel is geweest van het kelderniveau van de oostvleugel van het kasteel, maar die daarvan afgesplitst is door het dichtzetten van een boog, waarschijnlijk ten tijde van de bouw van het Jachtslot (rond 1850).

2.1.4. Conclusies literatuuronderzoek

Kasteel Montfort, gebouwd rond 1260, kreeg in 1342-1343 binnen de oorspronkelijke ringmuur nieuwe woonvleugels aan de noord- en oostzijde, beide onderkelderd. In de kelderruimten onder de noordvleugel waren onder meer de bakkerij en brouwerij van het kasteel, de kelders onder de oostvleugel hebben wellicht voor opslag dienst gedaan. In rentmeestersrekeningen uit de 15^e eeuw is sprake van een meelkelder, een zoutkelder, een spijskelder, enzovoort. De kelders onder de noord- en oostvleugel werden in 1550 omschreven als grote, mooie kelders (‘in den voirs huysen ziin groot, schoon kelders in den twee zyden’), waarvan die van de oostvleugel stenen gewelven (‘vouten’) hadden. In 1769 meldt men: ‘Onder het huys zijn seer goede kelders’. Kort voor 1550 was het kasteel afgebrand. De drossaard woonde daardoor in 1550 in een houten noodwoning op het slotplein, terwijl volgens een inspectieverslag uit 1550 de lekkende kelders van vermoedelijk de oostvleugel tijdelijk als paardenstallen werden gebruikt, hetgeen niet onmogelijk is, mits deze kelder een toegang vanaf slotplein heeft gehad. In inspectieverslagen uit de tweede helft van de 18^e eeuw is sprake van onder meer een appelkelder en een askelder, dus wederom

opslagfunctie. In een inventaris uit 1736 is sprake van biervaten, terwijl bij de openbare verkoop van materialen in 1781 uit de kelders zes bierstellingen werden verkocht.

In 1781 werd de oostvleugel van het kasteel gesloopt. Uit de opdrachtverlening blijkt dat de kelders mochten worden opengebroken, om ze vervolgens met puin te vullen. Uit latere documenten blijkt dat de sloop beperkt is gebleven tot die onderdelen waarvan het rendabel was (vanwege de verkoopprijs) om ze af te breken. Muurwerk dat te zwaar was om te slopen, liet men staan. Of zoals Hendrik Michiels, de latere Michiels van Kessenich, het in 1792 verwoordde: ‘Ter plaatse van den afgebrooke kastele Montfort bevinden zich nog steenen, die wanneer ze moeten worden uijtgebroken aan arbeidsloon bijna het geheele bij verkoop daarvan komende soude absorberen’.³⁶ Dit heeft in ieder geval ook betrekking gehad op het kelderniveau van het kasteel, in ieder geval voor de noordvleugel, aangezien muurwerk hiervan nog steeds zichtbaar aanwezig is. In hoeverre delen van de oostvleugel bewaard zijn gebleven, is op grond van het literatuuronderzoek niet te bepalen. Wel wat er is geweest: een grote gewelfde kelderruimte, gebouwd in 1342-1343, gesloopt in 1781-1782 en gebruikt voor opslag. Gegevens over tussentijdse verbouwingen van deze kelder zijn niet teruggevonden, wat doet vermoeden dat deze kelders bijna ongewijzigd 430 jaar in gebruik zijn gebleven.

2.2. Eerder veldonderzoek

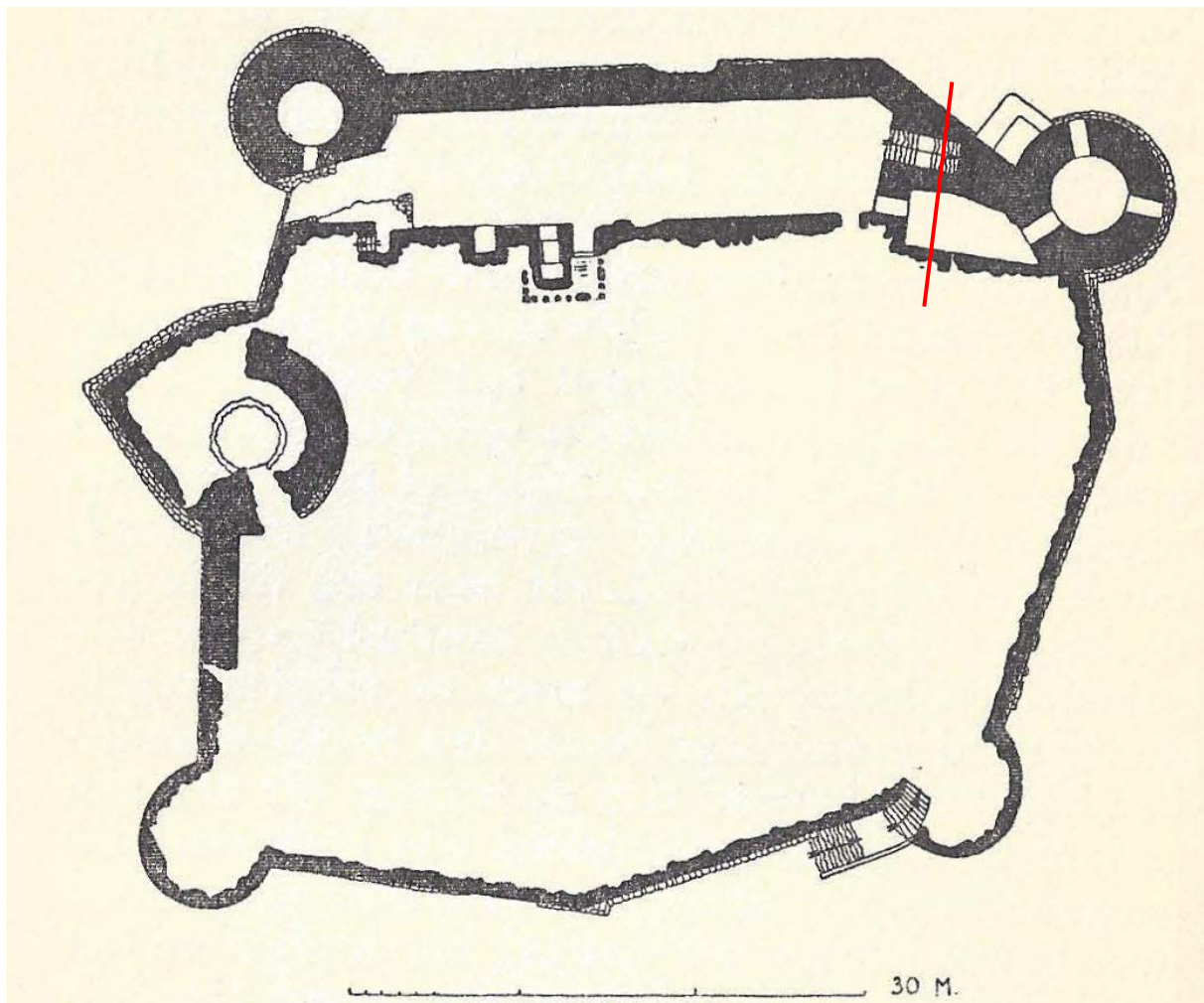
In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van eerder onderzoek op de kasteelruïne. Van het merendeel van deze onderzoeken is destijds geen rapport met bevindingen opgesteld of bewaard gebleven. Desondanks is geprobeerd om de resultaten te herleiden.

2.2.1. Van den Bergh van Van Beveren (1941)

In 1941 werd door Van den Bergh en Van Beveren, twee medewerkers van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg, kasteel Montfort voor het eerst opgemeten. Hierbij werden zij geassisteerd door de toen nog jonge Jaap Renaud, die na de demobilisatie in dat jaar als arbeidscontractant bij de Rijksdienst was gaan werken. De latere hoogleraar kastelenkunde (én bestuurslid van de Stichting Kasteel Montfort) Renaud verhaalde hierover tijdens één van de bestuursvergaderingen in het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw smakelijk. Zeker omdat de plaatselijke bevolking nogal meewarig toekeek hoe deze ‘Hollenjers’ met meetlinten rond de muurresten actief waren. Dit leidde tot de eerste opmeting van de kasteelruïne (afbeelding 2.36).

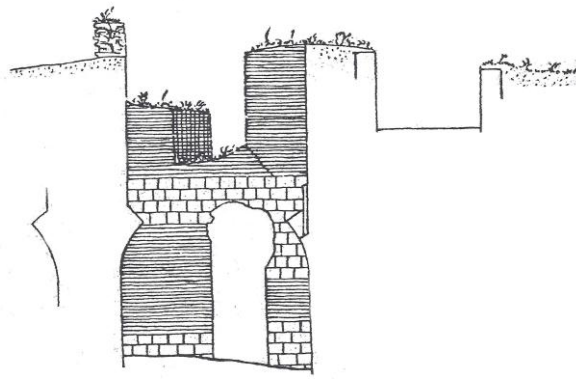
---

³⁶ E. Roebroeck, ‘De ruïne van Montfort’, in: *De Maasgouw* (1966), 45-56.

Afbeelding 2.36: Plattegrond van de kasteelruïne, vervaardigd door Van den Bergh en Van Beveren in 1941. De rode lijn is ten behoeve van het voorliggend rapport toegevoegd en markeert de doorsnede in het noordoostelijk deel van de kasteelruïne, opgenomen als afbeelding 2.37.

Deze eerste opmeting toont het veelhoekige grondplan met z'n hoektorens en de centrale verdedigingstoren in het midden van de frontmuur. Daarnaast is zichtbaar dat de kelder onder de noordvleugel alsmede het aansluitende keldertje bij de noordoosttoren zichtbaar waren. Voor het overige troffen ze een aaneengesloten boventerrein, dat toegankelijk was via een toegangstrap bij de zuidoosttoren, waarschijnlijk gemaakt door J.W. Burghoff, tegelijk met de bouw van het Jachtslot rond 1850. Eveneens in het begin van de jaren veertig van de vorige eeuw gemaakte foto's laten zien dat het grondpakket van het boventerrein duidelijk boven het muurwerk uitsteekt (afbeelding 2.38). Met het ophogen van de ringmuur tijdens de consolidatiewerkzaamheden in de jaren 1975-1981 is dit minder zichtbaar geworden. Uit de omschrijving die jonkheer Van Nispen tot Sevenaer in 1942, mede op basis van deze opmeting, van kasteel Montfort maakt, blijkt zeer duidelijk de stand van zaken in het bouwhistorisch onderzoek: de open liggende kelder van de noordvleugel wordt namelijk niet als zodanig herkend: 'Bijzondere vermelding verdienen de bouwvallen van het slot Montfort (L), waarvan de met breuksteen bekleedde burchtheuvel zich ongeveer 5 meter boven het omringend terrein – de dichtgeworpen gracht – verheft. De burchtheuvel is op een onregelmatig rechthoekig grondplan aangelegd, d.w.z. dat elke rechthoekzijde over een derde gedeelte is afgeschuind en zoo aansluit op een uitgebouwd hoektoren op een meer of minder regelmatig rond grondplan.... Een nader onderzoek van den burchtheuvel zal moeten uitwijzen of de ingang toegang gaf tot een 'dwingel', die mogelijk langs twee zijden van het

DOORSNEDE E-F

Afbeelding 2.37: Eén van de doorsnede-tekeningen die Van den Bergh en Van Beveren in 1941 maakten (links). Deze doorsnede over de lijn E-F (met een rode lijn weergegeven in afbeelding 2.36) toont van rechts naar links de noordelijke ringmuur, het muurmassief met daarin de toegangstrap vanuit de noordelijke kelder naar het begane grondniveau van het Jachtslot en het kleine keldertje vóór de torenvoet. De kastelenonderzoekers laten daarbij thans nog zichtbare aanzetten van het gewelf zien. Opmerkelijk is dat zij aan de linkerzijde van de muur eenzelfde aanzet laten zien, wat de indruk wekt dat zij achter de muur hebben kunnen kijken, mogelijk door de opening die bekend is uit latere tijden (rechts, foto uit 2002).

burcht-vierkant opliep tot het niveau van het slotplein. Thans is slechts te onderscheiden een ‘dingel-achtige’ toegang langs een der zijden van het burchtvierkant en gevat tusschen den ringmuur eener-, het massief van den burchtheuvel anderzijds. [...] De ver beneden het niveau van het burchtplein gelegen dingelachtige toegang is een element, dat bij het type van het bergslot thuishoort: de kunstmatige burchtheuvel met de ommuring op onregelmatig achthoekig grondplan zijn echter oorzaak dat ik gemeend heb de indrukwekkende overblijfselen van het om verschillende redenen zoo merkwaardige slot Montfort aan het eind van deze paragraaf te moeten vermelden’.³⁷

Afbeelding 2.38: Oostzijde van de kasteelruïne, gefotografeerd in 1940. Geheel links is de bakstenen toegangstrap tegen de zuidoostelijke torenvoet zichtbaar, die vermoedelijk gebouwd is tegelijk met het Jachtslot. Ook is duidelijk zichtbaar dat het grondpakket van het boventerrein ruim boven het muurwerk van de zuidoostelijke torenvoet uitsteekt. Tenslotte is te zien dat de fundamenteën van de oostmuur nauwelijks op de ondergrond steunen.

³⁷ E. van Nispen tot Sevenaer, *Nederlandsche Kasteelen* (1942), 65-67.

2.2.2. Renaud (1958)

In 1958 zijn onder supervisie van inmiddels dr. Jaap Renaud graafwerkzaamheden op en rond de kasteelruïne uitgevoerd. De graafwerkzaamheden rond de kasteelruïne betroffen enkele sleuven, vooral om de ligging van de kasteelgracht te achterhalen. Op het kasteel is destijds de zuidoostelijke torenvoet vrijgegraven, inclusief een deel van het aangrenzend trappenhuis. Van deze opgraving zijn geen tekeningen of andersoortige aantekeningen bekend, behalve een summiere mededeling in het jaarboekje van de Nederlandse Kastelenstichting. en een passage in een overzichtsartikel van Renaud uit 1961.³⁸ Ook is onbekend waar zich eventuele vondsten bevinden. Voor zover bekend, is niet gegraven in het gebied van de oostvleugel van het kasteel, het onderzoeksgebied van het voorliggend rapport.

Renaud meldt over zijn onderzoek in 1958: ‘Evenals in het geval van Horn hebben de bouwers het terrein sterk opgehoogd, om in dit waterrijke gebied met grote verschillen in de waterstand droog te kunnen wonen. De muren waren aangeaard en een talud daalde langzaam af tot het diepste punt van de gracht. De profielen in de sleuven, bij het onderzoek van 1958 gegraven, spraken in deze een duidelijke taal. Toen bleek tevens dat de muren bij de ontmanteling na 1794 te ver waren uitgegraven. Om grond te vinden voor het dempen van de gracht heeft men de muren tot de onderste laag van hun beschermende gronddekking beroofd. [...] Van Nispen veronderstelde indertijd voorzichtig, dat de langgerekte ruimte aan de noordzijde wel eens een dwingel zou kunnen zijn. Bij nader onderzoek is echter gebleken dat de ruimte overwelfd is geweest. Een zorgvuldige bestudering van de ingangspartij leert, dat men de burcht moet betreden hebben op het peil van het burchtplateau tussen de muren. Tegen de toren ter linkerzijde ontwaart men de sleuf van de hamei, het valhek, dat bij een dreigende overval onmiddellijk werd neergelaten. Ook aan de oostzijde hebben zich kelders gevonden, waarvan een klein deel ontgraven is’. Wat precies ontgraven is, geeft hij niet aan. Daar wordt wel beknopt ingegaan in het jaarboekje 1958 van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond: ‘Montfort. Om de onontbeerlijke gegevens voor de plannen tot conservering van de ruïne van Montfort te kunnen leveren, werd begonnen met het onderzoek van deze imposante kasteelruïne. De begroeiing heeft hier reeds veel schade aangericht en daar binnen het kader van het onderzoek struiken moeten verdwijnen, is het gewas verwijderd. Een begin van een kelder kwam te voorschijn; deze wordt vrij gemaakt van ingestort puin. Enkele sleuven aan de voet van de muren gaven een belangwekkend profiel te zien. Reeds is duidelijk dat de gracht niet onmiddellijk om de muur heeft gelopen, maar dat tussen gracht en buitenmuur een sterk oplopend talud heeft gelegen’.³⁹

2.2.3. Kempens (1975-1977)

In de jaren 1975-1980 zijn, wederom onder supervisie van dr. J. Renaud, diverse onderzoeken op en rond de kasteelruïne uitgevoerd, samen met de Heemkundevereniging Roerstreek. Dankzij de plaatselijke heemkundige Hannes Kempkens zijn de bevindingen hiervan nog enigszins gedocumenteerd. Een belangrijk deel van de aardewerkvondsten bevinden zich in het depot van het Roerstreekmuseum.

Rond de kasteelruïne werden in deze periode opnieuw handmatig enkele sleuven gegraven, tot irritatie van de vrijwilligers zelfs één keer op exact dezelfde plek als in 1958, wat er op duidt dat van deze eerdere opgraving geen documentatie beschikbaar was. Een handmatige put werd aangelegd bij de ingang van het kasteel, met als doel om sporen van de voormalige brug

---

³⁸ J.G.N. Renaud, ‘Middeleeuwse kastelen in Limburg’, in *Bulletin KNOB* (1961), 110-138.

³⁹ *Jaarboek 1958 KNOB*, 105.

op te sporen. Een tweede bij het Jachtslot (noordoosthoek), bedoeld om de voormalige gracht te achterhalen. Een derde put bij de afvoer aan de zuidzijde had tot doel om stortvondsten op te sporen. Van de opgravingen zijn opgravingstekeningen gemaakt, waarvan de verblijfplaats onbekend is. De resultaten zijn helaas nooit uitgewerkt, waardoor niet bekend is wat deze graafwerkzaamheden hebben opgeleverd.⁴⁰

Op de kasteelruïne ging het om het vrijgraven van enkele kelderruimten, waaronder die van de noordwesttoren, noordoosttoren alsmede de zuidoosttoren en het aangrenzend trappenhuis. Daarbij zijn grote aantallen aardewerk, voornamelijk steengoed, verzameld. Bij deze werkzaamheden kwam de toegangsdeur en toegangstrap vanuit dit trappenhuis naar de kelders onder de oostvleugel van het kasteel aan het licht. Een klein gedeelte van het vulpakket is toen weggegraven, waarbij aan de bovenzijde een metalen golfplaat is geplaatst, om het plotseling instorten van het bovenliggend pakket van puinverzadigde grond te voorkomen. Door eerdergenoemde Hannes Kempkens is vervolgens de situatie voorbij deze deur provisorisch getekend. Ook speelde deze deuropening een prominente rol in een achtervolgingsscène uit de jeugdfilm 'Sjors en Sjimmie en het zwaard van Krijn', die in het voorjaar van vermoedelijk 1977 gedeeltelijk op de kasteelruïne werd opgenomen. Daarna is deze deuropening uit veiligheidsoverwegingen dichtgemetseld. Het na circa 30 jaar doorroesten van de metalen golfplaat verklaart de in 2008 geconstateerde verzakking direct achter de dichtgemetselde deuropening.

Afbeelding 2.39: Heemkenner Hannes Kempkens bij de kasteelruïne, circa 1970.

---

⁴⁰ Mondelinge mededelingen T. Lupak en J. Heltzels (destijds namens de HVR bij de opgravingen betrokken), in: Grontmij, *Archeologisch onderzoek kasteeltuin Kasteel Montfort te Montfort, bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek waarderende fase door middel van proefsleuven* (2008), 32.

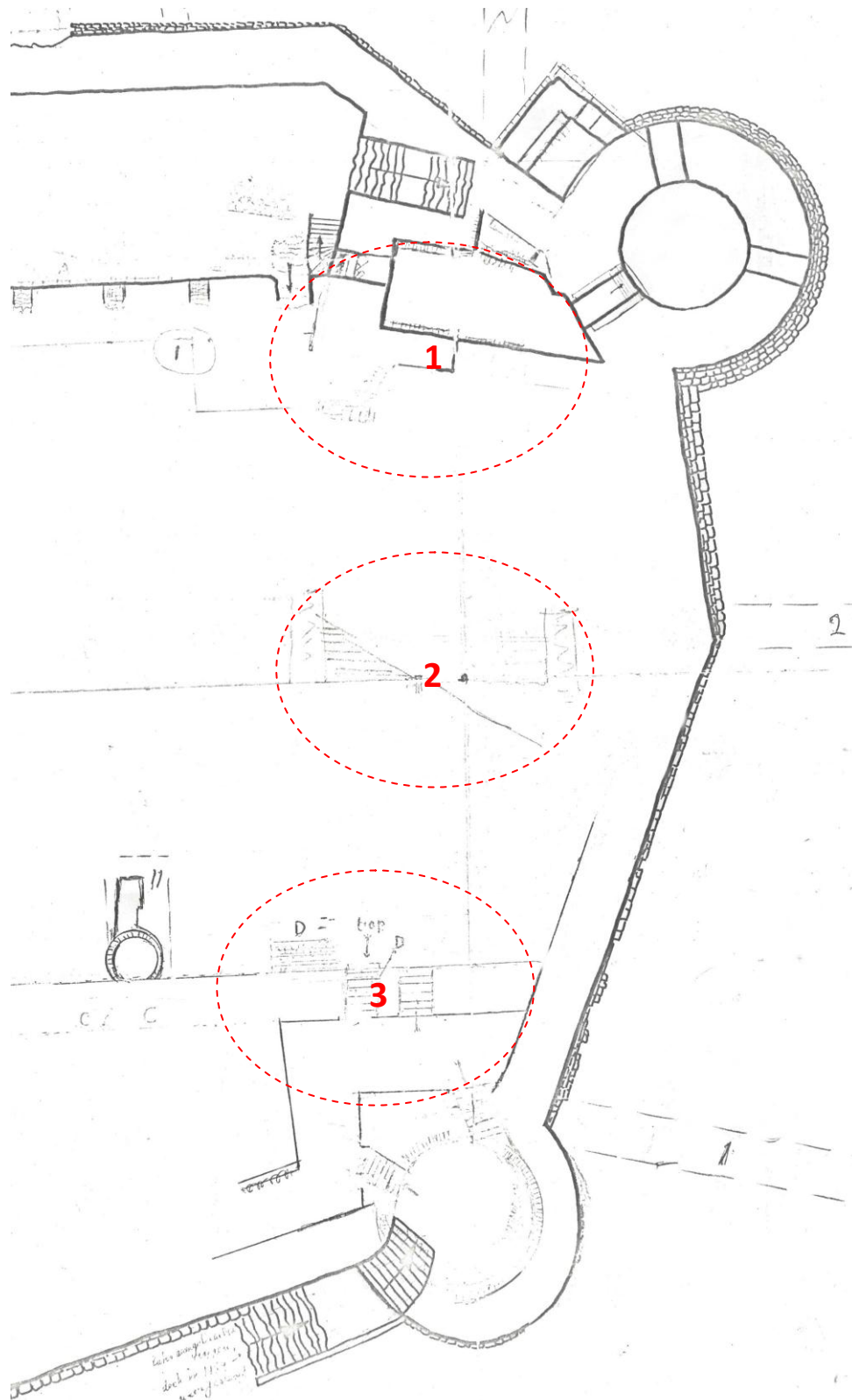

Afbeelding 2.40: foto van de bovenzijde van de toegang tot de oostelijke kelders vanuit de trappenhal uit 1975. Hieruit valt af te leiden dat de trappenhal toen nog maar gedeeltelijk vrijgegraven was.

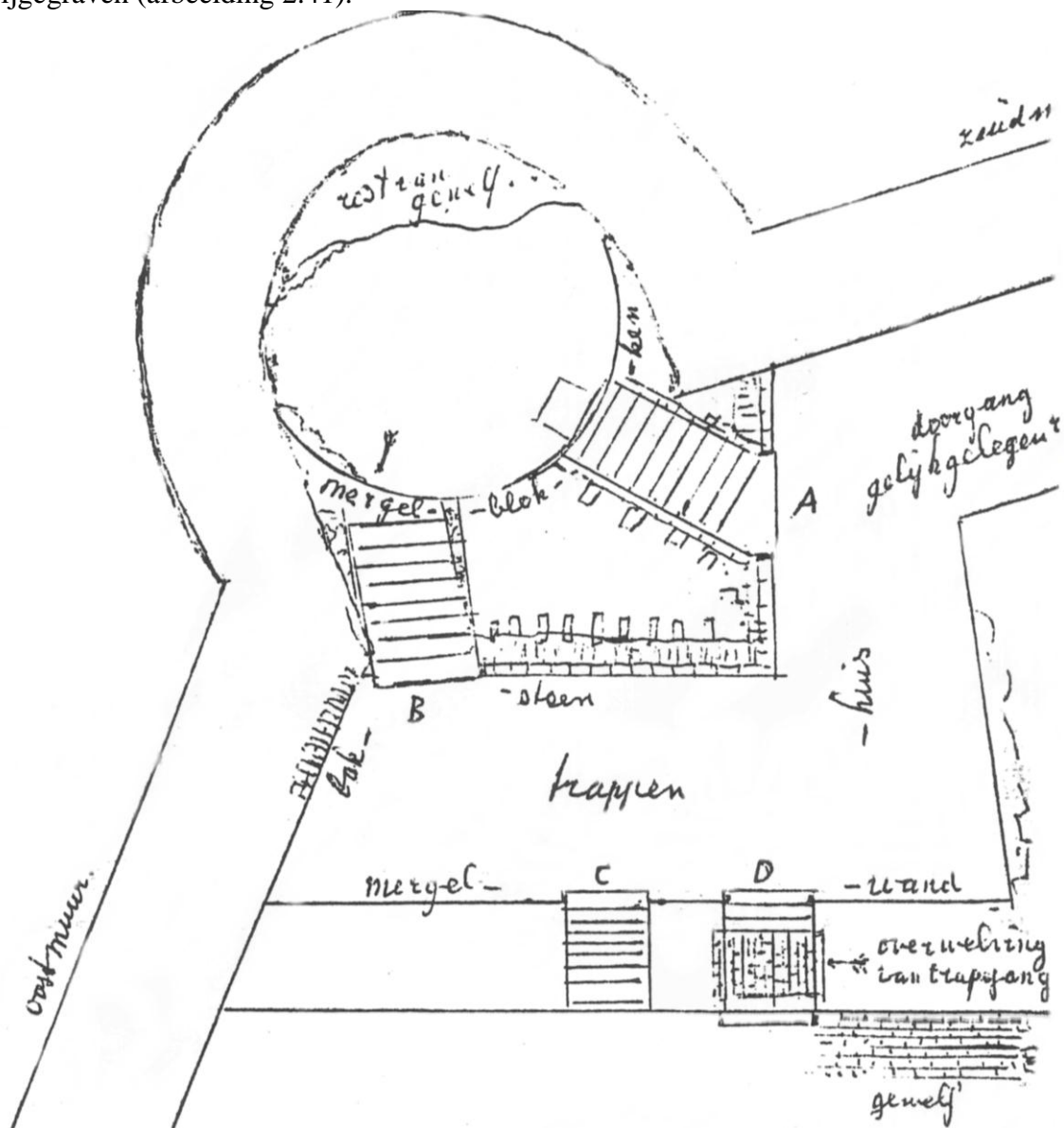
Afbeelding 2.41: foto van dezelfde toegang, maar dan uit 1977. Hierop is te zien dat deze volledig vrijgegraven is, maar ook dat een doorkijk richting de oostelijke kelder mogelijk is.

Door Kempkens werden enkele opmetingen gedaan in het oostelijk deel van de kasteelruïne, die zijn verwerkt in enkele tekeningen. De eerste (afbeelding 2.42) is een overzichtstekening, waarop drie toevoegingen van Kempkens interessant zijn:

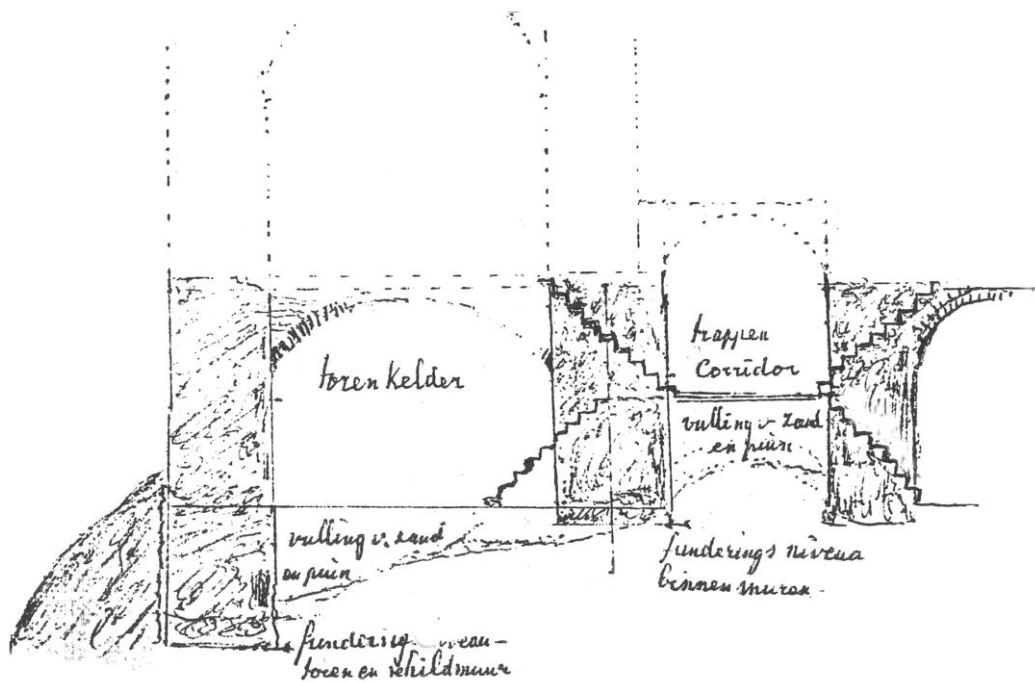
Afbeelding 4.42: Overzichtstekening Kempkens (1975) van oostelijk deel kasteelruïne, met daarin gemarkeerd (1) muurrest aan zuidzijde van dichtgemetselde boog, (2) toegangstrappen naar begane grond en kelderniveau van de oostvleugel vanuit trappenhal en (3) aanduiding voor muurwerk (?).

De eerste toevoeging van Kempkens is het intekenen van een muurstuk voorbij de dichtgemetselde boog aan de noordzijde (in de tekening op de vorige pagina aangeduid met 1). Dit is hetzelfde muurstuk dat door Van den Bergh en Van Beveren in 1941 is ingetekend (afbeelding 2.37), dat zowel zij als Kempkens hebben kunnen onderzoeken dankzij een gat in de zijwand van de kelderruimte voor het Jachtslot. De tweede toevoeging doet vermoeden dat Kempkens in het oostelijk deel twee muurresten heeft ontdekt, maar dit is slechts een zwak vermoeden, aangezien hierover in zijn aantekeningen of overige tekeningen geen melding van wordt gemaakt. De derde toevoeging betreft twee toegangstrappen vanuit de trappenhal naar de oostvleugel. Deze komen nader aan bod in een volgende tekening van Kempkens (afbeelding 4.43), waarin hij de trap vanuit de trappenhal naar de begane grond tekent (aangeduid met c), met daarnaast een trap omlaag naar het kelderniveau van de oostvleugel (aangeduid met de letter d). Opmerkelijk is dat Kempkens voorbij deze trap aan binnenpleinzijde gewelven intekent, die hij moet hebben kunnen zien nadat de deuropening was vrijgegraven (afbeelding 2.41).

Afbeelding 4.43: Detailtekening Kempkens (1975) van de zuidoosthoek van het kasteel. Hierop tekent hij de mergelwand die de oostvleugel scheidt van de trappenhal, met daarin een trap omhoog (aangeduid met c) en een trap omlaag (aangeduid met d) met een bakstenen overwelfing van de trapgang. Aan de binnenpleinzijde van de kelder tekent hij vervolgens een gewelf.

Deze gewelven zijn ook te zien op een zij-aanzicht, dat Kempkens rond 1975 tekende (afbeelding 4.44). Dit toont van links naar rechts de zuidoosttoren, de trappenhal en vervolgens het begin van het kelderniveau van de oostvleugel. Kempkens toont hierop een trap acht treden, die omlaag voert naar dit kelderniveau, dat bakstenen gewelven had. Kempkens tekent het eerste gedeelte van deze kelder. De tekening wekt de indruk dat deze (in ieder geval voor het eerste gedeelte) intact zijn. Dit blijkt echter nergens uit zijn aantekeningen, maar hij weerspreekt het ook niet. Navragen kan niet meer, Kempkens overleed op 25 oktober 1980.

Afbeelding 4.44: zij-aanzicht van de zuidoosthoek van het kasteel, getekend door Kempkens rond 1975.

Afbeelding 4.45: Luchtfoto van de kasteelruïne rond 1990, waarop het ontgraven deel van de oostvleugel zichtbaar is.

2.2.4. Grontmij (2007)

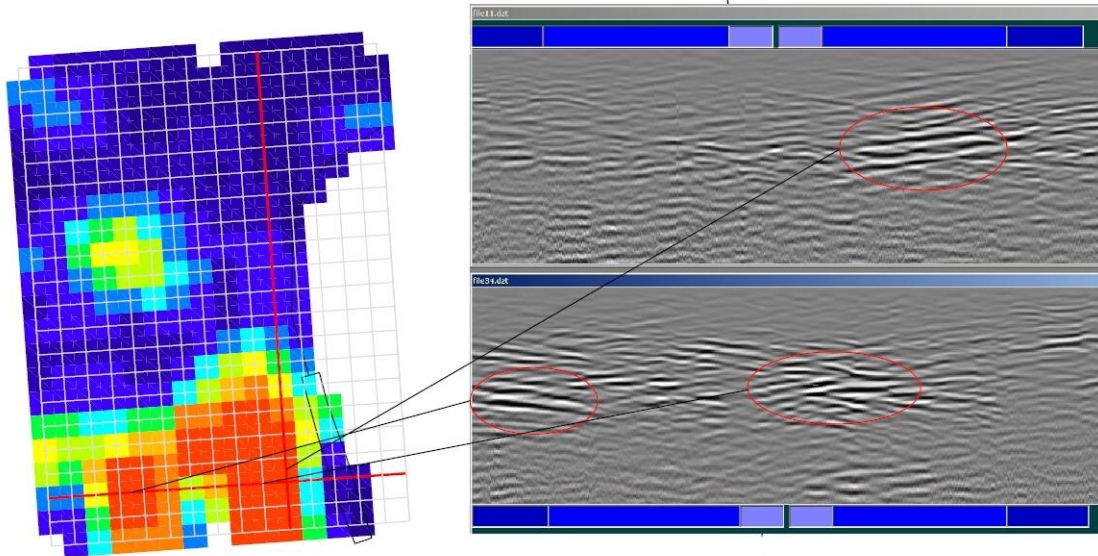
In 2007 is door de Grontmij in opdracht van Stichting het Limburgs Landschap een inventariserend veldonderzoek gedaan op de locatie van de voormalige kasteeltuin aan de zuidzijde van de Huysdijk. Dit IVO heeft uitgewezen dat voornoemde kavel in het verleden uit een broekgebied heeft bestaan, waarin zich veen heeft ontwikkeld. Dit veen is vervolgens ontgonnen, waarschijnlijk in de jaren 30 van de 17e eeuw door Spaanse garnizoen soldaten. Het terrein heeft daarna waarschijnlijk een tijdje braak gelegen en is vervolgens weer onder water komen te staan. Toen vervolgens in 1685 werd besloten de vestingwerken rond het kasteel alsmede de zuidzijde van het kasteel te slopen is het plangebied opgehoogd met materiaal zeer waarschijnlijk afkomstig van het kasteelterrein, onder andere zand dat vrijkwam bij het slechten van de verdedigingswerken. Vervolgens is waarschijnlijk rond 1740 een formele tuin aangelegd.

Afbeelding 4.46: restanten van een bruggenhoofd, gevonden in de voormalige kasteeltuin ten zuiden van de kasteelruïne. Rechtsboven op de foto is nog net het leidendak van het gerestaureerde Jachtslot te zien.

2.2.5. Grontmij (2009)

In 2009 is tenslotte door de Grontmij bij wijze van demonstratie een oriënterend grondradaronderzoek uitgevoerd in het oostelijk deel van het boventerrein van de kasteelruïne. Dit onderzoek liet sterke onregelmatigheden in de ondergrond zien, maar leverde geen duidelijk patroon op voor wat betreft muurresten of open ruimten.

Afbeelding 4.47: Resultaten grondradar in het oostelijk deel van de kasteelruïne.

2.3.6. Conclusies eerder veldonderzoek

Uit eerder veldonderzoek is duidelijk geworden dat zich tussen de trappenhal in de zuidoosthoek (ontdekt in 1958, vrijgegraven rond 1975) en de kelderruimte bij de noordooststoren (door Van den Bergh en Van Beveren in 1941 ingemeten) kelders moeten bevinden. Sterke aanwijzingen hiervoor zijn een dichtgemetselde boog vlakbij het Jachtslot en een deuropening met naar beneden voerende keldertrap bij de zuidoostelijke trappenhal. Kempkens meldt dat aan zuidelijke zijde de kelders bakstenen gewelven hadden

2.3. Oral history

Naast literatuuronderzoek en resultaten van eerder veldonderzoek is ook gekeken naar wat vanuit de mondelinge overlevering bekend is. Het toeval wil dat het Montforts één van de best onderzochte dialecten is, met als basismateriaal tientallen uren opnames van veelal oude inwoners, die vaak over hun jeugd jaren vertellen. Eén van deze opnames is uit 1965 en bevindt zich in het archief van het Meertens Instituut in Amsterdam. Hierop zijn drie inwoners van Montfort van tachtig jaar en ouder aan het woord: Sjeng Vogels, Bair van Pol en Mienes Beckers. Ze vertellen over hoe hun ouders en grootouders meewerkten aan de ontginning van de broekgebieden rond het dorp en wat ze hiervoor verdienden. Zo vertelt Sjeng Vogels dat in de tijd van zijn grootvader veel mensen uit Montfort in de wintermaanden 30 cent per dag konden verdienen door mee te werken aan grondwerkzaamheden in opdracht van Jan Willem Burghoff, de Roermondse eigenaar van het kasteel en de omliggende weilanden. Hij spreekt over een groot werk, waar veel mensen bij betrokken waren en waarbij met kiepwagentjes de zaak werd opgevuld.

Ook Dolf Simonis (1896-1976) meldt uit de mondelinge overlevering vernomen te hebben dat het kasteel ná de sloop is opgehoogd, zonder verdere verduidelijking.⁴¹ De huidige bewoner van het Huuske, Jack Gehlen (geboren in 1942) meldde tenslotte dat zijn vader ook nog een keer het boventerrein van de kasteelruïne opgehoogd heeft, om het boventerrein als moestuin en boomgaard voor fruitbomen te kunnen gebruiken. Dit is vermoedelijk tussen 1920 en 1940 gebeurd.

2.4. Verwachtingsmodel

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de kelders zijn opgevuld en het onderzoeksgebied is opgehoogd, ná de sloop van het kasteel in 1781-1782. Bij deze sloop zijn makkelijk uit te breken materialen verkocht, resterende muren zullen, voor zover nog aanwezig, dus naar verwachting als zwaar, massief te kenmerken zijn. De opengebroke kelders zijn in tenminste twee etappes opgevuld en opgehoogd, waarschijnlijk met vulmateriaal dat in de directe omgeving voorhanden was. Rekening moet worden gehouden met archeologische vondsten in dit opvullings- en ophogingspakket uit verschillende perioden, die echter uit hun context zijn gehaald. Aan deze vondsten in deze pakketten kunnen derhalve geen context-gerelateerde conclusies worden verbonden in enge zin, dit wil zeggen dat ze betrekking hebben op de kelders. Voor zover het vulmateriaal van elders van het kasteelcomplex afkomstig is, kunnen vondsten wel als kasteelgerelateerd getypeerd worden.

---

⁴¹ A.H. Simonis, *Het Huys van Montfort, van mijter tot koningskroon* (Maastricht 1961).

3. Veldonderzoek

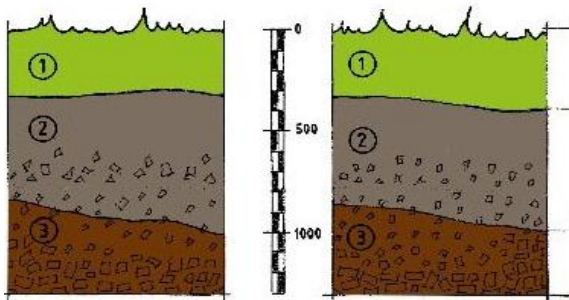
Het veldonderzoek is gestart op maandag 14 februari 2011 en duurde uiteindelijk tot woensdag 6 april 2011. Gemiddeld is 3 dagen per week daadwerkelijk onderzocht. De overige dagen waren nodig voor grondverzet. Vrijgekomen grond kon immers alleen via de noordelijke zijde bij de noordooststoren over de ringmuur verwijderd worden. Derhalve was het noodzakelijk om vanuit het zuiden voortdurend een hellingbaan naar het noorden in stand te houden, waarover de grond, na te zijn onderzocht, telkens meerdere malen moest worden omgezet, alvorens deze over de ringmuur kon worden gezet, om vervolgens elders op het kasteelterrein in tijdelijke opslag te worden geplaatst. Tijdens het onderzoek zijn 92 vondstnummers (bijlage 3) en 143 spoornummers (bijlage 4) uitgegeven.

Afb. 3.1: Begonnen werd met het handmatig graven van twee proefsleuven, haaks op elkaar.

3.1. Handmatig graven van sleuven.

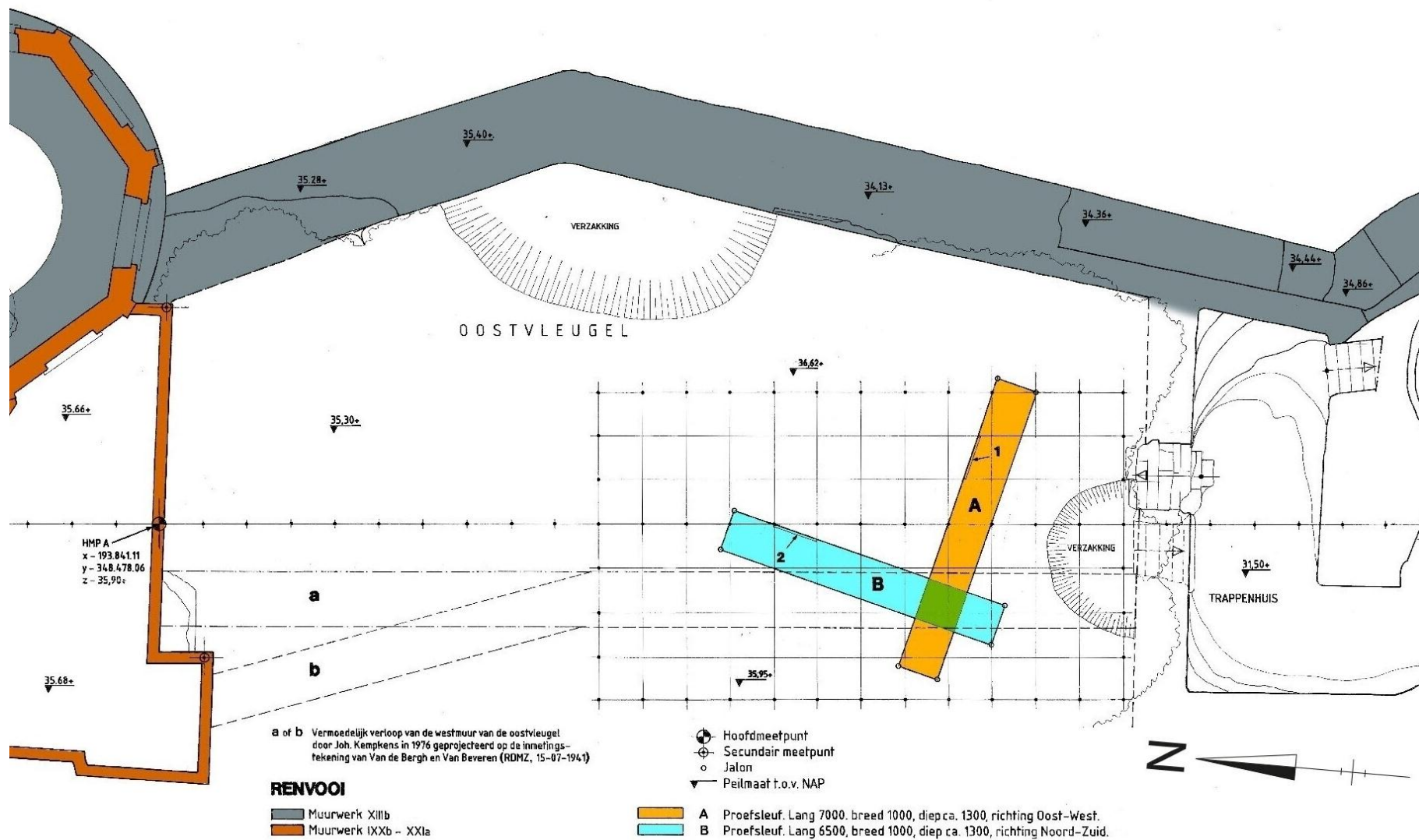
Aankankelijk is gestart met het handmatig graven van twee sleuven, mede vanuit de verwachting om kort onder het oppervlak van het boventerrein muurresten van de oostvleugel aan te treffen. De twee sleuven hadden een lengte van 6,5 respectievelijk 7 meter en een breedte van 1 meter (afbeelding 3.1 en 3.3). De eerste sleuf is uitgezet op de plek waarop op basis van het bureauonderzoek de binnenpleinmuur van de oostvleugel mocht worden verwacht. Daarbij is rekening gehouden met twee scenario's: parallel aan de oostmuur (en dus met een binnenpleinmuur met een knik) of loodrecht tussen de muurresten in de noordoost- en zuidoosthoek van het kasteel (afbeelding 3.3, waarop beide zijn aangeduid met de kleine letters a en b). Beide sleuven kenden in grote lijnen een identieke opbouw, zoals blijkt uit de twee gemaakte profielen. Hierin waren grofweg drie lagen te onderscheiden (afbeelding 3.2), waarbij op circa 60 centimeter diepte de hoeveelheden puin begonnen toe te nemen, hoewel aanvankelijk te karakteriseren als brokjes. De eerste grotere stukken puin (vooral baksteen, maar nooit groter dan circa 1/3^e kloostermop) volgden vanaf 1,0 meter en maakten handmatig verder graven onmogelijk.

Afbeelding 3.2: profiel 1 (links) en profiel 2 (rechts) in proefsleuven.

Omschrijving van de lagen:

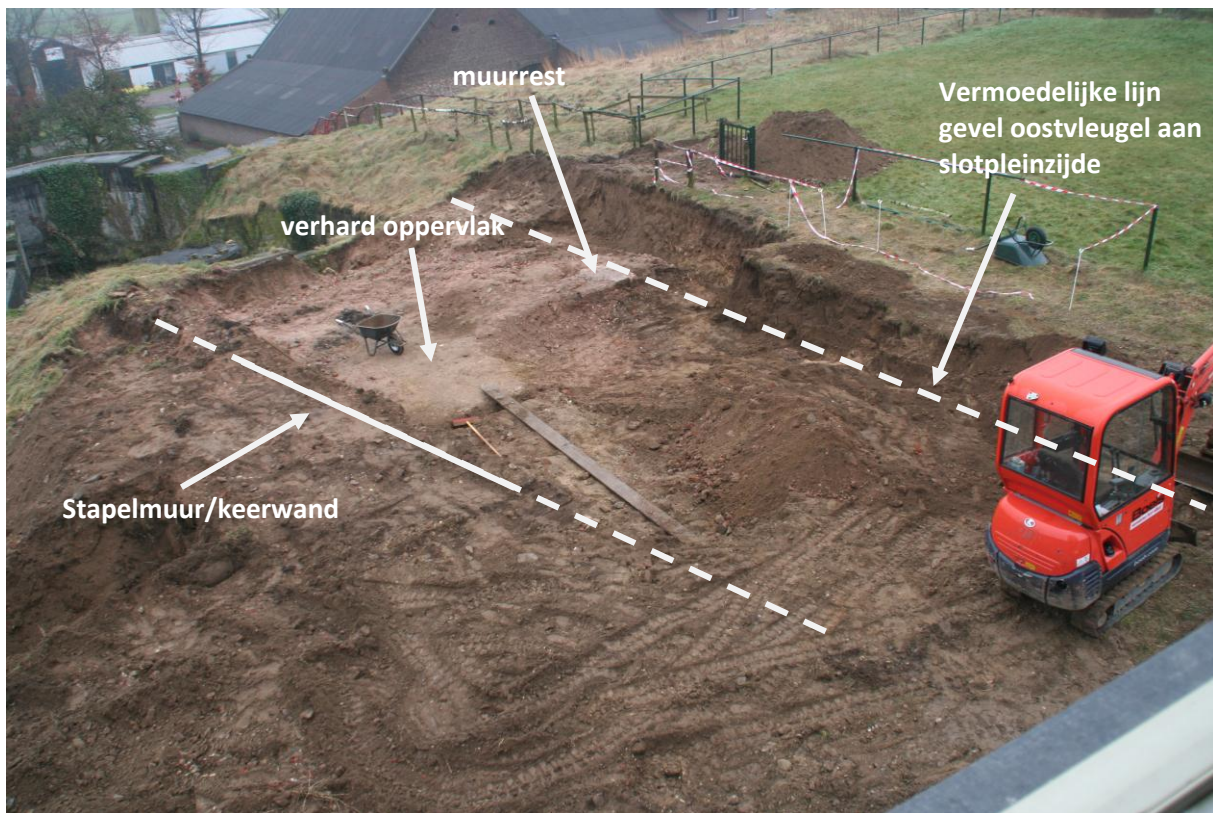
- (1) gr.dbr.fijn Zs2 + h1 + hk1 + bs en mo + iets kiezel (recent ophogingspakket)
- (2) gr.br.fijn Zs2 + hk1 + brokjes bs en mo (ophogingspakket)
- (3) gr.br.fijn Z21 + bs + mo + lei + veel bs-gruis en grote concentratie bs-puin + brokjes me

Afbeelding 3.3: Locatie proefsleuven (detail uit tekening 00, bijlage 2. Voor groot formaat: zie CD-rom)

3.2. Vlak 1

De resultaten uit de twee sleuven leidden tot de conclusie dat het boventerrein verder opgehoogd bleek te zijn dan aanvankelijk gedacht, danwel dat eventuele kelderresten dieper lagen. Daarom is halverwege de eerste week besloten om de werkwijze te veranderen van handmatig graven aan de hand van sleuven naar vlakgewijs verdiepen met een minigraver. Na enige voorbereidende werkzaamheden kon hiermee op maandag 21 februari worden begonnen. Daarbij is vlaksgewijs verdiept tot het moment waarop de eerste muurresten van de voormalige oostvleugel aan het licht kwamen, in de vorm van bakstenen kolommen aan binnenplaatszijde. Dit gebeurde op vrijdag 25 en zaterdag 26 februari, waarna vlak 1 is ingetekend (afbeelding 3.4 en 3.8). Vlak 1 laat zich het best omschrijven als de overgang van het ophogingspakket óp de kelders naar het puinpakket ín de kelders. De sporen in dit vlak, restanten van bakstenen muurdelen, gaven een aanwijzing voor een grotere structuur op meer diepte.

Afb. 3.4: Foto van vlak 1, gemaakt op vrijdag 25 februari.

In vlak 1 werden drie structuren aangetroffen:

- allereerst een grof van brokken natuurstenen gemetselde muur, met vanuit het zuiden een schuin verloop in de richting van de toegang van het Jachtslot. Het betrof een eenvoudige keermuur (S27) tegen de uitvlakkingslaag die door Burghoff rond 1850 werd aangebracht, grof gemetseld, nog deels intact (afbeelding 3.5). Resten van deze keermuur zijn aangetroffen over een lengte van circa tien meter. Daarnaast zijn restanten van een dwarsmuur op deze stapelmuur aangetroffen, waarschijnlijk om deze dwarsmuur te verankeren tegen de oostmuur (afbeelding 3.9). Toen tijdens latere vlaksgewijze verdieping bleek dat deze keermuur deels rustte op de bakstenen steunmuren van het kelderniveau is, mede gelet op het instabiele karakter, besloten om het nog resterende deel na opmeting en intekening te verwijderen.

Afbeelding 3.5: Intact gedeelte van de waarschijnlijk rond 1850 gerealiseerde primitieve keermuur.

- Een klein verhard oppervlak (S22), circa 4 meter in N-Z-richting en circa 1,3 meter in O-W-richting, bestaand uit fijn bruingrijs zand met baksteen en baksteengruis en veel witte kalkmortel. Het betreft, mede gelet op de hoogte waarop dit is aangetroffen in relatie tot de onderkant van de keermuur een metselniveau dat te koppelen is aan de bouw van het Jachtslot.

Afbeelding 3.6: Detailopname van het verhard oppervlak.

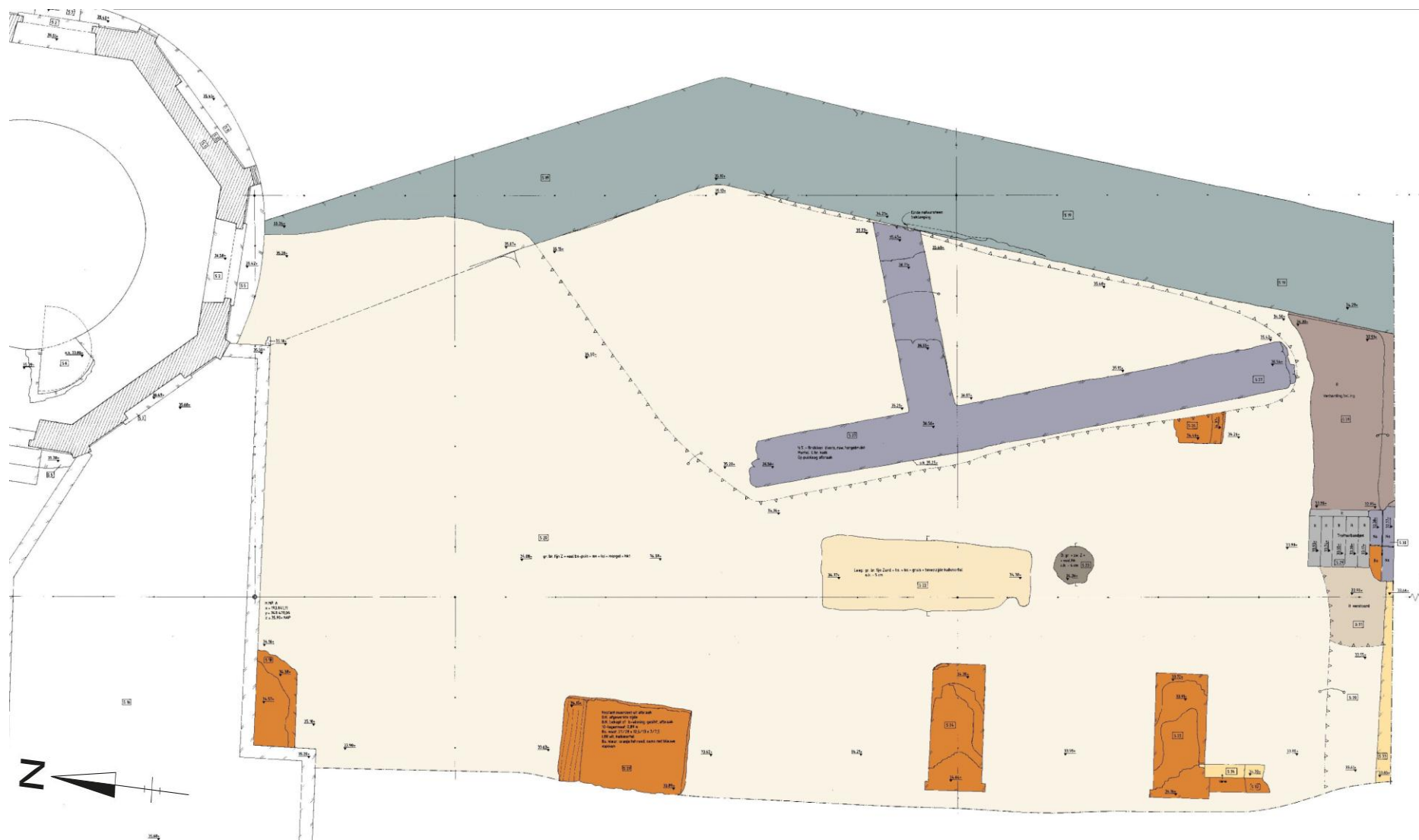

Afbeelding 3.7: Verhard oppervlak (ter hoogte van kruitwagen), alsmede in het midden de eerste teruggevonden muurrest van de oostvleugel.

- Tenslotte werd op vrijdag 25 februari 2011 de eerste muurrest van de oostvleugel teruggevonden (afbeelding 3.7). Het betreft de bovenzijde van het restant van de steunmuur van het begane grondniveau, die staat op de steunmuur van de keldergewelven tussen de steekkelders E en G (S24). De volgende dag (zaterdag 26 februari) werden parallel hieraan meerdere muurresten van de oostvleugel aan binnenpleinzijde teruggevonden (afbeelding 3.9).

Afbeelding 3.8: Bakstenen muurrest van de oostvleugel van het kasteel.

Afbeelding 3.9: Opmeting vlak 1 (detail uit tekening 1, bijlage 2. Voor groot formaat: zie CD-rom)

Sporen in vlak 1

S18	Bakstenen steunmuur gewelven
S19	Herstelde bovenkant oostelijke ringmuur (1976-1981)
S20	Laag, markeert overgang onderkant ophogingspakket op kelders en bovenkant puinpakket in kelders. Grijsbruin fijn zand met puin, mortel, mergel, natuursteen en lei.
S21	Bakstenen puinblok, betreft restant steunmuur gewelven begane grond oostvleugel na afbraak/sloop (1780-1786), overeenkomend met de steunmuren onder gewelven in kelders. De onderkant heeft een mergelplak, wat doet vermoeden dat deze steunmuur is omgetrokken van de mergelstenen dwarsmuur S60, vermoedelijk ten tijde van de bouw van het Jachtslot (rond 1850).
S22	Laag, onderkant -5 centimeter. Fijn bruin grijs zand met baksteen en baksteengruis en veel witte kalkmortel. Vermoedelijk een metselniveau bouw Jachtslot (aanmaak mortel).
S23	Brandkuil, onderkant -4 centimeter. Donkergrijs zwart fijn zand met veel houtskool, hoort bij S22.
S24	Bakstenen muurdeel, restant steunmuur gewelven.
S25	Bakstenen muurdeel, restant steunmuur gewelven
S26	Bakstenen muurdeel, restant steunmuur gewelven
S27	Grotendeels natuurstenen muur (NNW-ZZO) met dwarsdeel richting oost, deels afgebroken keermuur/stapelmuur ophogings- en uitvlakkingspakket op de kelders. Brokken hergebruikte natuursteen, ruw gemetseld, restgaten opgevuld met baksteenresten.
S28	Recente afdekking zuidelijke keldermuur (1976-1981)
S29	Recente trap, gemaakt van trottoirbanden, als aanvulling/verhoging van de oude middeleeuwse trap (S30) naar de begane grond i.v.m. het ophogingspakket (S20)
S30	Natuurstenen trap vanuit trappenhal naar begane grond. Trap in slechte toestand, veel van de originele treden zijn vervangen door zandstenen blokken.
S32	Kleine overmetseling mergelstenen binnenpleinmuur, inbinding steunmuur S25 in mergel binnenpleinmuur S34.
S33	Mergelstenen west-oostmuur, zuidelijke afsluiting van de kelders voor trappenhal en zuidoosttoren. De muur is circa 1,2 meter breed.

3.3. Vlak 2

Nadat vlak 1 in kaart was gebracht is vervolgens verder verdiept. Bepalend voor de wijze van graven was, zoals al aangegeven, de grondafvoer. De grond kon alleen via de noordelijke zijde bij de noordoosttoren over de ringmuur verwijderd worden. Derhalve was het noodzakelijk om vanuit het zuiden voortdurend een hellingbaan naar het noorden in stand te houden. Verdere vlakken, in horizontale zin, konden als gevolg daarvan niet meer in z'n totaliteit worden aangelegd. Dit is ondervangen door telkens kleinere delen snel te documenteren en te waterpassen, die later op tekening tot een geheel zijn gesmeed. Het maken van vlakfoto's had daarom weinig zin, temeer omdat door de grote hoeveelheden (baksteen)puin geen mooie leesbare vlakken gemaakt konden worden. Wel is een algemene fotoserie tijdens het graafwerk gemaakt.

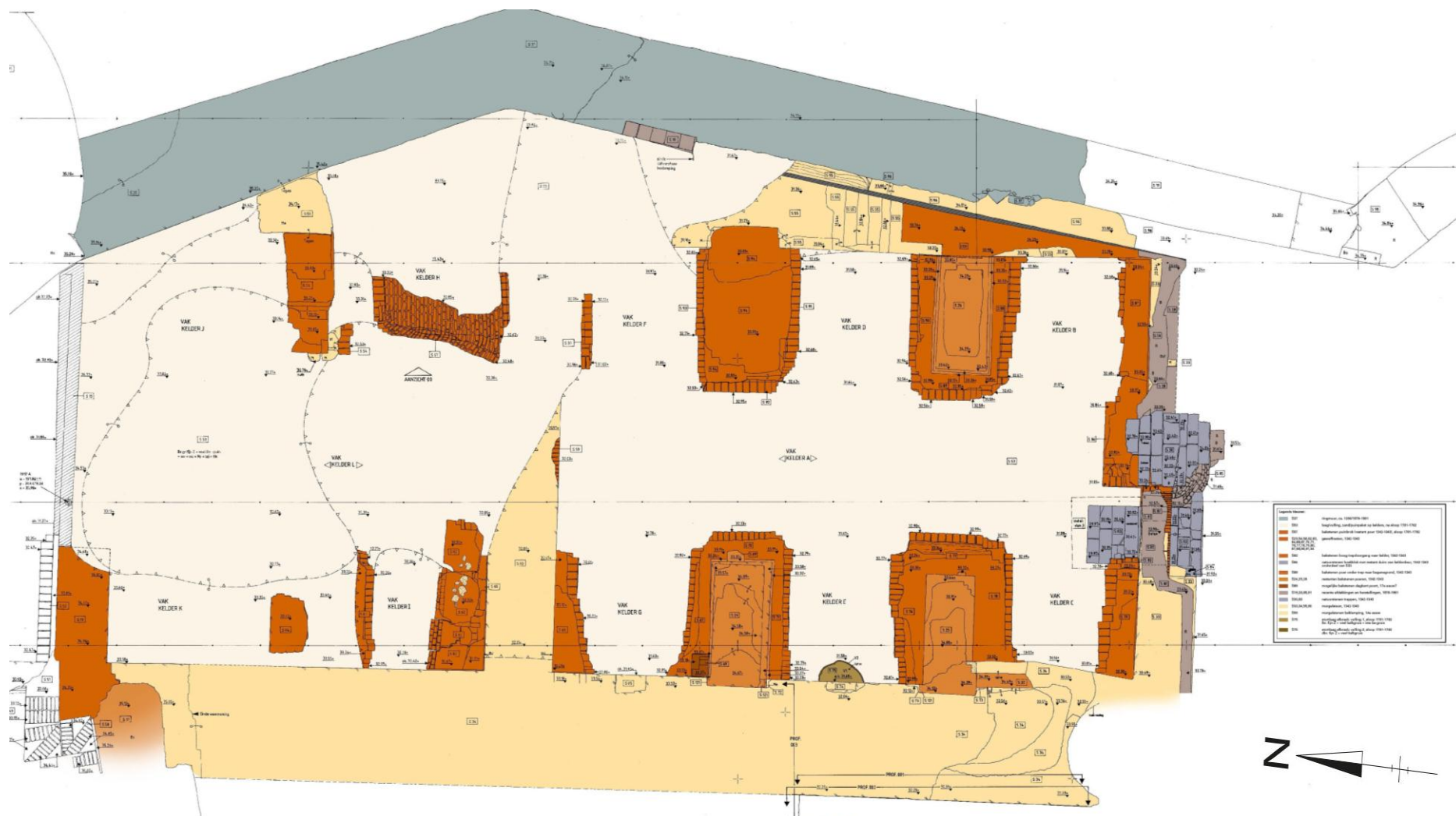
Vlak 2 werd aangelegd in het zwaardere puinpakket op een niveau waarop zowel de resten van de keldergewelven als de bovenzijde van de binnenpleinmuur in het zicht waren gekomen.

Afbeelding 3.10: Deze foto geeft ongeveer het niveau van vlak 2 aan. Op de voorgrond de steunmuren van de gewelven van de begane grond aan binnenpleinzijde.

Afbeelding 3.11: Bovenaanzicht van de restanten van steunmuren gewelven begane grond aan binnenpleinzijde, gezien van de oostelijke ringmuur. Links steunmuur C-E, rechtsboven E-G.

Afbeelding 3.12: Opmeting vlak 2 (detail uit tekening 2, bijlage 2. Voor groot formaat: zie CD-rom)

Relevante sporen in vlak 2

S34	Mergelstenen zuid-noord-muur, binnenpleinmuur van 2,4 meter breed, Zuid-Limburgse mergelsteen, op niveau vlak 2 slechts nog beperkt aanwezig, overwegend tot kelderniveau weggebroken, omwille van hergebruik/verkoop mergelstenen
S53	In kelders gestorte puinlaag, bruingrijs fijn zand met zeer veel baksteenpuin en mortel, mergel, natuursteen, lei en houtskool.
S54	Bakstenen muurdeel, restant steunmuur gewelven.
S55	Mergelstenen muur (z-n), oostelijke kelder muur. De muur snijdt de knik in de oostelijke ringmuur recht af, zodat de kelders als geheel een rechthoek vormen. Zuid-Limburgse mergelsteen.
S57	Bakstenen puinbrok, restant steunmuur gewelven na afbraak/sloop in 1781-1782. De gewelfaanzetten van de begane grond zijn nog zichtbaar. Het brok is omgetrokken/neergestort vanaf S54.
S59	Bakstenen boog, doorgangsboog op kelderniveau in mergelstenen dwarsmuur S60
S60	Mergelstenen dwarsmuur, deelt het kelderniveau van de oostvleugel in twee gelijke delen en diende waarschijnlijk als brandmuur. In het midden bezit de muur een kleine doorgang (S59)
S62	Bakstenen brokstukken van zuidelijk gewelf steekkelder I. De beschadiging is een gevolg van de val van puinblok S21.
S63	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder I.
S64	Bakstenen muurdeel (w-o), restant steunmuur gewelven.
S66	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder G.
S67	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuiddeel gewelf van steekkelder G.
S68	Bakstenen restant, zeer waarschijnlijk een deel van de zwikvulling van S67, maar mogelijk ook een deel van de eind 17e eeuwse stal.
S69	Bakstenen restant, waarschijnlijk deel van zwikvulling S70, maar mogelijk een aanzet van een dwarsmuurtje. Bestaat slechts uit twee brokken bakstenen.
S70	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, westdeel centraalgewelf A tussen steekkelders E en G.
S71	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf steekkelder E.
S76	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuiddeel gewelf steekkelder E.
S77	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, westzijde van centraalgewelf A tussen steekkelders C en E

S78	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder C.
S79	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuidoostdeel gewelf van steekkelder C
S80	Bakstenen gewelfrest, aanzet gewelf zuidwestzijde centraalkelder A
S81	Recent opgetrokken zuidzijde mergelstenen dwarsmuur (1976-1981)
S87	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuidoostdeel gewelf steekkelder B
S88	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf steekkelder B
S89	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, oostdeel gewelf centraalkelder A tussen steekkelders B en D
S90	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuidoostdeel gewelf steekkelder D
S91	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf steekkelder D
S92	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, oostdeel gewelf van centraalkelder A, tussen steekkelders D en E
S93	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuidoostdeel gewelf van steekkelder F
S94	Bovenzijde steunmuur S119
S95	Restanten mergelstenen schil
S96	Mergelstenen schil, deze vervangt de oorspronkelijke natuurstenen schil aan de binnenzijde van de in kistwerk uitgevoerde oostelijke ringmuur.

3.4. Vlak 3

Het laatste vlak werd tenslotte gelegd op het kelderniveau van de kelders, d.w.z. de restanten van de vleilaag onder de verdwenen keldervloer. Als laagste en puinvrij niveau konden hier wel vlakfoto's worden gemaakt, al betrof het nog maar een klein gedeelte van het gehele vlak (zie hiervoor hoofdstuk 5.2). Aangezien de ontgraving op een gegeven moment moest stoppen, kon het geheel aan kelders niet vrijgelegd worden: hoe meer naar het noorden, des te dikker het overblijvend pakket. Tekeningen van vlakken, profielen en aanzichten konden daarom niet compleet zijn en zullen in de nabije toekomst tijdens vervolgonderzoek worden aangevuld. Begrenzingslijnen van tekeningen werden daarom met enige terughoudendheid gebruikt.

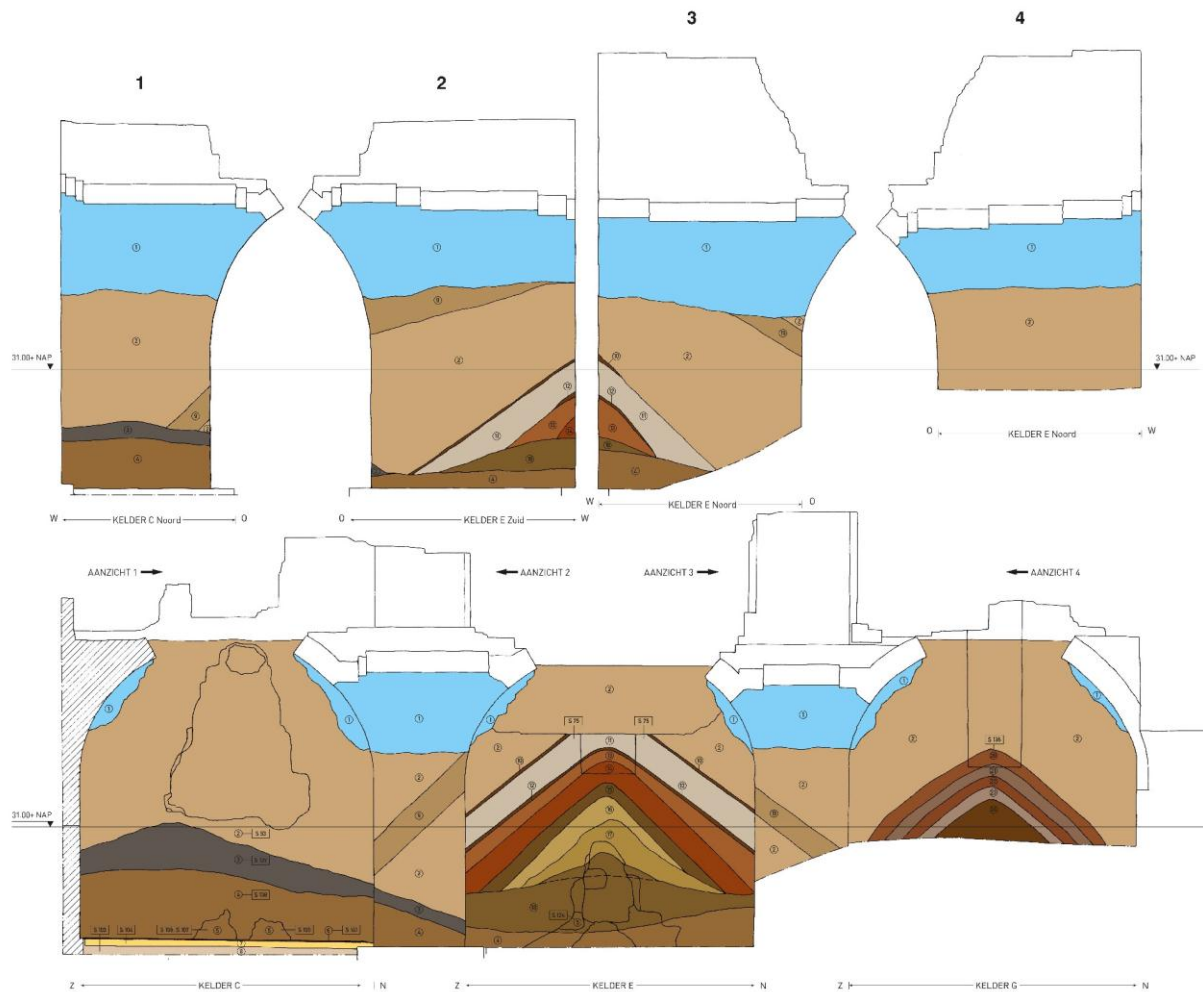
Relevante sporen in vlak 3

S33	Mergelstenen west-oost-muur, zuidelijke afsluiting van de kelders voor trappenhal en zuidooststoren, circa 1,2 meter breed.
S86	Bakstenen steunbeer onder trap naar begane grond. In de onderbouw zit een later aangebrachte kaarsnis
S100	Steunmuur onder gewelven kelders A, C en E
S101	Bakstenen fundering onder steunmuur (S100)
S103	Laag, ophogingspakket na ontgraving voor en bouw van de kelders, onder de vleilaag van de vloer, lichtbruin fijn zand, bruinegevekt met spikkels baksteen, deels onder S104
S104	Vleilaag, mortellaag onder de verdwenen keldervloer, bestaand uit lichtgele mergelmortel met brokjes lichtgrijze kalk en brokjes mergel, brokjes en spikkels baksteen en iets natuursteen en lei
S106	Brandspoor, roodbruin verbrand deel van de vleilaag
S107	Brandspoor, roodbruin verbrand deel van de vleilaag en fundering binnenpleinmuur
S108	Mergelstenen fundering binnenpleinmuur
S109	Mergelstenen fundering onder zuidelijke dwarsmuur kelders (S33)
S110	Mortellaagje, betreft mortel van de aanleg van de bakstenen onderbouw van de keldertrap, gebruikt als deel van de vleilaag.
S111	Bakstenen fundering en ondermetseling van de trap naar de kelder.
S112	Laagjes, verstoringen van de ondergrond bij uitbraak van de vloer, waarbij tevens een gedeelte van de vleilaag is weggebroken. Lichtbruin gevlekt fijn zand met brokken mergelmortel en iets baksteen en lei.
S113	Bakstenen kaarsnis in de steunbeer van de trap naar begane grond. De nis behoort niet tot de oorspronkelijke kelderbouw maar is er later in uitgehakt met een duidelijke aanheling aan de rechterzijde. De afsluitende boog van de nis ontbreekt.
S114	Verstoorde laag als gevolg van de uitbraak van de vleilaag onder de vloer. Bruin-lichtgrijs fijn zand, donkerbruin gevlekt met iets lemig zand, brokjes mergel en verbrande leem.
S115	Kuil, verstoring na de uitbraak van de vloer en vleilaag. Donkerbruin fijn zand, lichtbruine zandvlekken, humus, veel baksteen en mergel, brokjes mortel, iets natuursteen en lei.
S116	Kuil, verstoring na uitbraak van de vloer en vleilaag. Donkerbruin-grijs gevlekt zand, humus, houtskool met baksteen, mergel en mortel

S117	Natuurstenen fundering oostelijke ringmuur, bestaat uit brokjes en brokken natuursteen.
------	---

3.5. Profielen

Het aanleggen van profielen in het puinpakket van de kelders was als gevolg van de hellingbaan en de geringe manoeuvreerruimte van de graafmachine te problematisch. Om de diverse lagen in de kelders toch te documenteren werd besloten de aftekening van de lagen op de keldermuren te tekenen alvorens de muurvlakken te schonen. Hierdoor ontstond een goed beeld van de in de kelder gestorte lagen met bovendien een enigszins driedimensionaal karakter (afbeelding 3.14). Deze lagen zijn beschreven in hoofdstuk 5.2.

Afbeelding 3.14: Aftekening van de lagen op de keldermuren aan de slotpleinzijde (detail uit tekening 07 bijlage 2. Voor groot formaat: zie CD-rom)

Tenslotte werden er drie profielen aangelegd op de afgebroken mergelstenen binnenpleinmuur (eveneens beschreven in hoofdstuk 5.2). Twee profielen liepen parallel en het derde dwars over de muur. Vanwege het hoogteverschil met het binnenplein werden de eerste twee profielen in een schuine stand aangelegd. Het eerste profiel (001) was bedoeld als een aanvulling op de kelderlagen, maar bleek dermate afwijkend, dat de koppeling niet gemaakt kon worden. De lagen van dit profiel bleken tijdens het opschonen in een verticale lijn tegen de lagen van het binnenplein te liggen, werd gedocumenteerd in het dwarsprofiel (003). Om deze reden werd het eerste profiel een keer teruggezet (profiel 003). Een tweede reden voor de terugzetting was S35, een onduidelijk bakstenen metselwerk van een muur, steunbeer of mogelijk zelfs een poortdoorgang op het binnenplein. De hoop was om hierdoor het spoor iets beter te kunnen duiden.

4. Bouwhistorische bevindingen

4.1. Inleiding

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt tussen gevonden muurresten enerzijds en overige vondsten anderzijds. Over de eerste categorie staan de bevindingen in dit hoofdstuk, de tweede categorie komt uitgebreid in het volgende hoofdstuk aan bod. De rapportage van de bouwhistorische bevindingen kent een algemeen deel (paragraaf 4.2) en een deel waarin op de diverse onderdelen van de gevonden muurresten specifiek wordt ingegaan (paragraaf 4.3).

Afbeelding 4.1: Bovenaanzicht van kasteel Montfort (mei 2012), met in het oostelijk deel duidelijk zichtbaar de opgegraven muurresten van de oostvleugel.

4.2. Algemene bevindingen

De burcht van Montfort is tot stand gekomen rond 1260. Het is een polygonale burcht. De geknikte ringmuren, torens en rondelen zijn in natuursteen uitgevoerd. De torens bevinden zich in het noordwesten en het noordoosten. De zuidoostelijke en zuidwestelijke hoeken zijn als rondelen opgetrokken. Tussen het zuidwestelijk rondeel en ten zuiden van de ingang is korte tijd ná de stichting van het kasteel een nieuwe toren gebouwd, de ‘tour á bec’. Er zijn aanwijzingen dat de binnenplaats is verhoogd met grond van de uitgegraven grachten. Van enige bouwkundige structuren binnen de ringmuren is alleen iets bekend uit schriftelijke bronnen.

Afbeelding 4.2: Geïnteresseerde bezoekers tijdens open dag op 17 april 2011. Op de achtergrond is de combinatie van mergelstenen buitenmuren met bakstenen steunmuren goed

Blijkens de ontgraving is binnen deze structuur op enig moment tegen de oostelijke rindmuur een van zuid naar noord lopende woonvleugel gebouwd. Eventuele sporen van een vroeger gebouw zijn met de plaatsing van deze woonvleugel waarschijnlijk verdwenen. De vleugel

loopt in het noorden tot tegen de toren en de ringmuur. In het zuiden eindigt de vleugel met een trappenhal tegen het voormalig rondeel, dat in dezelfde tijd tot toren moet zijn verbouwd. De niveaus in deze toren komen overeen met die in de vleugel. Het niveau van de trappenhal verspringt ten opzicht van dat van de kelders en de begane grond. Het is een tussenniveau, van waaruit een natuurstenen trap omlaag naar de kelders en een andere omhoog naar de begane grond leidde. De oude noordoosttoren heeft naar de inzichten van heemkenner Kempkens een licht niveauverschil gekend ten opzichte van de oostvleugel.¹ Dit hoogteverschil is met enkele traptreden overbrugd geweest in de doorgangen.

Van de begane grond van het ontgraven gedeelte van de oostvleugel rest niet meer dan enkele bakstenen muurdelen. De kelders daarentegen zijn nog voor een groot deel intact met uitzondering van de gewelven. Hoewel alle keldergewelven doorbroken zijn, is de structuur nog geheel zichtbaar. Het totale oppervlak van de deels ontgraven kelders bedraagt in de lengte circa 28 meter en in de breedte 9 meter. De hele kelderruimte tot aan de noordelijke ringmuur wordt in tweeën gedeeld door een mergelstenen dwarsmuur van 1,2 meter breed. Deze muur is in verband gemetseld met de binnenpleinmuur. Waarschijnlijk is hij als brandmuur te interpreteren, maar hij kan ook in de verdediging een rol hebben gespeeld om oprukkende binnendringers te vertragen. In het midden van deze muur is namelijk slechts een kleine doorgang, overdekt met een bakstenen gewelfje. In de lengterichting liggen dan achter elkaar twee centrale kelders met aan weerszijden steekkeldertjes. Op de west-oost gerichte steunmuren van 2,7 meter x 1,1 meter hebben kruisgewelven gerust. De centrale kelder in het zuiden heeft aan elke kant drie steekkeldertjes. In het noordelijk deel zijn het er drie aan de westzijde en eigenlijk maar twee aan de oostzijde.

Uit de opgraving blijkt dat de oostvleugel is gebouwd in een combinatie van mergel en baksteen. De tegenstelling tussen beide materialen is goed zichtbaar, omdat de vlakken van wanden en gewelven nooit zijn gesaust of gestuct. De buitenmuren rondom zijn opgebouwd in mergel², terwijl steunmuren, gewelven en boogjes boven doorgangen binnen deze buitenmuren in baksteen zijn uitgevoerd³ (zie afbeelding 4.2). Dit geldt zowel voor het kelderniveau als de nog zichtbare delen van het opgaand muurwerk van de begane grond. De mergelstenen en bakstenen steunmuren zijn met elkaar verweven door middel van blokvertandingen (zie afbeelding 4.4)⁴. Dit toont aan dat ze tegelijkertijd zijn opgetrokken en daarmee onderdeel van dezelfde bouwphase uitmaken.

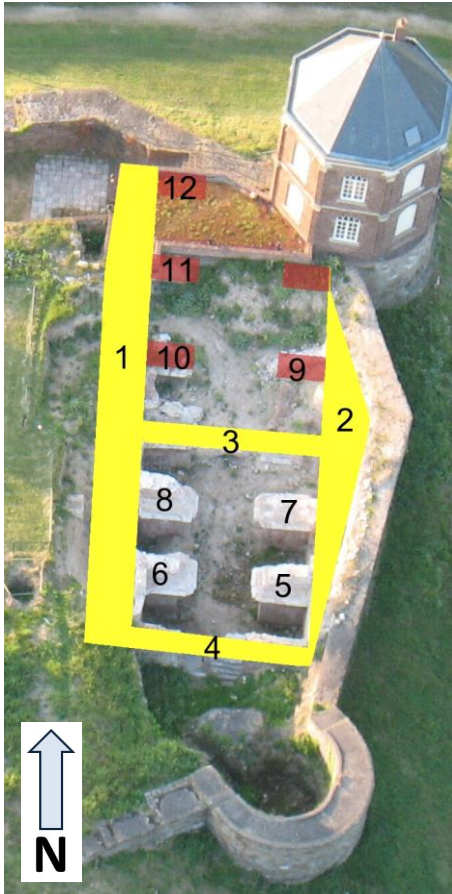
---

1 Stichting Kasteel Montfort, aantekeningen Kempkens 1974-1977.

² Zie onder meer S33, S34 en S55.

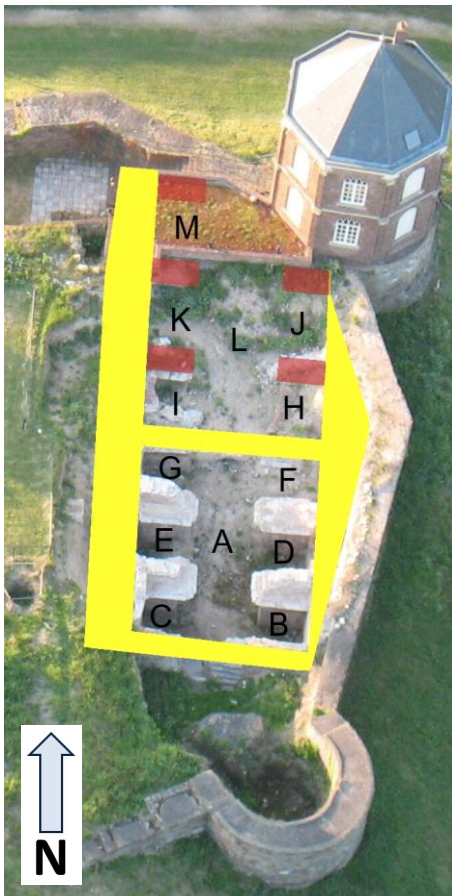
³ Zie onder meer S21, S25, S26, S43, S45, S46, S52, S54 en S59

⁴ S 32, S121 en S131.

Aanduiding van het muurwerk oostvleugel

- 1 Binnenpleinmuur
- 2 Mergelstenen schil tegen oostelijke ringmuur
- 3 Centrale dwarsmuur, mogelijk brandmuur
- 4 Zuidelijke dwarsmuur
- 5 Steunmuur tussen steekkelders B en D
- 6 Steunmuur tussen steekkelders C en E
- 7 Steunmuur tussen steekkelders D en F
- 8 Steunmuur tussen steekkelders E en G
- 9 Steunmuur tussen steekkelders H en J
- 10 Steunmuur tussen steekkelders I en K
- 11 Steunmuur tussen steekkelders K en M
- 12 Steunmuur tussen steekkelder M en noordelijke ringmuur

Aanduiding van de ruimten op kelderniveau oostvleugel

- A Centraal gedeelte zuidelijke kelder oostvleugel
- B Steekkelder B, tussen A en oostelijke ringmuur
- C Steekkelder C, tussen A en binnenpleinmuur
- D Steekkelder D, tussen A en oostelijke ringmuur
- E Steekkelder E, tussen A en binnenpleinmuur
- F Steekkelder F, tussen A en oostelijke ringmuur
- G Steekkelder G, tussen A en binnenpleinmuur
- H Steekkelder H, tussen L en oostelijke ringmuur
- I Steekkelder I, tussen L en binnenpleinmuur
- J Steekkelder J, tussen L en oostelijke ringmuur
- K Steekkelder K, tussen L en binnenpleinmuur
- L Centraal gedeelte noordelijke kelder oostvleugel
- M Steekkelder M, tussen L en noordvleugel

Afbeelding 4.3: Aanduiding van muurdelen en ruimten kelderniveau oostvleugel.

Overgebleven stukken baksteen zijn daarbij regelmatig als vulling in de mergelmuren verwerkt.⁵ De bakstenen gewelven boven op deze steunmuren zijn daarentegen niet met de mergelstenen achterwand verweven, maar hier koud tegenaan geplaatst.

Afbeelding 4.4: blokvertanding van de mergelstenen muur met de bakstenen steunmuur tussen de steekkelders B en D.

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat in 1342-1343 in opdracht van hertog Reinoud II van Gelre binnen de natuurstenen ringmuur van het kasteel een nieuwe noord- en oostvleugel zijn gebouwd. Uit de wijze waarop het traptorentje van de noordvleugel is ingebonden in de binnenpleinmuur van de oostvleugel blijkt dat noord- en oostvleugel inderdaad gelijktijdig zijn opgetrokken. Ook komen de formaten van de nog aanwezige bakstenen van beide vleugels met elkaar overeen. In de van deze bouwfase bewaard gebleven bouwrekening staan grote hoeveelheden baksteen en mergel verantwoord.⁶ Tijdens de opgraving zijn geen sporen van een eventuele voorloper van deze in 1342-1343 gerealiseerde oostvleugel aangetroffen, dit in tegenstelling van de noordvleugel, waar in de jaren zeventig steenformaties (onder meer maaskeien) zijn aangetroffen, waarvan destijds is geconcludeerd dat het hierbij moet gaan om ouder muurwerk waar bij de bouw van de noordvleugel (in 1342-1343) overheen gebouwd is.⁷

Zoals al aangegeven zijn de buitenmuren van het kelderniveau van mergel. Het gebruik van vochtregulerende mergel in funderingen en kelders is een algemeen gebruik. Afvoer van vocht en toevoer van lucht in de kelders is daarnaast verkregen door enkele kanalen in de mergelstenen keldermuren (S65 en S74). Voorbeelden hiervan zijn in de binnenpleinmuur van de steekkelders E en G nog duidelijk zichtbaar⁸. Het verloop van deze kanalen in de mergelstenen muur is zeer schuin omhoog en gezien de uitzonderlijke breedte van de binnenpleinmuur (circa 2,40 meter) zullen ze op begane grondniveau richting het slotplein een horizontaal verloop moeten hebben gehad. Soortgelijke kanalen zijn ook te zien in een kelder van kasteel Kessel, waar ze zijn uitgevoerd in baksteen. De lichttoevoer door deze kanalen is aldaar zo gering, dat ze net als bij Montfort als ventilatieschachten beschouwd moeten worden.

Van de begane grond van het ontgraven deel van de oostvleugel rest niet meer dan enkele bakstenen muurdelen, die gezien kunnen worden als steunmuren voor de gewelven van deze bouwlaag. Deze steunmuren staan bovenop de steunmuren van het keldergewelven. Drie

---

⁵ S32 en S131.

⁶ F. Coenen, 'Het kasteel Montfort van Montfort in 1342-1343, bouwplaats en hertogelijke residentie', in: *Roerstreek 2000*, 79-96

⁷ Archief Stichting Kasteel Montfort, aantekeningen J.H. Kempkens

⁸ S65, S74. Zie ook foto xx en xx.

restanten van deze steunmuren staan nog op hun oorspronkelijke plaats⁹, terwijl twee (hogere) restanten zijn omgetrokken¹⁰.

Afbeelding 4.5: Boven de steunmuren van de begane grond, die nog op hun oorspronkelijke plaats staan, beneden de twee omgetrokken steunmuren van de begane grond. Links de steunmuur aan binnenpleinzijde (S21), rechts die aan dorpszijde (S57).

Het kelderniveau van de oostvleugel is daarentegen nog voor een groot deel intact, met uitzondering van de bovenzijde van de gewelven. Hoewel deze in alle kelderruimten doorbroken zijn, is de structuur hiervan nog geheel zichtbaar. Het kelderniveau loopt in het noorden tot tegen de noordoosttoren en de noordelijke ringmuur. In het zuiden eindigt het met een trappenhal tegen de aanvankelijke Halbturm op de zuidoostelijke hoek, die tegelijkertijd met de bouw van de oostvleugel tot toren is omgebouwd. Dit is gebeurd door het open deel van het open natuurstenen rondel aan slotpleinzijde met baksteen dicht te zetten. Dat is

⁹ S24, S25, S26.

¹⁰ S21 en S57.

waarschijnlijk de reden waarom deze toren in latere documenten als ‘brikkentoren’ wordt aangeduid.¹¹ De niveaus in deze zuidoostelijke toren komen overeen met die in de oostvleugel. Het niveau van de tussenliggende trappenhal verspringt ten opzichte van dat van de kelders en de begane grond. Het gaat hierbij dan ook om een tussenniveau, van waaruit natuurstenen trappen omlaag naar de kelders in zowel zuidoosttoren als oostvleugel leidt, maar ook naar de begane grond van beide.

Uit de opgraving blijkt dat de kelderruimte van de oostvleugel vanaf de trappenhal tot de noordelijke ringmuur aan de binnenzijde een breedte van circa 9 meter heeft en in totaal circa 27,5 meter lengte. Opmerkelijk is de hoogte: 3,9 meter. Deze kelderruimte wordt precies in het midden in tweeën gedeeld door een mergelstenen dwarsmuur¹² van 1,5 meter breed, die waarschijnlijk als een brandmuur te interpreteren is. Temeer omdat dit op begane grond niveau de muur was die de kasteelkeuken (die tussen deze muur en de noordoosttoren lag) afschermd van het zuidelijk deel van de oostvleugel, waarin zich in de eindfase van het woonkasteel het koetshuis en de paardenstallen bevonden.

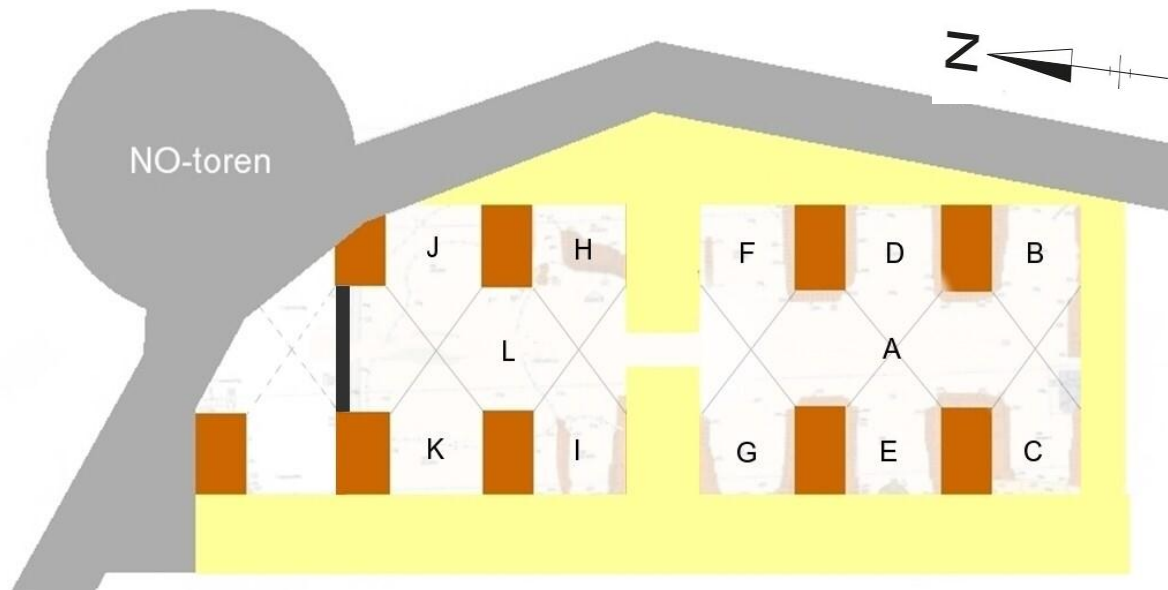
Afbeelding 4.6: Doorgang door de mergelstenen dwarsmuur.

In het midden van deze mergelstenen dwarsmuur is op kelderniveau een kleine doorgang, overdekt met een bakstenen gewelfje (zie afbeelding 4.6). Hierdoor liggen in noord-zuid-richting achter elkaar twee centrale kelders, met aan weerszijden oost-west-georiënteerde steek-keldertjes. Beide centrale kelders en de zijkelders zijn ter lokalisering van vondsten en bevindingen voorzien van een letter, oplopend van A tot L (afbeelding 4.3 en 4.7).

---

¹¹ F. Coenen, ‘De namen van de torens van kasteel Montfort’, in: *De Klepper*, 2011, nr. 2, 14-18.

¹² S60.

Afbeelding: 4.7: Visualisatie van de indeling van de kelders in de oostvleugel. Grijs is de natuurstenen ringmuur met NO-toren, geel zijn de mergelstenen zijmuren van de kelders en bruin/rood tenslotte de bakstenen steunmuren van de gewelven. De grijze lijnen geven de kruisgewelven aan.

In het zuiddeel heeft de centrale kelder drie steekkeldertjes aan weerszijden. In het noordelijk deel zijn dat er drie aan de westzijde, waarvan het meest noordelijke steekkeldertje onderdeel is van het in 2005-2006 gerestaureerde Jachtslot met aangrenzende kelderruimte, en eigenlijk maar twee aan de oostzijde. De laatste, in de noordoosthoek van deze tweede centrale kelder, is namelijk slechts een rudiment tegen de noordoosttoren. De twee meest noordelijke steekkeldertjes alsmede het restant van de centrale kelder zijn in een latere fase afgescheiden van de overige kelders door het dichtzetten van de doorgang (zie afbeelding 4.8).

Afbeelding 4.8: Dichtgemetselde doorgang in het keldergedeelte van het gerestaureerde Jachtslot.

De mergelstenen westelijke muur (de binnenpleinmuur) is bijzonder zwaar opgezet met een breedte van 2,40 meter. In de oostelijke muur (aan dorpszijde) zijn twee uitvoeringsfasen te onderscheiden. Dit heeft te maken met de opbouw van de ringmuur als kistwerk (zie afb. 4.9). Ondanks de recente herstellingen en afdekking in de periode 1976-1981 onder leiding van prof.dr. Renaud is dit op enkele punten nog goed zichtbaar.

Afbeelding 4.9: Oostelijke kasteelmuur richting het zuiden.

- S37 Binnenschil of -blad van het kistwerk van de natuurstenen ringmuur. De bovenzijde van de ringmuur is afgedekt door een herstelling (S19) uit 1976-1981.
- S96 Mergelstenen beklamping natuurstenen ringmuur: vervanging binnenschil.
- S95 De in 1781 weggebroken beklamping (S96), waardoor plaatselijk de natuurstenen vulling van de ringmuur weer in het zicht is gekomen (zie profiel 007).
- S55 De oostelijke mergelstenen muur van de vleugel, waardoor de knik in de ringmuur is recht getrokken. Deze muur is gescheiden van de ringmuur c.q. beklamping door een zware bouwnaad, die mogelijk het gevolg is van een verzakking. Het noordelijke deel van de muur is gelijktijdig met de beklamping gesloopt.
- S131 Onderbreking van de mergelstenen oostelijke muur van de vleugel (S55); inbinding van de steunmuur van de keldergewelven in de mergel.

Afbeelding 4.9: Opbouw oostelijke ringmuur

De buitenschil bestaat uit grote blokken natuursteen met opvullingen in kleiner materiaal. De binnenschil bestaat voor grote delen uit veelal dunnere blokken en platen. De vulling is grof gemetseld met het slechtere tot onbruikbare restmateriaal. In een latere fase (waarschijnlijk bij de bouw van de oostelijke vleugel in 1342-1343) is deze binnenschil verwijderd en vervangen door een mergelstenen schil. Deze schil loopt naar het zuiden door in de trappenhal en de zuidoosttoren. Naar het noorden toe loopt de schil niet zo ver door: enkele meters ten zuiden van de knik in de ringmuur eindigt deze tegen de oude natuurstenen schil en is daarmee ingebonden. In eerste instantie lijkt de ringmuur aan de binnenzijde aangepast voor de bouw van de oostvleugel. Dan schijnen de bouwplannen veranderd te zijn: voor de ringmuur wordt een nieuwe mergelstenen muur opgetrokken, die de knik in een rechte lijn afsnijdt. Beide zijn gescheiden door een forse bouwnaad, die aan de tegenwoordige bovenzijde zo'n 8 centimeter bedraagt (zie afbeelding 4.9). In het zuiden en noorden, waar de mergelstenen muur de natuurstenen ringmuur nadert, is hij nog maar zeer dun. In het zuiden is hij in verband gemetseld met de afsluitende dwarsmuur van de kelders.

Het is moeilijk de beweegredenen van deze verandering te achterhalen. Is het een modernisering vanuit het veelhoekige naar het rechthoekige of vierkante kasteeltype? Is de veldzijde dan ook in een rechte lijn tussen de torens opgetrokken boven de oude ringmuur? Heeft men de kelderverdieping rechthoekig willen maken, zodat alle insteekkeldertjes dezelfde diepte hebben? Helaas zijn deze vragen niet te beantwoorden. Maar er is één ding, dat we wel met zekerheid kunnen vaststellen. In plaats van de in de middeleeuwen gebruikelijke lage kelders, is in Montfort in 1342-1343 bij de ambitieuze opwaardering van de woonfunctie van het kasteel tot hertogelijke residentie gekozen voor hoge kelders. Vanaf de bovenkant van het vloerniveau tot de kruin van het gewelf beslaat de hoogte zo'n 3,40 meter. Of dit nu vanaf het begin de bedoeling was of pas in tweede instantie, de fundering van de kelders en dus ook die van de oostelijke keldermuur, ligt ver onder die van de ringmuur. Het is goed mogelijk dat dit probleem niet tijdig is onderkend, maar de plaatsing van een mergelstenen muur vóór de natuurstenen ringmuur was eenvoudigweg noodzakelijk. Het aanzicht van deze muur in kelder B laat dit in één oogopslag zien: de natuurstenen fundering breekt hier door de dunne schil van de keldermuur¹³. Constructief is het een ondeugdelijk geheel: één deel van de muur rust op een nieuwe diep gelegen fundering en ernaast een ander deel op de fundering van de ringmuur. Daardoor ontstaan krachtverschillen, die al snel tot een scheuring in het muurwerk¹⁴ moet hebben geleid (S129). Het bewijs dat het hier een oude scheur betreft, is de vermelding hiervan in een inspectierapport van rentmeester Michiels uit 1779 (zie afbeelding 4.10). Als in 1779 dezelfde Michiels de sloop van het kasteel aanbeveelt, geeft hij als één van de redenen dat de zijgevel van het kasteel naar de kant van het dorp uit het lood is. Dit moet het gevolg zijn van de afgraving van de bastionering inclusief de oorspronkelijke taluds in de periode 1680-1687. Deze verzakking verklaart de zware bouwnaad aan de bovenzijde tussen de beklamping en de oostelijke muur. Om verdere verzakkingen tegen te gaan is onder leiding van prof.dr. Renaud in 1955 een betonfundering onder de oostelijke zijde van de ringmuur aangebracht...

De oostelijke keldermuur en de binnenpleinmuur zijn in verband gemetseld met de eveneens mergelstenen zuidelijke keldermuur, waar de trappenhal op aansluit. Deze muur met een breedte van 1,2 meter laat veel bouwkundige elementen zien: een keldertrap, een steunbeer en gewelddelen:

- Vanuit de kelders gezien bevindt de trap zich rechts van het midden naast een hoge steunbeer. De trap heeft een bakstenen onderbouw met hardstenen treden. De hardsteen

---

¹³ S117.

¹⁴ S129.

heeft een geruwde voorkant. De treden bestaan niet uit één blok, maar zijn samengesteld uit twee ongelijke delen van circa 50 en circa 70 centimeter. Per trede zijn de blokken om en om geplaatst, zodat ook de naad per tree verspringt. Naar de reden hiervan kunnen we slechts raden. De trap bestaat uit negen treden. De derde tree van onderen mist het kleine blok. De vierde tree is geheel vernieuwd in de periode dat de kelders nog in gebruik waren, dus in ieder geval vóór 1781. De trap is overkluist met bakstenen boogjes. In de trappenhal kon de toegang afgesloten worden met een kelderdeur, getuige het natuurstenen blok met het restant ijzer van een duim (S82).

- De bakstenen steunbeer naast de keldertrap dient als onderbouw van de trap naar de begane grond boven de kelders. Beide bouwdelen zijn met elkaar in verband, maar wel door een kleine tussenruimte (S126) gescheiden. Het bakstenen metselwerk tussen de trappen is hoog met de steunbeer mee opgetrokken tot boven de boogjes van de kelderdoorgang en is hier ingebonden met de mergelstenen van de kelderdeur. De trap naar de begane grond heeft beduidend meer te leiden gehad dan de keldertrap. Slechts enkele van de hardstenen traptreden resteren. Voor de herstellingen zijn zelfs twee zandstenen blokken gebruikt. Ook deze reparaties moeten vóór 1781 tot stand zijn gekomen.
- De geboorten van de bakstenen gewelven van de steekkelders B en C steken mooi af tegen de mergel van de kelderdeur. De eerste aanzet is halfsteens, waardoor de onderste lagen alleen uit strekken bestaan, waarboven het koppenverband van de gewelven begint. Een vergelijkbare doorsnede is te zien in profiel 005: spoornummer 66 in steekkelder G. Direct onder de geboorte van beide gewelvdelen bevinden zich onder elk ervan drie hardstenen blokjes. Zijn hiermee de balkgaten gedicht van de stellages onder de formelen? Het vreemde is dat, dat in de tegenoverliggende vlakken van de bakstenen steunmuren van dezelfde gewelven geen balkgaten te zien zijn, terwijl ze aan de voorkant wel zichtbaar zijn. Misschien zijn ze onherkenbaar dichtgemetseld of is er toch een vrijstaande maar tussen de muren geklemde steigerconstructie gebruikt? In het laatste geval is het de vraag of de blokjes alleen voor de sier zijn aangebracht, temeer omdat ze zich in een kelder bevinden. Het is waarschijnlijker, dat ze dan toch functioneel bedoeld zijn in de zin, dat ze de druk van de gewelven (bedenkt dat zij aan de onderkant halfsteens zijn) op de zachtere mergel opvangen en spreiden. Bij deze veronderstelling hoort echter, dat we dan alleen de kopse kanten zien van diep in de mergel stekende blokken. Dezelfde drie blokjes vinden we overigens terug in de centrale dwarsmuur (brandmuur) onder de gewelfaanzet van steekkelder G.
- De gewelfboog van de centrale kelder A is eveneens mooi te zien in de mergel links van de steunbeer en rechts van de doorgang in de aansluiting op het gewelf van steekkelders B en C. Het gewelf sluit koud aan op de steunbeer en de laatste boog van de doorgang. Rechts van de doorgang is nog een klein gedeelte van de gewelfboog zichtbaar in de aansluiting op het gewelf van steekkelder C (S80).

Afbeelding 4.10: Opname van de achterwand van steekkelder B, met daarin zichtbaar grote scheuren, die in 1779 al door rentmeester Michiels werden gemeld.

Op enkele plaatsen in de mergel zijn aanwijzingen ingekrast voor de bouwlieden. Het betreft zowel horizontale aanduidingen voor de aanzet van de bakstenen gewelven (bijvoorbeeld steekkeldertje D) als ronde voor het verloop van de gewelfbogen (bijvoorbeeld in steekkeldertje B en C)¹⁵. Tekens of merken van de mergelhouwer of mergelwerkers zijn tot op heden niet aangetroffen. In de steekkelder D is wel een ingekrast getal aangetroffen, vermoedelijk een jaartal (afbeelding 4.11). Het is niet duidelijk of het hier om het jaartal 1399 of 1599 gaat, noch of het jaartal met een specifieke gebeurtenis in verband te brengen is.

Afbeelding 4.11: Achterwand van steekkelder D, met daarin het jaartal 1399 of 1599 gekrast.

De bakstenen steunmuren onder de keldergewelven zijn gelijk met de mergelstenen muren opgetrokken. In de binnenpleinmuur zijn beide met elkaar verweven door blokvertandingen (S121). Hetzelfde geldt over de restanten van de muurdelen boven de kelders op de begane grond. Ophet eerste oog lijken de meest zuidwestelijke sterk op dagkanten behorend bij een koetshuis en paardenstal, waarvan bekend is dat deze hier in ieder geval in de eindfase van het kasteel in de 18^e eeuw hebben gelegen (S121). Het bewijs dat het blokvertandingen zijn, blijkt uit de ertegen plakkende mergelresten (S71, S73), welke duidelijk restanten zijn van de

¹⁵ S120.

afgebroken binnenpleinmuur. Aan de oostzijde zijn deze vertandingen niet te zien, maar zijn delen van de muren een stuk in de mergel doorgezet. Overal geldt, dat overgebleven stukken baksteen regelmatig als vulling in de mergelmuren zijn verwerkt (S32 en S131).

De muurresten op de begane grond hebben aanleiding gegeven tot veel speculatie. Aangezien zij dezelfde omvang hebben als de steunmuren in de kelders, ligt het voor de hand dat ze dezelfde functie hebben gehad. Twee grote puinblokken, hoog in de puinlaag, brengen de opheldering. Het eerste blok (S21) ligt op de gewelfresten van steekkelder I en heeft deze aan stukken geslagen. De onderkant bezit mergelresten en moet daarom van de centrale dwarsmuur zijn gevallen. Het andere blok (S57), hoewel niet helemaal vrij gegraven, heeft duidelijk dezelfde afmetingen als de steunmuren. Gezien de ligging is het afgestort van S54 met de onderkant naar het noorden.

Het naar het zuiden liggende deel laat rondingen zien van drie gewelfaanzetten. Dit is het bewijs dat de verdieping van de begane grond precies overeenkomt met de structuur van de kelders compleet met kruisgewelven.

Ondanks de sloop van het kasteel zijn de vloerniveaus van de kelders en de begane grond nog vast te stellen. In de kelders zijn restanten van de vleilaag bewaard en deze bestaat uit een met mergel vermengde kalkmortel. Helaas is tijdens de uitbraak van de vloeren de vleilaag dermate vertrapt, dat afdrucken van het gebruikte vloermateriaal zijn verdwenen. De aansluiting van de vleilaag op de onderste traptrede wijst echter op tegels, want bakstenen, zeker als ze op de hoge kant liggen, komen te hoog uit. Aanwijzingen voor de vloerhoogte op de begane grond zijn minder duidelijk aanwezig. Ze bestaan uit enkele sporen van mortelresten, die na de uitbraak van de vloer op de muren zijn achtergebleven (S130).

Nu is aangetoond, dat de kelders en de resterende muurdelen van de begane grond tot één bouwphase behoren, blijft nog één vraag open: de datering. Een geschatte datering is te bepalen aan de hand van baksteen- en lagenformaten. De afmetingen van de veldbrandstenen variëren nogal. Gemiddeld hebben ze de volgende maten: 28,5 tot 29 bij 13 tot 14 bij 7 tot 8 cm.. In de lengte komen uitschieters voor van 27 tot meer dan 30 cm., in de breedte tot 14,5 cm. en in de hoogte tot 8,5 cm.. De tienlagenmaten verschillen van 85 tot 89 cm.. Op grond van de baksteen- en lagenmaten moet de bouw in de veertiende eeuw gedateerd worden. Zelfs wat later in de veertiende eeuw omdat er geen Vlaams metselverband meer is toepast, maar een wild- en koppenverband.

Daarnaast kunnen we constateren, dat de oostvleugel deel uitmaakt van een grotere bouwcampagne, waarin in ieder geval ook de noordvleugel tot stand is gekomen. Niet alleen komen de baksteenformaten overeen, maar de bakstenen traptoren van de noordvleugel is met een blokvertanding gebonden in de binnenpleinmuur van de oostvleugel. Uitgaande van de rekeningen kan deze bouwphase alleen overeenkomen met de periode 1342-1343. Toen heeft hertog Reinoud II van Gelre de burcht verbouwd tot een hertogelijke residentie. Uit de bouwrekeningen blijkt, dat naast aangevoerde Zuid-Limburgse mergel en natuursteen uit o.a. Namen, grote partijen stenen zijn gebakken in veldbrandovens bij het kasteel. In 26 ovens zijn 890.500 stuks stenen gebakken. Door de veelheid gebruikt stookhout raakt dan zelfs de nabijheid van het kasteel ontbost. Waarschijnlijk ligt hier één van de oorzaken voor de maatverschillen van de baksteen. Haast kan ook een rol hebben gespeeld, want men kan zich voorstellen, dat gezien de snelheid van bouwen, niet alle stenen voor het bakken voldoende gedroogd zijn met grote krimpverschillen tot gevolg.

Oude afbeeldingen van kasteel Montfort leveren weinig bouwhistorische informatie op. De tekening van het kasteel door Jacob van Deventer uit 1565 is een ongedetailleerde weergave van de oostvleugel tussen beide hoektorens. Hetzelfde geldt voor de in 1623 door Philips Taisne vervaardigde afbeeldingen: een plattegrond en een vogelvluchtperspectief van de gehele vestingwerken van het kasteel. In beide ontbreekt de oostvleugel geheel. Interessanter is de plattegrond met de kasteeltuinen van Adam Blum uit 1740. Het kasteel is dan eind zeventiende eeuw verbouwd tot een u-vormig geheel als woning voor de heren drossaards. Op de plattegrond blijkt de zuidvleugel en de zuidoosttoren geheel verdwenen. De oostvleugel is in het zuiden verkort tot tegen een nieuwe begrenzingmuur van de binnenplaats, waarin een toegangspoort is opgenomen.

Meer informatie is te halen uit twee plattegronden behorend bij de beschrijving van de inventarisatie uit 1769. Deze zijn schetsmatig, niet op schaal en er is uitgegaan van de binnenmaten van het gebouw, waardoor de vleugel veel te smal is weergegeven. Dit geeft een vertekend beeld, waardoor details moeilijk tot onmogelijk te plaatsen zijn in de feitelijke situatie. Wel is het interessant, dat we voor deze periode de functie van de diverse ruimten leren kennen en daarmee tevens de hoogte van de vleugel. Boven de kelders is in het noorden de keuken, in het midden het koetshuis en in het zuiden een stal met ten westen d.w.z. tegen de buitenkant van de vleugel een mestbak en secreet. Op de zolderverdieping bevindt zich boven de keuken de kamer van de meid en wordt het hele zuidelijk deel in beslag genomen door een hooizolder. Vanuit de traptoren in de hoek van de noord- en oostvleugel blijkt er nog een trapje naar de keuken te hebben lopen. In dit verband is het grappig, dat recentere reconstructies van het kasteel op deze plattegrond zijn gebaseerd: met een veel te smalle oostvleugel en een raar klein verbindingsgebouw naar de noordvleugel.

Bij de sloop van het kasteel vanaf 1781 zijn veel gegevens verloren gegaan en staan er nog veel vragen open. Waar hebben in de oostvleugel de ramen gezeten en waar de haarden en schoorstenen of hoe heeft het opgaand muurwerk van de oostvleugel eruit gezien? Maar er zijn ook vragen naar het waarom. Waarom is de binnenpleinmuur zo zwaar uitgevoerd? Deze vragen bieden genoeg ruimte voor speculeren. Moest deze muur bestand zijn tegen vijandelijk geschut vanuit de aanvalskant in het zuidwesten of moest ze bestand zijn tegen de gronddruk van het binnenplein of de druk van de zware gewelven? Misschien is ze boven het niveau van het binnenplein wel dunner uitgevoerd en mogelijk in baksteen. Ondanks dat er vaak geen of nog geen antwoorden te vinden zijn, dienen tot besluit van de algemene bouwhistorische bevindingen twee onduidelijke situaties besproken te worden.

1. Het zuidelijk deel van de binnenpleinmuur: In dit deel is de muur verbreed tot circa 3.00 m., waardoor steekkelder C kleiner is dan de andere keldertjes. Het metselwerk van de mergelstenen is in zowel horizontaal als verticaal opzicht niet recht. De muur lijkt naar het zuidwesten weg te knikken. De stenen zijn rommeliger verwerkt met verspringende lagen en staande voegen. De staande voegen suggereren een bouwnaad in de knik. Toch is aan bovenzijde geen naad zichtbaar. Linksboven lijkt mergel weggehaald om het gewelf netjes aan te sluiten, zodat geen baksteen gekapt hoefde te worden. De zwenking kan te maken hebben met de aansluiting op de binnenpleinmuur van de zuidvleugel en de verbreding met een deel van een ronding in de muur zelf. Daar dit gedeelte buiten het plangebied van de ontgraving valt, is hier geen verder onderzoek naar gedaan.

2. Een bakstenen muur of steunbeer (S35): Dit bouwelement bevindt zich ter hoogte van steekkelder C in het binnenplein en met een tussenruimte van ongeveer 30 cm. tot de binnenpleinmuur. Vermoedelijk is alleen de kopse kant in het zicht. Het metselwerk is diep gefundeerd tot onder het niveau van de afgebroken binnenpleinmuur en een aanlegdiepte is daarom nog niet vastgesteld. Het metselwerk lijkt geen aantoonbare insteken te hebben, maar dat kan alleen door nader onderzoek vastgesteld worden. (noot: zie profiel 002) De lagen van het binnenplein lopen in ieder geval door vóór het metselwerk. Het metselwerk bestaat uit twee baksteenformaten. Het merendeel van de baksteen bestaat uit de formaten: 30 tot 31 bij ± 14 bij $\pm 6,5$ cm.. De bovenste vier lagen zijn van een ander formaat: 27 tot 29 bij 12,5 tot 13,5 bij ± 6 cm.. Dit is mogelijk hergebruikt materiaal en enkele ingemetselde blokjes mergel lijken hergebruik te bevestigen. De grote baksteen is gezien de lage hoogte te dateren in het laatst van de vijftiende of in de zestiende eeuw. Indien dit materiaal eveneens hergebruikt is, is een latere datering niet uit te sluiten. Tot welke structuur op het binnenplein behoort het? In eerste instantie is gedacht aan de begrenzingmuur van de binnenplaats in het zuiden, zoals getekend door Blum. Toch is dit niet waarschijnlijk. Het is logischer dat deze muur op de binnenpleinmuur van de zuidvleugel heeft gestaan en de inkorting van de oostvleugel alleen het deel van de trappenhal betreft. In toekomst duiken wellicht gegevens op, waardoor deze situatie verduidelijkt kan worden. Tenslotte moet er op gewezen worden, dat het metselwerk in een bijzonder onhandige positie staat ten opzichte van een ingang van het koetshuis of de stal.

Materiaalgebruik

Het muurwerk is opgetrokken in een combinatie van mergelsteen (zijwanden) en baksteen (steunmuren gewelven), die met elkaar vertand zijn, op grond waarvan geconcludeerd kan worden dat ze gelijktijdig zijn opgetrokken.

Bij de mergel gaat het om Zuid-Limburgse mergelsteen in lagen van verschillende dikte. De lengtematen variëren van 20 tot 40 centimeter, de breedte- en de hoogtematen van 14 tot 25 centimeter. In de ontgraven kelders zijn geen merktekens aangetroffen van mergelbewerkers, wel aanwijzingen voor plaatsing formelen, alsmede een jaartal (in steekkelder D, afbeelding 4.11).

Bij het baksteen gaat het om oranje-rode veldbrandstenen, blauw gevlekt. Ze variëren in lengte van 27,1 tot 30,2 centimeter, in de breedte van 13,0 tot 14,3 centimeter en in dikte van 6,8 tot 8,1 centimeter. De opgemeten 10-lagenmaten variëren van 85 tot 89 centimeter. Ze komen daarmee overeen met de bakstenen uit de noordvleugel van het kasteel. Formaat past bij bouwactiviteiten 1342-1343. Gemetseld in koppenverband, met enkele strek en driekwart stenen

Op een beperkt aantal plaatsen komen in het muurwerk ook blokjes natuursteen voor, namelijk in de noordelijke en zuidelijke zijwand, telkens drie blokjes aan iedere zijde. Ze zitten telkens op de overgang van de mergelstenen muur naar de geboorte van het bakstenen gewelf. Onduidelijk is of ze gaten voor steigerconstructie opvullen of dat ze een constructieve functie hebben bij het verdelen van de krachten van het bakstenen gewelf op de mergelstenen muur.

De verharding van de keldervloeren is niet meer te achterhalen: de bovenvloer is voorafgaand aan de sloop volledig gestript. De hoogte-aansluiting op de 1^e trede van de keldertrap bij de zuidelijke wand doet tegels vermoeden.

Wel is nog aangetroffen een gedeelte van de mortellaag onder de verdwenen keldervloer aangetroffen, bestaand uit lichtgele mergelmortel met brokjes lichtgrijze kalk en brokjes mergel, brokjes en spikkels baksteen en iets natuursteen en lei.

4.3. Specifieke bevindingen

In deze paragraaf komen bevindingen per onderdeel van het kelderniveau aan de orde.

- 4.3.1. Zuidelijke dwarsmuur
- 4.3.2. Steekkelder B
- 4.3.3. Steekkelder C
- 4.3.4. Steekkelder D
- 4.3.5. Steekkelder E
- 4.3.6. Steekkelder F
- 4.3.7. Steekkelder G
- 4.3.8. Steunmuren

4.3.1. Zuidelijke dwarsmuur

Korte beschrijving

Deze muur vormt de afsluiting van de kelder van de oostvleugel aan zuidelijke zijde en sluit aan op achtereenvolgens de trappenhal en de zuidooststoren. Deze wand bevat rechts van het midden aan de binnenzijde een natuurstenen trap, die vanuit de kelder naar de aangrenzende trappenhal omhoog voert (afbeelding 4.17). Links van het midden is de steunbeer zichtbaar waarop de trap steunt die vervolgens vanuit genoemde trappenhal omhoog voert naar de begane grond van de oostvleugel (afbeelding 4.18). Aan de linker- en rechterzijde zitten bakstenen resten van de gewelven over de steekkeldertjes B en C, alsmede de aanzetten voor het kruisgewelf over het eerste deel van de centrale kelder A.

Afbeelding 4.16: steunbeer voor trap vanuit trappenhal naar begane grond oostvleugel (S86).

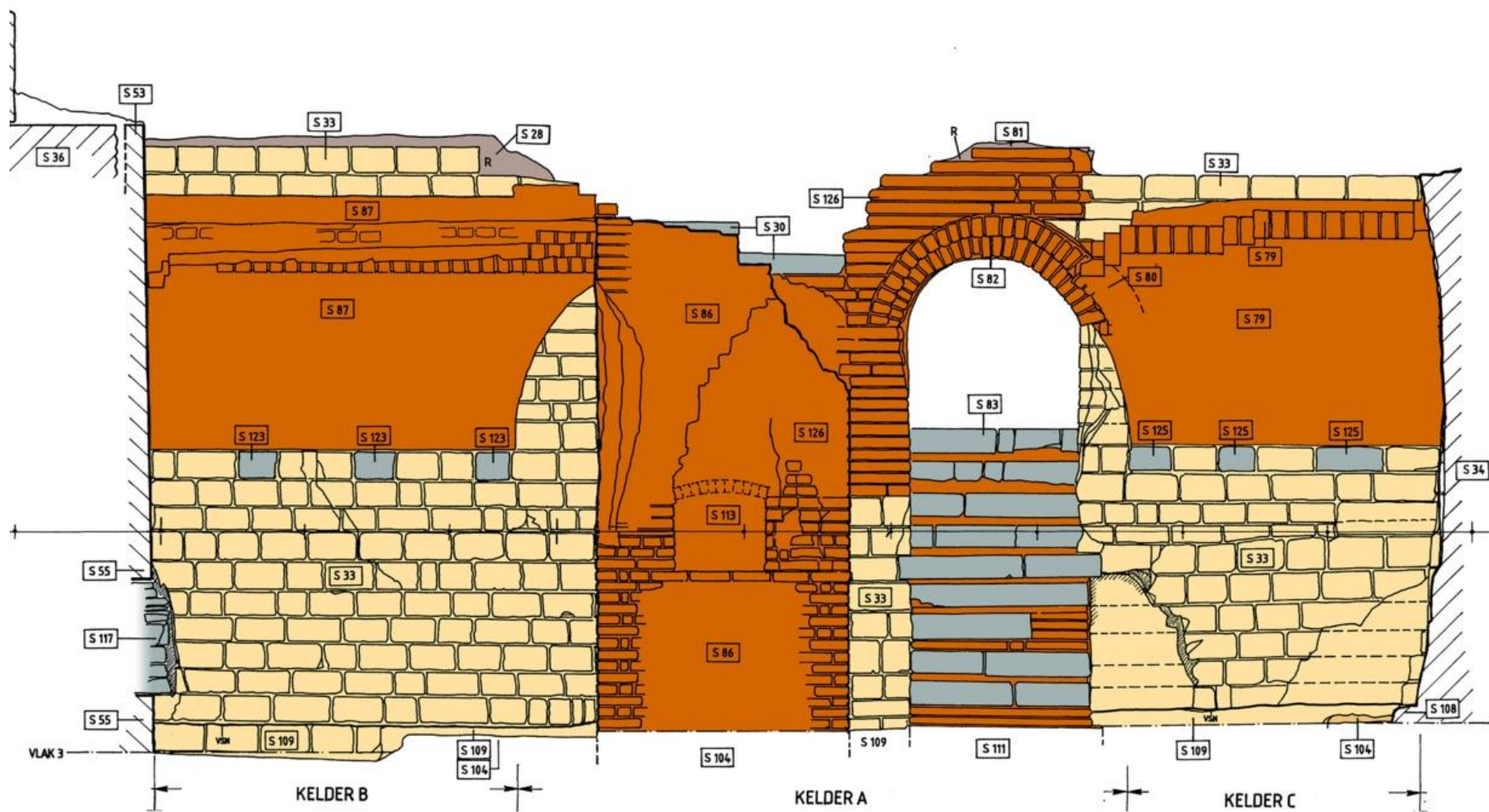
Afbeelding 4.17: natuurstenen trap vanuit kelder naar trappenhal bij zuid-oosttoren (S83).

Afbeelding 4.18: natuurstenen blokjes in de mergelstenen dwarsmuur (S125), direct onder de geboorte van de gewelven van de steekkelders B en C.

De geboorten van de bakstenen gewelven van de steekkelders B en C steken mooi af tegen het mergel. De eerste aanzet is halfsteens, waardoor de onderste lagen alleen uit strekken bestaan, waarboven het koppenverband van de gewelven begint. Een vergelijk-bare doorsnede is te zien in profiel 005, spoornummer 66 in de steekkelder G. Direct onder de geboorte van beide gewelfdelen bevinden zich onder elk ervan drie hardstenen blokjes. Zijn hiermee de balkgaten gedicht van de stellages onder de formelen? Het vreemde is dat in de tegenoverliggende vlakken van de bakstenen steunmuren van dezelfde gewelven geen balkgaten te zien zijn, terwijl ze aan de voorkant wel zichtbaar zijn. Misschien zijn ze onherkenbaar dichtgemetseld, of is er toch een vrijstaande maar tussen de muren geklemde steigerconstructie gebouwd? In het laatste geval is het de vraag of de blokjes alleen voor de sier zijn aangebracht. Het is waarschijnlijk, dat ze dan toch functioneel bedoeld zijn in de zin, dat ze de druk van de gewelven (bedenk dat zij aan de onderkant halfsteens zijn) op de zachtere mergel opvangen en spreiden. Bij deze veronderstelling hoort echter, dat we dan alleen de kopse kanten zien van diep in de mergel stekende blokken. Dezelfde drie blokjes vinden we overigens terug in de centrale dwarsmuur (brandmuur) onder de gewelfaanzet van steekkelder G.

Afbeelding 4.19: Opmetingstekening van de zuidelijke dwarsmuur, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 06, bijlage 2).

Relevante sporen in zuidelijke dwarsmuur

S30	Natuurstenen trap vanuit naastgelegen trappenhal naar begane grond oostvleugel
S33	Mergelstenen west-oost-muur, vormt de zuidelijke afsluiting van de kelders voor de trappenhal en zuidoosttoren. De muur is 1.20 meter breed. Hierin zijn opgenomen een trap naar de kelder en een trap naar de begane grond. Zuid-Limburgse mergelsteen. Lagen zijn van verschillende dikte. Lengtematen variëren van 20 tot 40 centimeter, de breedte- en hoogtematen van 14 tot 25 centimeter.
S79	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het zuiddeel van het gewelf van steekkelder C. Koppenverband, met uitzondering van de onderste negen lagen. Deze zijn in halfsteensverband (strekken) in verband met verankering van de geboorte van het gewelf in de mergelstenen dwarsmuur (S33).
S80	Bakstenen gewelfrest, vormt aanzet van gewelf zuidwestzijde centraalkelder A. In verband gemetseld met S79.
S82	Restant bakstenen bogen boven keldertrap vanuit kelder naar trappenhal bij zuidoosttoren. Verbonden met S33.
S83	Natuurstenen traptreden op bakstenen onderbouw, vormen keldertrap vanuit kelder naar trappenhal. De treden bestaan telkens uit twee blokken natuursteen, de één iets groter dan de ander. Ze zijn om en om gelegd.
S86	Bakstenen steunbeer onder de trap vanuit de trappenhal naar de begane grond (S30). Koppenverband met enkele strekken. Hoekverband: kop-klezoor. In de onderbouw zit een later aangebrachte (kaars)nis (S113).
S87	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het zuiddeel van het gewelf van steekkelder B. Koppenverband, met uitzondering van de onderste negen lagen. Deze zijn in halfsteensverband (strekken) in verband met verankering van de geboorte van het gewelf in de mergelstenen dwarsmuur (S33).
S109	Mergelstenen fundering (west-oost) onder zuidelijke dwarsmuur kelders (S33).
S113	Bakstenen kaarsnis, later aangebracht in de bakstenen steunbeer onder de trap (S86).
S125	Natuurstenen blokjes in de mergelstenen zuidelijke dwarsmuur (S33), direct onder de geboorte van de gewelven in de steekkelders B en C. Vermoedelijk aangebracht om balkgaten voor formeelconstructie dicht te zetten.
S126	Bakstenen muurdeel (west-oost), maakt deel uit van de zuidelijke dwarsmuur van de kelders en de keldertrap. Wild-verband (d.w.z. veel koppen en weinig strekken).

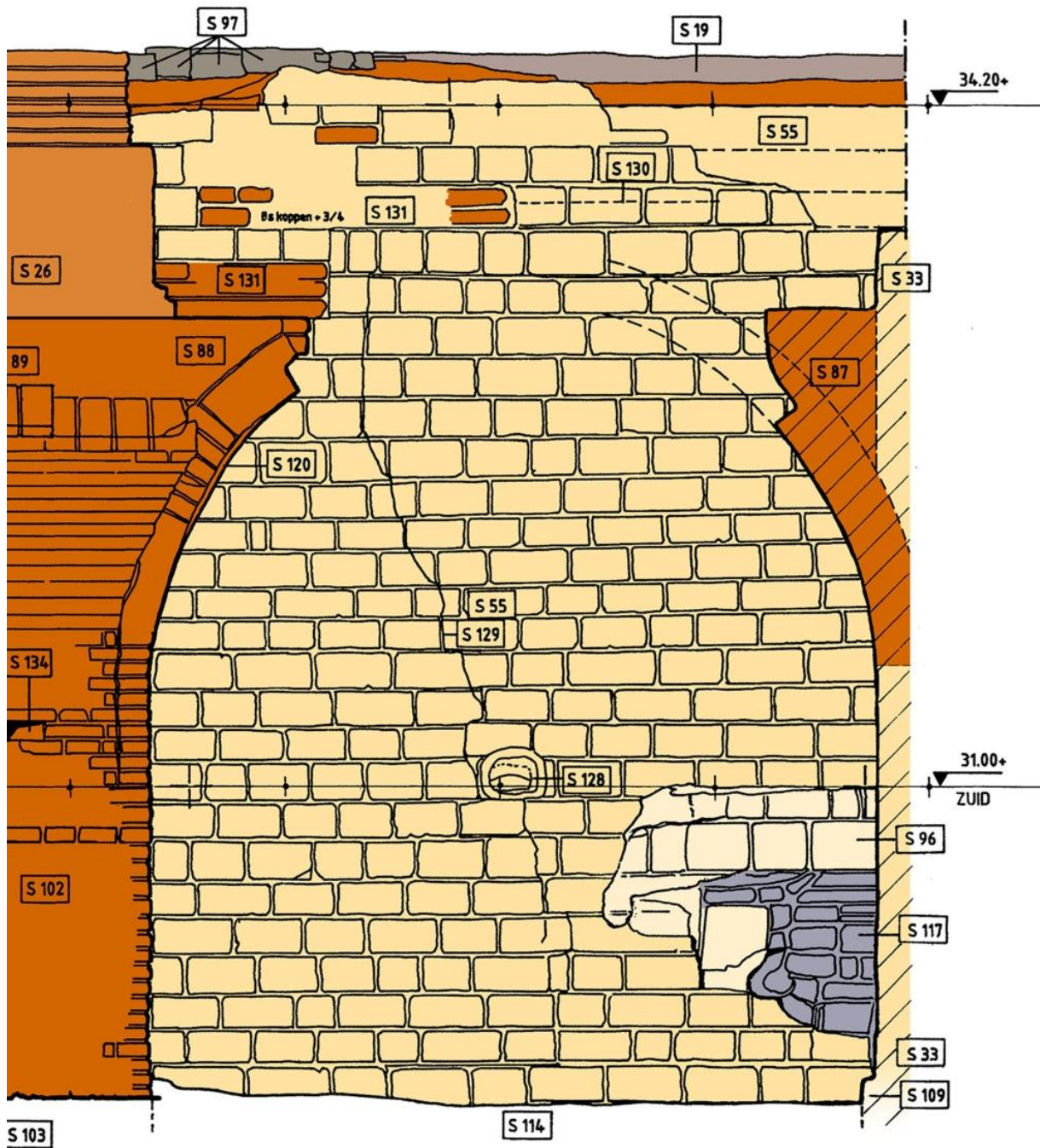
4.3.2. Steekkelder B

Korte beschrijving

Meest zuidelijke van de drie steekkelders aan de oostzijde van centrale kelder A met mergelstenen achterwand (S55) en bakstenen gewelfaanzetten (S87, S88). Deze gewelven rusten aan de linkerkant op een bakstenen steunmuur (S102), aan de rechterkant op de mergelstenen zuidelijke dwarsmuur (S33). De mergelstenen achterwand kent een regelmatig karakter, met uitzondering van de rechterbenedenhoek, waar een gedeelte van fundering van de natuurstenen ringmuur door de mergelstenen wand prikt.

Afbeelding 4.20: Aanzicht steekkelder B vanuit de centrale kelder A.

Afbeelding 4.21: Opmetingstekening van steekkelder B, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 06, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder B

S33	Mergelstenen west-oostmuur, vormt de zuidelijke afsluiting van de kelders, voor trappenhal en zuidoosttoren.
S55	Mergelstenen zuid-noordmuur, de oostelijke keldermuur (aan dorpszijde). De muur snijdt de knik in de ringmuur recht af, zodat de kelders een rechthoek vormen. Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter, de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S87	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het zuiddeel van het gewelf van steekkelder B. Koppenverband, met uitzondering van de onderste negen lagen. Deze zijn in halfsteensverband (strekken) in verband met verankering van de geboorte van het gewelf in de mergelstenen dwarsmuur (S33).
S88	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het noorddeel van het gewelf van steekkelder B. Idem als S87.
S96	Mergelstenen schil. Deze schil vervangt de oorspronkelijke natuurstenen schil aan de binnenzijde van de in kistwerk uitgevoerde oostelijke ringmuur. De schil beslaat niet de hele muur, maar begint iets ten zuiden van de knik in de ringmuur en is hier ingebonden in de natuurstenen schil. De schil bestaat uit diverse maten Zuid-Limburgse mergelsteen en diverse laagdikten.
S102	Bakstenen steunmuur voor de gewelven van de centrale kelder A en de steekkelders B en D. Wild metselverband met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: kopkeleer.
S117	Natuurstenen fundering van de oostelijke ringmuur, bestaande uit brokjes en brokken natuurstenen. Is onderdeel van de eerste bouwfase van het kasteel, circa 1260.
S120	Bouwaanduidingen: voor de bouwlieden ingekraste lijnen in de mergelmuren, ter aanduiding van hoogtes, gewelfroningen, enzovoort.
S128	Uitgehakte mergel.
S129	Zakkingsbreuk in de mergel van de oostelijke keldermuur. Deze oude scheur wordt vermeld in het inspectieverslag van rentmeester Michiels uit 1779. Deze scheur is waarschijnlijk al ontstaan bij de bouw van de kelders als gevolg van het feit dat de keldermuur dieper is aangelegd dan de ringmuur, maar voor een deel over de fundering van deze ringmuur is gemetseld.
S130	Mortelrestant, klein overblijfsel van een dun laagje mortel van de vloerspecie op de begane grond.
S131	Bakstenen inbindingen van steunmuur en gewelfzwikken in de mergelstenen oostelijke keldermuur. Overblijvende brokken baksteen zijn als vulling in de muur opgenomen.

4.3.3. Steekkelder C

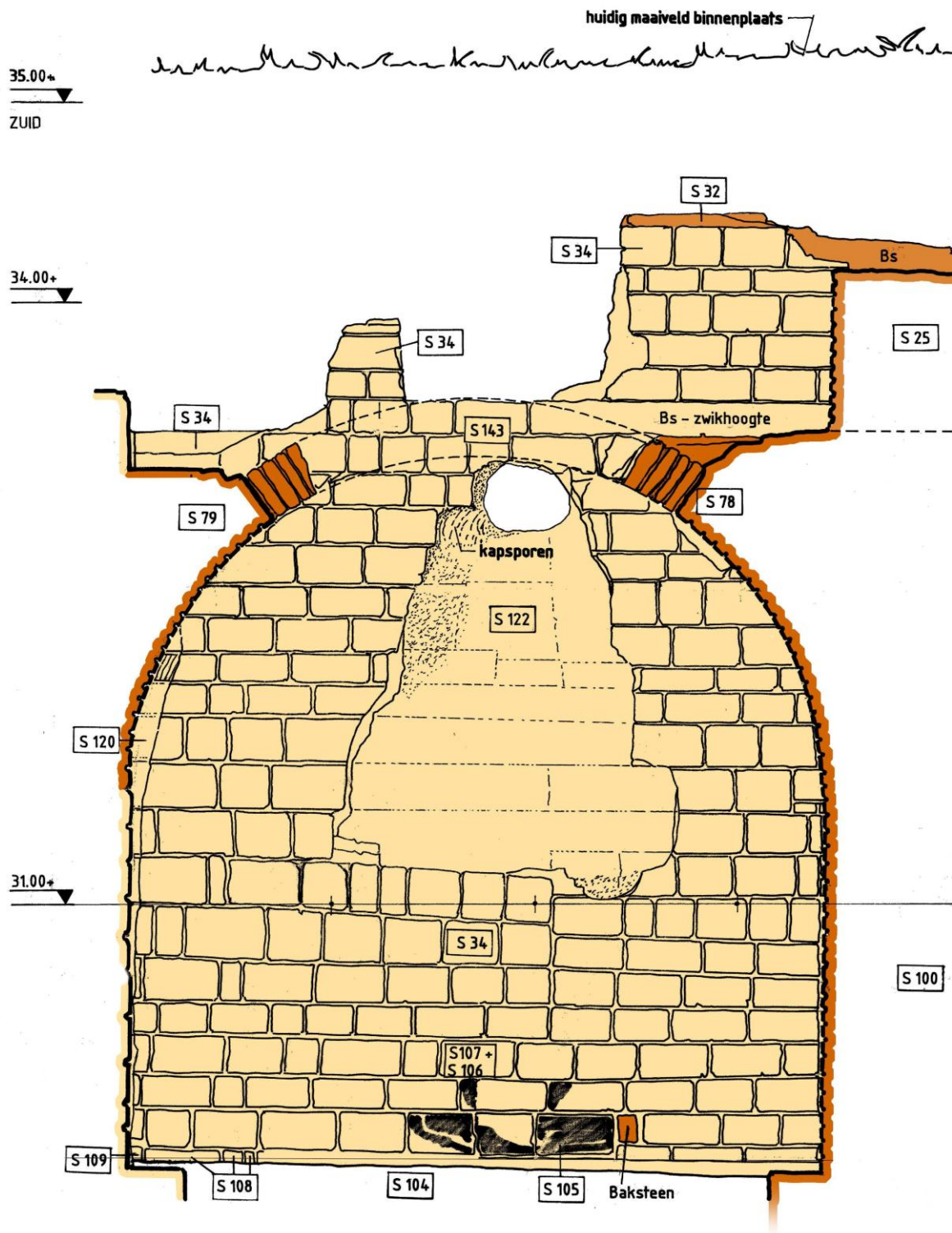
Korte beschrijving

Meest zuidelijke van de drie steekkelders aan de westzijde van centrale kelder A met mergelstenen achterwand (S34) en bakstenen gewelfaanzetten (S78, S79). Deze gewelven rusten aan de rechterzijde op een bakstenen steunmuur (S100), aan de linkerkzijde op de mergelstenen zuidelijke dwarsmuur (S33). De mergelstenen achterwand kent een minder regelmatig karakter dan die van steekkelder. Boven het midden zitten kasporen, aan de bovenzijde is een gat in de wand gekapt. Mortelssporen boven dit gat laten de precieze loop van het verdwenen gedeelte van het gewelf zien.

Afbeelding 4.22: aanzicht steekkelder C vanuit de centrale kelder A.

KELDER C

Afbeelding 4.23: Opmetingstekening van steekkelder C, met vermelding van sporennummers (detail uit tekening 05, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder C

S34	Mergelstenen zuid-noord-muur, binnenpleinmuur van 2,40 meter breed. In steekkelder C is deze muur afwijkend ten opzichte van de steekkelders E en F: hij verbreedt zich in deze kelder en heeft een lichte knik naar het westen. Mogelijk is hier ook een bouwnaad te zien. Vermoedelijk heeft dit te maken met de aansluiting van de binnenpleinmuur van de zuidvleugel. Iets ten zuiden is in de binnenpleinmuur een ronding in de muur te zien, die mogelijk met een wenteltrap te maken heeft. Gegeven de huidige zichtbaarheid is de situatie onduidelijk. Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter, de breedte en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S78	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het noorddeel van het gewelf van steekkelder C, tegenhanger van S79.
S79	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, vormen het zuiddeel van het gewelf van steekkelder C, tegenhanger van S78. Koppenverband, met uitzondering van de onderste negen lagen. Deze zijn in halfsteensverband (strekken) in verband met verankering van de geboorte van het gewelf in de mergelstenen dwarsmuur.
S100	Bakstenen steunmuur voor de gewelven van de centrale kelder A en de steekkelders C en E. Wild metselverband met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: kopklezoor.
S104	Vleilaag, mortellaag onder de verdwenen keldervloer, bestaand uit lichtgele mergelmortel met brokjes lichtgrijze kalk en brokjes mergel, brokjes en spikkels baksteen en iets natuursteen en lei.
S105	Brandspoor, roodbruin verbrand deel van de vleilaag.
S106	Brandspoor, roodbruin verbrand deel van de vleilaag.
S107	Brandspoor, roodbruin verbrand deel van de vleilaag en fundering binnenpleinmuur.
S108	Mergelstenen fundering binnenpleinmuur.
S109	Mergelstenen fundering onder zuidelijke dwarsmuur kelders.
S143	Mortelrestanten van de aanhechting van keldergewelf aan mergelstenen achterwand. Hierdoor tekent zich de ronding van het gewelf duidelijk zichtbaar af.

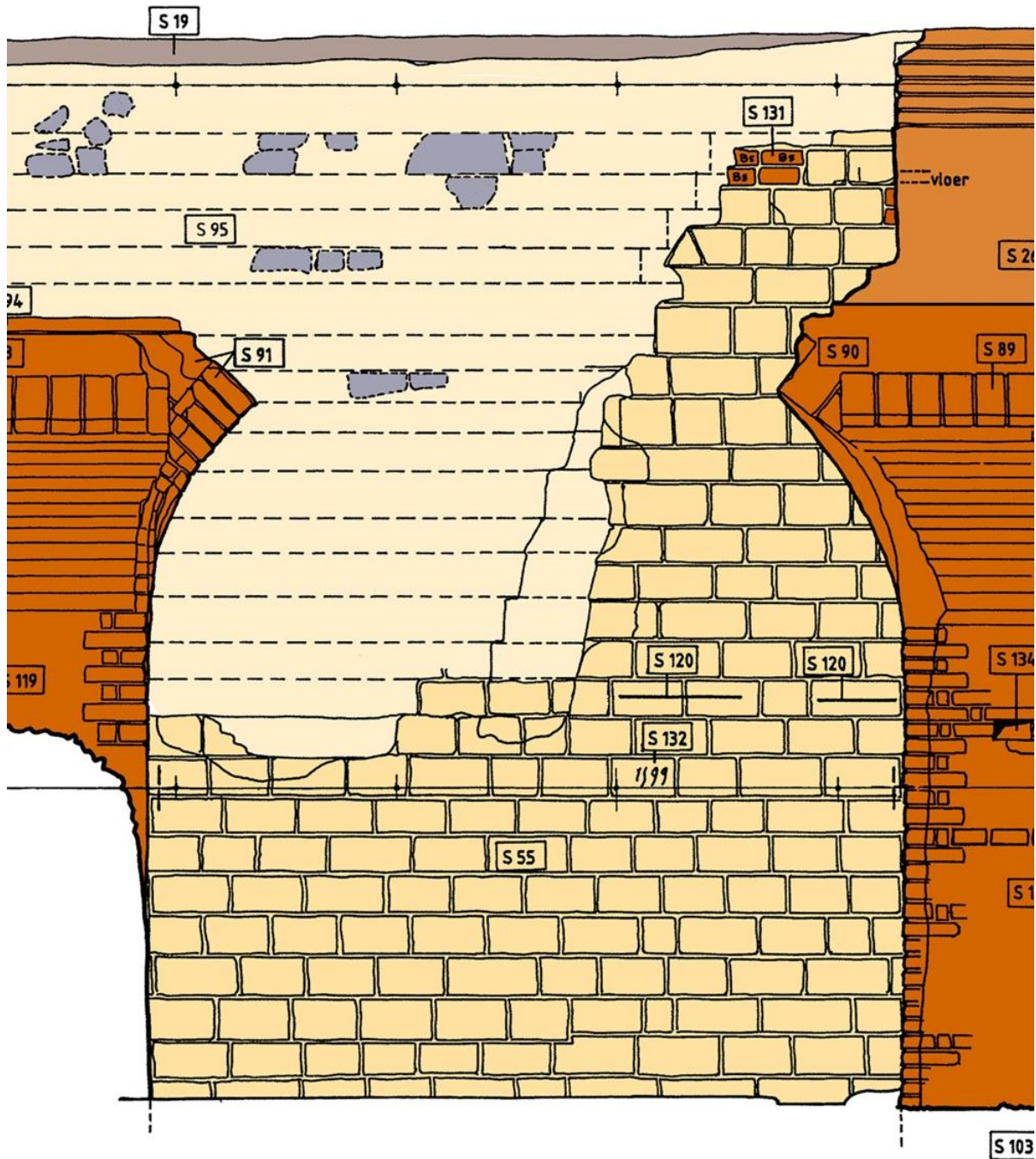
4.3.4. Steekkelder D

Korte beschrijving

Middelste van de drie steekkelders aan de oostzijde van centrale kelder A met mergelstenen achterwand (S55) en bakstenen gewelfaanzetten (S87, S88). Deze gewelven rusten aan de linkerzijde op een bakstenen steunmuur (S119), aan de rechterzijde eveneens (S102). De mergelstenen achterwand kent een regelmatig karakter. De linkerbovenhoek hiervan is weggebroken, tot aan de natuurstenen ringmuur. De stortsporen in de achterwand doen vermoeden dat deze achterwand een ventilatieschacht heeft gehad, identiek aan de steekkelders E en F.

Afbeelding 4.24: aanzicht steekkelder D vanuit de centrale kelder A.

KELDER D

Afbeelding 4.25: Opmetingstekening van steekkelder D, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 06, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder D

S19	Herstelde bovenkant oostelijke ringmuur (uitgevoerd in 1976-1981)
S55	Oostelijke kelder muur. De muur snijdt de knik in de ringmuur recht af, zodat de kelders als geheel een rechthoek vormen, Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter, de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S89	Bakstenen gewelfresten van het oostelijk gewelf van centraalkelder A tussen de steekkelders B en D, koppenverband.
S90	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuiddeel gewelf van steekkelder D, tegenhanger van S91.
S91	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder D, tegenhanger van S90.
S95	Restanten mergelstenen schil, die in 1781-1782 is afgebroken, waardoor de natuursteen van de oude erachter liggende ringmuur weer zichtbaar is geworden.
S102	Bakstenen steunmuur voor de gewelven van de centrale kelder A en de steekkelders B en D. Wild metselverband met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: kop-klezoor, tegenhanger van S119.
S103	Ophogingspakket na ontgraving voor de bouw van de kelders, onder de vleilaag van de vloer, bestaand uit lichtbruin fijn zand, gevlekt met spikkels baksteen.
S119	Bakstenen steunmuur kelders A, D en F. Metselverband: wild met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: kop-klezoor. Tegenhanger van S102.
S120	Bouwaanduidingen: ten behoeve van de bouwlieden ingekraste lijnen in de mergelmuur om de hoogte van het gewelfformeel aan te geven.
S131	Inbinding van steunmuur en gewelfzwik in de mergelstenen oostelijke ringmuur. Overblijvende brokken baksteen zijn als vulling in de muur opgenomen.
S132	Jaartal 1399 of 1599, in de mergelstenen oostmuur van kelder D ingekrast.
S134	Balkgat, vermoedelijk steigergat in westzijde van steunmuur.

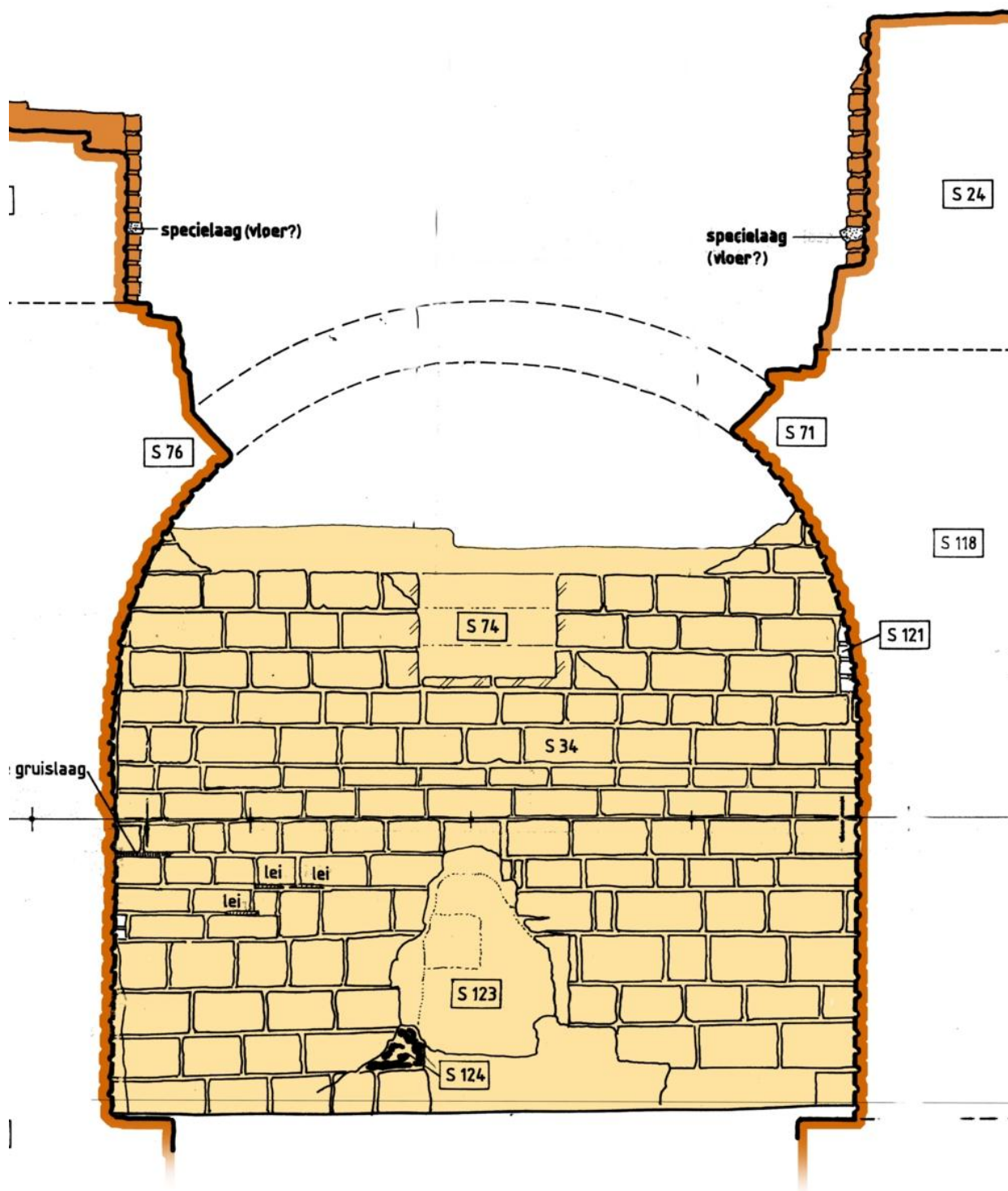
4.3.5. Steekkelder E

Korte beschrijving

Middelste van de drie steekkelders aan de westzijde van centrale kelder A met mergelstenen achterwand (S34) en bakstenen gewelfaanzetten (S71, S76). Deze gewelven rusten aan de linkerzijde op een bakstenen steunmuur (S100), aan de rechterzijde eveneens (S118). De mergelstenen achterwand kent een regelmatig karakter. De bovenzijde hiervan is weggebroken, tot ongeveer aan de geboorte van het gewelf. De achterwand toont nog een restant van een ventilatieschacht.

Afbeelding 4.26: aanzicht steekkelder E vanuit de centrale kelder A.

KELDER E

Afbeelding 4.27: Opmetingstekening van steekkelder E, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 05, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder E

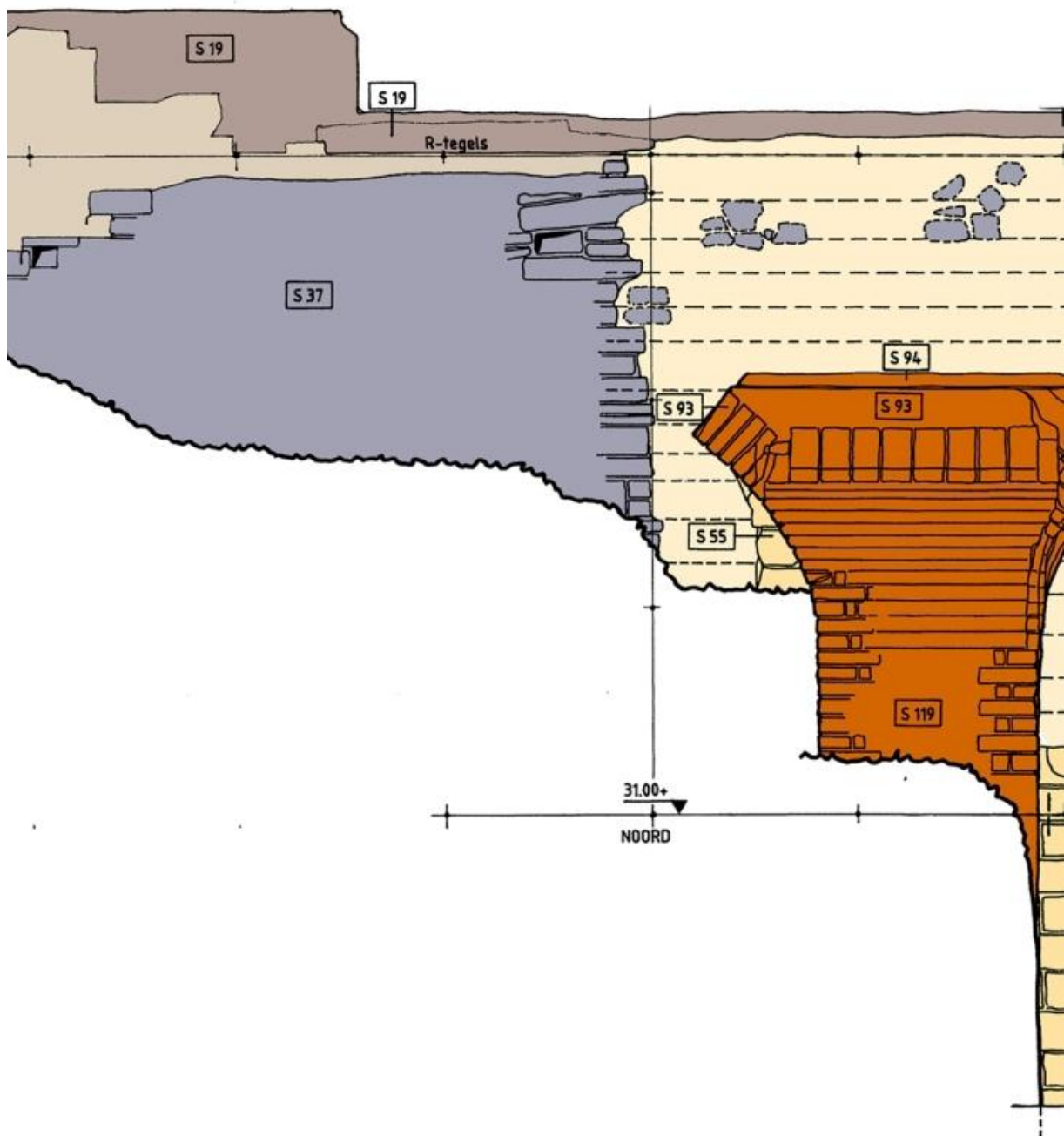
S24	Restant steunmuur gewelven, koppenverband met enkele strek en driekwart steen
S34	Mergelstenen zuid-noord-muur, binnenpleinmuur van 2.40 meter breed met ventilatieschacht (S74). Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter en de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S71	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder E, tegenhanger van S76.
S74	Ventilatieschacht, onderdeel van de binnenpleinmuur (S34).
S76	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuiddeel van gewelf van steekkelder E, tegenhanger van S71.
S100	Bakstenen steunmuur voor de gewelven van de centrale kelder A en de steekkelders C en E. Wild metselverband met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: koplezoor, tegenhanger van S118.
S118	Bakstenen steunmuur kelders A, E en G, wild met veel koppen en weinig strekken. Hoekverband: klop-klezoor. Tegenhanger S100.
S121	Bakstenen blokvertandingen, inbindingen van de steunmuur in de mergelstenen binnenpleinmuur.
S123	Uitgehakte mergel.
S124	Brandspoor, rood-verbrande mergel in binnenpleinmuur (S34).

4.3.6. Steekkelder F

Korte beschrijving

Noordelijkste van de drie steekkelders aan de oostzijde van centrale kelder A. De mergelstenen achterwand is grotendeels weggebroken. Aan de rechterzijde de bakstenen steunmuur S119. Aan de linkerzijde is een vergelijkbare aansluiting geweest als bij steekkelder G, maar deze is grotendeels verdwenen. Wellicht is een restant nog aanwezig, maar dat moet bij verdere ontgraving blijken.

Afbeelding 4.28: Opmetingstekening van steekkelder F, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 06, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder F

S19	Herstelde bovenkant oostelijke ringmuur, 1976-1981
S37	Oostelijke ringmuur. De muur is 2 meter breed. Diverse maten natuurstenen blokken en diverse laagdikten. De muur is uitgevoerd als kistwerk met aan de buitenzijde zware blokken en aan de binnenzijde veelal dunnere blokken en platen (restmateriaal).
S55	Mergelstenen muur, oostelijke keldermuur. De muur snijdt de knik in de ringmuur recht af, zodat de kelders als geheel een rechthoek vormen. Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter en de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S58	Bakstenen gewelfresten, noordzijde steekkelder F. Baksteeninfo nog op te nemen na verdere ontgraving. Tegenhanger van S93.
S93	Bakstenen gewelfresten met zwikvulling, zuiddeel gewelf van steekkelder F. Metselverband: koppenverband. Tegenhanger van S58.
S94	Bovenzijde steunmuur S119, bakstenen vulling en onderbouw van de verdwenen steunmuur op de begane grond.
S119	Bakstenen steunmuur gewelven kelders A, D en F.

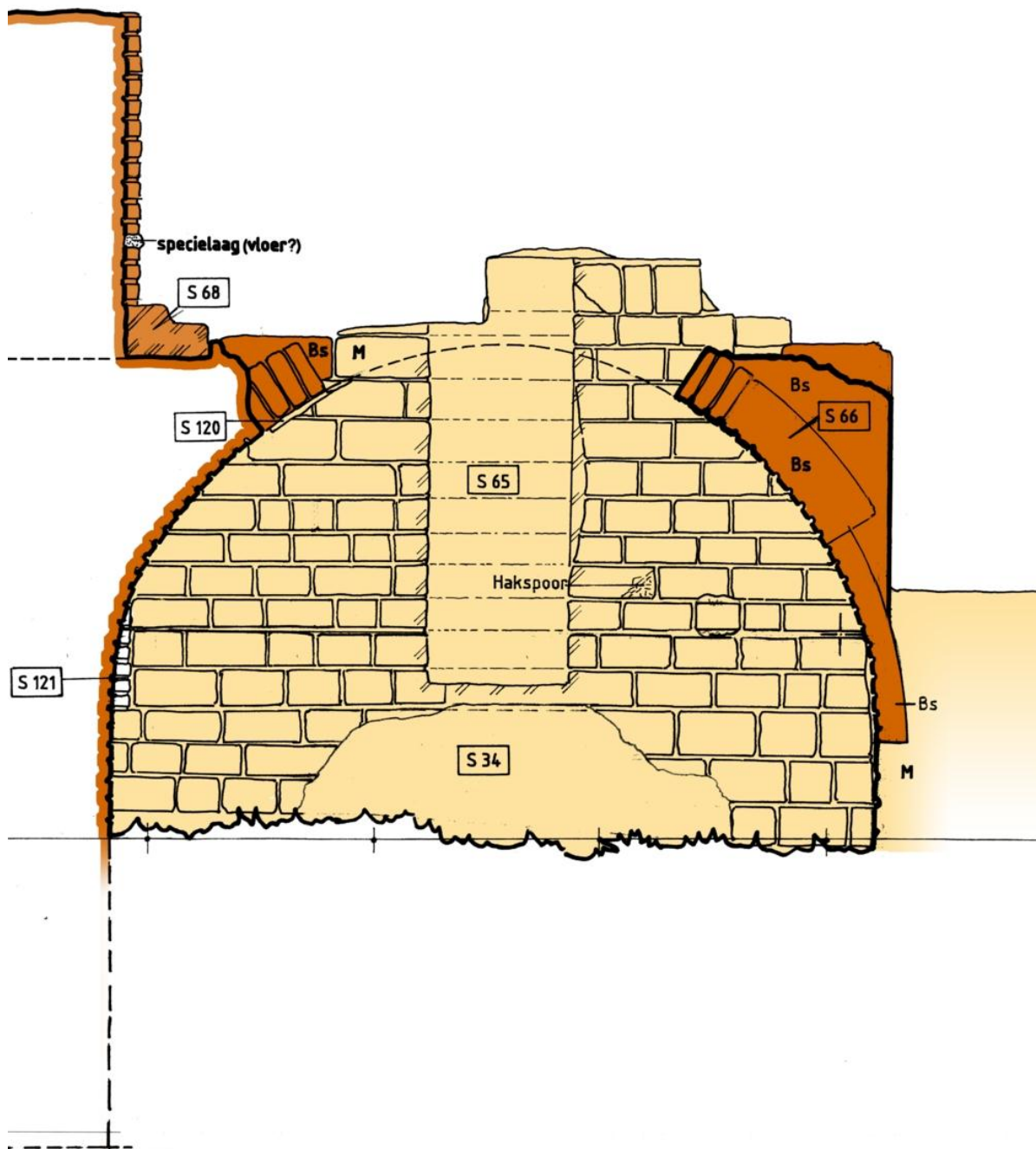
4.3.7. Steekkelder G

Korte beschrijving

Noordelijkste van de drie steekkelders aan de oostzijde van centrale kelder A met mergelstenen achterwand (S34) en bakstenen gewelfaanzetten. Deze gewelven rusten aan de linkerzijde op een bakstenen steunmuur (S118), aan de rechterzijde op de mergelstenen dwarsmuur. De mergelstenen achterwand kent een regelmatig karakter. Slechts een klein gedeelte van de bovenzijde hiervan is weggebroken. De achterwand toont nog een belangrijk deel van een ventilatieschacht.

Afbeelding 4.29: aanzicht steekkelder F vanuit de centrale kelder A.

KELDER G

Afbeelding 4.29: Opmetingstekening van steekkelder G, met vermelding van sporenummers (detail uit tekening 05, bijlage 2).

Relevante sporen steekkelder G

S34	Mergelstenen zuid-noordmuur, binnenpleinmuur van 2.40 meter breed met ventilatieschacht (S65). Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 centimeter en de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 centimeter.
S65	Ventilatieschacht, is onderdeel van de binnenpleinmuur (S34).
S66	Bakstenen gewelfrest met zwikvulling, noorddeel gewelf van steekkelder G. Koppenverband, met uitzondering van de onderste elf lagen. Dit zijn strekken i.v.m. de geboorte van de gewelfboog op en tegen de mergelstenen dwarsmuur S60. Tegenhanger van S67
S67	Bakstenen gewelfrest met zwikvulling, zuidoostdeel gewelf van steekkelder G. Koppenverband, met uitzondering van de onderste vijf lagen. Dit zijn strekken, in verband met de geboorte van het gewelf.
S68	Bakstenen restant, zeer waarschijnlijk een deel van de zwikvulling van S67, bestaat uit maar enkele brokken baksteen.
S120	Bouwaanduidingen, ten behoeve van de bouwlieden ingekraste lijnen in de mergelmuren ter aanduiding van de bouw van het gewelf.
S121	Bakstenen blokvertandingen, inbindingen van alle steunmuren in de mergelstenen binnenpleinmuur.

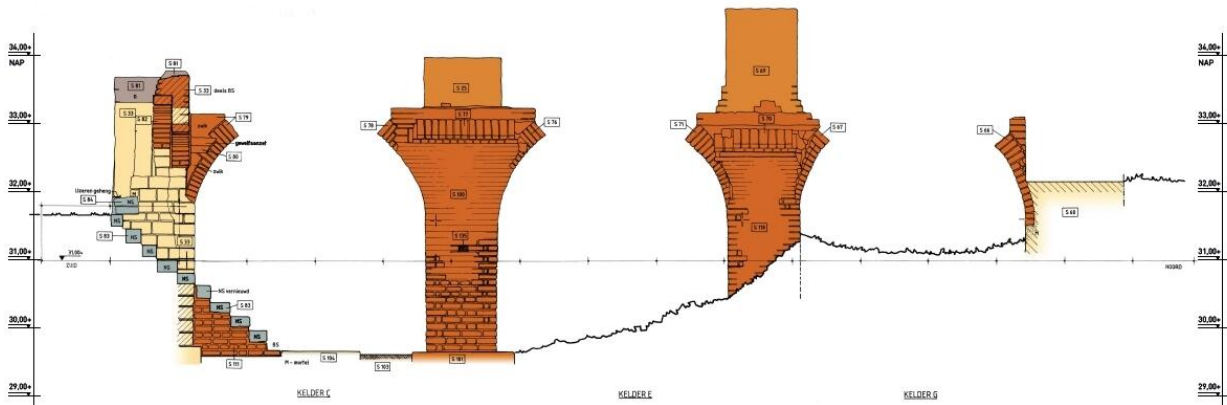
4.3.8. Bakstenen steunmuren

De grotendeels ontgraven zuidelijke kelder van de oostvleugel telt vier zware steunmuren, bedoeld om de hoge gewelven (de bovenzijde van de gewelven bevond zich circa 3,9 meter boven de keldervloer) te dragen en de spatkrachten hiervan op te vangen. De vier steunmuren (respectievelijk tussen de steekkelders B-D, C-E, D-F en E-G) zijn nagenoeg identiek aan elkaar. Daarom worden ze gezamenlijk omschreven.

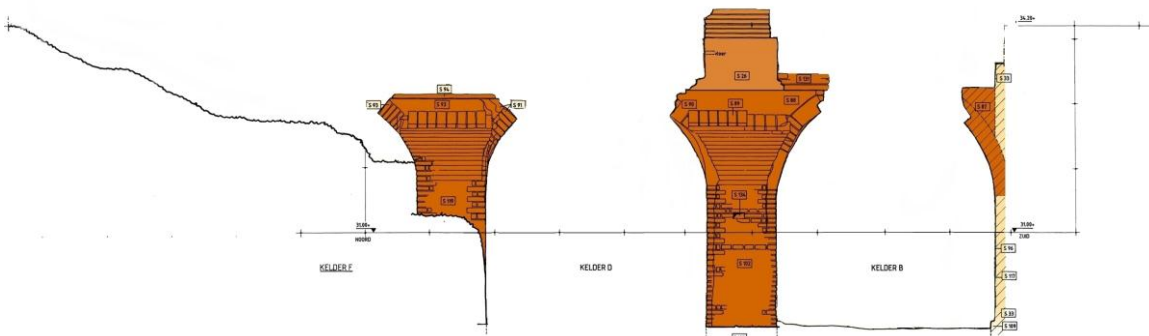

Afbeelding4.30: Enkele foto's van steunmuren vanuit verschillend perspectief.

De steunmuren zijn op keldervloerniveau circa 1,1 meter breed (aan de zijde van centrale gang A), steunend op een circa 1,5 meter brede fundering. Hun afmetingen in O-W-richting bedraagt ongeveer 2,5 meter, terwijl de geboorte van de gewelven start op circa 2 meter hoogte. Bovenop de steunmuren van het kelderniveau staan vervolgens nog restanten van steunmuren van de begane grond, met op meerdere plaatsen nog opgaand muurwerk, oplopend tot 14 lagen baksteen. Van het noordelijk deel van de oostvleugel zijn twee van de steunmuren van de begane grond omgetrokken. Eén van deze resten (S57) laat evenals het kelderniveau aanzetten van kruisgewelven zien, wat doet vermoeden dat de begane grond een identiek uiterlijk als het kelderniveau heeft gehad.

Afbeelding 4.31: bakstenen steunmuren aan slotpleinzijde.

Afbeelding 4.32: bakstenen steunmuren aan ringmuurzijde

De steunmuren in het zuidelijk deel van het kelderniveau van de oostvleugel zijn identiek aan een muursteen in het gerestaureerde gedeelte van het Jachtslot, dat oorspronkelijk onderdeel uit heeft gemaakt van het noordelijk deel van het kelderniveau. Dit is een belangrijke aanwijzing dat ook het noordelijk deel van het kelderniveau, dat nog niet ontgraven is, soortgelijke steunmuren moet kennen. Dit wordt onderschreven door een tekening van Van den Bergh en Van Beveren uit 1941, die daarop de aangrenzende steunmuur in zuidelijke richting tekenen (afbeelding 2.37).

Afbeelding 4.33: Identieke steunmuur in het gerestaureerde gedeelte.

5. Archeologische bevindingen

5.1. Inleiding

De archeologische bevindingen hebben voor het grootste deel te maken met de sloop van het kasteel (de grondlagen in de ontgraven kelders, paragraaf 5.2.1.) en voor een kleiner deel met de grondlagen van het binnenplein (paragraaf 5.2.2.).

Zoals blijkt uit het literatuuronderzoek kocht de prins van Oranje in 1769 de heerlijkheid Montfort. Vanaf dat moment hield de Nassause Domeinraad toezicht het beheer van de Montfortse domeingoederen, waaronder het kasteel. In dat kader vonden regelmatig inspectiebezoeken plaats, waarvan verslagen bewaard zijn gebleven. In 1773 vonden de inspecterende leden van de Nassause Domeinraad dat het kasteel aan de binnen- en buitenzijde nog in goede staat verkeerde, maar sinds het na het overlijden van drossaard Rijcksz leeg kwam te staan groeit de lijst met gebreken. In 1779 geeft rentmeester Michiels de vele gebreken van het kasteel op en samen met Ardesch, lid van de Nassause Domeinraad, komen zij in 1781 tot de conclusie dat afbraak het beste is. De machtiging tot slopen wordt verleend op 17 september 1781.

Nog in hetzelfde jaar werden de keuken, de remise of het koetshuis en de grote paardenstal afgebroken of anders gezegd de oostelijke vleugel. In 1781 vond op 7, 8 en 9 november een eerste openbare verkoop plaats van materialen, voor zover bekend in 1786 de laatste. De feitelijke sloop beperkte zich tot de jaren 1781 en 1782, waarna verkoop alleen nog vanuit een opslag bij het kasteel plaatsvond. Waarschijnlijk ging het bij de verkoop in 1786 om materialen die overgebleven waren nádat met de stenen van het gesloopte kasteel diverse andere domeinbezittingen waren hersteld en verbeterd. Veel later zijn de inwoners van het dorp Montfort de kasteelruïne als steengroeve gaan gebruiken, zelfs tot in het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw.

Afbeelding 5.1: Aanblik van de ontgraven kelders, gezien vanaf de zuidoosthoek

5.2. Algemene bevindingen

5.2.1. De kelderlagen (profiel 004, 008 en 009)

De sloop van het kasteel en in het bijzonder de oostvleugel en de verkoop van de zo verkregen bouwmaterialen kan men zich logisch voorstellen. Dit proces begon binnenwerks met het verwijderen van haarden, deuren, kozijnen, wand- en vloertegels, enzovoort, zoals geschetst in het literatuuronderzoek op basis van gegevens uit de verslagen van de openbare verkoop van materialen. Daarna volgde logischerwijs de afbraak van boven naar beneden: het dak met de leien, daklood, goten, het houtwerk en al wat nog bruikbaar is. Uiteindelijk werden de muren geslecht tot op kelderniveau. Niets is gespaard gebleven, zo blijkt uit de vrijgegraven muurresten. Zelfs de mergelbeklamping van de ringmuur werd voor een deel verwijderd, waardoor op sommige plaatsen de hardsteen van de vulling weer zichtbaar is tussen de resten van de mergel (afbeelding 5.2).¹

Afbeelding 5.2: Restanten van de weggebroken mergelbeklamping van de ringmuur, waardoor op sommige plaatsen de hardsteen van de vulling weer zichtbaar is.

Uitgebroken mergel en haksporen in de steekkelders C en E wijzen erop, dat ook aan de sloop van de kelders begonnen is.² Op dit punt aangekomen stoppen echter alle afbraakactiviteiten, omdat de kosten, zo staat het ook in archiefstukken, niet meer opwogen tegen de baten: ‘Ter plaatse van den afgebrooke kastele Montfort bevinden zich nog steenen, die wanneer ze moeten worden uijtgebroken aan arbeidsloon bijna het geheele bij verkoop daarvan komende soude absorberen’.³

Vlak 3 (afbeelding 5.3 en 5.4) verschaft informatie over de eerste sloopklus in de kelders: het verwijderen van de vloeren. De profielen 004, 008 en 009 (afbeelding 5.5) documenteren de doorbroken gewelven en de in de kelders gestorte puinlagen tijdens en na de sloop.

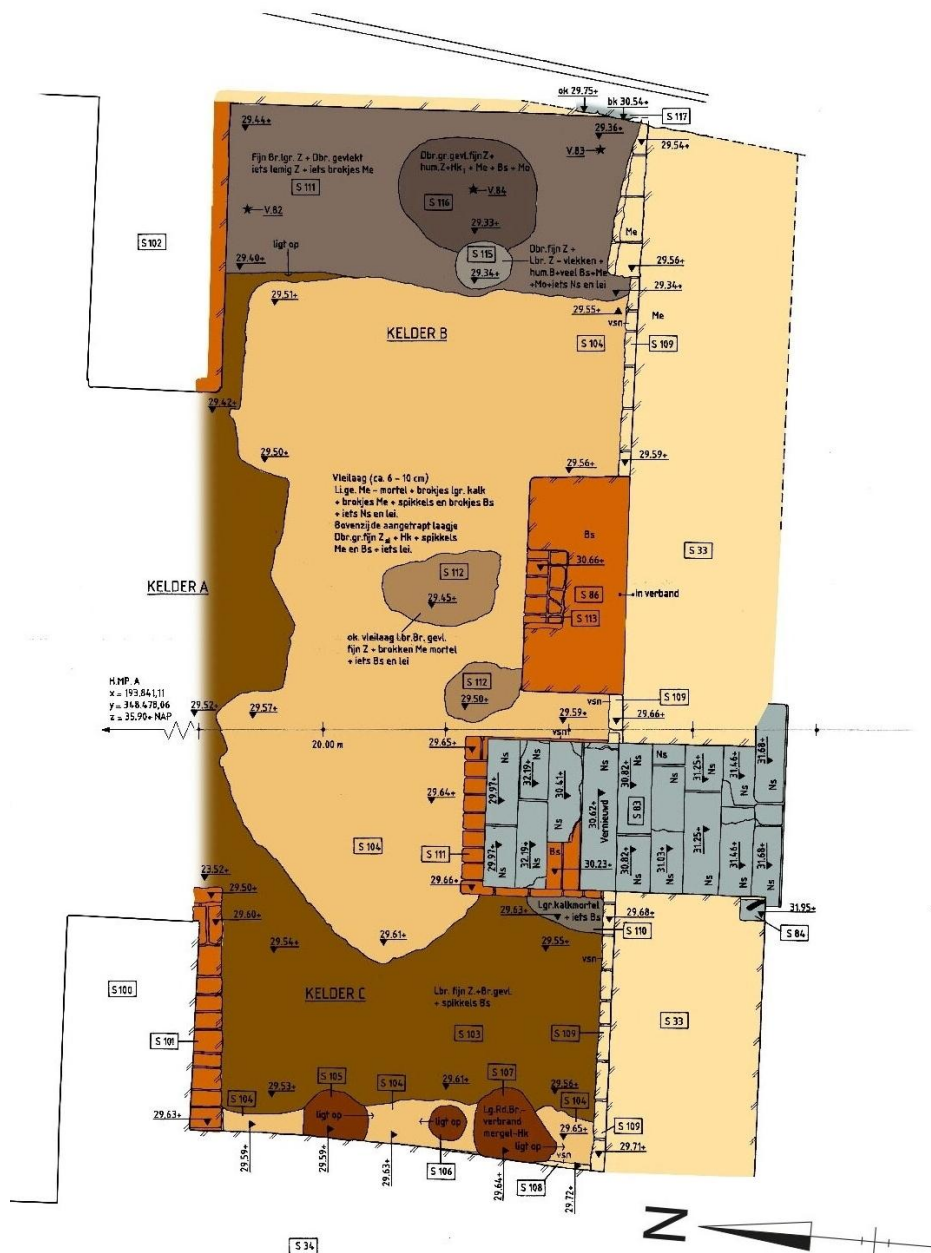
¹ S95.

² S122 en S123

³ E. Roebroek, ‘De ruïne van Montfort’, in: *De Maasgouw* 1966, 45-56.

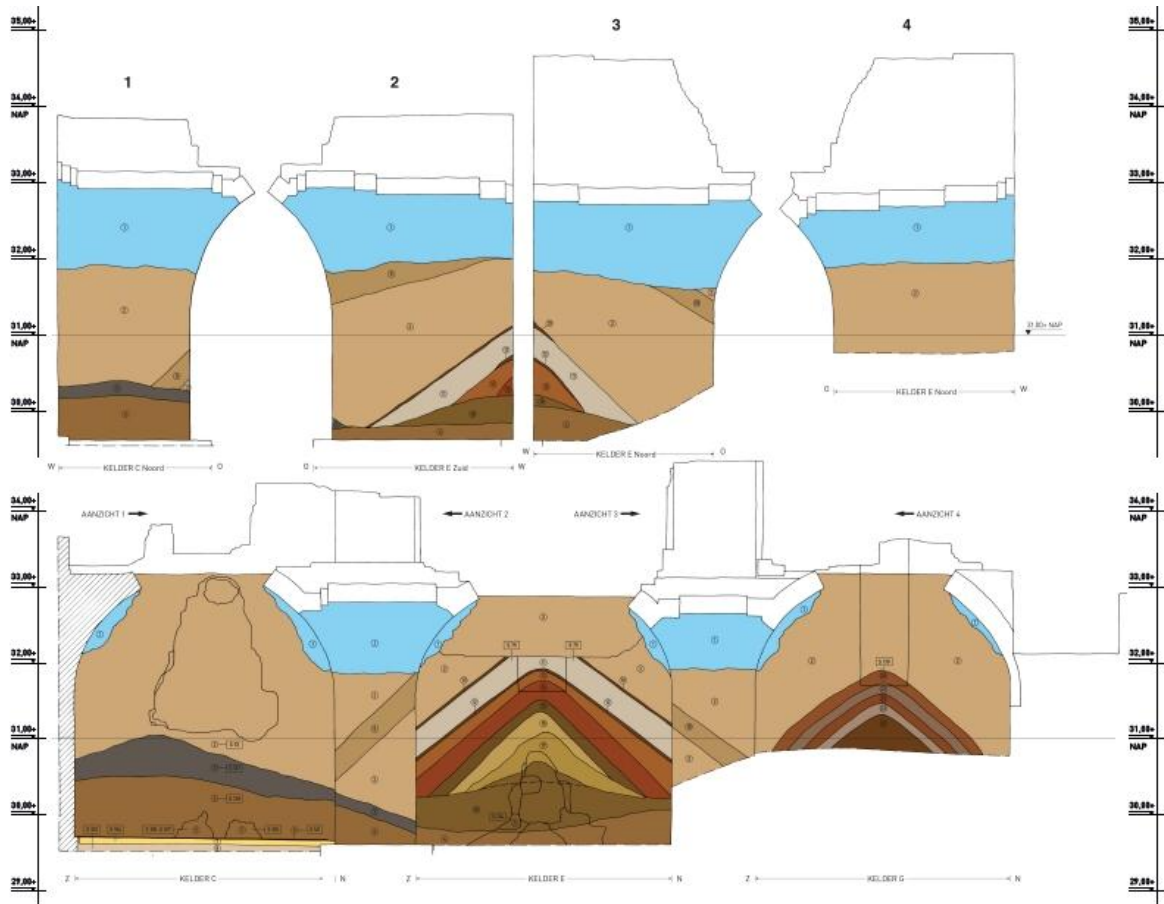

Afbeelding 5.3: Bovenaanzicht van vlak 3, gezien vanaf de oostmuur, met beneden op de foto steekkelder B en aan de bovenzijde steekkelder C

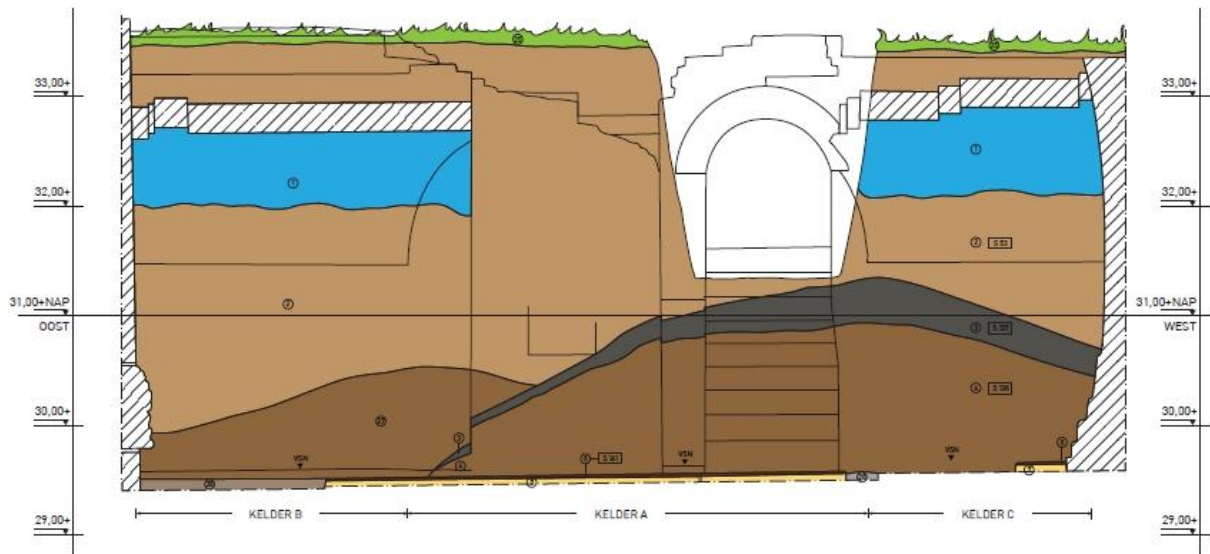

Legenda kleuren:		
S85	oostelijke mergelstenen kelderwand	1342-1343
S33, S108, S109	zuidelijke mergelstenen kelderwand met funderingen	1342-1343
S84	hardstenen hoekblok met ijzeren restant duim	1342-1343
S86	bakstenen steunbeer onder trap naar bagene grond	1342-1343
S111	fundering en onderbouw trap naar kelders	1342-1343
S113	kaarsen in steunbeer S86	ME/NT
S83	hardstenen trapsteden	1342-1343
S104	vlellaag onder de verwijderde vloer	1342-1343
S112	verstoringen van de vlellaag S104	1781-1782
S103	opvullingpakket onder keldervloer	1342-1343
S114	verstoring S103 bij verwijderen keldervloer	1781-1782
S115	kuil in S114	1781-1782
S116	kuil in S114	1781-1782
S105, S108, S107	brandvlekken op vlellaag S104	1781-1782
S110	mortellaag, deel vlellaag S104	1342-1343
S117	natuurstenen fundering onder oostelijke ringmuur	± 1260
S100, S102, S118, S119	bakstenen steunmuren onder keldergewelven	1342-1343
S101	bakstenen fundering onder steunmuur S100	1342-1343

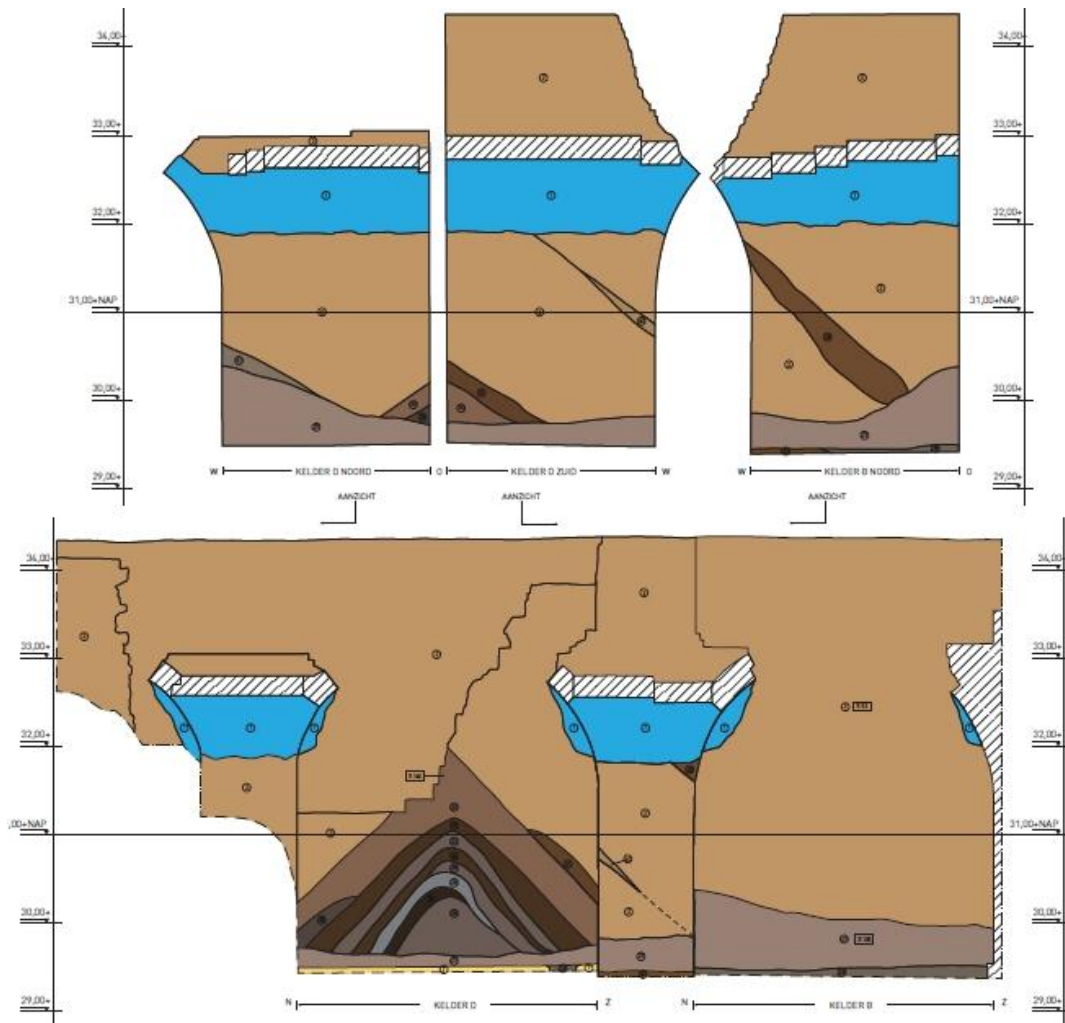
Abbeelding 5.4: Opmetingstekening van vlak 3 (detail uit tekening 03, bijlage 2).

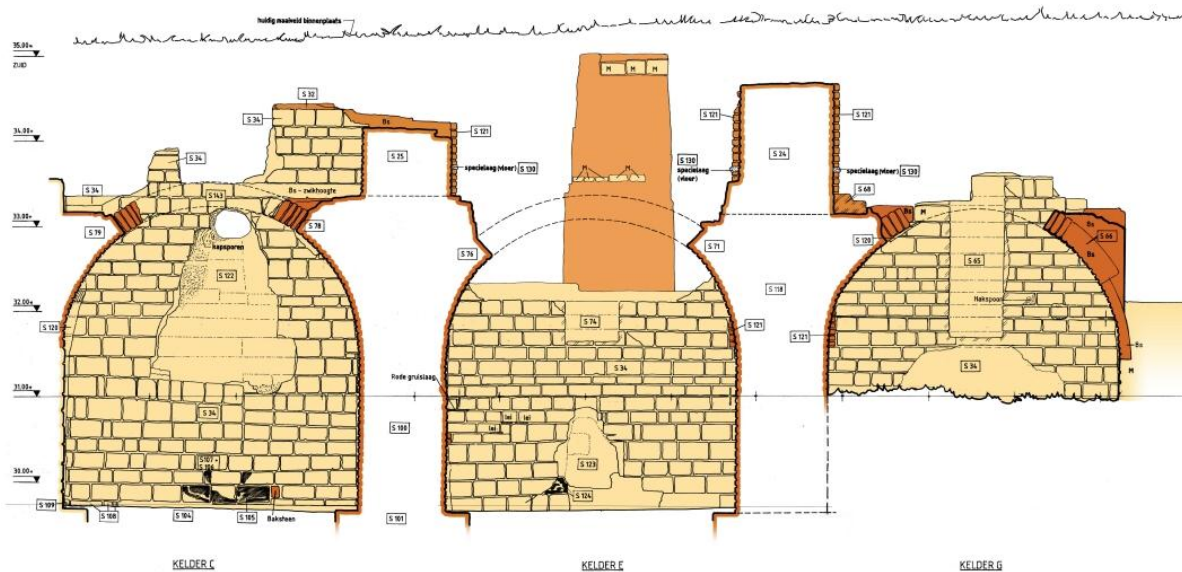
Afbeelding 5.5: Vullagen westzijde (profiel 004, detail uit tekening 07, bijlage 2).

Afbeelding 5.6: Vullagen zuidzijde (profiel 008, detail uit tekening 08, bijlage 2).

Afbeelding 5.7: Vullagen oostzijde (profiel 009, detail uit tekening 08, bijlage 2).

Afbeelding 5.8: Aanzicht van de achterwand van de steekkelders C, E en G (binnenpleinzijde van de kelder, detail uit tekening 05, bijlage 2).

Bij het verwijderen van de vloeren zijn restanten van de vleilaag blijven liggen (afb. 5.3 en 5.4)⁴. Andere stukken van de vleilaag zijn met het verwijderen losgetrokken. Weer andere delen, zoals in het oostelijk deel van steekkelder B, zijn op een grovere manier weggehaald met een grotere verstoring van de ondergrond d.w.z. het opvulpakket⁵ rond de verschillende funderingen tot vloerniveau⁶. In deze verstoring zijn enkele kuiltjes⁷ aangetroffen, die niet gecoupeerd zijn, omdat vooralsnog geen diepere verstoring te verwachten valt (afbeelding 5.10). Mogelijk hebben de slopers zich verwarmd bij kleine vuurtjes. Brandsporen op de vleilaag⁸ en de onderkant van de mergelstenen muren⁹ zijn zichtbaar in steekkelder C en E (afbeelding 5.11). Een ronde doorbreking van de binnenplein-muur onder het gewelf in kelder C (afbeelding 5.8) kan als trekgat gediend hebben en in kelder E de ventilatieschacht. Tijdens al het sloopwerk en de afvoer van de vloerdekking is een harde vervuilde looplaag ontstaan op de resten van de vleilaag¹⁰.

Na het verwijderen van de vloeren zijn de keldergewelven doorbroken en zij vormen met alles wat erop gelegen heeft het laagste pakket in de kelders¹¹. Het betreft een dikke laag zand en puin afkomstig van de begane grond en de verdieping. Gezien de ophopingen is deze laag één of meerdere keren omgezet om alle bakstenen uit te rapen. Niet alleen de hele baksteen is verwijderd, maar ook veel goede driekwartten en koppen. De bakstenen werden namelijk verkocht, voor 2 pattacons per 1000 stenen.¹² De eerste doorbraak van de gewelven heeft plaatsgevonden aan de westzijde en daarna pas in het oosten, want laag S139 ligt voor een klein deel op S138 (afbeelding 5.6). Het zand, eens de vleilaag onder de vloeren van de verdiepingen bevat een behoorlijke hoeveelheid aardewerk, dat er in de loop der tijden en

⁴ S104

⁵ S114

⁶ S103

⁷ S115 en S116

⁸ S105, S106 en S107

⁹ S124

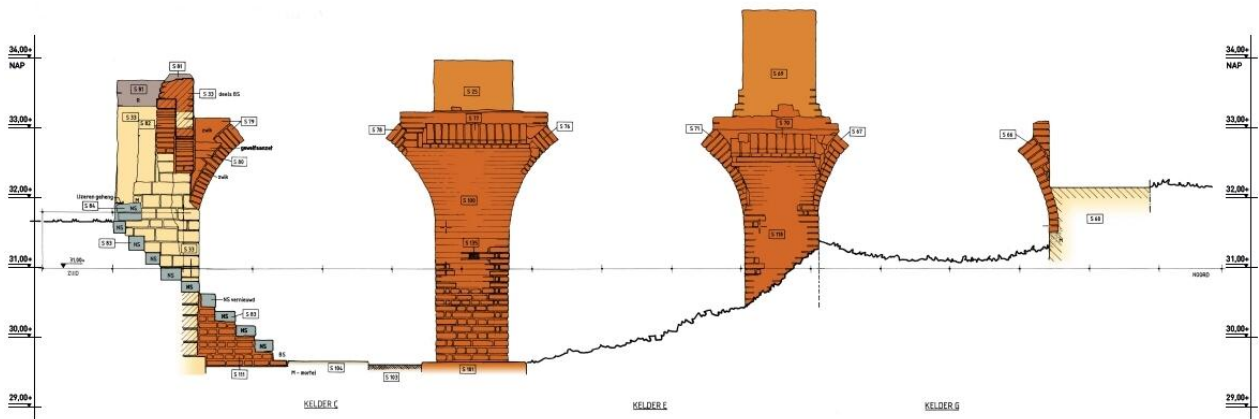
¹⁰ S141

¹¹ S138 en S139

¹² RHCL, Archief Michiels van Kessenich, inv.nr. 1660.

zeker ook tijdens de afbraak in terecht is gekomen. Hiertoe behoort ook al hetgeen wat in de kelders is achtergebleven. Het laatste verklaart het fikse aandeel fragmenten van grote kannen en voorraadpotten. Daarnaast vormt het verwante kook- en tafelgerei een redelijke categorie, waarvan een deel kennelijk in de kelders is opgeslagen geweest. Het ontgraven zuidelijk deel ligt immers niet onder de kasteelkeuken, die zich volgens inventarissen uit de 15^e eeuw alsmede de beschrijving van het kasteel uit 1769 in het gedeelte bij de noordoosttoren bevond.

Afbeelding 5.9: Aanzicht van de steunmuren van de steekkelders C, E en G (binnenpleinzijde van de kelder, detail uit tekening 05, bijlage 2).

Afbeelding 5.10: Kuiltjes onder verwijderde vleilaag in steekkelder B.

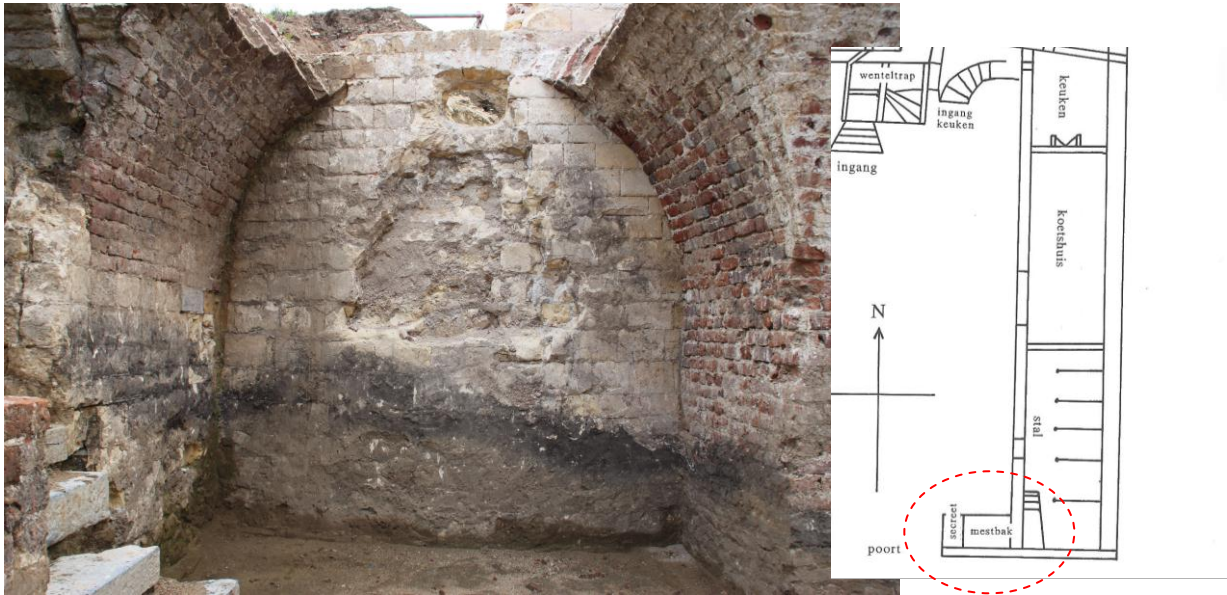
Afbeelding 5.11: Brandsporen op de vleilaag en de onderkant van de mergelstenen muren.

Hoewel het keramiek grotendeels middeleeuws is, reikt de datering ervan tot het eind van de 17^e en begin van de 18^e eeuw, en beslaat daarmee bijna de gehele bewoningsgeschiedenis van het kasteel.

Het is verrassend dat in het zuidwestelijk deel van de kelders op bovengenoemd pakket een beerlaag ligt (afbeelding 5.5 alsmede afbeelding 5.12, links).¹³ Deze komt naar alle waarschijnlijkheid uit de mestbak van de paardenstal en het ernaast gelegen secreet, zoals bekend van de beschrijving en tekening uit 1769 (afbeelding 5.12, rechts). Beide sluiten westelijk aan op dit deel van de oostvleugel, waar de paardenstal is gesitueerd. De drijfmest is duidelijk opgedikt met zand en vervolgens naar beneden geschept, waarna de beide bouwsels gesloopt konden worden. De mest kan dateren uit de periode tussen 1777, het laatste bewoningsjaar van het kasteel en 1781, het jaar van de sloop. In de beerlaag is enig aardewerk aangetroffen. Het zijn een paar fragmenten van Langerwehe kannen of voorraadpotten uit de periode 1400-1600.

---

¹³ S137.

Afbeelding 5.12: Beerlaag in steekkelder C, ter hoogte van de mestbak uit tekening 1769.

Tegen de buitenmuren van steekkelders D, E en G zijn storthopen aangetroffen (afbeelding 5.5, 5.7 en 5.13).¹⁴ De stort bestaat uit diverse lagen van kalk- en baksteengruis vermengd met al of niet verbrande mergelstof en zand. De samenstelling is zo goed als niet te onderscheiden. Ze zijn te relateren aan de sloop. Blijkbaar is de voor verkoop bestemde baksteen en mergel ter plaatse schoon gebikt. De humus in sommige lagen doet vermoeden, dat ook het houtwerk ter plaatse is schoongekapt en op maat gezaagd. De stort lijkt te hebben plaatsgevonden door middel van de ventilatieschachten, omdat de hopen hier precies onder gecentreerd liggen en piramidegewijs naar de zijkanten aflopen. In dat geval moet ook kelder D zo'n kanaal hebben gehad, aangezien de achterwand ook zo'n patroon toont. Anderzijds moeten we bedenken, dat als de stort plaatsvindt via loopplanken dat tot hetzelfde effect geleid zal hebben, echter in de steekkelders B en D (waarin ventilatieschachten zichtbaar ontbroken hebben) zijn sporen van de storthopen niet aangetroffen.

Afbeelding 5.13: Sporen van de storthopen in de steekkelders D en G, direct onder de ventilatieschachten.

Uit alle lagen van storthoop S75 is dierlijk bot te voorschijn gekomen. Het betreft slachtafval van 'wild' varken, speenvarken, konijn of haas, gevogelte (o.a. eend), vis, kip en haan. Deze overblijfselen maken niet bepaald deel uit van de maaltijd van een gewone werkman. In de eerste periode van de sloop hebben de rentmeester en de heren van de Nassause Domeinraad regelmatig toezicht gehouden op de sloop en de verkoop van materialen en daarbij zaken

¹⁴ S75, S136 en S140

genoteerd. Toen hebben ze, zo zou uit het botmateriaal afgeleid kunnen worden, wellicht nog maaltijden genuttigd op het kasteel en mogelijk hun bezoek gecombineerd met een jachtpartij in de Montfortse bossen. Gaandeweg de sloop vordert, kan hier geen sprake meer van zijn en dat mag een goede verklaring zijn voor het feit, dat in de andere storthopen geen slachtafval meer is gevonden.

Daarna zijn de kelders in korte tijd volgestort met een zandig puinpakket.¹⁵ De vulling is bijna een homogene massa, zonder horizontale geleidingen. Een enkele stortlaag is door een afwijkende kleur te herkennen¹⁶. Onder de gewelfresten zijn holle ruimten ontstaan, die slecht uit de resultaten van het uitgevoerde radaronderzoek naar voren komen met name omdat geen patroon zichtbaar is geworden. Alle bouwmaterialen zijn in de puinlaag vertegenwoordigd: van mortel tot lei en van spijkers tot strips voor glas-in-lood. Het is allemaal fragmentarisch± hele bakstenen, dakleien e.d. zijn niet of nauwelijks aangetroffen. Uit de bewaard gebleven overzichten van de openbare verkoop blijkt ook waarom: bakstenen, dakleien, balken, lood, enzovoort: het werd allemaal verkocht.

Het in deze context verzamelde aardewerk loopt van de late middeleeuwen tot het eind van de 17^e en mogelijk begin van de 18^e eeuw. Omdat de puinlaag van elders op het kasteelterrein is aangevoerd, is het vondstmateriaal niet relevant voor de context van de oostvleugel. Bij de aanbeveling van Michiels en Ardesch het kasteel af te breken, hoort het plan de kelders met sloopmateriaal te vullen. Inderdaad zijn de kelders, ook die van de torens en de trappenhal, op enig moment met zand en puin volgestort. De vraag is echter wanneer?

Mogelijk is het van belang om een onderscheid te maken tussen grof puin, in de geest van Michiels en Ardesch en de zandige puinvulling van de kelders van de oostvleugel? Een vergelijkend verschil met de vulling van de andere kelders kan echter niet meer gemaakt worden, omdat bij het verwijderen daarvan in 1958 (voor wat betreft de trappenhal tussen de oostelijke kelder en de zuidoosttoren) of 1975-1981 (de torenkelders) hiervan geen beschrijving gemaakt is. Het vrijgekomen materiaal is zo goed als zeker op het terrein gebruikt om de buitenzijden van de ringmuur en de torenvoeten aan te aarden, ter bescherming tegen vorst. Daarmee is een mogelijke aanduiding of alle kelders gelijktijdig zijn volgestort in de periode van de afbraak verdwenen.

Er bestaan vermoedens maar zeker ook aanwijzingen, dat de kelders van de oostvleugel eerst in een latere tijd zijn opgevuld. Waarom immers in de periode kort na 1781 nog geld besteden aan het volstorten, als het inmiddels ruïneuze kasteel toch niet meer voor andere doeleinden gebruikt zou worden. Dan koopt in 1837 de Roermondse papierindustrieel Jan Willem Burghoff de ruïne met de omliggende gronden. Hij bouwt op het overgebleven deel van de noordoosttoren een buitenverblijf, dat later in de volksmond 'het Jachtslot' zal heten. Behalve de kelder van de noordoosttoren benut hij de aansluitende noordelijkste kelder van de oostvleugel tegen de ringmuur (steekkelder M, thans 'cleyne kelre' genoemd). Hij gebruikt de ruimte als opslag voor materiaal. Ter afsluiting van de andere zuidelijke kelders (het centrale gedeelte L en de steekkelders H, I, J en K) laat hij een muur optrekken tussen beide steunmuren van de centrale kelder (afbeelding 5.14). Deze bestaat uit natuurstenen brokken, waarvan er veel voorradig zijn, nadat een deel van de middeleeuwse noordoosttoren is afgebroken voor de plaatsing van het bakstenen Jachtslot.¹⁷ Deze scheidingwand is een aanwijzing, dat de kelders in die tijd nog niet volledig volgestort waren.

---

¹⁵ S53.

¹⁶ Laag 9, 19 en 40

¹⁷ F. Coenen, 'Het Jachtslot op de kasteelruïne van Montfort', in: *Roerstreek* 2003, 4-12

Afbeelding 5.14: Dichtgezette doorgang naar het zuidelijke deel van de kelders onder de oostvleugel. De contour van decentrale gang is met krijt op de muur getekend.

Afbeelding 5.15: Kasteel in 1743, met helling en oprijlaan.

Kasteel Montfort is op het einde van de zeventiende eeuw verbouwd tot ambtswoning van de drossaard. De zuidzijde is toen veranderd in een helling met een omhooglopende kronkelende toegangsweg die uitkomt op de binnenplaats, zoals te zien op de plattegrond van Blum uit 1743 (afbeelding 5.15). De helling bestaat vermoedelijk uit het puin van de tussen 1685 en 1687 afgebroken zuidvleugel en het zand van de verwijderde vestingwerken. Met het opwerpen van de helling is tegelijk de gracht gedempt

Rond 1770 is mogelijk al een klein deel van de helling verdwenen toen drossaard Rijcksz ten zuiden van het kasteel aan het begin van de oprijlaan een woning voor zijn tuinman liet bouwen: de latere hoeve 't Huuske. Deze bijzondere naam moet gezien worden in samenhang met het achterliggende grote kasteel. De oudste vermelding van de tuinmanswoning luidt immers: 'het huysken aen de voet van de berg vant casteel'.¹⁸ Uit de bouw van een grote schuur aan de dorpszijde van deze pachthoeve in 1865 blijkt dat de helling toen al volledig moet zijn verdwenen. Dat kan ook worden afgeleid uit de bakstenen toegangstrap die waarschijnlijk door Burghoff nabij de zuidoosttoren tegen de zuidmuur werd gemaakt en die

¹⁸ F. Coenen, 'Het dievenpad van de Montfortse tweeling Peter en Gerard Cnops, 1768-1786', in: *Roerstreek* 2007, 101-108

in 1958 onder supervisie van Renaud is afgebroken. Daarom is het niet onwaarschijnlijk, dat juist deze helling gebruikt is om de kelders van de oostvleugel te vullen alsmede het boventerrein van de kasteelruïne op te hogen. Een ander deel is vermoedelijk terecht gekomen in de demping van waterlopen en vijvers alsmede een ophogingspakket van de kasteeltuin toen deze als akkerland ging dienen. Tijdens een archeologisch onderzoek van de tuinen in 2007 is door de Grontmij Nederland veel baksteenpuin en natuursteen aangetroffen.

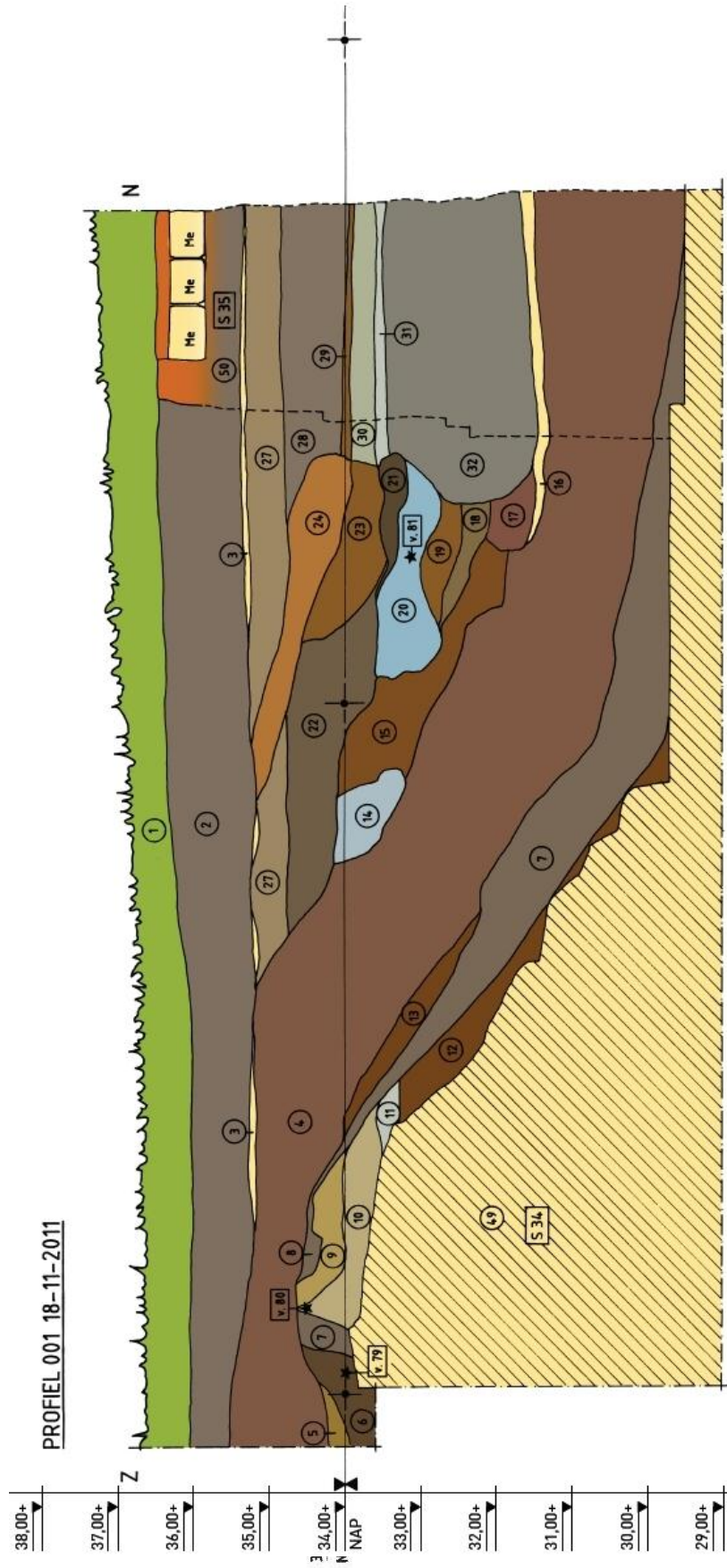
De datering van alle aangetroffen fragmenten aardewerk loopt tot het eind van de 17e eeuw en met een vraagteken tot de eerste helft van de 18e eeuw. Ook dit gegeven sluit beter aan bij de afbraak en de verwijdering van de zuidvleugel en bastions dan bij de definitieve afbraak van het kasteel.

5.2.2. De overige lagen (profiel 001, 002, 003)

De twee bovenste lagen in deze profielen (laag 1 en 2) zijn over het gehele oppervlak van de ruïne aangebracht. Zij bedekken dus ook het puin in de kelders van de oostelijke vleugel. De onderste laag is een ophoging- en uitvlakkingpakket, dat aan de oostzijde tegen een keermuur loopt om afspoeling over de ringmuur te voorkomen. Boven de kelders is de ophoging dikker dan boven het binnenplein en het bedraagt plaatselijk ± 1.35 tot 1.50 meter. Het is een zandige laag met een geringere hoeveelheid puin en relatief weinig vondstmateriaal. In deze laag zijn o.a. een licht beschadigde glazen fles (vondstnummer.1) en een grote sleutel (vondstnummer 2) gevonden. Het pakket is door Burghoff opgebracht ten tijde van de bouw van het Jachtslot.

Afbeelding 5.16: Terugggevonden glazen fles en sleutel (vondstnummers 1 en 2).

PROFIEL 001 18-11-2011

Afbeelding 5.17: Profiel 001 (detail uit tekening 04, bijlage 2).

- 01 - gr.dbr. fijn Zs2 + ht + hkl + bs en mo + iets kiezel (recent ophoogingspakket)
- 02 - gr.br. fijn Zs1 + hkl + brokjes bs en mo (ophoogingspakket)
- 03 - ge.me-gruis
- 04 - gr.br. fijn Zs1 + bs + mo + lei + veel bs-gruis en -puin + brokjes me
- 05 - gr.br. fijn Z + iets bs en mo
- 06 - gr.dbr. fijn Zs1 + ht + iets bs en mo + v.79
- 07 - gr.br. fijn Zs1 + iets bs en mo + brokjes lbi. fijn Zs3
- 08 - gr.br. fijn Zs1 + hkl + veel brokjes bs, mo en me + lbi. Zs3-laagjes
- 09 - ge.br.gev. fijn Z + enkele laagjes me-gruis + iets brokjes lbi. fijn Zs3
- 10 - ge.br.gev. fijn Z + hkl + me-laagjes + iets bs + iets kalk + v.80
- 11 - lgr.br. iets gelaagd fijn Z (restant vialaagd laag 31)
- 12 - br. fijn Z + hkl + laagjes me-gruis + brokjes me + brokjes lbi. fijn Zs3
- 13 - br. fijn Z + laagjes bs-gruis + brokjes bs, mo en me
- 14 - lbi. fijn Zs3 + hkl + iets brokjes me
- 15 - br. fijn Zs2 + veel bs-puin + brokken me + mo + brokjes lbi. fijn Zs3
- 16 - ge.me-gruis en - brokjes
- 17 - br. fijn Zs1 + brokjes lbi. fijn Zs3
- 18 - br. fijn Z + veel brokjes lbi. fijn Zs3
- 19 - br. fijn Z + spikkels bs, mo en me
- 20 - lbi. fijn Zs2 + brokjes me + iets bs, mo en me + v.81
- 21 - dgr.br. fijn Z + brokjes bs, mo en me
- 22 - br. fijn Z + iets bs-puin + brokjes bs, mo en me
- 23 - br. fijn Zs1 lbi. gev. + hkl + iets bs, mo en me
- 24 - lbi. fijn Zs2, br. gev. + brokjes me + iets bs, mo en me
- 25 - gr.br. fijn Zs1, lbi. gev. + hkl + ht + iets kiezel
- 26 - lgr.ge me-gruis
- 27 - gr.br. fijn Zs1, lgr.bl. en br. gev. + hkl + vt + iets kiezel
- 28 - gr.br. fijn Zs1, lgr.bl. gev. + brokjes beige (m + hkl + vt + iets me (= lg 46)
- 29 - ge.br. fijn Zs1, lgr.bl. gev. + hkl + vt + me-gruis
- 30 - gr.ge.br. fijn Zs1, lgr.bl. gev. + hkl + vt + me-gruis
- 31 - lgr.lgr. fijn Z, dbr. spoelbandjes + hkl + vt + iets mo en me gruis (iets verstoorde veldlaag bestrating)
- 32 - dgr.br. fijn Zs1, iets lgr.bl. gev. + hkl + vt + iets me-gruis
- 33 - gr.dbr. fijn Zs2, lgr.bl. gev. + hkl + vt + spikkels mo + veel brokjes me en me-gruis
- 34 - gr.dbr. fijn Zs2, iets lgr.bl. gev. + hkl + vt + spikkels mo + brokjes me + me-gruis
- 35 - gr.br. fijn Zs1, iets lgr.bl. gev. + hkl + vt + iets bs en mo + brokken me en me-gruis
- 36 - br. fijn Zs1, ieflgr.bl. gev. + hkl + vt + brokjes me + me-gruis
- 37 - lgr.ge me-gruis
- 38 - gr.ge.br. fijn Zs1, veel lgr.bl. gev. + hkl + iets me
- 39 - lgr.bl. fijn Zs1 + hkl + spikkels me
- 40 - gr.br. fijn Zs1, dgr. gev. + iets lgr.bl. gev. + hkl + spikkels me
- 41 - lgr.ge me-gruis + brokjes me
- 42 - br.dbr. fijn Zs2, br. dgr. en lgr.bl. gev. + ht + veel brokjes me en me-gruis
- 43 - gr.br. fijn Zs1, lgr.bl. gev. + hkl + veel brokken, brokjes me en me-gruis
- 44 - gr.br. fijn Z + hkl + veel bs-puin + mo + ns + lei
- 45 - gr.br. fijn Zs2, lgr.bl. gev. + hkl + iets me
- 46 - gr.dbr. fijn Z + brokjes beige (m + hkl + veel brokjes bs + mo + me + iets lei (= lg 28)
- 47 - gr.dbr. fijn Zs1 + bs + mo + iets me (vermoedelijk menging met lg 32)
- 48 - gr.ro. bs-gruis + veel mo
- 49 - mergelstenen binnenpleinmuur oostvleugel (S34)
- 50 - bakstenen west-oost binnenpleinmuur (tunnatuur) (S35)
- 51 - bakstenen vestelijke stalmuur (zuid-noord) op helders oostvleugel (S24)

Het loopt door tot aan dit gebouw vanwege een nieuwe toegangsroute. Via een trap tegen de zuidelijke ringmuur en de zuidooststoren is nu de bovenzijde van de ruïne te bereiken. Van daar uit leidt een verhard pad naar het 'jachtslot'. Enige resten van het pad zijn in het verleden nog te zien geweest. De trap is in 1958 afgebroken.

De opgebrachte grond diende niet alleen voor de toegankelijkheid en verfraaiing. Alle nog uitstekende muurdelen zijn er mee bedekt. Het is zelfs mogelijk, dat de twee puinblokken van de steunmuren op de begane grond in deze tijd nog overeind stonden en eerst dan zijn omgetrokken (afbeelding 5.18).

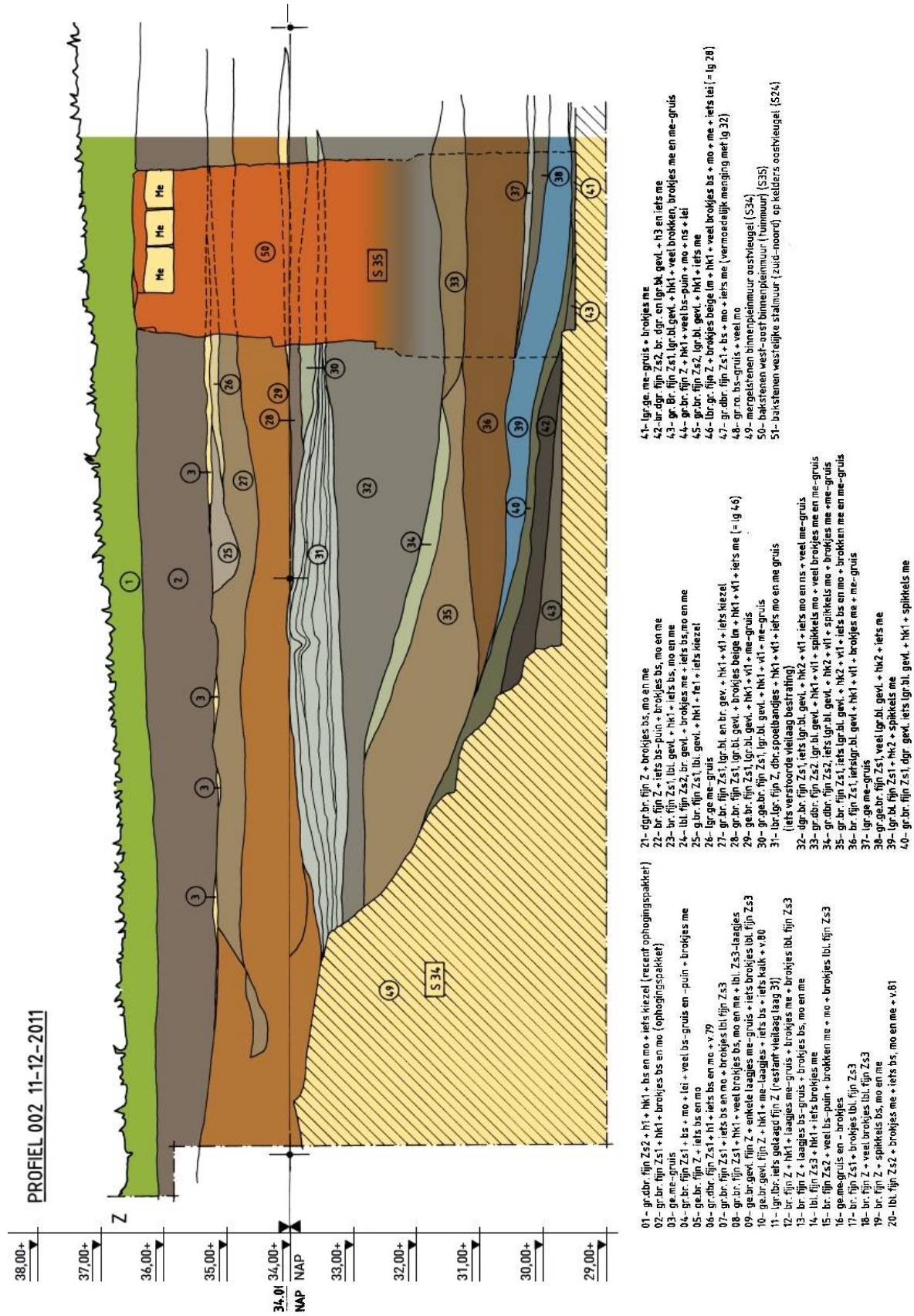
Afbeelding 5.18: Omgetrokken restanten van steunmuren van de begane grond van de oostvleugel.

De bovenste laag op het ophogingspakket is vrij recent d.w.z. van rond 1920, als het Jachtslot al enige tijd geen bewoning meer kent (de laatste bewoonster verhuisde rond 1904 naar Linne). Het is een humusrijke laag, die volgens de mondelinge overlevering door de grootvader van de huidige bewoner van het 'Huiske', de heer Gehlen, is opgebracht ter verrijking van de grond en de aanplant van fruitboompjes.

Profiel 001 (afbeelding 5.17) is bedoeld als een aanvulling op de kelderlagen. De grondopbouw wijkt echter dermate af, dat beide niet op elkaar aansluiten. De reden is, dat na de afbraak van de binnenpleinmuur van de oostvleugel, een veelheid aan stortlaagjes vanuit het zuidwesten in het ontstane gat zijn geschoven. Pas daarna is hier het puinpakket over heen gegaan. De verticale lijn van de uitgebroken mergelstenen is duidelijk herkenbaar in profiel 003. De opvulling is niet homogeen van samenstelling. De lagen zijn gevarieerd van kleur en insluitsels en uit een reeds verstoorde context afkomstig. De insluitsels van sommige lagen bestaan uit brokjes puin tot grovere stukken puin. Andere hebben ooit deel uitgemaakt van de natuurlijke ondergrond of vormen een menging. Deze hebben lichtblauwe zandbrokjes of zijn geheel lichtblauw. Zij zijn afkomstig uit de bodem rond het kasteel: een lichtblauw leemarm fijn zand onder een dik pakket van verteerd broekveen (turf). Het gevonden aardewerk vertoont een vergelijkbaar beeld: naast twee scherven uit de ijzertijd enkele uit de late middeleeuwen.

Op grond van de conclusie dat de lagen van profiel 001 een opvulling zijn van de uitgebroken binnenpleinmuur is in verband met de onvermijdelijke afkalving ervan besloten het profiel terug te zetten. Hoewel het beslist niet de bedoeling was, is profiel 002 (afbeelding xx) daarmee tegen het binnenplein komen te liggen. Het voordeel is wel dat tevens de breedte van de binnenpleinmuur kon worden opgenomen. Deze is vastgesteld op 2.40 meter.

Afbeelding 5.19: Profiel 002 (detail uit tekening 04, bijlage 2).

Profiel 002 (afbeelding 5.19) geeft één belangrijk gegeven prijs namelijk de hoogte van het binnenplein, zoals dat in 1342-1443 tot stand is gekomen met de bouw van de oost- en noordvleugel. Het betreft een lichtgrijze zandlaag onder de voormalige bestrating. Deze is enigszins verstoord door latere activiteiten rond de afbraak en het aanbrengen van het ophogingspakket ten tijde van Burghoff. De hoogte ervan is naar verwachting in overeenkomst met de hoogte van de vloeren van de begane grond.

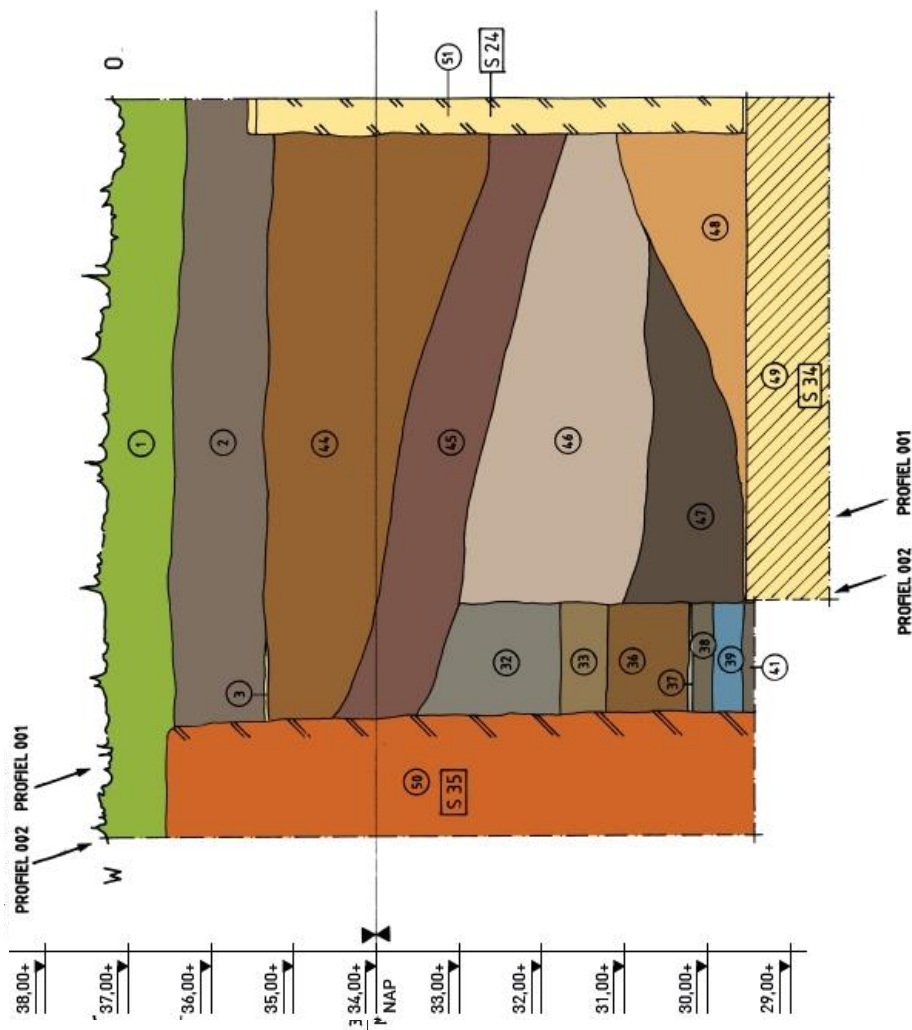
De lagen eronder zijn moeilijker te doorgronden. Ze zijn niet te dateren, omdat er in het geheel geen aardewerk te voorschijn is gekomen. Het is de vraag of ze te maken hebben met oorspronkelijke ophogingslagen van het binnenplein. De lagen zijn weliswaar schoner dan die van profiel 001, maar bevatten mergelbrokjes en mergelgruis. Ze lijken daarom eerder te relateren aan het tot stand komen van de binnenpleinmuur.

Op zich is dat een logische zaak. Voor de bouw van de kelders moet een behoorlijk deel van de binnenplaats diep zijn uitgegraven. De wand hiervan zal niet loodrecht naar beneden gaan. Dus mag een behoorlijke insteek verwacht worden aan de westzijde van de binnenpleinmuur. De kans is dus groot, dat niet de ophogingslagen van het binnenplein, maar de vulling van de insteek in het profiel zichtbaar is. Alleen een proefsleuf dwars op de muur zou hierin duidelijkheid brengen.

Afbeelding 5.20: Detailfoto's profiel 002. In het profiel zijn enkele spoellagen zichtbaar (met name nr. 31), die mogelijk duiden op ander vulproces dan stort, namelijk langdurige invloed van regenwater, hetgeen duidt op een periode waarin dit niveau heeft opengelegd. Vervolgonderzoek kan hier meer duidelijkheid over geven.

PROFIEL 003 18-12-2011

- 01- gr-dbr. fijn Zs2 + h1 + hk1 + bs en mo + iets kiezel (recent ophogingspakket)
- 02- gr-br. fijn Zs1 + hk1 + brokjes bs en mo (ophogingspakket)
- 03- ge-me-gruis
- 04- gr-br. fijn Zs1 + bs + mo + lei + veel bs-gruis en -puin + brokjes me
- 05- ge-br. fijn Z + iets bs en mo
- 06- gr-dbr. fijn Zs1 + h1 + iets bs en mo + v.79
- 07- gr-br. fijn Zs1 + iets bs en mo + brokjes lbl fijn Zs3
- 08- gr-br. fijn Zs1 + hk1 + veel brokjes bs, mo en me + lbl Zs3-laagjes
- 09- ge-br.gevl. fijn Z + enkele laagjes me-gruis + iets brokjes lbl. fijn Zs3
- 10- ge-br.gevl. fijn Z + hkl + me-laagjes + iets bs + iets kalk + v.80
- 11- lgr-lbr. iets gelaagd fijn Z (resfant vlielaag laag 31)
- 12- br. fijn Z + hkl + laagjes me-gruis + brokjes me + brokjes lbl. fijn Zs3
- 13- br. fijn Z + laagjes bs-gruis + brokjes bs, mo en me
- 14- lbl. fijn Zs3 + hkl + iets brokjes me
- 15- br. fijn Zs2 + veel bs-puin + brokken me + mo + brokjes lbl. fijn Zs3
- 16- ge-me-gruis en - brokjes
- 17- br. fijn Zs1 + brokjes lbl. fijn Zs3
- 18- br. fijn Z + veel brokjes lbl. fijn Zs3
- 19- br. fijn Z + spikkels bs, mo en me
- 20- lbl. fijn Zs2 + brokjes me + iets bs, mo en me + v.81
- 21- dgr-br. fijn Z + brokjes bs, mo en me
- 22- br. fijn Z + iets bs-puin + brokjes bs, mo en me
- 23- br. fijn Zs1, lbl. gevl. + hk1 + iets bs, mo en me
- 24- lbl. fijn Zs2, br. gevl. + brokjes me + iets bs, mo en me
- 25- g-br. fijn Zs1, lbl. gevl. + hk1 + fe1 + iets kiezel
- 26- lgr-ge-me-gruis
- 27- gr-br. fijn Zs1, lgr-bl. en br. gevl. + hk1 + v1 + iets kiezel
- 28- gr-br. fijn Zs1, lgr-bl. gevl. + brokjes beige lm + hk1 + v1 + iets me (= lg 46)
- 29- ge-br. fijn Zs1, lgr-bl. gevl. + hk1 + v1 + me-gruis
- 30- gr-ge-br. fijn Zs1, lgr-bl. gevl. + hk1 + v1 + me-gruis
- 31- lbr. lgr. Z, dbr. spoelbandjes + hk1 + v1 + iets mo en me gruis (iets verstoorde vlielaag bestroting)
- 32- dgr-br. fijn Zs1, iets lgr-bl. gevl. + hk2 + v1 + iets mo en ns + veel me-gruis
- 33- gr-dbr. fijn Zs2, lgr-bl. gevl. + hk1 + v1 + spikkels mo + veel brokjes me en me-gruis
- 34- gr-dbr. fijn Zs2, iets lgr-bl. gevl. + hk2 + v1 + spikkels mo + brokjes me + me-gruis
- 35- gr-br. fijn Zs1, iets lgr-bl. gevl. + hk2 + v1 + iets bs en mo + brokken me en me-gruis
- 36- br. fijn Zs1, iets lgr-bl. gevl. + hk1 + v1 + brokjes me + me-gruis
- 37- lgr-ge-me-gruis
- 38- gr-ge-br. fijn Zs1, veel lgr-bl. gevl. + hk2 + iets me
- 39- lgr-bl. fijn Zs1 + hk2 + spikkels me
- 40- gr-br. fijn Zs1, dgr. gevl. iets lgr-bl. gevl. + hk1 + spikkels me
- 41- lgr-ge-me-gruis + brokjes me
- 42- br-dgr. fijn Zs2, br. dgr. en lgr-bl. gevl. + h3 en iets me
- 43- gr. Br. fijn Zs1, lgr-bl. gevl. + hk1 + veel brokken, brokjes me en me-gruis
- 44- gr-br. Z + hk1 + veel bs-puin + mo + ns + lei
- 45- gr-br. fijn Zs2, lgr-bl. gevl. + hk1 + iets me
- 46- lbr. gr. Z + brokjes beige lm + hk1 + veel brokjes bs + mo + me + iets lei (= lg 28)
- 47- gr-dbr. fijn Zs1 + bs + mo + iets me (vermoedelijk menging met lg 32)
- 48- gr.ro. bs-gruis + veel mo
- 49- mergelstenen binnenpleinmuur oostvleugel (S34)
- 50- bakstenen west-oost binnenpleinmuur (tuinmuur) (S35)
- 51- bakstenen westelijke stalmuur (zuid-noord) op kelders oostvleugel (S24)

Afbeelding 5.21: Profiel 003 (detail uit tekening 04, bijlage 2).

5.3. Aardewerk

Tijdens de opgraving van de oostelijke kelders van kasteel Montfort zijn 495 fragmenten aardewerk gevonden. Deze zijn onderzocht. In deze paragraaf volgen de conclusies van dit onderzoek. Een uitgebreide rapportage is opgenomen in bijlage 5.

5.3.1. Gehanteerde methode

Tijdens de aardewerkdeterminatie is zoveel mogelijk verwezen naar de classificatie van aardewerk volgens het zogenaamde ‘Deventersysteem’.¹⁹ Dit leidt tot het volgende overzicht:

Baksel	Bakselcode	Aantal	Gewicht (gr)	EVE
Proto-steengoed	s5	3	378	0,25
Blank steengoed	s1	18	264	0,25
Steengoed met oppervlaktebehandeling	s2	328	14630	6,9
Elmpt	bg	2	115	0
Roodbakkend aardewerk	r	73	3110	2,15
Witbakkend aardewerk	w	7	419	0,1
Maaslands wit aardewerk	wm	18	460	0,25
Hafner aardewerk	ha	28	819	1,15
Faience	f	7	175	0,25
Pijpaarde	py	9	40	0
	Totaal	493	20410	11,3

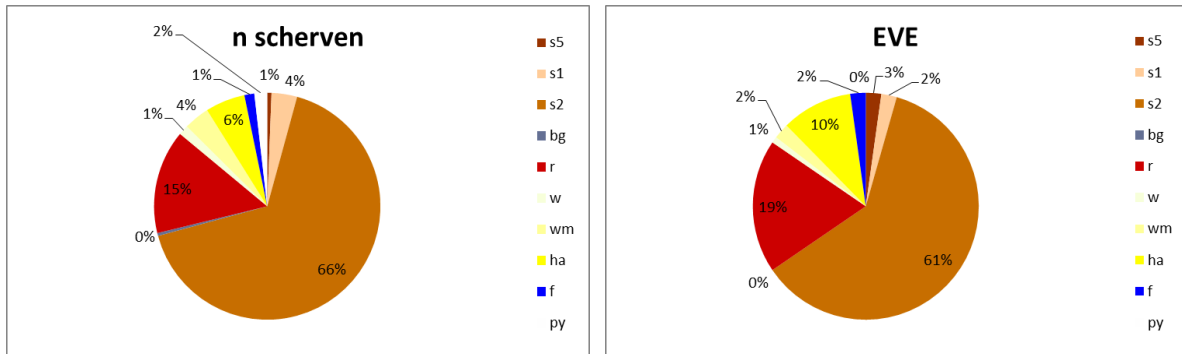
Afbeelding 5.22: Classificatie van het aardewerk

Classificatie volgens het ‘Deventersysteem’ wordt doorgaans gedaan om de vondsten te kunnen vergelijken met vondsten die elders tevoorschijn komen of zijn gekomen. Naast het tellen en wegen van scherven is voor het kwantificeren ook het aantal EVE’s bepaald om het complex te kunnen vergelijken met materiaal dat voorheen is geanalyseerd van andere vindplaatsen. Het uitgangspunt bij de EVE-methode (EVE = estimated vessel equivalent) is dat iedere scherf een meetbare fractie vertegenwoordigt van een compleet voorwerp. Door van de randen of bodems het percentage te meten, wordt aangegeven hoeveel procent van het oorspronkelijke voorwerp bewaard is gebleven. Het totaal van de percentages geeft een schatting van het totale aantal voorwerpen en hoeveel daarvan bewaard is gebleven. Het voordeel van deze methode is dat grote vondstcomplexen gestandaardiseerd geïnventariseerd en onderling vergeleken kunnen worden. Het enige nadeel is dat bakselgroepen met een laag aantal scherven soms niet of ondervertegenwoordigd zijn.

De verhouding tussen de aangetroffen bakselsoorten worden hieronder weergegeven in twee grafieken op de volgende pagina (afbeelding 5.23).

In de specifieke situatie van kasteel Montfort heeft vergelijking gezien de lange looptijd van het aardewerk geen zin. De grafieken geven wel een idee van de verhouding van de verschillende bakselgroepen.

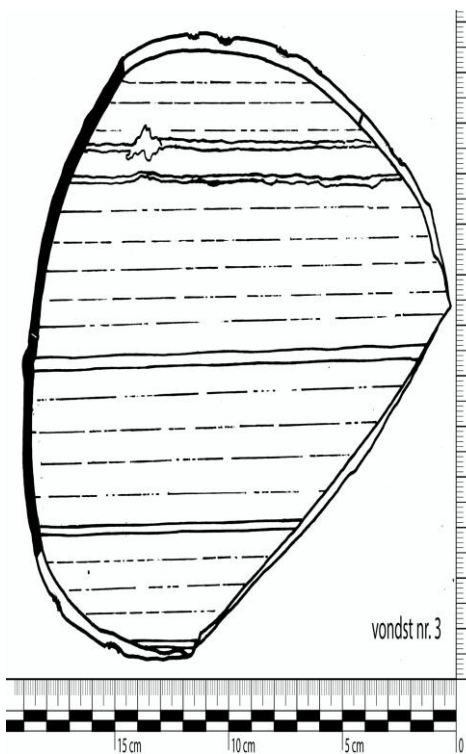
¹⁹ M. Bartels, *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999), 519-520.

Afbeelding 5.23 Verhoudingen tussen de bakselgroepen naar aantal en EVE.

5.3.2. Conclusies

Van de 495 onderzochte fragmenten aardewerk uit het vulpakket van de oostelijke kelders blijken er twee afkomstig te zijn uit de ijzertijd (V80). Er van uitgaande dat genoemd vulpakket afkomstig is van elders op het kasteelcomplex zou dit kunnen duiden op bewoning van deze plek in genoemde periode. In dat geval is geen sprake van bewoningscontinuïteit, aangezien alle overige vondsten (in totaal 493 fragmenten) komen uit de periode vanaf de 13^e eeuw. Dit is in overeenstemming met de periode waarin het kasteel gebouwd is. De jongste vondsten dateren uit het eind van de 17^e dan wel de eerste helft van de 18^e eeuw. Dit is in overeenstemming met de periode dat de vestingwerken en zuidzijde van het kasteel werden gesloopt en de overige gebouwen dienst bleven doen als woonkasteel. Jonger aardewerk ontbreekt. Uit het literatuuronderzoek is bekend dat de oostvleugel van het kasteel in 1781-1782 is afgebroken, waarbij de kelders zijn opengebroken en (mogelijk later) zijn opgevuld. Vermoedelijk is dit gedaan met grond afkomstig van de helling aan de zuidzijde van het kasteel. Deze helling is op zijn beurt vermoedelijk gemaakt met grond en puin, die vrijkwam bij de ontmanteling van de vestingwerken en de sloop van de zuidzijde van het kasteel in 1685-1687. Dit stemt overeen met de datering van het aardewerk. Opvallend is dat de meerderheid van het aardewerk bestaat uit steengoed, veroorzaakt door het grote aandeel van grote kannen en voorraadpotten. Het merendeel van het aardewerk bestaat uit eenvoudig gebruiksaardewerk. De enige vondst die wijst op een hoge status is die van fragmenten van kacheltegels.

Afbeelding 5.25: Fragmenten van een bolle kan met bladvormige panelen en bloemenstempels, circa 1600 (vondstnummer 3), inclusief profieltekening binnenzijde.

5.3.3. Elmpter aardewerk en proto-steengoed

Het vroegste middeleeuwse aardewerk betreft enkele scherven Elmpter aardewerk en proto-steengoed. Elmpter aardewerk werd geproduceerd in de nabijheid, in de regio Elmpt/Brüggen, maar ook buiten deze regio kwamen productiecentra voor, zoals Oosterbeek bij Arnhem. Het betreft hoofdzakelijk handgemaakt aardewerk. De begindatering van de productie wordt

gesteld rond 1150. De einddatering ligt rond 1350.²⁰ Tijdens de opgraving zijn slechts twee fragmenten aangetroffen: V28 en V29. Proto-steengoed werd vanaf circa 1200-1225 in Zuid-Limburg vervaardigd.²¹ Dit werd gedraaid en op hoge temperatuur gebakken, maar nog niet zover dat de magering helemaal samensmolt met de kleimassa. Het werd na 1225 vaak ondergedompeld in een ijzerhoudende kleipap (engobe), wat een paarse kleur tot gevolg had. Buiten Zuid-Limburg is proto-steengoed onder andere in Langerwehe geproduceerd. In het vulpakket van de kelders zijn drie fragmenten proto-steengoed gevonden, afkomstig van kannen en een bolle drinkbeker: V43, V62 en V79

5.3.4. Steengoed

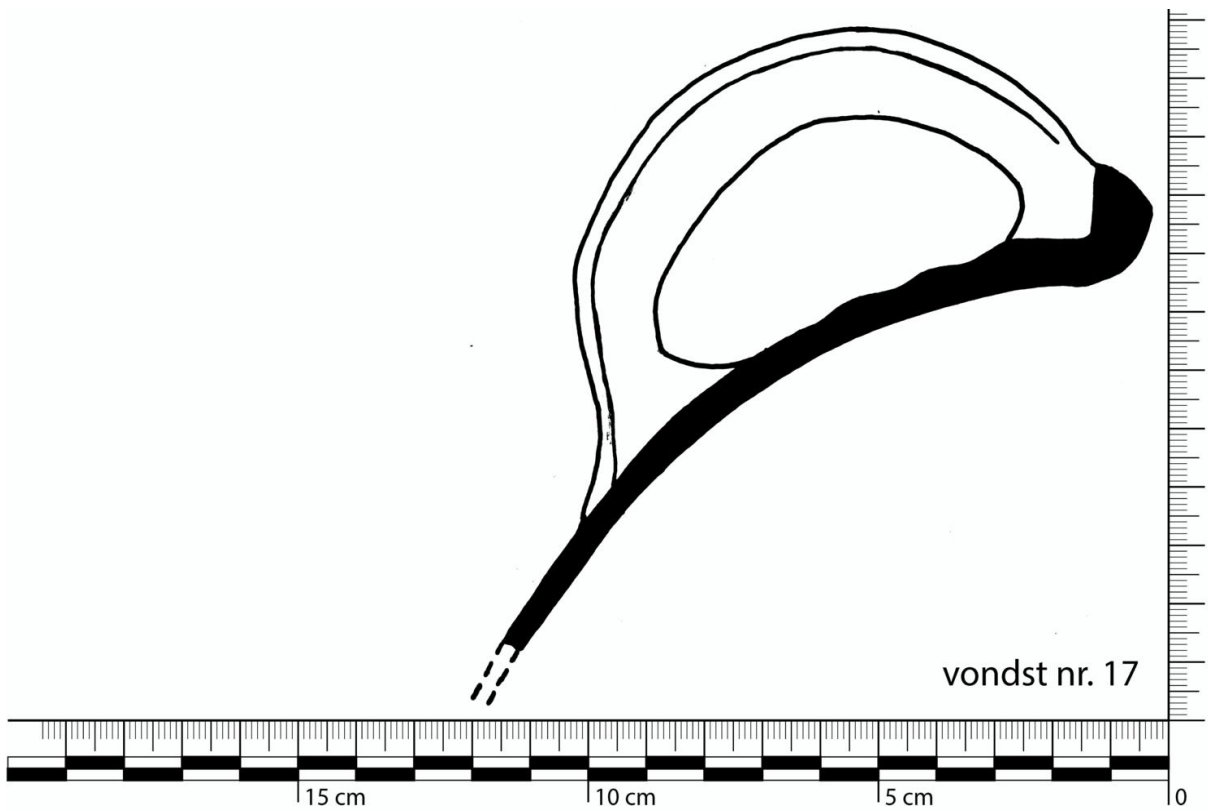
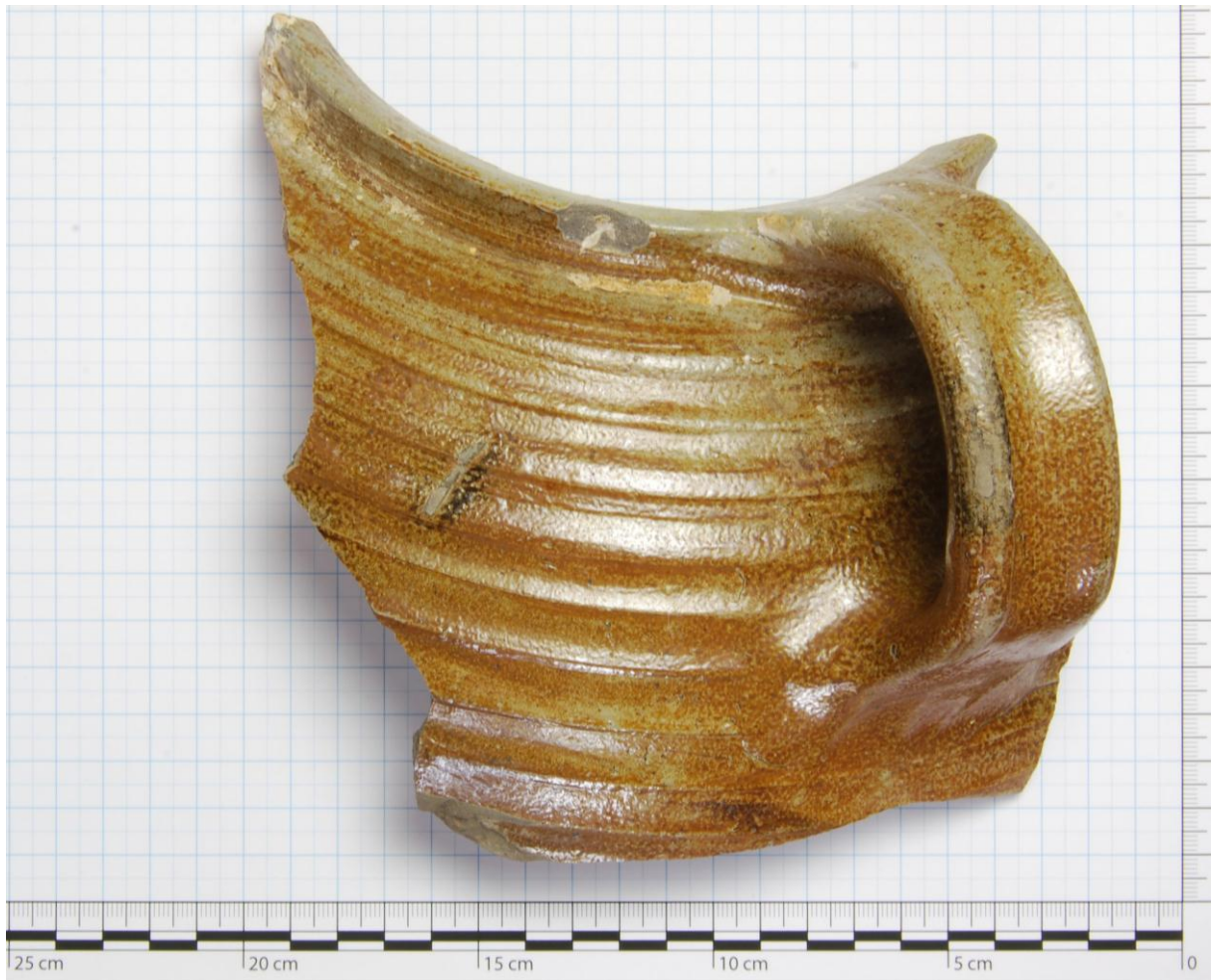
De grootste vondstgroep wordt gevormd door steengoed. Het eerste echte steengoed dateert vanaf het eind van de 13^e eeuw. Hierbij is de magering niet meer te herkennen. Aanvankelijk werd dit zowel in Zuid-Limburg als het Rijnland vervaardigd, maar vanaf het midden van de 14^e eeuw waren het voornamelijk Duitse productiecentra die steengoed produceerden en exporteerden, zoals Langerwehe en Siegburg. Andere bekende productiecentra uit de Late Middeleeuwen en 16^e eeuw zijn onder andere Aken, Keulen, Frechen.²² In het vulpakket van de kelders zijn enkele scherven blank steengoed uit Siegburg aangetroffen (18 fragmenten), waaronder fragmenten van kannen en drinkschaaltjes. (Grijs) steengoed met oppervlaktebehandeling komt daarentegen veel meer voor (328 fragmenten). Dit is gedeeltelijk te verklaren door de langere looptijd. De meest voorkomende vorm onder het grijs steengoed is de kan, waarbij de grote kannen hebben gediend als schenk- en voorraadkan (opslag). De kleine kannen hebben een drinkfunctie (tafelgerei). Naast kannen komen ook fragmenten voor van voorraadpotten en een beker. Het steengoed is hoofdzakelijk afkomstig uit Langerwehe en bestaat voornamelijk uit kannen met kraagrand, op standring, soms voorzien van radstempelversiering op de rand en op de schouder.

---

²⁰ H.L. Janssen, 'Het middeleeuwse aardewerk, ca 1200 – ca 1550', in: H.L. Janssen (red), *Van Bos tot Stad. Opgravingen in 's Hertogenbosch* ('s Hertogenbosch 1983), 190-191; A. Verhoeven, 'De verspreiding van aardewerk uit Paffrath', in: H. Clavis (ed), *Assembled Articles 4. Symposium on medieval and post-medieval ceramics* (Zwolle 2011), 115-168.

²¹ H.L. Janssen, 'Het middeleeuwse aardewerk, ca 1200 – ca 1550', 191; M. Bartels, *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999), 44.

²² Bartels (1999), 48-85.

Afbeelding 5.26: Fragment van een grote voorraadpot, circa 1600-1750 (vondstnummer 17).

5.3.5. Versierd steengoed

Behalve de radstempelversiering dateert het eerste versierde steengoed van dit onderzoek vanaf het laatste kwart van de 16^e eeuw. Het betreft enkele fragmenten uit Siegburg en Raeren. De fragmenten uit Siegburg zijn versierd met kerfsnede. Verder staat op een los fragment van de stort een leeuw afgebeeld (afbeelding 5.27). Waarschijnlijk heeft deze als wapenhouder gediend, gezien de afbeelding van vergelijkbare leeuwen op een kan en bokaal uit het laatste kwart van de 16^e eeuw.²³ De fragmenten uit Raeren zijn bedrukt met stempels en hebben een uitgesneden vakverdeling met wafeldecor. Een aantal van dit soort scherven is daarnaast versierd met kobalt. Deze kleur wordt voor het eerst in Raeren gebruikt vanaf 1582 (V18, V68).²⁴ In de vroege 17^e eeuw zijn in Westerwald vergelijkbare kannen met kobalt en stempelwerk vervaardigd, die niet te onderscheiden zijn van de kannen uit Raeren.²⁵ Wel duidelijk afkomstig uit Westerwald zijn enkele fragmenten van jongere kannen, potten en een mineraalwaterfles met een eenvoudiger minder rijk versierd oppervlak.

Afbeelding 5.27: Fragment van een kan of bokaal met afbeelding van leeuw, vermoedelijk als wapenhouder, eind 16^e eeuw (vondstnummer 34).

5.3.6. Roodbakkend aardewerk

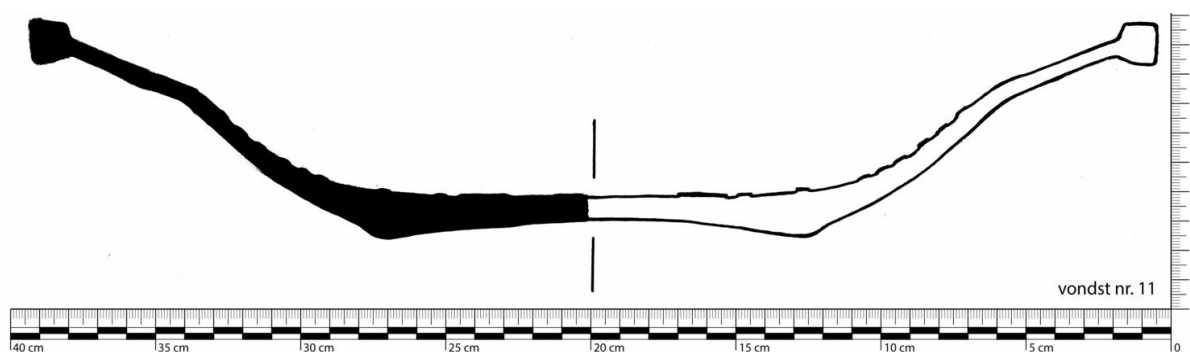
Na steengoed wordt de grootste vondstgroep gevormd door roodbakkend aardewerk. Roodbakkend aardewerk is vanaf de tweede helft van de 13^e en 14^e eeuw vervaardigd in gespecialiseerde productiecentra. Terwijl het aardewerk voorheen voornamelijk op

²³ G. Reineking von Bock, *Steinzeug* (Keulen 1986), 209-210.

²⁴ J.D. Hurst, D.S. Neal en H.J.E. van Beuningen, *Pottery produced and traded in north-west Europe, 1350-1650* (Rotterdam Papers VI, 1986), 194.

²⁵ Hurst (1986), 221.

huishoudelijke niveau werd vervaardigd, ontstond als gevolg van de verstedelijking en bevolkingstoename een ambachtelijke industrie.²⁶ Onder het roodbakend aardewerk bevinden zich fragmenten van grappen en kommen, enkele potten en een voetschaal (V68). De fragmenten van kommen op standvlak met verdikte afgeronde rand wijzen op een lokale of regionale herkomst. Vergelijkbare kommen (r-kom-77) zijn gevonden in Venlo en dateren in de tweede helft van de 16^e of de eerste helft van de 17^e eeuw. Het jongste materiaal onder het roodbakend aardewerk zijn enkele fragmenten van Nederrijnse bordes met slibversiering in de vorm van concentrische cirkels en slingerlijnen (V11, V12 en V13). Dergelijke bordes dateren voornamelijk in het laatste kwart van de 17e en (eerste helft van de) 18e eeuw, maar komen in kleinere hoeveelheden ook eerder en later voor.²⁷ Eén bord (r-bor-7) is voor een groot deel compleet (afbeelding 5.28).

Afbeelding 5.28: Nederrijns bord met slibversiering (geel en groen), bestaand uit concentrische cirkels met een golflijn op de vlag en een floraal motief op de spiegel (V13)

²⁶ Bartels (1999), 93 en 105.

²⁷ A. Mars, *Genneps aardewerk, een 18e eeuwse pottenbakkerij archeologisch onderzocht* (Gennep 1991); Bartels (1999), 139-141; Ostkamp (2009), 496.

5.237. Witbakkend aardewerk

Het witbakkend aardewerk is afkomstig uit diverse aardewerkcentra. In de periode tot 1400 is witbakkend aardewerk gemaakt in verschillende steengoedcentra in het Rijnland en in de bekende productiecentra in het Maasland, zoals Andenne en Namen. Na 1400 neemt de import van dit aardewerk uit het Rijn- en Maasgebied toe. Dan start ook op beperkte schaal de productie van witbakkend aardewerk in Nederland. Vanaf het midden van de 16^e eeuw neemt deze lokale productie toe. Doordat er veel onderling werd geïmiteerd is het echter problematisch de herkomst vast te stellen.²⁸ Enkele fragmenten van grappen en een spaarpot (V44) zijn waarschijnlijk lokaal of regionaal vervaardigd. Verder bevinden zich tussen het witbakkend aardewerk fragmenten van grappen voorzien van engobe en loodglazuur. Deze groep met wit of rossig baksel is een lokaal product dat werd vervaardigd langs de Maas in Zuid- en mogelijk Midden-Limburg. Dit aardewerk dateert van de 14^e tot de vroege 16^e eeuw. Misbaksels hiervan met een vuilwitte tot roodbruine breuk zijn bekend uit Maastricht en Roermond.²⁹ Daarnaast komen fragmenten van witbakkende kommen uit het Maasland voor. Dergelijke kommen komen in de 14^e en 15^e eeuw voor.³⁰

Meer fragmenten van witbakkend aardewerk zijn afkomstig van het zogenaamde Hafnerwaar. Dit is een verzamelnaam voor witbakkend keramiek dat voor plaatselijk gebruik is vervaardigd door Duitse pottenbakkers tussen Rijn en Maas. De datering van dit aardewerk ligt globaal tussen 1425 en 1680.³¹ Bij de opgraving op kasteel Montfort zijn enkele fragmenten gevonden van grappen met vlakke bodem op poten, een kom, een kop en een bord.

Afbeelding 5.29: Fragmenten van kleipijpen (vondstnummer 30).

5.4. Bouwkeramiek

²⁸ M. Bartels, *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999), 147.

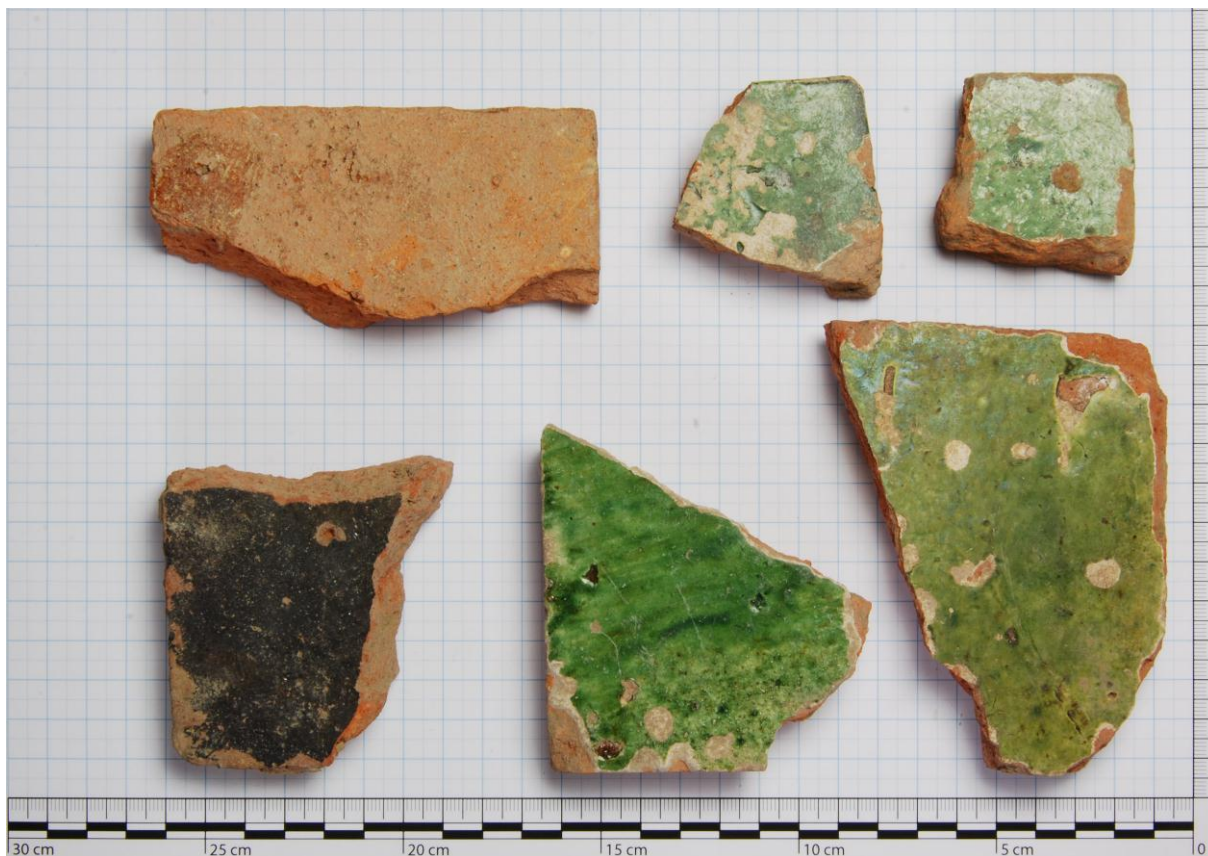
²⁹ H.L. Janssen, 'Het middeleeuwse aardewerk, ca 1200 – ca 1550', 192; S. Ostkamp e.a., 'Vijfhonderd jaar materiële cultuur aan de Venlose Maasboulevard'. in: H.M. van der Velde, S. Ostkamp, H.A.P. Veldman en S. Wyns (red), *Venlo aan de Maas, van vicus tot stad* (ADC Monografie 7, Amersfoort 2009), 494

³⁰ S. Ostkamp (2009), 485-516.

³¹ Bartels (1999), 150-151.

Bij de ontgraving van de kelders is relatief weinig bouwkeramiek aangetroffen, wat ongetwijfeld samenhangt met de afbraak en verkoop. Naast het fragment van een geglazuurde dakpan (V23), waarschijnlijk een nokpan, bestaat het merendeel uit tegeltjes d.w.z. fragmenten van vloertegeltjes. Wandtegels zijn in het geheel niet aangetroffen.

Het zijn de kapotte restanten van de bekende vloertegels met rood, geel, groen, bruin en zwart glazuur. De fragmenten hebben een dikte van 2 centimeter en gezien de grootte behoren ze tot de plavuizen die vanaf ongeveer 1500 in gebruik kwamen.

Afbeelding 5.30: Fragmenten van vloertegels.

Van de oudere plavuizen, die in de 13^e eeuw hun intrede deden, zijn twee vrijwel hele exemplaren gevonden (afbeelding 5.31). Ze zijn geel van kleur, d.w.z. een witte engobe met loodglazuur. Vondstnummer 10 betreft een vierkant plavuisje met de afmetingen 8,4x8,4x2,0 centimeter. Het andere behoort tot vondstnummer 59 en is een zogenaamd breukplavuisje.

Afbeelding 5.31: Fragmenten van vloertegeltjes.

Twee van deze vormen samen een tegeltje van vergelijkbare afmetingen. De in die tijd geel of groen geglazuurde tegeltjes hebben een betere slijtvastheid en kunnen in motieven worden gelegd. De breuktegeltjes zijn specifiek bedoeld voor gebruik in een mozaïekvloer.

Opmerkelijk zijn enkele kleine fragmenten van kacheltegels. Waarschijnlijk betreft het fragmenten van nistegels. Nistegels kwamen in de tweede helft van de 14^e eeuw in productie. Rond 1500 werd de nistegel geleidelijk verdrongen door de reliëfegel.³² Kacheltegels worden voornamelijk gevonden in adellijke woongebouwen, zoals burchten en kastelen. Wat dat betreft vormt kasteel Montfort hierin geen uitzondering. De gevonden fragmenten van kacheltegels zijn onder het aardewerk wel de enige vondsten die duidelijk wijzen op een hoge welstand van de bewoners.

Afbeelding 5.32: Fragment van een kacheltegel, vermoedelijk eind 15^e eeuw.

³² D. van de Venne, 'Kacheltegels', in: *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999), 317.

In tegenstelling tot een open haard is een kacheloven een gesloten warmtebron met een onderbouw (stookgedeelte) en bovenbouw.³³ Het geheel is bekleed met tegels, die het oppervlak vergroten en veel warmte uitstralen, ook nadat het vuur is gedoofd. Veelal staan de kachelovens met hun achterzijde tegen de muur van een aangrenzend vertrek, van waaruit ze door een opening worden gestookt en door welke de rook wordt afgevoerd.

Fragmenten van kacheltegels zijn te vinden onder de vondstnummers 10, 34, 38 en 70. Enkele twijfelgevallen zijn opgenomen onder het aardewerk. Helaas is het niet vast te stellen of het nistegels of reliëftegels betreft. Nistegels met een hol gebogen oppervlak komen vanaf de tweede helft van de 14^e eeuw in productie. Rond 1500 werd de nistegel verdrongen door de reliëftegel. Vondstnummer 34, een plat met rijk krulmotief versierd fragment, lijkt afkomstig van een reliëftegel uit een Maaslandse productieplaats.

Het vertrek waarin kachelovens stonden, wordt vaak vermeld als een stove.³⁴ Omdat de ovens als verwarmingsbron geen koudetrek kenden, waren ze veelal in de badgelegenheid aan te treffen. Al of niet in dit verband wordt in een inventaris van kasteel Montfort uit het laatste kwart van de 15^e eeuw een stove vermeld. Deze is in het rekeningjaar 1470-1471 gerealiseerd, zo blijkt uit de bewaard gebleven rentmeestersrekening uit dat jaar. Het sluitstuk van deze bouwwerkzaamheden vormde het plaatsen van een in Aken gekochte 'cakele' (kachel).³⁵

5.5. Glas

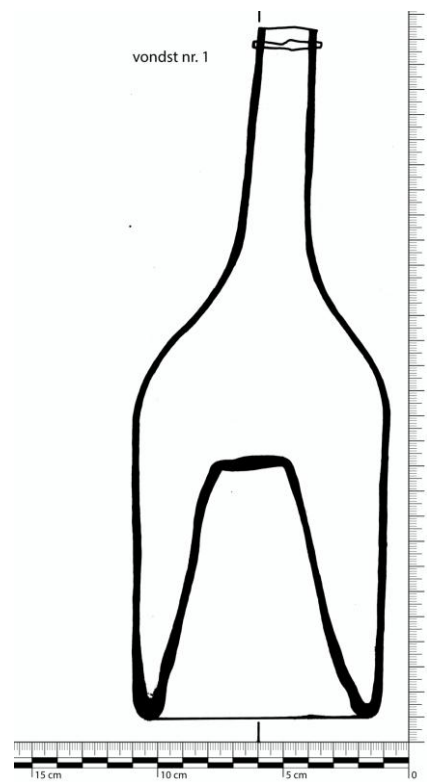
Tijdens de graafwerkzaamheden zijn als stortvondsten een kleine hoeveelheid glasfragmenten gevonden. Het gaat hierbij met name om vier stukjes vensterglas (vondstnummer 9), een fragment van een drinkglas, met ribbels en noppen versierd (vondstnummer 82, vermoedelijk 15^e of 16^e eeuws), alsmede een bijna compleet teruggevonden fles (vondstnummer 1, afbeelding 5.33). Deze fles lag boven op het vulpakket, tegen de noordelijke zijwand van steekkelder I, onder de nog aanwezige gewelfrest. Uit de vondstomstandigheden kan worden geconcludeerd dat deze fles zo goed als zeker daar is weggegooid, waarschijnlijk aan het eind van de werkzaamheden om de kelders op te vullen (afbeelding 5.34).

---

³³ J. Dolmans (e.a.), *Daelenbroeck, hoofdzetel van een vrijheerlijkheid, de geschiedenis van een hervonden monument* (Zaltbommel 2004), 102.

³⁴ W. Hupperetz, 'De wooncultuur van het laatmiddeleeuwse kasteel in Limburg', in: W. Hupperetz e.a. (red), *Kastelen in Limburg, burchten en landhuizen, 1000-1800* (Utrecht 2005), 69.

³⁵ F. Coenen, 'Twee vijftiende-eeuwse inventarissen van kasteel Montfort', in: *Roerstreek 2012*, 153-165.

Afbeelding 5.33: Een nagenoeg compleet teruggevonden fles, waarschijnlijk eind 18^e eeuw.

Afbeelding 5.34: Vindplaats van de glazen fles (vondstnummer 1, onder de gewelfrest rechts), alsmede de sleutel (vondstnummer 2, onder de omgevallen steunmuur, links van het midden) in steekkelder I..

5.6. Metaal

Tijdens de graafwerkzaamheden in het oostelijk deel van kasteel Montfort zijn in het voorjaar van 2011 in totaal 11 metaalvondsten gedaan, grotendeels als detectorvondsten in het stort. Deze vondsten betreffen een complete sleutel (V2, ijzer), een pen van een kandelaar of kaarsenhouder (V15, koperlegering), een vervormd plaatfragment met spijkergaten (V16, koperlegering), een incomplete gesp en een strookfragment (V25, ijzer), wederom een plaatfragment, ditmaal dubbelgevouwen en met versmolten fragmenten (V35, lood), massieve scharnierdelen (V50, ijzer), diverse spijkers (V60, ijzer), zeven musketkogels (V77, lood), enkele recente munten (V78, 20^e eeuws, koperlegering), een vervormde koker of huls met een ring (V86, koperlegering) en tenslotte een spijker en kram (V91, ijzer).³⁶

Afbeelding 5.35: Sleutel, teruggevonden onder omgevallen steunmuur boven steekkelder I (afbeelding 5.34).

---

³⁶ Determinatie uitgevoerd door Restaura te Haelen.

5.7. Botmateriaal

Tenslotte is een hoeveelheid dierlijke botten gevonden. Het betreft hier allereerst een concentratie in steekkelder E (storthoop S75), bestaand uit slachtafval van 'wild' varken, speenvarken, konijn of haas, gevogelte (o.a. eend), vis, kip en haan, die al eerder in dit hoofdstuk is beschreven. Overige botvondsten betreffen stortvondsten.

Afbeelding 5.36: Botvondsten, vermoedelijk slachtafval, uit steekkelder E (vondstnummer 57).

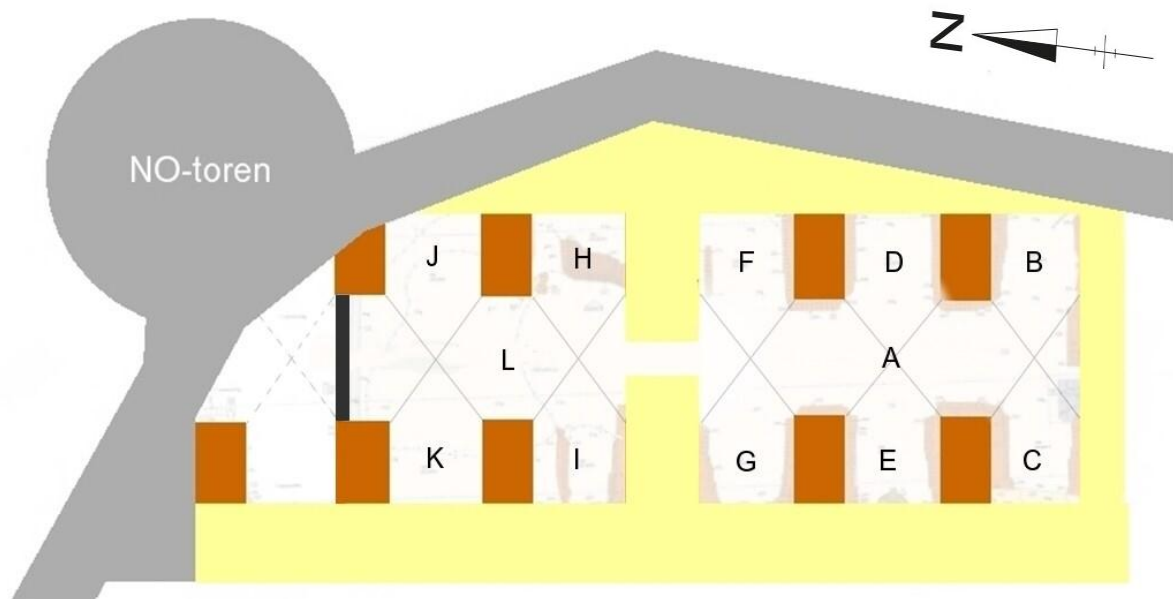
Afbeelding 5.37: Botfragment van een haan (vondstnummer 54).

6. Beantwoording onderzoeksvragen

Zoals in hoofdstuk 1 al aangegeven, lagen aan het uitgevoerde onderzoek zes onderzoeksvragen ten grondslag. In dit hoofdstuk vindt beantwoording van deze vragen plaats, op grond van de bevindingen in voorgaande hoofdstukken.

- a. Bevinden zich in het onderzoeksgebied nog muurresten van de oostvleugel van het kasteel? Zo ja, wat zijn hiervan de omvang, (diepte)ligging, aard en gaafheid? Komen de gegevens overeen met het vigerend beeld van de bouwgeschiedenis van het kasteel?

In het onderzoeksgebied zijn belangrijke muurresten van de oostvleugel van het kasteel teruggevonden. Ze hebben de reeds bekende noordelijke zijwand (zichtbaar in kelderniveau van het gerestaureerde Jachtslot) en de reeds bekende zuidelijke zijwand (zichtbaar vanuit de reeds eerder ontgraven trappenhal bij de zuidoosttoren) als begrenzing aan noord- en zuidzijde. Aan de westzijde (binnenplaatszijde) is dat een 2,4 meter dikke mergelstenen muur. Aan de oostzijde (dorpszijde) is dat eveneens een mergelstenen muur, in dikte variërend tot 2,7 meter. Deze laatstgenoemde muur vult daarmee de knik in de 13^e eeuwse natuurstenen ringmuur op, zodat de kelder aan de binnenzijde ook aan de oostzijde een rechte achterwand heeft.

Afbeelding 6.1: Schematische weergave indeling oostvleugel. Grijs is de natuurstenen ringmuur (inclusief noordoosttoren), geel zijn de mergelstenen zijwanden van de kelders, bruin/rood de bakstenen steunmuren

Het kelderniveau van de oostvleugel bestond uit twee ruimten, van elkaar gescheiden door een zware mergelstenen dwarsmuur in het midden, met daarin een doorgang. De zuidelijke kelderruimte is rechthoekig en bestaat uit een centrale gang (A) met aan weerszijden telkens drie steekkelders (B-D-F aan oostzijde, C-E-G aan westzijde). De kelderruimte kende rondom mergelstenen muren, terwijl de gewelven en de steunmuren waarop deze rustten van baksteen waren. De centrale gang kende drie achtereenvolgende bakstenen kruisgewelven, waarvan de aanzetten bewaard zijn gebleven. De zuidelijke kelderruimte is circa 12 meter lang en circa 9 meter breed. Het centrale gedeelte is 12 meter lang en 4 meter breed, de afzonderlijke steekkelders circa 3 meter lang en 2,5 meter breed. Het resterend oppervlak wordt ingenomen door vier zware bakstenen steunmuren voor de gewelven. Bijzonder opmerkelijk is de hoogte

van de gewelven: van de vloer tot het hoogste punt van de gewelven was circa 3,9 meter. Dit komt overeen met de aanduiding uit 1550 dat het om grote kelders zou gaan.

De indeling van de nog grotendeels te ontgraven noordelijke kelderruimte is zo goed als zeker identiek aan die van de zuidelijke, met dien verstande dat de noordoostelijke hoek van deze tweede kelderruimte een ander verloop kende, in verband met inpassing binnen de 13^e eeuwse natuurstenen ringmuur en de noordoostelijke hoektoren. De bovenzijde van enkele steunmuren van dit zuidelijk deel is teruggevonden, op dezelfde afstanden van elkaar als op grond van de bevindingen in het zuidelijk deel verwacht mocht worden. Daarnaast komen de ontgraven steunmuren in het zuidelijk deel overeen met een nog zichtbare steunmuur in het gerestaureerde kelderniveau van het Jachtslot, dat in feite de zuidwestelijke steekkelder van de noordelijke kelderruimte is.

Afbeelding 6.2: Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit het zuidoosten, met de ontgraven kelders van de oostvleugel.

Het kelderniveau van de oostvleugel is bewaard gebleven, met uitzondering van de bovenzijde van de gewelven en gedeelten van de mergelstenen zijwanden. Deze zijn in of kort na 1781 uitgebroken en verkocht. De bewaard gebleven muurresten zijn bouwhistorisch compleet. Dit wil zeggen dat ze alle informatie bevatten, die nodig is om een beeld van het totaal te krijgen. Dit is vooral mogelijk omdat de kelders volgens een repeterend karakter zijn gerealiseerd. Waarschijnlijk is voor iedere steekkelder en voor ieder kruisgewelf hetzelfde formeel gebruikt.

De gevonden kelders passen in het beeld van de bouwgeschiedenis van het kasteel. Uit literatuuronderzoek was bijvoorbeeld bekend dat de oostvleugel in 1342-1343 was gerealiseerd, als onderdeel van de grote bouwcampagne in opdracht van hertog Reinoud II van Gelre, en dat daarvoor grote hoeveelheden baksteen en mergel zijn gebruikt. De gevonden muurresten passen in dit beeld. Verwacht werden kelders, die als opslagruimten dienst hebben gedaan. Bekend was dat de kelders gewelven hadden. De gevonden muurresten passen ook in dit beeld.

De muurresten hebben wel tot enkele opmerkelijke nieuwe inzichten geleid:

- Allereerst is duidelijk geworden dat het oorspronkelijke begane grondniveau van het kasteel niet overeenkomt met het niveau van het huidige slotplein, echter maar liefst circa 1,4 tot 1,5 meter lager lag. Dit kon worden afgeleid omdat naast muurresten van het kelderniveau ook gedeelten van het opgaand muurwerk van de

begane grond van de oostvleugel zijn teruggevonden. Ook sporen van de onderlaag van de binnenplaatsverharding in één van de profielen maakte dit duidelijk.

Afbeelding 6.3: Het hoogteverschil tussen het huidige boventerrein (links) en de oorspronkelijke begane grond van de oostvleugel (rechts) is op deze foto goed te zien.

- De twee na de sloop van het kasteel nog hoogste steunmuren van de begane grond zijn hoogstwaarschijnlijk bij de bouw van het Jachtslot rond 1850 omgetrokken. Daarbij is ook het boventerrein van het kasteel extra opgehoogd, om alle muurresten toe te dekken en voor de nieuwe functie van het kasteel een vlak boventerrein te krijgen. Dit doet vermoeden dat waarschijnlijk onder het ophogingspakket van het boventerrein nog belangrijke muurresten van het begane grondniveau van het kasteel te verwachten zijn. Afgaand op de ervaringen in het oostelijk deel van de kasteelruïne, zal het hierbij gaan om zwaar muurwerk (buitengevels, steunmuren), vermoedelijk van baksteen, die te zwaar en taai waren om te slopen, om vervolgens de stenen nog te kunnen verkopen.
  - Daarnaast is gebleken dat de bewaard gebleven muurresten van de begane grond identieke steunmuren zijn als die van het kelderniveau, die aanzetten vertonen van kruisgewelven. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de begane grond een identieke indeling als het kelderniveau heeft gehad, met dus ook bakstenen kruisgewelven. Dit heeft op begane grondniveau geleid tot een hoogwaardige residentiële functie, die past bij de functie die kasteel Montfort in 1342-1343 vervulde, namelijk die van het belangrijkste residentiële kasteel van de hertog van Gelre, die hier in genoemd jaar maar liefst 141 dagen verbleef.
- b. Hoe is de opbouw van het vulpakket in het onderzoeksgebied? Is sprake van één of meerdere ophogingslagen? Zo ja, is het mogelijk om deze te beschrijven en te dateren, bijvoorbeeld aan de hand van aan te treffen archeologische objecten? Zo ja, komen de gegevens overeen met het vigerende beeld van de bouwgeschiedenis van het kasteel?

Het vulpakket bestaat uit meerdere lagen. De onderste laag is gevormd tijdens de sloop van het kasteel en kent een grote hoeveelheid baksteenresten (hele, halve bakstenen en koppen zijn hierin nauwelijks aangetroffen, die zijn naar verwachting allemaal uitgesorteerd en verkocht). In deze onderste laag is ook de concentratie aardewerk het grootst. Verder is hierin een concentratie van slachtafval (steekkelder E) en een beerlaag (steekkelder C) gevonden. Vervolgens is sprake van een tweede, dikke laag, met een lagere puinconcentratie en daarin ook fragmenten aardewerk. Het gaat hierbij waarschijnlijk om de helling aan de zuidzijde van het kasteel (na de sloop van de

vestingwerken en het zuidelijk deel van het kasteel in 1685 aangelegd, waarschijnlijk gevormd uit zand van voornoemde vestingwerken vermengd met bouwpuin van de genoemde afbraak), die rond 1850 in opdracht van Burghoff naar binnen gewerkt is om de kelders en het boventerrein op te vullen. Uit deze periode dateert zo goed als zeker ook de provisorische keermuur aan de oostzijde van het boventerrein, die dwars over de afgebroken steunmuren geplaatst was, waarschijnlijk aangelegd om verschuiving van het grondpakket oostwaarts te voorkomen. Uit de mondelinge overlevering is bekend dat tussen 1900 en 1920 de toenmalige pachter het boventerrein nogmaals heeft opgehoogd, met een laag teelaarde, om het vervolgens als moes- en fruituin te kunnen gebruiken.

Afbeelding 6.4: overzicht van de binnenplaatwand van het zuidelijk deel van de kelders.

c. Is sprake van archeologische resten in het vulmateriaal? Zo ja, wat is hiervan de (diepte)ligging, spreiding, aard, datering en gaafheid?

In het vulmateriaal zijn allereerst grote hoeveelheden bouwpuin aangetroffen, overwegend baksteenfragmenten. Losse hele en halve bakstenen zijn nauwelijks aangetroffen, evenals koppen. Deze zijn bij de sloop zo goed als zeker allemaal uitgesorteerd en verkocht, de restanten zijn vervolgens in de kelders gestort. De vervolgens belangrijkste vondstgroep is die van aardewerk, overwegend steengoed. De oudste aardewerkscherven dateren uit de ijzertijd. Ze zijn niet gevonden in het vulpakket van de kelders, maar in het aansluitend grondpakket tegen het slotplein. De overige ruim 490 fragmenten komen allemaal overeen met de periode van bewoning van het kasteel: van de 13^e tot de 18^e eeuw. Jonger aardewerk ontbreekt. Opvallend is dat de meerderheid van het aardewerk bestaat uit steengoed, veroorzaakt door het grote aandeel van grote kannen en voorraadpotten. Het merendeel van het aardewerk bestaat uit eenvoudig gebruiksaardewerk. Enkele vondsten die wijzen op een hoge status zijn die van fragmenten van kacheltegels. Ieder aardewerkfragment is beschreven en gedateerd (zie bijlage 5).

De onderste laag van het vulpakket, ontstaan tijdens de sloop van het kasteel, kende de grootste concentratie aardewerk. Het overige aardewerk bevond zich verspreid in het opvullings- en ophogingspakket. Aan deze vondsten kunnen geen context-gerelateerde conclusies worden verbonden.

Naast aardewerk is een beperkte hoeveel metaalvondsten gedaan, waaronder een complete sleutel, een pen van een kandelaar of kaarsenhouder, een vervormd plaatfragment met spijkergaten, een gesp (incompleet, scharnieren, spijkers, musketkogels en een koker of huls met ring. Deze vondsten kunnen allemaal als stortvondsten worden aangeduid.

Afbeelding 6.5: fragmenten vensterglas, een vloertegeltje en resten van een bordje

Het vulpakket herbergde ook een beperkte hoeveelheid glas, waaronder stukjes vensterglas en een bijna compleet teruggevonden fles, afkomstig uit eind 18^e of begin 19^e eeuw, waarschijnlijk leeggedronken bij het opvullen van de kelders en daarna weggegooid.

Ook is een kleine hoeveelheid niet-menselijke botten aangetroffen, als concentratie in de onderste laag van steekkelder E en voor het overige als stortvondsten verspreid in het vulpakket. De botconcentratie uit steekkelder E is geïnterpreteerd als slachtafval, afkomstig van 'wild' varken, speenvarken, konijn of haas, gevogelte (o.a. eend), vis, kip en haan, waarschijnlijk genuttigd tijdens de sloop en openbare verkoop van de materialen.

- d. Is het mogelijk om aan de hand van archeologische resten uitspraken te doen over de bewoningsgeschiedenis van kasteel Montfort? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

De archeologische resten geven maar in beperkte mate informatie over de bewoningsgeschiedenis van het kasteel. Allereerst geven ze een indicatie van begin- en eindtijd van deze periode. De oudste vondsten zijn uit de 13^e eeuw, toen het kasteel volgens historische gebouwen gebouwd is. De jongste vondsten dateren uit het eind van de 17^e eeuw, mogelijk doorlopend naar het begin van de 18^e eeuw. Aangezien het kasteel eind 18^e eeuw is afgebroken en jongere vondsten dan eind 17^e/begin 18^e eeuw ontbreken, ligt het voor de hand om de jongste vondsten niet te relateren met de sloop van het woonkasteel in 1781-1782, maar met de sloop van de zuidzijde van het kasteel en de omliggende vestingwerken in 1685-1687.

Zoals al aangegeven, bestaat de meerderheid van het gevonden aardewerk uit eenvoudig gebruiks aardewerk, vooral grote kannen en voorraadpotten. De enige vondst die wijst op een hoge status is die van fragmenten van kacheltegels, die in de 15^e of 16^e eeuw gedateerd moeten worden. Dit komt overeen met historische bronnen,

die leren dat kasteel Montfort in de 14^e en 15^e eeuw regelmatig gasten van hoog niveau moest huisvesten.

- e. Is het mogelijk om op basis van aangetroffen muurresten een verantwoorde reconstructie van de oostelijke kelders op te stellen? Zo ja, hoe ziet deze er dan uit?

Het antwoord op deze vraag luidt volmondig ja. De teruggevonden muurresten van het kelderniveau van de oostvleugel kan ondanks ontbrekende delen als bouwhistorisch compleet aangeduid worden, in die zin dat op basis van de nog aanwezige restanten een volledig beeld van de oorspronkelijke toestand herleid kan worden. Dit geldt in ieder geval voor het zuidelijk deel van het kelderniveau, naar verwachting is dit ook van toepassing op het nog gedeeltelijk te ontgraven noordelijk deel. Voor een beschrijving wordt verwezen naar het antwoord op vraag a.

Het muurwerk is zeer behoudenswaardig, zowel wat betreft de historische waarde als het belevingselement. Behoud van het muurwerk is het best mogelijk wanneer de muurresten worden overdekt, zodat ze niet te lijden hebben van weer en wind. Behoud in de openlucht zal door inwatering en vorst onherroepelijk leiden tot een geleidelijk proces van degeneratie, zowel voor de mergelmuren als voor de bakstenen steunmuren.

Bij het afdekken is het zeer aanbevelenswaardig om de kelders weer te verbinden met het kelderniveau van het gerestaureerde Jachtslot, een verbinding die waarschijnlijk tot 1850 heeft bestaan. Hierdoor kunnen de overdekte kelders immers betrokken worden bij de publieksopenstelling van kasteel Montfort.

BIJLAGEN

1. Literatuurlijst
2. Tekeningenlijst
3. Vondstenlijst
4. Sporenlijst
5. Aardewerkdeterminatie
6. Fotolijst
7. Afkortingen
8. Coördinaten en hoofdmeetpunten
9. Monsterlijst
10. Voorlopige dozenlijst
11. Plan van aanpak

Bijlage 1 – Literatuurlijst

**Literatuurlijst onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen
OM 47289**

- Arts, N., 'Middeleeuwse en latere keramiek', in: N. Arts (e.a.), *Sporen onder de Kempische stad. Archeologie, ecologie en vroegste geschiedenis van Eindhoven 1225-1500* (Eindhoven 1994)
- Bartels, M., *Steden in Scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999)
- Bauer, T.C., 'Montfort (L): opgravingen en onderzoek', in: *Jaarboekje Nederlandse Kastelenstichting* (1979), 20-22
- Beurden, A.F. van, 'Montforts Bouwval', in: *Provinciale Almanak van Limburg 1895*, 220-222
- Beurden, A.F. van, 'De ruïne Montfort', in: *Buiten* 1911, 584-585
- Bongaerts, H., 'Seismologisch onderzoek van de aardbeving van 13 april 1992', in: *Roerstreek '93*, 25-38
- Bree, G. van, *Inventaris van de oude archieven van de stad Roermond 1259-1796* (Roermond 1980)
- Brouwers, M. en J. van Ditshuijzen, *Zicht op kastelen* (Arnhem 2008)
- Coenen, F., 'Het kasteel Montfort in 1342-1343, bouwplaats en hertogelijke residentie', in: *Roerstreek* 2000, 79-96
- Coenen, F., 'Montfort aan het eind van de 13^e eeuw, van heerlijkheid naar drostambt', in: *Roerstreek* 2001, 176-189
- Coenen, F., 'De overdracht van het kasteel Montfort in 1529', in: *De Klepper* 2001, nr 2, 8-9
- Coenen, F., 'De fortificatie van kasteel Montfort', in: *De Maasgouw* 2002, 115-122
- Coenen, F., 'De belegering van kasteel Montfort in 1578', in: *De Klepper* 2002, nr. 3, 24-26
- Coenen, F., 'Huisvestingsconflicten kasteel Montfort in 1653-1658', in: *Roerstreek* 2002, 86-93
- Coenen, F., 'Restauratie Jachtslot kasteel Montfort', in: *De Klepper* 2002, nr. 4, 35-36
- Coenen, F., 'Het Jachtslot op de kasteelruïne van Montfort', in: *Roerstreek* 2003, 4-12
- Coenen, F., 'Het inspectiebezoek van Gregorius van Dieve aan Montfort in 1550', in: *Roerstreek* 2005, 173-187
- Coenen, F., 'De ontginning van het Rozendaal en Reigersbroek in 1650-1653', in: *Roerstreek* 2006, 43-52
- Coenen, F., 'Het dievenpad van de Montfortse tweeling Peter en Gerard Cnops, 1768-1786', in: *Roerstreek* 2007, 101-108
- Coenen, F. e.a., *Montfort – een kasteel en zijn landschap (Montfort/Arcen)* 2006)
- Coenen, F., 'Stadspoort Montfort blijkt kasteelport', in: *Roerstreek* 2010, 57-64
- Coenen, F., 'Nog meer Romeinse munten', in: *De Klepper*, 2010, nr. 3

- Coenen, F., ‘De Valkenburgse jaren van kasteel Montfort’, in: Roerstreek 2011, 173-182
- Coenen, F., ‘Twee vijftiende-eeuwse inventarissen van kasteel Montfort’, in: Roerstreek 2012, 153-165
- Coenen, F., ‘De namen van de torens van kasteel Montfort, in: De Klepper 2011, nr. 2, 14-18
- Dolmans, J., T. Dorrepaal (e.a.), *Daelenbroeck, hoofdzetel van een vrijheerlijkheid, de geschiedenis van een hervonden monument* (Zaltbommel 2004)
- Doorninck, P.N. van, *Acten betreffende Gelre en Zutphen 1377-1397* (Haarlem 1901)
- Ebbenhorst-Tenbergen, E., ‘De ruïne van de burcht Montfort’, in: De Maasgouw 1959, 47-53
- Gentenaar, M. en W. Hupperetz, ‘Personeel en werkzaamheden op kasteel Montfort in de jaren 1342-1343 en 1397-1399’, in: W. Hupperetz (red.), *Dagelijks leven op kastelen in Limburg (1350-1600); verwantschap, begrafenisgebruiken, personeel en werkzaamheden* (Venlo 1996)
- Geraeds, J., ‘Archeologisch onderzoek kasteeltuinen kasteel Montfort’, in: De Klepper 2007, nr. 4, 17-20
- Geraeds, J., *Archeologisch onderzoek kasteeltuin Kasteel Montfort te Montfort, bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek waarderende fase door middel van proefsleuven* (Grontmij, 2008)
- Geraeds, J., ‘De kasteeltuin van kasteel Montfort archeologisch onderzocht’, in: Roerstreek 2009, 129-152
- Gootzen, P., ‘Kasteel Montfort in: Edele woonhuizen in de Roerstreek’, in: Roerstreek ’73, 19-22
- Graef, M. (e.a.), *Kasteel Horn en zijn bewoners* (Horn 2011)
- Hupperetz, W. en J.M. van Winter (red.), *Dagelijks leven op Limburgse kastelen (1350-1600): voedsel en voedselbereiding* (Venlo 1995)
- Hupperetz, W., B. Olde Meierink en R. Rommes, *Middeleeuwse kastelen in Limburg* (Venlo 1996)
- Hurst, J.G., D.S. Neal en H.J.E. van Beuningen, *Pottery produced and traded in north-west Europe 1350-1650* (Rotterdam Papers VI, Rotterdam 1986)
- Janssen, H.L., ‘Het middeleeuwse aardewerk, ca 1200 – ca 1550’, in: H.L. Janssen (red), *Van Bos tot Stad. Opgravingen in 's Hertogenbosch* ('s Hertogenbosch 1983)
- Janssen, H.L., J.M.M. Kylstra-Wielinga, B. Olde Meierink, *1000 jaar kastelen in Nederland, functie en vorm door de eeuwen heen* (Utrecht 1996)
- Janssen, H.L. en E. Nijhof, ‘Fifteenth-century pottery production in 's-Hertogenbosch. The excavation of two pottery workshops’ in: K. de Groote, D. Tys en M. Pieters, *Exchanging Medieval Material Culture. Studies on archaeology and history presented to Frans Verhaeghe* (Relicta Monografieën 4, Brussel 2010)
- Janssen, H. en W. Hupperetz, ‘De bouwkundige ontwikkeling van middeleeuwse kastelen in Limburg’, in: *Middeleeuwse kastelen in Limburg* (Venlo 1996), 41-60

- Janssen, W., 'Ein niederrheinischer Fürstenhof um die Mitte des 14. Jahrhunderts', in: Rheinische Vierteljahrsblätter, 1970, 217-243
- Jeurissen, H., W. Mertens en J. Mestrom (red), Montfort bezet, verwoest, bevrijd (Montfort 1985)
- Kempkens, J.H., 'Van een klein stadje in de schaduw van een groot kasteel', in: Roerstreek '69, 43-47
- Kempkens, J.H., 'Hoe zat dat vroeger tussen Linne, Montfort en Sint Odiliënberg?', in: Roerstreek '72, 114-127
- Kempkens, J.H., 'Het Huis van Montfort', in: Roerstreek '76, 83-101
- Kempkens, J.H., 'Het oude Vloot', in: Roerstreek '77, 113-122
- Linszen, J., 'Het ontstaan van het ambt Montfort', in: Publications de la Société Historique et Archeologique dans le Limbourg (88-89), 43-52
- Linszen, J., 'De stichting van de stad Roermond en haar eerste opkomst', in: Publications de la Société Historique et Archeologique dans le Limbourg (112), 7-133
- Locht, B.J., 'De vegetatiegeschiedenis van het Land van Montfort', in: Roerstreek '77, 124-139
- Locht, B.J., 'Paraboolvormige rivierduinen in de omgeving van Montfort', in: Natuurhistorisch Maandblad 66, 153-160
- Locht, B.J., 'De Laat Pliocene en Vroeg Pleistocene vegetatie in Midden-Limburg', in: Roerstreek '78, 97-104
- Loven-Esser, S., 'Het Jachtslot van de kasteelruïne in Montfort: consolideren, restaureren of reconstrueren', afstudeerscriptie 2004
- Mans, R., 'De Hallstatt-zwaarden van Montfort', in: Roerstreek 2008, 143-149
- Mars, A., *Genneps aardewerk, een 18e eeuwse pottenbakkerij archeologisch onderzocht* (Gennep 1991)
- Munnichs, J.M., *Geschiedenis van het Ambt, de Ammanie en de Heerlijkheid Montfort* (Thorn 1906)
- Nispén tot Sevenaer, E. van, *Nederlandsche Kasteelen* (1942)
- Nissen, P. en A. van Pol, 'Gemeentewapen Montfort', in: Roerstreek '78, 13-15
- Ostkamp, S. (e.a.), 'Vijfhonderd jaar materiële cultuur aan de Venlose Maasboulevard. De keramiek, het glas, de kleipijpen en het metaal uit de opgraving', in: H.M. van der Velde, S. Ostkamp, H.A.P. Veldman en S. Wyns (red), *Venlo aan de Maas, van vicus tot stad* (ADC Monografieën 7, Amersfoort 2009)
- Panhuysen, G., 'De ruïne van het kasteel Montfort', in: De Maasgouw 1952, 48
- Reineking von Bock, G., *Steinzeug* (Keulen 1986)
- Renaud, J., 'Middeleeuwse kastelen in Midden-Limburg', in: Bulletin Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond 1961, 109-140
- Renes, J., *Landschappen van Maas en Peel, een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg* (Maastricht 1999)

- Roebroeck, E., 'De ruïne van Montfort', De Maasgouw 1966, 45-56
- Roebroeck, E., Het Land van Montfort. Een agrarische samenleving in een grensgebied, 1647-1820 (Assen 1967)
- Roymans, J. en N. Sprengers, 'Romeinse keizers steken de kop op in Montfort: een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek', in: De Maasgouw 2012, 48-55
- Roumen, H., 'Een bezoek aan de ruïne van Montfort', in: De Nedermaas 1930, 69-72, 81-84, 105-107 en 118-120
- Sangers, W. en A.H. Simonis, Beknopte geschiedenis van Montfort (Echt 1950)
- Schellart M. en A. Schellart, 'De toren met een snebbe van het kasteel van Montfort in Limburg vergeleken met voorbeelden in andere landen', Stichting Kastelendocumentatie Muiderberg (1979)
- Schmitz, H., 'Uit het moeras opgedoken: de vondst van een Romeinse muntschat in Montfort', in: Roerstreek 2010, 7-20
- Simonis, A.H., 'Rond 't kasteel van Montfort', in: Publications 1931, 233-246
- Simonis, A.H., 'Het Huys van Montfort, van mijter tot koningskroon' (Maastricht 1961)
- Veen, J. van, 'Het Huis te Montfort in het midden der zestiende eeuw', De Maasgouw 1918, 26-28
- Veen, J. van, 'Overeenkomst aangaande de bewaring van het huis Montfort', in: De Maasgouw 1918, 54-55
- Venne, D. van de, 'Kacheltegels', in: *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel, 1250-1900* (Amersfoort 1999)
- Venner, G., 'Het Huys van Montfort: opgravingsnieuws', in: De Klepper 1976, nr. 3
- Venner, G., 'Een atlas van de Montfortse domeingoederen uit 1623', in: Roerstreek '76, 29-32
- Venner, G., Nieuwstadt, van stad tot dorp (Nieuwstadt 1977), 14-29
- Venner, G., 'Het kasteel te Montfort in 1769', in: De Maasgouw 1997, 5-14
- Venner, G., 'Het woonhuis van het kasteel Montfort in de 18^e eeuw', in: Roerstreek 1992, 39-46
- Venner, G., 'Een onbekende aquarel van de kasteelruïne te Montfort uit 1821', in: Roerstreek 2000, 51-61
- Verhart, L. en M. Wansleeben, 'Steentijdbewoning in het Vlootbeekdal', in: Roerstreek '91, 119-128
- Verhart, L. en M. Wansleeben, 'Het Vlootbeekdal verder in kaart gebracht', in: Roerstreek 2001, 149-160
- Verhoeven, A., 'De verspreiding van aardewerk uit Paffrath', in: H. Clevis (ed), *Assembled Articles 4. Symposium on medieval and post-medieval ceramics* (Zwolle 2011)
- Wolters, J., Recherches sur l'ancienne ammanie de Montfort (Gent 1853)

Bijlage 2 – Tekeningenlijst

Tekeningenlijst onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen, OM 47289

De tekeningen zijn als digitaal bestand opgenomen op bijgevoegde CD-rom.

00 Proefsleuven oostvleugel

Schaal 1:50

Datum: 22-02-2011

Tekenaar: T. Dorrepaal

01 Vlak 1

Schaal 1:20

Datum: 01-11-2012

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Vlak	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
1	1	X		1	1:20	BG Jachtslot op NO-toren + oostvleugel noorddeel	LD	30-01-12
1	2	X	1	1	1:20	Oostvleugel middendeel	LD	10-03-11
1	3	X	1	1	1:20	Oostvleugel zuiddeel (tot trappenhuis)	LD	10-03-11

02 Vlak 2

Schaal 1:20

Datum: 23-11-2012

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Vlak	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
2	4	X		2	1:20	Oostdeel ZO-toren	LD/TD	26-11-11
2	5	X		2	1:20	Westdeel NO-toren, noorddeel oostvleugel	LD/TD	26-11-11
2	6	X	1	2	1:20	Oostelijke muur oostvleugel, Inclusief detail S57	LD/TD	11-08-11
2	7	X	1	2	1:20	Begane grond middendeel Oostvleugel	LD/TD	11-08-11
2	8	X	1	2	1:20	Oostdeel ZO-toren	LD/TD	11-08-11
2	9	X		2	1:20	Westdeel ZO-toren + begane grond, zuiddeel oostvleugel	LD/TD	11-08-11

03 Vlak 3

Schaal 1:20

Datum: 23-11-2012

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Vlak	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
10	17	X	1	3	1:20	Zuiddeel oostvleugel	LD/TD	13-09-12
10	18	X	1	3	1:20	Middendeel oostvleugel	LD/TD	13-09-12

04 Profielen 001, 002 en 003

Schaal 1:20

Datum: 20-03-2013

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Profiel	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
3	10	X	1	001	1:20	Z-N-profiel tegen binnenplein	LD/TD	11-11-11
4	10	X	1	002	1:20	Z-N-profiel teruggezet	LD/TD	16-12-11
5	10	X	1	003	1:20	W-O-profiel dwars op binnenplein	LD/TD	18-12-11

05 Aanzichten westzijde

Schaal 1:20

Datum: 23-11-2012

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Profiel	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
7	12	X	1	005	1:20	Z-N-profiel: aanzicht westzijde, middendeel	LD/TD	08-09-11
7	13	X	1	005	1:20	Z-N-profiel: aanzicht westzijde, noorddeel	LD/TD	08-08-12
7	14	X	1	005	1:20	Z-N-profiel: aanzicht westzijde, zuiddeel	LD/TD	15-08-12

06 Aanzichten zuid- en oostzijde

Schaal 1:20

Datum: 23-11-2012

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Profiel	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
8	15	X	1	006	1:20	O-W-profiel oostvleugel: aanzicht zuidelijke dwarsmuur	LD/TD	08-08-12
9	16	X	1	007	1:20	N-Z-profiel oostvleugel: aanzicht oostzijde (ringmuur)	LD/TD	18-09-12

07 Vullagen westzijde (profiel 004)

Schaal 1:20

Datum: 20-03-2013

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Profiel	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
8	11	X	1	004	1:20	Z-N-profiel oostvleugel: kelderlagen tegen westmuur	LD/TD	04-10-11

08 Vullagen zuid- en oostzijde (profielen 008 en 009)

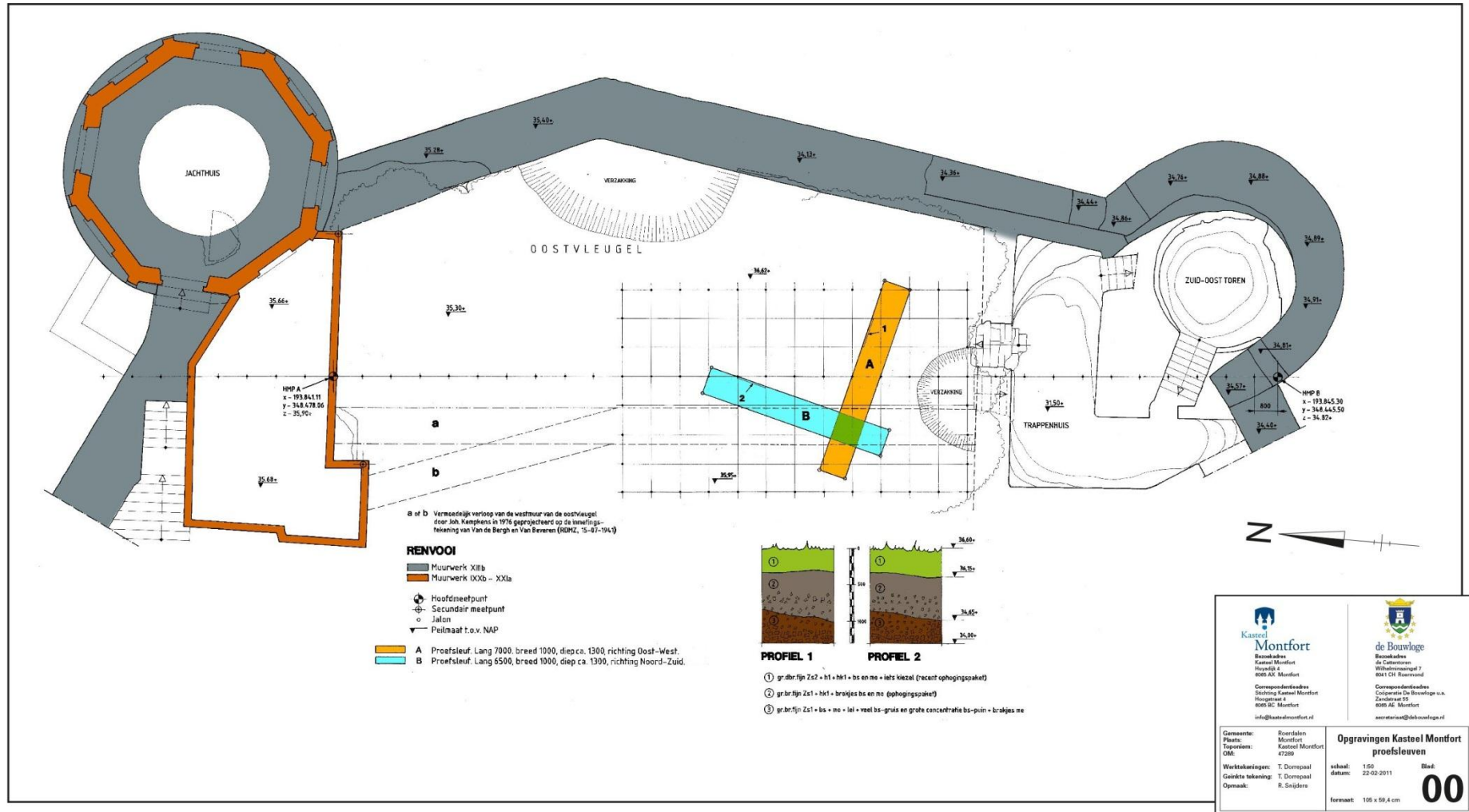
Schaal 1:20

Datum: 20-03-2013

Gebaseerd op de volgende veldtekeningen:

Teknr	Tekvel	A0	Werkput	Profiel	Schaal	Omschrijving	Tekenaar	Datum
11	15	X	1	008	1:20	O-W-profiel oostvleugel: kelderlagen tegen zuidelijke ringmuur	LD/TD	20-12-12
12	19	X	1	009	1:20	N-Z-profiel oostvleugel: kelderlagen tegen oostmuur	LD/TD	22-12-12

Blad 00 – Proefsleuven

Blad 02 – Vlak 2

Blad 03 – Vlak 3

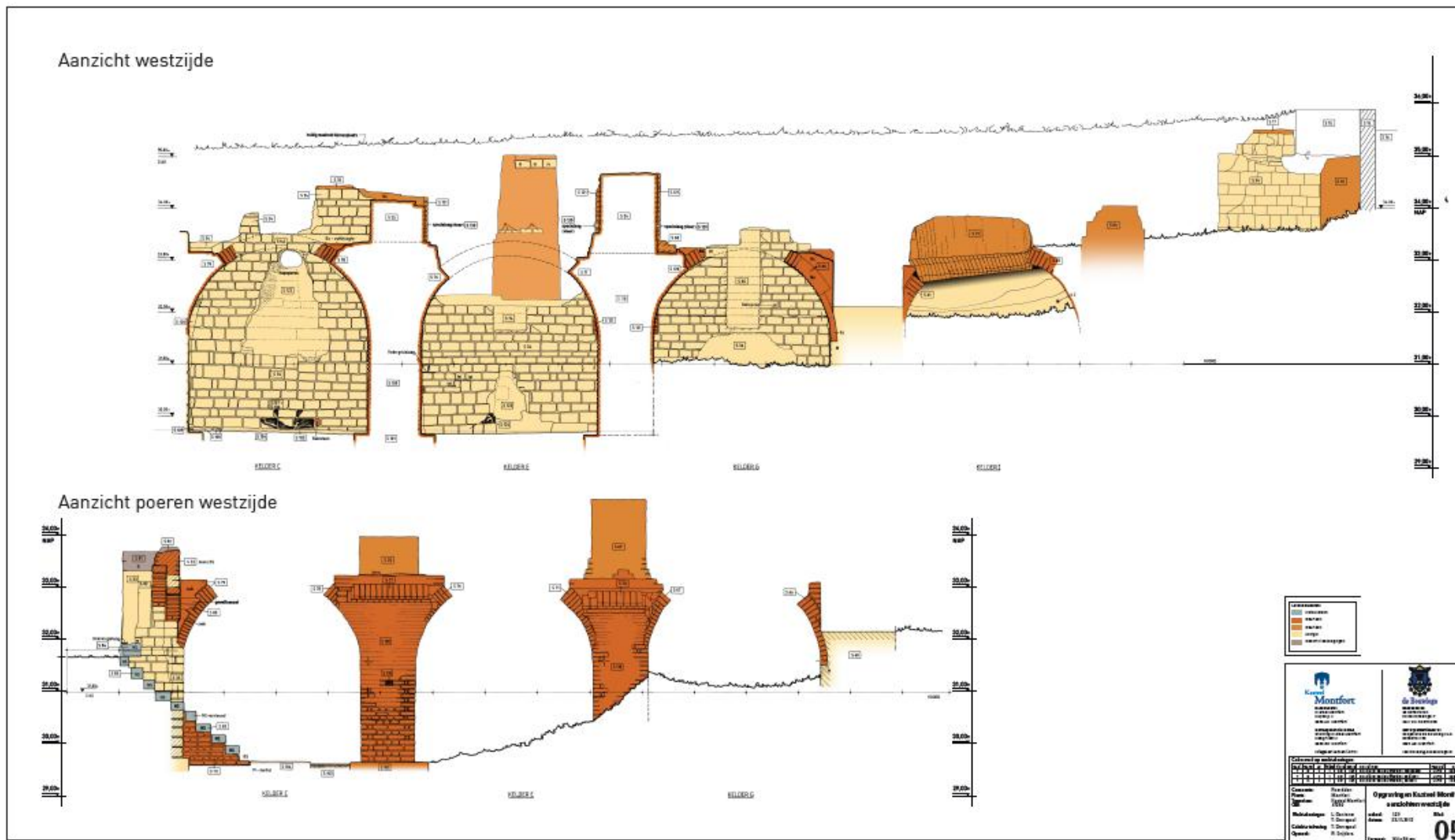

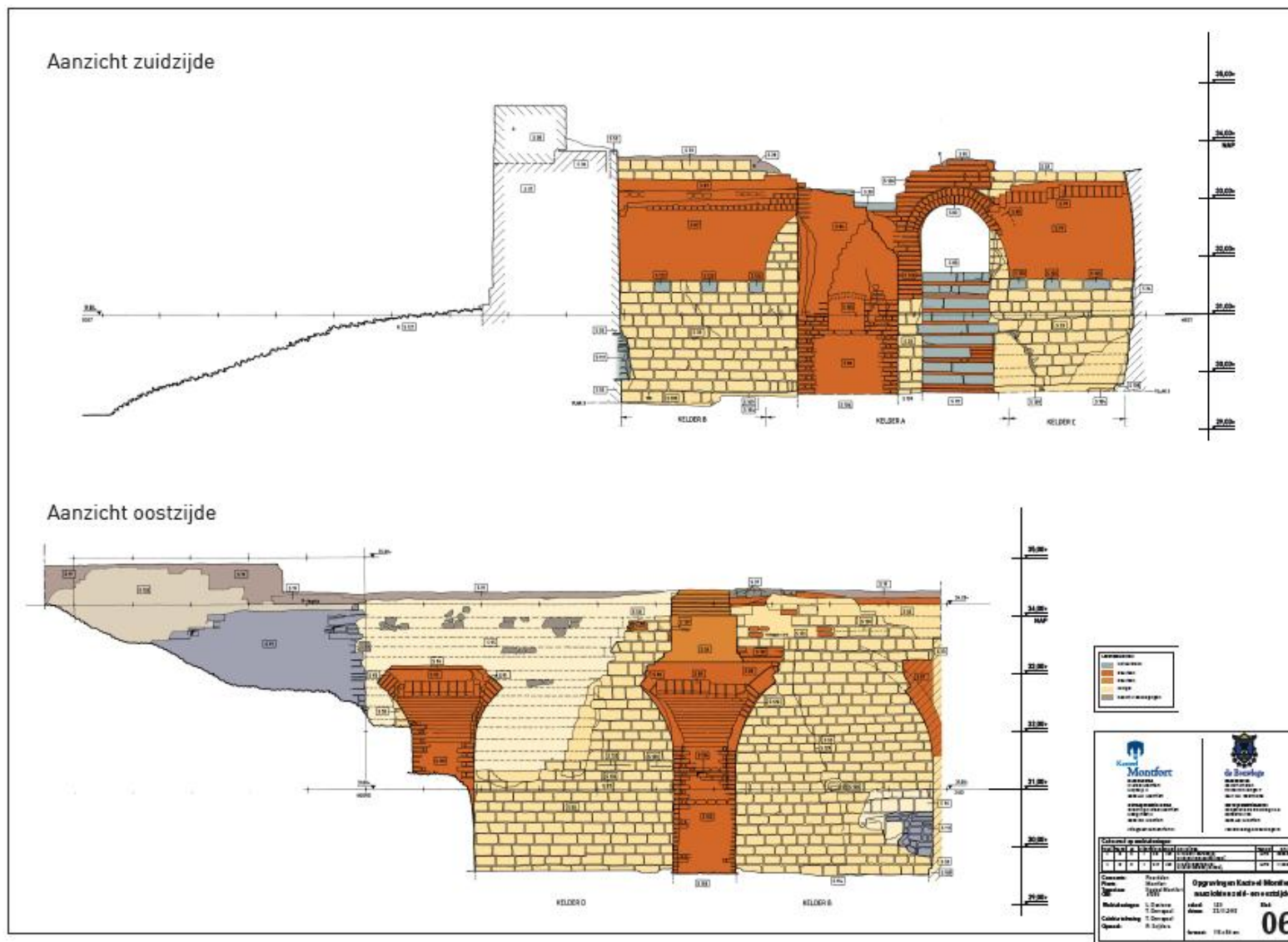
Blad 05 – Aanzichten westzijde

Blad 06 – Aanzichten zuid- en oostzijde

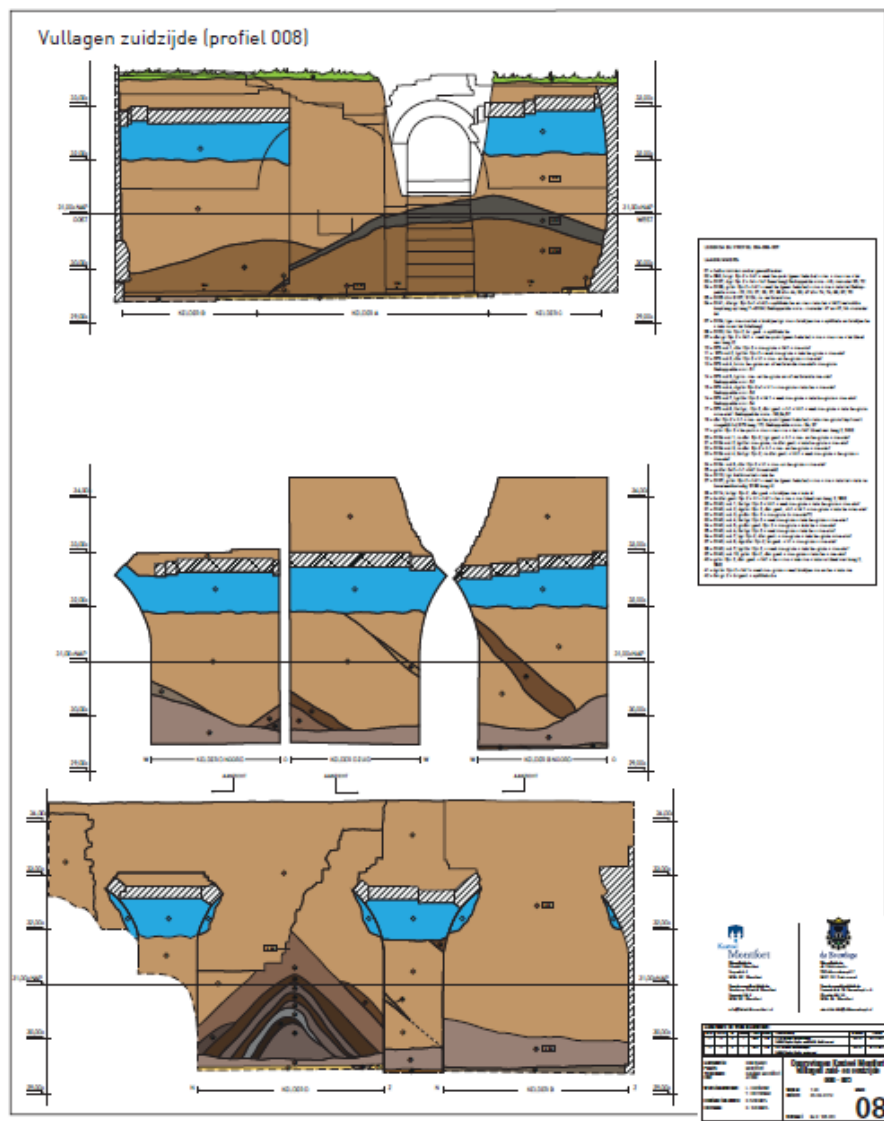

Blad 08 – Vullagen zuid- en oostzijde (profielen 008 en 009)

Bijlage 3 – Vondstenlijst

Vondstenlijst onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen, OM 47289

Vondstnr.	Werkput	Vlak	Profiel	Spoor	Kelder/vak	Inhoud	Aantal	Tek.nr.	Datum	Bijzonderheden
1	1	2			I	GLS	7		08-03-11	Fles, archeologisch compleet, gevonden op gewelfvulling tegen geboorte van het gewelf aan noordzijde
2	1	2			I	MXX	1		08-03-11	Sleutel, gevonden op zandpakket onder puinbrok (S21, omgevallen muurstuk begane grond)
3	1	2			A	KER	3		05-03-11	Drie grote scherven van een grote, bolle kan met ribbel op de buik, mogelijk 16e eeuws, waarvan één groot fragment, direct naast toegangstrap, in S53, ter hoogte van vierde trede van boven, in puinlaag
4	1	2			A	KER	3		05-03-11	Zelfde locatie als vondstnr. 3, korte uitstaande hoekige rand van een pot
5	1	2			C	KER	2		08-03-11	Groot fragment van bovenrand grote voorraadpot, alsmede cilindrisch geribbeld lintoor van een kan, in puinlaag
6	1	1			A	KER	4		24-02-11	Diverse resten Keuls aardewerk, mogelijk van dezelfde pot, waaronder verticaal worstoor. Gevonden ter hoogte van poeren DF en EG, in zandpakket op ongeveer anderhalve meter onder maaiveld.
7	1	1			A / L	KER	4		22-02-11	Vier fragmenten van hetzelfde plat bordje op standvlak, gevonden direct onder de graszoden. Monochroom blau, spreuk in lauwerkrant.
8	1	1			A / L	KER	1		22-02-11	Fragment van bodem van een bordje, zelfde locatie als vondstnr. 7. Plat bord op standvlak met inwendige knik naar vlag, monochroom blauw met floraal motief
9	1	1			E	GLS	4		25-02-11	Vier glasscherven, vensterglas.
10	1	1			D	BKR	1		01-03-11	Vloertegeltje, circa 5x5 centimeter, geel, gevonden naast stapelmuur van hergebruikt materiaal
11	1	1			E	KER	15		26-02-11	Diverse fragmenten van een groot aardewerken bord op standvlak met uitgebogen vlag met verdikte rand (ongeveer een kwart teruggevonden), met opgelegde slibversieringen in wit en geel
12	1	2			I	KER	1		08-03-11	Bodem van bordje op standring, slibversiering (geel), concentrische cirkels, golflijn
13	1	2			I	KER	3		Week 13	In puinlaag, fragment van kan/voorraadpot
14	1	2			C	KER	11		19-03-11	In puinlaag, fragmenten van kan
15	1	2			C	MXX	1		19-03-11	Spijkertje, in puinlaag
16.1	1	2			C	KER	1		19-03-11	Groot fragment van pot (bodem) met dubbele geknepen standring, in puinlaag
16.2	1	2			C	MXX	1		19-03-11	In puinpakket
17	1	2			C	KER	1		19-03-11	Groot potfragment (bovenrand), in puinpakket
18	1	2		Stort		KER	9		Week 11	Stortvondsten, kannen/voorraadpotten

Vondstnr.	Werkput	Vlak	Profiel	Spoor	Kelder/vak	Inhoud	Aantal	Tek.nr.	Datum	Bijzonderheden
19	1	2		Stort		KER	5		Week 11	Stortvondsten, waaronder ´dubbele´ geknepen standring, horizontaal bandoor, verdikte afgeplatte rand
20	1	2		Stort		KER	18		Week 11	Stortvondsten, waaronder fragment van voorraadpot met korte opstaande rand met tuit van een tuitpot
21	1	2		Stort		KER	1		18-03-11	Stortvondst, fragment van kan, brede geknepen standring
22	1	3		S138	E, laag 4	KER	12		Week 13	Vondst gekoppeld aan profielnr. 4
23.1	1	3		S138	E, laag 4	KER	3		Week 13	Vondst gekoppeld aan profielnr. 4
23.2	1	3		S138	E, laag 4	BKR	1		Week 13	Fragment van dakpan, gekoppeld aan profielnr. 4
24	1	2			I	KER	13		Week 13	In puinlaag
25	1	2		Stort		MXX	3		Week 13	Detectorvondsten in stort
26	1	2			I	GLS	3		Week 13	In puinlaag
27	1	2		S138	E, laag 4	KER	3		Week 13	Boven vloerlaag, gekoppeld aan profielnr. 4
28	1	3		S138	E, laag 4	KER	17		Week 13	Boven vloerlaag, gekoppeld aan profielnr. 4
29	1	3		S138	E, laag 4	KER	7		Week 13	Boven vloerlaag, gekoppeld aan profielnr. 4
30	1	1			B	KER	8		24-02-11	Diverse fragmenten meerdere kleipijpjes
31	1	2			I	KER	1		08-03-11	Scherf Keuls aardewerk
32	1	1			A	KER	1		28-02-11	Rand aardewerken pot, in zandpakket
33	1	1			E	GLS	1		25-02-11	Glasrest met bolling, nabij kolom E, ter hoogte van tweede laag bakstenen
34.1	1	1		Stort		KER	4		Week 9	Stortvondsten
34.2	1	1		Stort		BKR	1		Week 9	Gedecoreerde kacheltegel, stortvondst
35	1	1		Stort		MXX	6		Week 9	Detectorvondsten in stort
36	1	1		Stort		BKR	1		Week 9	Fragment dakpan, uit stort
37	1	1		Stort		BKR	1		Week 9	Fragment vloertegel, uit stort
38	1	3		S138	A / C	BKR	1		Week 13	Fragment kacheltegel, onder beerlaag, boven looplaag
39	1	3		S138	A / C	KER	1		Week 13	Fragment Keuls aardewerk, onder beerlaag, boven looplaag. Kan, ribbel op buik, kobalt met reliëfversiering met wafel en bloemstempels
40	1	3		S138	A / C	KER	2		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
41	1	3		S138	A / C	BKR	1		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
42	1	3		S138	A / C	KER	25		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
43	1	3		S138	A / C	KER	41		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
44	1	3		S138	A / C	KER	41		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
45	1	3		S138	A / C	KER	2		Week 13	Onder beerlaag, boven loopvlak
46	1	3		S138	E, laag 4	KER	24		Week 13	Boven vloerlaag
47	1	3		S138	E	MON	1		Week 13	Monster algemeen
48	1	3		S137	B, laag 3	KER	2		Week 13	Uit beerlaag
49	1	3			C, laag 6	MON	1		Week 13	Monster algemeen, direct boven vleilaag
50	1	3			E	MXX	5		Week 13	Diverse metaalfragmenten
51	1	..		S138	E, laag 4	ODX	Ca 40		Week 13	Concentratie slachtafval
52	1	..				ODX	....		Week 13	Stortvondst

Vondstnr.	Werkput	Vlak	Profiel	Spoor	Kelder/vak	Inhoud	Aantal	Tek.nr.	Datum	Bijzonderheden
53	1	..				ODX			Week 13	Stortvondst
54	1	..				ODX			Week 13	Stortvondst
55	1	..				ODX			Week 13	Stortvondst
56	1	..				ODX			Week 13	Stortvondst
57	1	..				ODX			Week 13	Stortvondst
58	1	..				ODX			Week 9	Stortvondst
59	1	2		Stort		BKR	3		Week 9	Fragmenten vloertegeltjes, uit stort
60	1	2		Stort		MXX	3		Week 10	Spijkertjes, detectorvondsten uit stort
61	1	2		Stort		SXX	8		Week 10	Diverse fragmenten dakleien, uit stort
62	1	2		Stort		KER	8		Week 10	Stortvondsten
63	1	1		Stort		KER	12		Week 10	Stortvondsten
64	1	2		Stort		KER	11		Week 10	Stortvondsten
65	1	3			A	KER	1		Week 13	Op looplaag
66	1	3			A	MON	1		Week 13	Monster HK, looplaag
67	1	3			C	ODX			26-03-11	
68	1	1			C	KER	18		26-03-11	Waaronder fragmenten van kan met cilindrische hals met geribbelde wand
69	1	3			C	KER	2		26-03-11	Bandoor
70	1	3			C	KER	2		26-03-11	Tafelgerei, groot medaillon met wapen en tekst
71	1	3			C	KER	1		26-03-11	
72	1	3			C	ODX	1		26-03-11	Schelp
73.1	1	3			C	KER	24		24-03-11	
73.2	1	3			C	GLS	1		26-03-11	
74.1	1	3			C	BKR	2		26-03-11	Fragmenten vloertegeltjes
74.2	1	3			C	KER	1		26-03-11	Fragmenten van schaal
75	1	3			H	BKR	3		01-04-11	Fragmenten vloertegeltjes, groen
76	1	3			C	KER	2		26-03-11	Onder beerlaag, boven looplaag, fragment van bolle drinkbeker met kort uitstaand randje
77	1	3		Stort		MXX	7		26-03-11	Detectorvondsten uit stort
78	1	3		Stort		MXX	3		26-03-11	Detectorvondsten uit stort
79	1		001, 9			KER	1		18-11-11	Uit profiel nr. 1
80	1		001, 10			KER	2		18-11-11	Uit profiel nr. 1
81	1		001, 20			KER	1		18-11-11	Keuls aardewerk, uit profiel nr. 1
82	1	3		S114	B	GLS	2		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting, puntvondst
83.1	1	3		S114	B	KER	3		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting
83.2	1	3		S114	B	ODX	1		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting
84.1	1	3		S116	B	DIV	1		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting
84.2	1	3		S116	B	ODX	1		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting
84.3	1	3		S116	B	KER	1		13-09-12	Opschaven vlak t.b.v. opmeting
85	1	3			C	MON	1		27-03-11	Monster botanisch (beerlaag)

Vondstnr.	Werkput	Vlak	Profiel	Spoor	Kelder/vak	Inhoud	Aantal	Tek.nr.	Datum	Bijzonderheden
86	1			Stort		MXX	1		27-03-11	Detectorvondst, koker, uit stort
87	1	3			B	KER	5		26-03-11	Aanleg zuidoostelijke kelder, uit bruine vullaag net onder puinlaag, ter hoogte van mergelstenen vloer
88.1	1	3			A	KER	48		26-03-11	Aanleg kelder zuidelijk deel, centraalkelder, voor begane grondtrap
88.2	1	3			A	ODX	20		26-03-11	Aanleg kelder zuidelijk deel, centraalkelder, voor begane grondtrap
88.3	1	3			A	BKR	1		26-03-11	Aanleg kelder zuidelijk deel, centraalkelder, voor begane grondtrap
88.4	1	3			A	GLS	1		26-03-11	Aanleg kelder deel oostvleugel, centraalkelder, voor begane grondtrap
89.1	1	3			C	KER	45		26-03-11	Ontgraving zuidwestelijke insteekkelder oostvleugel
89.2	1	3			C	ODX	16		26-03-11	Ontgraving zuidwestelijke insteekkelder oostvleugel
89.3	1	3			C	BKR	9		26-03-11	
90	1	3			A	KER	7		26-03-11	Uit bruine vullaag tussen de trappen
91	1			Stort		MXX	2		27-03-11	Detectorvondsten uit stort
92.1	1	3			C	KER	3		26-03-11	Uit beerlaag
92.2	1	3			C	ODX	1		26-03-11	Uit beerlaag

Bijlage 4 – Sporenlijst

Sporenlijst onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen, OM 47289

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S1	1	1		1		NO		BG	Aard: bakstenen muren achthoekig Jachtslot op oude noordoosttoren. Details: tienlagenmaat: 69 centimeter. baksteenformaten: 25,7 x 11,8 x 6,2 - 25,4 x 11,2 x 5,5 24,9 x 10,0 x 5,8 - 25,6 x 12,1 x 6,0 25,1 x 11,6 x 6,0 - 24,8 x 11,8 x 5,7 26,2 x 11,8 x 6,2 - 25,2 x 11,7 x 6,2 25,1 x 11,6 x 6,2 - 25,2 x 11,6 x 5,8 metselverband: kruis baksteenkleur: oranje rood bruin gevlekt met gebroken baksteenmagering baksteensoort: handvorm Specie: lichtgrijs lichtbruine kalkmortel Voegwerk: lichtbruine traskalk met fijne kiezel, terugliggend gevoegd Relaties: op S 50 Datering: rond 1850
S2	1	1		1		NO		BG	Aard: natuurstenen vensterbanken raamopeningen Details: deels vernieuwd tijdens restauratie 2004-2006 Datering: rond 1850
S3	1	1		1		NO		BG	Aard: natuurstenen drempel toegang jachtslot Relaties: deel van S1 Datering: rond 1850
S4	1	1		1		NO		BG	Aard: rookkanaal Relaties: deel van S1 Datering: rond 1850
S5	1	1		1		NO		BG	Aard: verhoging van de afgebroken oude toren met hoogte rond 1.3 meter. Details: bakstenen uitvlakking bovenzijde (baksteen op hoge kant). Buitenzijde in hergebruikte natuursteen, binnenzijde in een combinatie van mergel en baksteen. Baksteenformaten uitvlakking: zie S1. Enkele reparaties en voegwerk uit restauratie 2004-2006. Datering: rond 1850
S6	1 2	1 5		1 2		NO		BG	Aard: trapgat Details: uitgehakt in natuursteen oude toren, gerestaureerd 2004-2006 Relaties:deel S1 Datering: rond 1850?
S7	1 2	1 4 5		1 2		NO		BG	Aard: raam in noord- en oostzijde Details: doorbraken in natuursteen oude toren, aangeheelde dagkanten (rond 1850?). Gerestaureerd in 2004-2006. Relaties:onder S1 Datering: rond 1850?

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S8	1	1		1		NO		BG	Aard: twee traptreden voor de toegang Details: baksteenformaten: 21,8 x 10,9 x 5,8 - 21,8 x 10,5 x 5,8 21,5 x 10,8 x 5,9 - 21,8 x 10,7 x 5,9 22,0 x 10,4 x 5,9 - 22,3 x 10,4 x 5,6 22,2 x 10,6 x 5,7 - 21,8 x 10,5 x 5,8 22,0 x 10,4 x 5,8 - 21,5 x 10,7 x 5,8 hergebruikte baksteen baksteenkleur: rood, blauw gevlekt baksteensoort: handvorm specie: grijze traskalk Relaties: op S9 / S35 Datering: 2004-2006, naar voorbeeld foto 1941
S9	1	1		1			O / N	BG	Aard: herstelling bovenzijde noordelijke ringmuur Details: reparaties in natuursteen, nieuw voegwerk (2004-2006) Relaties: op S 142 Datering: 1976-1981
S10	1	1		1			N / O	K BG	Aard: bakstenen trap naar Jachtslot Details: noordelijke ringmuur is gedeeltelijk uitgekapt voor plaatsing trap. Herstelling van oudere trap (zie S39). Oudere trap is vermoedelijk van rond 1850. baksteenformaten: 24,4 x 11,4 x 5,8 - 24,2 x 11,5 x 5,8 25,2 x 11,2 x 6,2 - 24,7 x 11,4 x 6,1 24,4 x 11,6 x 5,8 - 24,5 x 11,3 x 6,2 24,3 x 11,6 x 5,9 - 24,3 x 11,7 x 5,9 24,6 x 11,6 x 5,8 - 24,4 x 11,6 x 5,8 hergebruikte baksteen baksteenkleur: rood tot bruin met verf- en kalkresten baksteensoort: handvorm specie: grijze traskalk Relaties: tussen S15 en S142 Datering: rond 1850, hersteld in 2004-2006
S11	1 2	1 5	1 2					N / O K BG	Aard: baksteen aanheling uitbraak trap in noordelijke ringmuur. Details: noordelijke zijkant oude trap. Slechts enkele gedeeltelijk in het zicht. Baksteenformaten e.d. gelijk aan S1. Vijflagenmaat: 35 cm.. Relaties: tussen S10 en S142 Datering: rond 1850?
S12	1	1		1				N K	Aard: bakstenen trap met noordelijke zijmuur Details: vervangt een oudere trap, vermoedelijk 1850 (zie S40). Baksteenformaten: zie S10. Datering: 2004-2006

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S13	1	1		1			N	K	Aard: bakstenen versnijding Details: in noordelijk deel binnenpleinmuur Relaties: uitgespaard in S12 Datering: middeleeuwen (1342-1343?)
S14	1	1		1			N	BG	Aard: bakstenen verhoging oostelijk deel binnenpleinmuur Details: steensmuurtje, bovenkant rollaag, baksteenformaten: zie S15 Datering: 2004-2006
S15	1 2 7	1 5 7 13		1 2			O	BG	Aard: bakstenen ombouw en verhoging noordelijke kelder Details: steens muur, bovenkant rollaag. - tienlagenmaat: 84 cm baksteenformaten: 24,3 x 11,0 x 5,9 - 24,2 x 11,2 x 6,0 24,6 x 10,8 x 6,2 - 24,6 x 10,7 x 6,2 24,3 x 11,1 x 6,2 - 24,2 x 11,1 x 6,1 24,8 x 11,6 x 6,7 - 24,3 x 11,3 x 6,7 24,6 x 10,9 x 5,8 - 24,8 x 11,4 x 6,1 metselverband: kruis hergebruikte baksteen baksteenkleur: lichtrood tot roodbruin, blauw donkergrijs gevlekt met resten kalk en verf specie: lichtbruine traskalk voegwerk: lichtbruine traskalk met fijne kiezel, terugliggend gevoegd Relaties: begrenzing S 16 Datering: 2004-2006
S16	1 7	1 13		1	005		O		Aard: plat dak boven noordelijke ruimte Details: groendak Relaties: binnen S15 Datering: 2004-2006
S17	1 7	1 13		1	005		O	BG	Aard: bakstenen metsellaag op mergelstenen binnenpleinmuur Details: vulling van de traptoren in de hoek van de oost- en noordvleugel Enkele laag hergebruikte brokken baksteen. baksteenformaten: - .... x 13,4 x 7,2 - .... x 13,2 x 7,3 - .... x 12,9 x 7,0 - .... x 13,6 x 7,4 - .... x 13,7 x 7,3 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: op S 34, zie ook S49/S50. Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S18	1 2 7	1 7 13	1	1 2	005		O	BG	Aard: bakstenen muur (w-o) Details: steunmuur gewelven. - tienlagenmaat 86 cm.. - baksteenformaten: 27,8 x 12,8 x 7,2 28,5 x 12,8 x 7,0 29,0 x 13,0 x 6,9 ..... x 13,4 x 7,4 ..... x 13,1 x 7,2 metselverband: koppenverband met enkele strek en driekwart baksteensoort: veldbrand baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt specie: lichtgrijs witte kalkmortel. Datering: 1342-1343
S19	1 9	2 6, 7 9 16	1	1 2	007		O	BG	Aard: herstelde bovenkant oostelijke ringmuur Details: uitgevoerd in natuursteen, trottoirtegels en cement Relaties: gelijk aan S28 Datering: 1976-1981
S20	1	2	1	1			O	BG	Aard: laag Details: onderkant ophogingspakket op kelders en bovenkant puinpakket in kelders. Grijs bruin fijn zand met puin, mortel, mergel, natuursteen en lei. Relaties: - Datering: rond 1850?
S21	1 7	2 12	1	1	004		O	K BG	Aard: bakstenen puinblok Details: restant steunmuur gewelven begane grond oostvleugel na afbraak/sloop (1780-1786). Overeenkomend met steunmuren onder gewelven in kelders. De onderkant heeft mergelplak en is vermoedelijk omgetrokken van de mergelstenen dwarsmuur S60 ten tijde van de bouw van het Jachtslot - tienlagenmaat: 88 cm.. - baksteenformaten: - 29,6 x 13,9 x 7,0 - 29,8 x 14,1 x 7,1 - 28,2 x 13,4 x 7,3 - 30,0 x 14,2 x 7,8 - 28,8 x 13,6 x 7,2 - 28,9 x 13,9 x 7,4 - 28,4 x 13,5 x 6,8 - 28,8 x 13,7 x 7,4 - 29,1 x 13,9 x 7,6 - 28,9 x 14,0 x 7,3 - metselverband: koppenverband met enkele strek en driekwart - baksteenkleur: oranje rood, blauw gevlekt - baksteensoort: veldbrand - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: ligt in S 20, gelijk aan S18, S24, S25, S26. Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S22	1	2	1	1			O	BG	Aard: laag Details: onderkant -5 cm.. Fijn bruin grijs zand met baksteen en baksteengruis en veel witte kalkmortel. Vermoedelijk een metselniveau bouw jachtslot (aanmaak mortel). Relaties: ligt in S20 Datering: rond 1850?
S23	1	2	1	1			O	BG	Aard: brandkuil Details: onderkant: -4 cm.. Donkergrijs zwart fijn zand met veel houtskool. Relaties: hoort bij S22 Datering: rond 1850?
S24	1 2 7	2 7 12	1	1 2			O	BG	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: restant steunmuur gewelven. - tienlagenmaat: 88/89 cm.. - baksteenformaten: - 28,3 x 13,5 x 7,9 - 28,8 x 13,3 x 7,5 - 28,8 x 13,6 x 7,4 - 28,4 x 13,6 x 7,5 - 28,7 x 13,4 x 7,3 - ..... x 13,5 x 7,4 - 30,0 x 13,8 x 7,6 - ..... x 13,8 x 7,8 - 28,8 x 13,7 x 7,4 - ..... x 13,5 x 7,5 - metselverband: koppenverband met enkele strek en driekwart steen - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: gelijk aan S18, S21, S25 en S26, in verband met S34 Datering: 1342-1343
S25	1 2 7	2 7 12	1	1 2	005		O	BG	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: restant steunmuur gewelven. Voor baksteenformaten e.d. zie S24 Relaties: gelijk aan S18, S21, S24 en S26, in verband met S34 Datering: 1342-1343
S26	1 9	2 16	1	1	007		O	BG	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: restant steunmuur gewelven. Voor baksteenformaten e.d. zie S24 Relaties: gelijk aan S18, S21, S24 en S25, in verband met S55 Datering: 1342-1343
S27	1	2 3	1	1			O	BG	Aard: natuurstenen muur (NNW-ZZO) met dwarsdeel richting oost Details: deels afgebroken keermuur ophoging- en uitvlakkingspakket op de kelders. Brokken hergebruikte natuursteen. Ruw gemetseld. Restgaten opgevuld met baksteen. Specie: lichtbruine kalkmortel. Relaties: in S20, op S 53 Datering: rond 1850

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S28	1 8	3 15	1	1	006		O	BG	Aard: recente afdekking zuidelijke keldermuur Details: uitgevoerd in cement met baksteen, natuursteen en veel stukken en hele trottoirtegels. Relaties: op S33, gelijk aan S19 Datering: 1976-1981
S29	1	3	1	1			O	BG	Aard: recente trap Details: bestaat uit trottoirbanden. Het is een verhoging van de oude middeleeuwse trap (S30) naar de begane grond i.v.m. het ophogingspakket (S20). Relaties: op S20 Datering: 1976-1981
S30	1 8	3 15	1	1	006		O	K BG	Aard: natuurstenen trap naar begane grond Details: trap vanuit de zuidelijke trappenhal naar de begane grond. De steunbeer van de trap is ingebonden in de zuidelijke keldermuur (S33). Trap in slechte toestand. Veel van de originele treden zijn vervangen o.a. door zandstenen blokken Relaties: in verband met S33 Datering: 1342-1343
S31	1	3	1	1			O	K BG	Aard: kuil Details: recente verstoring bij zuidelijke kelderingang Relaties: in S20 en S53 Datering: ?
S32	1 6	3 11	1	1	004		O	BG	Aard: kleine overmetseling mergelstenen binnenpleinmuur Details: één laag. Inbinding steunmuur S25 in mergel binnenpleinmuur S34. Tevens is het te zien als een vulling van S34, waarbij het restant (d.w.z. overgebleven brokken baksteen) van S25 is opgewerkt. Zie ook S131. - baksteenformaten: - ... x 13,9 x 7,6 - ... x 13,6 x 7,1 - ... x 13,4 x 7,0 - ... x 14,1 x 7,5 - ... x 13,5 x 7,2 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: op S34, in verband met S25, vergelijkbaar met S131. Datering: 1342-1343
S33	1 7 8 9	2 3 12 15 16	1	1 2	005 006 007		O	K BG	Aard: mergelstenen west-oost muur Details: zuidelijke afsluiting van de kelders voor trappenhal en zuidoosttoren. De muur is 1.20 m. breed. In de muur zijn opgenomen een trap naar de kelder en een trap naar de begane grond. Zuid-Limburgse mergelsteen. Lagen zijn van verschillende dikte. Lengtematen variëren van 20 tot 40 cm., de breedte- en de hoogtematen van 14 tot 25 cm.. Relaties: op S109, gelijk aan S79 en S87, in verband met S34 en S55 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S34	1 2 7 8 10	2 3 7 9 13 15 17 18	1	1 2 3	005 006		O	K BG	<p>Aard: mergelstenen zuid-noord muur</p> <p>Details: binnenpleinmuur van 2.40 m. breed met twee ventilatie-schachten in ten minste kelders E en G. In de zuidelijke kelder C is de muur afwijkend: verbreedt zich in de kelder en heeft een lichte knik naar het westen. Mogelijk is hier ook een bouwnaad te zien. Vermoedelijk heeft dit te maken met de aansluiting van de binnenpleinmuur van de zuidvleugel. Iets ten zuiden is een ronding in de muur te zien, die mogelijk met een wenteltrap te maken heeft. Gegeven de huidige zichtbaarheid is de situatie onduidelijk.</p> <p>Relaties: op en gelijk aan S108, in verband met S33 en S60, in verband met alle steunmuren (blokveranding)</p> <p>Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 cm. en de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 cm..</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S35	2 7	7 12	1	2	001 002 003 005				<p>Aard: bakstenen muur of kolom?</p> <p>Details: nog onbekend metselwerk op binnenplein. Mogelijk zuidelijke begrenzing binnenplein of onderdeel van de stal. Bovenste 4 lagen zijn in een ander formaat baksteen dan eronder. Onderkant metselwerk is niet bekend en ligt nog onder de afgebroken mergel binnenpleinmuur van de oostvleugel. Tussen het metselwerk en de binnenpleinmuur is nog een ruimte van rond de 60 cm..</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat vanaf bovenkant: 81,5 cm.. - hergebruikte baksteen? - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> bovenkant onderkant - 28,2 x 12,9 x 5,9 - 31,1 x 14,1 x 6,8 - 29,0 x 13,6 x 6,2 - 30,8 x 14,0 x 6,6 - 27,3 x 12,5 x 5,8 - 30,7 x 13,7 x 6,1 - 28,0 x 13,7 x 5,8 - 30,0 x 13,8 x 6,2 - 30,2 x 13,8 x 6,2 - 31,0 x 14,0 x 6,5 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood - metselverband: wild met enkele blokjes mergel - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: bij S34</p> <p>Datering: ?</p>
S36	2	4 5 6 7		2		NO		BG	<p>Aard: natuurstenen muur</p> <p>Details: ronde torenmuur met een breedte van 2,50 m. en twee latere doorbrekingen voor ramen. De muur is waarschijnlijk uitgevoerd als kistwerk met aan de buitenzijde zware blokken. Grootste blokken zijn rond de 75 x 35 x 40 cm.. Diverse maten natuursteen en laagdikten. Specie: lichtbruine kalkmortel met spikkels kalk en natuursteen.</p> <p>Relaties: in verband met S37 en 142, onder S1</p> <p>Datering: rond 1260</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S37	2 8 9	6 7 9 15 16	1	2	006 007		O	K BG	Aard: natuurstenen muur (z-n) Details: oostelijke ringmuur met knik. De muur is 2.00 m. breed. Diverse maten natuurstenen blokken en diverse laagdikten. De muur is uitgevoerd als kistwerk met aan de buitenzijde zware blokken en aan de binnenzijde veelal dunnere blokken en platen (restmateriaal). Specie: lichtbruine kalkmortel met spikkels kalk en natuursteen. Relaties: onder S19, in verband met S36 Datering: rond 1260
S38	2	5		2		NO		BG	Aard: doorgang Details: verbinding tussen noordoosttoren en noordelijk deel oostvleugel. Vermoedelijk een latere doorbreking van de torenmuur bij de bouw van de vleugel. Het oorspronkelijke niveauverschil tussen de beide vloeren is met een verdwenen trapje in de doorgang overbrugd (constatering uit het onderzoek van J.H. Kempkens). Relaties: deel van S36 Datering: 1342-1343?
S39	2	5		2			O	K BG	Aard: bakstenen trap Details: schetsmatige overname van de opmetingstekening uit 1941 van Van den Berg en Van Beveren, Rijksdienst voor de Monumentenzorg en J.H. Kempkens uit 1975/76. Relaties: onder S10 Datering: rond 1850?
S40	2	5		2			N	K	Aard: bakstenen trap Details: schetsmatige overname van de opmetingstekening uit 1975/76 van J.H. Kempkens. Relaties: onder S12 Datering: rond 1850?
S41	2	4		2		NO		BG	Aard: twee balkgaten Details: balkgaten vloernivo noordoosttoren (zie ook S42) Relaties: in S36 Datering: 1260-1267
S42	2	4 5		2		NO		BG	Aard: balkgaten Details: recent (2004-2006) hergebruikte balkgaten vloernivo noordoosttoren (zie ook S41) Relaties: in S36 Datering: rond 1260

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S43	2	5		2			O	BG	<p>Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: laatste steunmuur gewelven in het noordelijkste deel van de oostvleugel. De zuidzijde van het blok bezit een ronding en een balkgat (S44), die mogelijk te maken hebben met een houten trap naar de verdieping. Het zuidelijk deel ging vermoedelijk over in de zijkant van een doorgang naar de noordvleugel, afgaand op tekening Van den Berg en Van Beveren uit 1941.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: 86 cm.. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 29,0 x 13,2 x 7,2 - 29,0 x 14,0 x 6,8 - 28,2 x 13,4 x 7,0 - 29,2 x 13,2 x 8,0 - 28,0 x 13,2 x 7,0 - 28,8 x 13,0 x 8,0 - 28,9 x 13,0 x 7,2 - 28,5 x 13,4 x 7,6 - 29,0 x 13,4 x 7,2 - 29,1 x 13,2 x 7,0 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband met een enkele strek en driekwart - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: Tegen S35, in verband en over S47(S34) Datering: 1342-1343</p>
S44	2	5		2			O	BG	<p>Aard: balkgat Details: mogelijk deel van een houten trap naar de verdieping. In de plattegrond van het kasteel uit 1769 staat in dit deel van het kasteel een trap ingetekend.</p> <p>Relaties: in S43 Datering: 1342-1343</p>
S45	2	5		2			O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: deel noordelijk centraalgewelf.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 28,4 x 14,0 x 7,2 - 28,2 x 13,8 x 7,5 - 29,2 x 14,2 x 7,8 - 28,0 x 13,2 x 7,3 - 28,9 x 13,6 x 7,3 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: tegen S43 Datering: 1342-1343</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S46	2	5		2			O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling Details: deel westelijke steekkelder. - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: - 29,1 x 13,4 x 7,2 - 28,1 x 13,6 x 7,0 - 29,0 x 13,4 x 7,4 - 28,4 x 13,4 x 7,3 - 28,6 x 13,9 x 7,1 - 28,0 x 13,3 x 7,0 - 28,6 x 13,7 x 7,1 - 27,9 x 13,3 x 7,2 - 28,8 x 13,5 x 7,4 - 29,1 x 13,1 x 7,0 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: tegenhanger van S52 Datering: 1342-1343</p>
S47	2	5		2			O	BG	<p>Aard: mergel vulling Details: deel van de binnenpleinmuur S34, maar dan opgetrokken met brokken mergel in plaats van mergelstenen. Relaties: gelijk aan S34 Datering: 1342-1343</p>
S48	2	5		2			O	BG	<p>Aard: bakstenen overmetseling Details: overmetseling van de binnenpleinmuur en de doorgang van de oostvleugel naar de noordvleugel op keldernivo. Voor steenformaten zie S15. Relaties: op S34 Datering: 2004-2006</p>
S49	2	5		2			O/N	BG	<p>Aard: restant bakstenen muurdeel (w-o) Details: de schuine noordzijde vormt een zijkant van de doorgang van de oost- naar de noordvleugel. De zuidzijde begrenst een trap naar de verdieping als deel van een traptoren in de hoek van de oost- en noordvleugel. Het muurtje eindigt in het oosten tegen dezelfde trap. - tienlagenmaat: 87 cm.. - baksteenformaten: - 29,1 x 13,4 x 7,0 - ... x 14,0 x 7,2 - 28,8 x 13,3 x 7,1 - ... x 13,2 x 7,4 - 28,7 x 13,2 x 7,1 - 28,1 x 13,6 x 6,8 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband enkele strekken - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: tegen S50 Datering: 1342-1343</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S50	2	7		2			O/N	BG	<p>Aard: bakstenen trap</p> <p>Details: trap naar verdieping als deel van de traptoren in de hoek van de oost- en noordvleugel. De trap kent diverse zwenkingen en mist de onderste traprede(n).</p> <ul style="list-style-type: none"> - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 28,0 x 13,2 x 7,3 - 28,4 x 13,4 x 6,8 - 29,0 x 13,8 x 7,2 - 28,9 x 13,8 x 7,0 - 28,0 x 13,2 x 7,1 - 28,4 x 13,1 x 7,1 - 28,6 x 13,1 x 7,6 - 28,9 x 13,4 x 7,3 - 28,2 x 13,9 x 7,1 - 28,2 x 13,8 x 7,3 <ul style="list-style-type: none"> - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: ligt op S34, tegen S49, deel van S17</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S51	2	7		2			O	BG	<p>Aard: mortellaag</p> <p>Details: laag onder de trap en het oude verdwenen vloernivo bestaande uit een lichtgrijs witte kalkmortel met iets baksteen.</p> <p>Relaties: op S52, onder S50</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S52	2	7		2			O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling</p> <p>Details: deel het gewelf van de noordwestelijke steekkelder.</p> <ul style="list-style-type: none"> - vierlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 29,1 x 14,1 x 7,4 - 28,9 x 14,0 x 7,9 - 29,0 x 13,1 x 7,2 - 28,8 x 13,7 x 8,0 - 28,4 x 13,5 x 7,4 - 29,0 x 14,2 x 7,8 - 28,4 x 13,2 x 7,3 - 28,5 x 13,6 x 7,6 - 28,7 x 13,5 x 7,4 - 28,2 x 13,3 x 7,2 <ul style="list-style-type: none"> - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: tegenhanger S46</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S53	2 11	6 7 9 15	1	2	004 008		O	BG	<p>Aard: laag</p> <p>Details: in kelders gestorte puinlaag</p> <ul style="list-style-type: none"> - bruinrijfs fijn zand met zeer veel baksteenpuin en mortel, mergel, natuursteen, lei en houtskool 1. <p>Datering: rond 1850</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S54	2	7	1	2			O	BG	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: restant steunmuur gewelven. - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: tegen S55, gelijk aan S18, S21, S24, S25, S26, S64 Relaties: zie S57 Datering: 1342-1343
S55	2, 8	7 15	1	2	006		O	BG	Aard: mergelstenen muur (z-n) Details: oostelijke kelder muur. De muur snijdt de knik in de ringmuur recht af, zodat de kelders als geheel een rechthoek vormen. Zuid-Limburgse mergelsteen. De lagen hebben een verschillende dikte. De lengte van de blokken varieert van 20 tot 40 cm. en de breedte- en hoogtematen variëren van 14 tot 20 cm.. Relaties: voor S37 Datering: 1342-1343
S56	2	7	1	2			O	BG	Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling Details: noordzijde steekkelder H - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: Datering: 1342-1343
S57	2	7	1	2			O	BG	Aard: bakstenen puinbrok Details: restant steunmuur gewelven na afbraak/sloop in 1782-1783. De gewelfaanzetten zijn nog zichtbaar. Het brok is waarschijnlijk neergestort vanaf S54. - tienlagenmaat: 88 cm. - baksteenformaten: - 28,2 x 13,4 x 7,2 - ... x 13,4 x 7,4 - 28,4 x 13,4 x 7,7 - ... x 13,8 x 7,5 - 29,2 x 14,2 x 7,8 - ... x 13,1 x 7,1 - 27,1 x 13,6 x 7,5 - ... x 13,8 x 7,4 - 28,2 x 13,0 x 8,0 - ... x 14,0 x 7,2 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband met enkele strek en driekwart - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: deel van S54 Datering: 1342-1343
S58	2	7	1	2			O	BG	Aard: bakstenen gewelfsteden Details: noordzijde steekkelder F. - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: tegenhanger S93 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S59	2	7	1	2			O	K BG	Aard: bakstenen boog Details: doorgangsboog op keldernivo in mergelstenen dwarsmuur. - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: - 28,2 x 14,3 x 7,9 - 28,2 x 13,8 x 7,9 - 29,1 x 14,0 x 8,0 - 29,0 x 14,0 x 7,8 - 28,1 x 14,3 x 7,9 - 28,2 x 13,5 x 8,1 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in S60 Datering: 1342-1343
S60	2 7	7 12	1	2	004		O	K BG	Aard: mergelstenen dwarsmuur Details: deelt de kelder in 2 gelijke delen en dient waarschijnlijk als brandmuur. In het midden bezit de muur een kleine doorgang. Zuid-Limburgese mergel bestaande uit diverse maten mergelsteen en laagdikten. Relaties: in verband met S34 en S55(?), gelijk aan S59 Datering: 1342-1343
S61	2 7	7 12	1	2	004		O	BG	Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling Details: zuiddeel gewelf van steekkelder I. - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: tegenhanger S63 Datering: 1342-1343
S62	2	7	1	2			O	BG	Aard: bakstenen brokstukken gewelf Details: brokken van zuidelijk gewelf steekkelder I. De beschadiging is een gevolg van de val van puinblok S21. Relaties: deels onder S21, gelijk aan S61 Datering: 1342-1343
S63	2 7	7 12	1	2	004		O	BG	Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling Details: noorddeel gewelf van steekkelder I. - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: tegenhanger S61 Datering: 1342-1343
S64	2 7	7 12	1	2	004		O	BG	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: restant steunmuur gewelven - baksteeninfo e.d. nog op te nemen na verdere ontgraving Relaties: gelijk aan S18, S21, S24, S25, S26 en S54 Datering: 1342-1343
S65	2, 7	7, 12	1	2	005		O	BG	Aard: ventilatieschacht Details: bevindt zich in steekkelder G en is onderdeel van de binnenpleinmuur. Relaties: deel van S34, zie ook S74. Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S66	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: noorddeel gewelf van steekkelder G.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 28,4 x 13,5 x 7,2 - 28,0 x 13,4 x 7,2 - 29,0 x 14,0 x 7,8 - 28,8 x 13,7 x 7,5 - 28,6 x 13,7 x 7,5 - 29,2 x 14,1 x 7,9 - 28,7 x 13,8 x 7,6 - 28,9 x 13,8 x 7,7 - 27,9 x 13,1 x 7,1 - 30,0 x 13,8 x 7,6 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband m.u.v. de onderste elf lagen. Dit zijn strekken i.v.m. de geboorte van de gewelfboog op en tegen de mergelstenen dwarsmuur S60. - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: op, tegen en deel van S60, tegenhanger S67 Datering: 1342-1343</p>
S67	2	7	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: zuiddeel gewelf van steekkelder G.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband m.u.v. de onderste vijf lagen. Dit zijn strekken i.v.m. de geboorte van het gewelf. - voor baksteenformaten e.d. zie S118 <p>Relaties: op en gelijk aan S118, tegenhanger S66, in verband met S70 Datering: 1342-1343</p>
S68	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen restant Details: zeer waarschijnlijk een deel van de zwikvulling van S67, maar mogelijk een deel van de eind zeventiende eeuwse stal. Bestaat uit maar enkele brokken baksteen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 27,9 x 13,0 x 7,6 - ... x 12,6 x 7,0 - ... x 12,0 x 7,7 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje, rood tot blauw - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: op S67, tegen S24 Datering: 1342-1343?</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S69	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	Aard: bakstenen restant Details: waarschijnlijk deel van zwikvulling S70, maar mogelijk een aanzet van een dwarsmuurtje. Beslaat slechts uit twee brokken bakstenen. - baksteenformaten: - ... x 13,4 x 7,4 - ... x 13,6 x 7,7 Relaties: op S70, tegen S24 Datering: 1342-1343?
S70	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: westdeel centraalgewelf A tussen de steekkelders E en G. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S 118 Relaties: op en gelijk aan S118, in verband met S67 en S71, tegenhanger van S92 Datering: 1342-1343
S71	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: noorddeel gewelf van steekkelder E. - teinlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S118 Relaties: op en gelijk aan S118, tegenhanger S76, in verband met S70 Datering: 1342-1343
S72	2	7	1	2			O	BG	Aard: mergelresten Details: plak van de afgebroken mergelstenen van de binnenpleinmuur tegen de bakstenen blokvertanding (inbinding) van steunmuur S24 in de binnenpleinmuur. Relaties: gelijk aan S34, tegen S24, zie ook S73 Datering: 1342-1343, sloop 1781-1782
S73	2	7	1	2			O	BG	Aard: mergelresten Details: idem als S72, maar tegen steunmuur S25. Relaties: gelijk aan S34, tegen S25, zie ook S72 Datering: 1342-1343, sloop 1781-1782
S74	2 7	7 12	1	2	005		O	K BG	Aard: ventilatieschacht Details: bevindt zich in steekkelder E en is onderdeel van de binnenpleinmuur. Relaties: in S34, zie ook S65 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S75	2 6	7 11	1	2	004		O	K BG	<p>Aard: stortlagen</p> <p>Details: diverse vullingen vergruisd materiaal van mortel, baksteen en mergel bij het schoonmaken van het bouw- materiaal na de openbare verkoop ervan tijdens de sloop. Het materiaal lijkt door de ventilatieschacht van kelder E gestort.</p> <p>vul.1: dbr. fijn Z + mo-gruis + hk1 + me-stof</p> <p>vul.2: lgr.lbr. fijn Z + veel mo-gruis + iets bs-gruis + me-stof</p> <p>vul.3: dbr. fijn Z + h1 + mo- en bs-gruis + me-stof</p> <p>vul.4: br.ro. bs-gruis en of verbrande me-stof+ mo-gruis</p> <p>vul.5: lgr.ro. mo- en bs-gruis en of verbrande me-stof</p> <p>vul.6: dgr.br. fijn Zs1 + h1 + mo-gruis + iets bs + me-stof</p> <p>vul.7: lgr.lbr. fijn Z + hk1 + veel mo-gruis + iets bs-gruis + me-stof</p> <p>vul.8: lbr.lgr., fijn Z, dbr. gevl. + h1 + hk1 + veel mo-gruis + iets bs-gruis +me-stof</p> <p>Relaties: onder S53, tegen S34, zie ook S136 en S140</p> <p>Vondstnr(s): 51 t/m 57, m.47</p> <p>Datering: 1781-1782</p>
S76	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling</p> <p>Details: zuidoostdeel gewelf steekkelder E.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S100 <p>Relaties: op en gelijk aan S100, in verband met S77, tegenhanger S71</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S77	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling</p> <p>Details: westzijde van centraalgewelf A tussen steekkelders C en E.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S100 <p>Relaties: op en gelijk aan S100, in verband met S76 en S78, tegenhanger van S89, gelijk aan S70?</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S78	2 7	7 12	1	2	005		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling</p> <p>Details: noorddeel gewelf van steekkelder C.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S100 <p>Relaties: open gelijk aan S100, in verband met S77, tegenhanger S79</p> <p>Datering: 1342-1343</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S79	2 7 8	9 12 15	1	2	005 006		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfsteden met zwikvulling Details: zuidoost deel gewelf van steekkelder C.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 29,0 x 14,1 x 7,2 - 28,8 x 13,9 x 7,2 - 28,4 x 14,0 x 7,2 - 28,2 x 13,8 x 7,8 - 29,2 x 13,8 x 7,4 - 28,0 x 13,6 x 7,5 - 28,4 x 13,6 x 7,2 - 29,8 x 14,0 x 7,8 - 29,2 x 14,0 x 7,8 - 28,2 x 14,0 x 7,7 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband m.u.v. de onderste negenlagen. Deze zijn in een halfsteensverband (strekken) i.v.m. de geboorte van het gewelf in de mergelstenen dwarsmuur S33. - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: op en gelijk aan S33, in verband met S80, tegenhanger S78 Datering: 1342-1343</p>
S80	2 7 8	9 12 15	1	2	005 006		O	BG	<p>Aard: bakstenen gewelfsteden Details: aanzet gewelf zuidwestzijde centraalkelder A.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - voor baksteeninfo e.d. zie S79 <p>Relaties: in verband met S79 Datering: 1342-1343</p>
S81	2 7 8	9 14 15	1	2	005 006		O	BG	<p>Aard: recent opgetrokken zuidzijde mergelstenen dwarsmuur S33 en afsmering trapdoorgang S84 Details: betonblokjes en portland cement</p> <p>Relaties: op en tegen S33, op S84 Datering: 1976-1981</p>
S82	2 7 8	9 14 15	1	2	005 006		O	BG	<p>Aard: restant bakstenen bogen boven keldertrap Details: betreft trap vanuit trappenhal naar kelder.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 28,3 x 14,0 x 7,3 - 28,2 x 14,2 x 7,5 - 28,2 x 13,8 x 7,3 - 29,0 x 13,4 x 7,5 - 28,2 x 14,2 x 7,5 - 28,9 x 13,7 x 7,5 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - specie: lichtgrijs witte kalkmortel <p>Relaties: in en deel van S33 Datering: 1342-1343</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S83	2 7 8	9 12 14 15	1	2	005 006		O	K BG	Aard: natuurstenen traptreden Details: keldertrap naar trappenhal op bakstenen onderbouw (steunbeer). De treden bestaan uit twee blokken natuursteen: de één iets groter dan de andere. Ze zijn om en om gelegd. Aan de derde trede van onderen ontbreekt het kleine stuk. De vierde trede van onderen is te enigertijd vervangen. Vele blokken hebben beschadigingen en scheuren. Relaties: in verband met S33 Datering: 1342-1343
S84	2 7	9 12 14	1	2	005		O	K/B G	Aard: natuurstenen hoekblok met restant duim Details: ijzeren duim van kelderdeur in de trappenhal. Het blok is beschadigd en de duim ontbreekt. Het bijbehorende blok erboven is geheel verdwenen. Relaties: deel van S33 en S83 Datering: 1342-1343
S85	2	9	1	2			O	K BG	Aard: recente aanheling/reparatie Details: bakstenen opvulling en versterking hoek tussen de trap naar de begane grond en de kelder in de trappenhal. Relaties: tussen S30 en S83 Datering: 1976-1981
S86	2 8	9 15	1	2	006		O	K BG	Aard: bakstenen steunbeer onder trap naar begane grond Details: de onderbouw bezit een in later aangebrachte kaarsnis. - tienlagenmaat: 85 cm. - baksteenformaten: - 29,2 x 13,5 x 7,8 - 29,0 x 14,0 x 7,8 - 29,2 x 13,1 x 7,7 - 28,2 x 13,3 x 6,8 - 28,2 x 13,2 x 7,3 - 28,8 x 13,9 x 7,5 - 29,0 x 14,2 x 7,8 - 30,0 x 14,2 x 7,8 - 29,8 x 14,0 x 7,4 - 29,9 x 14,0 x 7,2 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband met enkele strekken (vooral in de hoeken) - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: onder S30, in verband met S33 en S126 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S87	2 8 9	9 15 16	1	2	006 007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: zuidoostdeel gewelf van steekkelder B. - tienlagenmaat: n.v.t. - baksteenformaten: - 30,0 x 14,0 x 7,5 - 28,1 x 13,7 x 7,8 - 28,2 x 13,2 x 7,3 - 29,3 x 14,0 x 7,9 - 29,9 x 13,5 x 8,0 - 29,2 x 14,1 x 8,0 - 28,1 x 13,5 x 7,4 - 29,3 x 14,0 x 8,0 - 30,0 x 14,1 x 7,8 - 29,3 x 13,8 x 7,8 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: koppenverband m.u.v. de onderste negen lagen. Dit zijn strekken i.v.m. de geboorte van het gewelf. - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: op en gelijk aan S33, tegenhanger van S88 Datering: 1342-1343
S88	2 9	9 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: noorddeel gewelf van steekkelder B. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S102 Relaties: op en gelijk aan S102, in verband met S89, tegenhanger S87 Datering: 1342-1343
S89	2 9	7 9 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: oostdeel gewelf van centraalkelder A tussen steekkelders B en D. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S102 Relaties: op en gelijk aan S102, in verband met S88 en S90, tegenhanger van S77 Datering: 1342-1343
S90	2 9	7 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: zuidoostdeel gewelf van steekkelder D. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S102 Relaties: op en gelijk aan S102, in verband met S89, tegenhanger S91 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S91	2 9	7 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: noorddeel gewelf van steekkelder D. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S119 Relaties: op en gelijk aan S119, in verband met S92, tegenhanger van S90 Datering: 1342-1343
S92	2 9	7 9 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: oostdeel gewelf van centraalkelder A tussen steekkelders D en E. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S119 Relaties: op en gelijk aan S119, in verband met S91, S93 en S94, tegenhanger van S70 Datering: 1342-1343
S93	2 9	7 16	1	2	007		O	BG	Aard: bakstenen gewelfresten met zwikvulling Details: zuiddeel gewelf van steekkelder F. - tienlagenmaat: n.v.t. - metselverband: koppenverband - voor baksteeninfo e.d. zie S119 Relaties: op en gelijk aan S119, in verband met S92 en S94, tegenhanger van S58 Datering: 1342-1343
S94	2 9	7 16	1	2	007		O	BG	Aard: bovenzijde steunmuur S119 Details: bakstenen vulling en onderbouw van de verdwenen steunmuur op de begane grond. Relaties: deel van S119, in verband met S91, S92 en S93 Datering: 1342-1343
S95	2 9	6 7 16	1	2	007		O	BG	Aard: restanten mergelstenen schil Details: de in 1781-1782 (en wellicht later)) afgebroken schil van de oostelijke ringmuur. Zie S96. De zichtbare natuursteen is van de oude erachter liggende ringmuur. Relaties: deel van S96, tegen S37 Datering: 1342-1343(?)
S96	2 8	7 9 15	1	2	006		O	K BG	Aard: mergelstenen schil Details: deze schil vervangt de oorspronkelijke natuurstenen schil aan de binnenzijde van de in kistwerk uitgevoerde oostelijke ringmuur. De schil beslaat niet de hele muur, maar begint iets ten zuiden van de knik in de ringmuur en is hier ingebonden in de natuurstenen schil. De schil bestaat uit diverse maten zuid-Limburgse mergelsteen en diverse laagdikten. Relaties: gelijk aan S95, tegen S97, tussen S37 en S55 Datering: 1342-1343(?)

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S97	2 9	6 7 16	1	2	007		O	K BG	Aard: natuurstenen schil Details: binnenzijde van het kistwerk van de oostelijke ringmuur. Ten zuiden van de knik afgebroken en vervangen door een mergelstenen schil. De natuursteen bestaat uit dunnere blokken en platen van zo'n vijf tot vijftien cm. dik. De grootste lengtes bedragen rond de zestig cm.. Relaties: deel van S37, tegen S95 Datering: rond 1260
S98	2 8	9 15		2	006		O	BG	Aard: natuurstenen opmetseling zuidoosttoren Details: buiten- en binnenzijde in kleine natuursteen blokjes. Op het hoogste punt bestaat de verhoging uit elf lagen van in totaal 1.75 m. hoog. De binnenkant is met zand en puin gevuld en afgedekt met beton. Relaties: gelijk aan S99 Datering: 1976-1981
S99	2	9		2			Z	BG	Aard: recente opmetseling oostelijk deel zuidelijke ringmuur Details: buiten- en binnenzijde in kleine natuursteen blokjes. De binnenkant is met zand en puin gevuld en afgedekt met beton Relaties: gelijk aan S98 Datering: 1976-1981
S100	7 10	18 12	1	3	005		O	K	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: steunmuur onder gewelven kelders A, C en E. - tienlagenmaat: 85,5 cm. - baksteenformaten: - 28,2 x 13,5 x 7,9 - 29,2 x 13,8 x 7,7 - 28,2 x 13,2 x 7,9 - 29,0 x 13,0 x 7,9 - 29,0 x 13,2 x 7,8 - 28,2 x 13,5 x 7,8 - 28,7 x 13,4 x 7,5 - 28,2 x 13,2 x 7,4 - 27,9 x 13,5 x 7,2 - 28,2 x 13,4 x 7,5 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild met veel koppen en weinig strekken - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in verband met S34, onder S76, S77, S78 en S25, op S101 Datering: 1342-1343
S101	7 10	12 17 18	1	3	005		O	K	Aard: bakstenen fundering Details: fundering onder steunmuur S100 - baksteenformaten rond 28,9 x 14,0 x 7,5. Meer gegevens zijn pas mogelijk na verdere vrijlegging. Relaties: onder en gelijk aan S100 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S102	10 9	16 17 18	1	3	007		O	K	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: steunmuur gewelven van kelders A, B en D - tienlagenmaat: 85 cm. - baksteenformaten: - 29,0 x 14,0 x 7,3 - 29,2 x 13,5 x 8,0 - 29,1 x 14,3 x 8,1 - 29,2 x 14,0 x 8,0 - 28,2 x 13,7 x 7,8 - 27,9 x 13,2 x 7,5 - 28,5 x 14,0 x 7,2 - 28,3 x 13,2 x 8,0 - 28,2 x 14,0 x 7,2 - 28,2 x 13,6 x 8,0 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild met veel koppen en weinig strekken - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in verband met S55, onder S88, S89, S90 en S26 Datering: 1342-1343
S103	6 7 0 10	11 12 16 17	1	3	004 005 007		O	K	Aard: laag Details: ophogingspakket na ontgraving voor en bouw van de kelders onder de vleilaag van de vloer. - lichtbruin fijn zand, bruin gevlekt met spikkels baksteen Relaties: deels onder S104 Datering: 1342-1343
S104	6 7 8 10 11	11 12 15 17	1	3	004 005 006 008		O	K	Aard: vleilaag Details: mortellaag onder de verdwenen keldervloer. - lichtgele mergelmortel met brokjes lichtgrijze kalk en brokjes mergel, brokjes en spikkels baksteen en iets natuursteen en lei Relaties: op S103, deels afgedekt door S141 Datering: 1342-1343
S105	6 7 10	11 12 17	1	3	004 005		O	K	Aard: brandspoor Details: roodbruin verbrand deel van de vleilaag. Relaties: deel van S104, gelijk aan S106 en S107 Datering: 1781-1782?
S106	6 7 10	11 12 17	1	3	004 005		O	K	Aard: brandspoor Details: roodbruin verbrand deel van de vleilaag. Relaties: deel van S104, gelijk aan S105 en S107 Datering: 1781-1782?
S107	6 7 10	11 12 17	1	3	004 005		O	K	Aard: brandspoor Details: roodbruin verbrand deel van de vleilaag en fundering binnenpleinmuur. Relaties: deel van S104 en S108, gelijk aan S105 en S106 Datering: 1781-1782?

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S108	7 8 10	12 15 17	1	3	005 006		O	K	Aard: mergelstenen fundering (z-n) Details: fundering binnenpleinmuur Relaties: onder en gelijk aan S34 Datering: 1342-1343
S109	7 8 9 10	12 15 16 17	1	3	005 006 007		O	K	Aard: mergelstenen fundering (w-o) Details: fundering onder zuidelijke dwarsmuur kelders. Relaties: onder S33 Datering: 1342-1343
S110	10 11	17 15	1	3	008		O	K	Aard: mortellaagje Details: betreft mortel van de aanleg van de bakstenen onderbouw van de keldertrap (S83). Gebruikt als deel van de vleilaag. - lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: deel van S104 Datering: 1342-1343
S111	7 8 10	12 15 17	1	3	005 006		O	K	Aard: bakstenen fundering en onderbouw Details: fundering en ondermetseling van de trap naar de kelder. - vijflagenmaat: 42,7 cm. - baksteenformaten: - 27,8 x 13,2 x 7,5 - 28,0 x 14,2 x 7,6 - 28,2 x 14,1 x 8,0 - 30,0 x 13,5 x 8,2 - 28,3 x 14,2 x 8,0 - 27,3 x 14,0 x 7,8 - 29,9 x 14,2 x 7,9 - ... x 13,4 x 7,4 - 28,4 x 13,4 x 7,4 - ... x 13,6 x 7,7 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in verband met S33 Datering: 1342-1343
S112	10	17	1	3			O	K	Aard: laagjes Details: verstoorde ondergrond bij uitbraak van de vloer, waarbij tevens de vleilaag is weggetrokken. - lichtbruin bruin gevlekt fijn zand met brokken mergel- mortel en iets baksteen en lei Relaties: op S103 Datering: 1781-1782
S113	8 10	15 17	1	3	006		O	K	Aard: bakstenen kaarsnis Details: in de steunbeer van trap naar begane grond. De nis behoort niet tot de oorspronkelijke kelderbouw, maar is er later in uitgehakt met een duidelijke aanheling van de rechterzijde. De afsluitende boog van de nis ontbreekt. Relaties: in S86. Datering: tussen 1343 en 1781?

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S114	9 10 11	15 16 17	1	3	007 008		O	K	Aard: laag Details: verstoorde laag als gevolg van de uitbraak van de vleilaag onder de vloer. - bruin lichtgrijs fijn zand, donkerbruin gevlekt met iets lemig zand, brokjes mergel en verbrande leem 1 Relaties: op S103 Vondstnr(s): 82, 83 Datering: 1781-1782
S115	10	17	1	3			O	K	Aard: kuil Details: verstoring na de uitbraak van de vloer en vleilaag. - donkerbruin fijn zand, lichtbruine zandvlekken, humus 3, veel baksteen en mergel, brokjes mortel, iets natuursteen en lei Relaties: in S114, snijdt door S116 Datering: 1781-1782
S116	10	17	1	3			O	K	Aard: kuil Details: verstoring na de uitbraak van de vloer en vleilaag. - donkerbruin grijs gevlekt zand, humus 2, houtskool 1 met baksteen, mergel en mortel Relaties: in S114, gesneden door S115 Vondstnr(s): 84 Datering: 1781-1782
S117	8 9 10	15 16 17	1	3	006 007		O	K	Aard: natuurstenen fundering (z-n) Details: fundering oostelijke ringmuur, bestaan de uit brokjes en brokken natuursteen. Relaties: onder en deel van S37, op en onder S55, onder S33 Datering: rond 1260
S118	7 10	12 18	1	3	005		O	K	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: steunmuur gewelven kelders A, E en G. - tienlagenmaat: 87 cm. - baksteenformaten: - 29,8 x 13,4 x 7,3 - 28,3 x 13,2 x 7,3 - 30,2 x 13,3 x 7,6 - 28,8 x 13,4 x 7,5 - 28,4 x 13,3 x 7,2 - 30,1 x 14,0 x 7,9 - 28,8 x 13,6 x 7,1 - 29,1 x 13,6 x 7,6 - 29,0 x 13,7 x 7,6 - 28,3 x 13,3 x 7,2 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild met veel koppen en weinig strekken - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in verband met S34, onder en gelijk aan S67,S70 en S71 Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S119	9 10	16 18	1	3	007		O	K	Aard: bakstenen muurdeel (w-o) Details: steunmuur gewelven kelders A, D en F. - tienlagenmaat: 87 cm. - baksteenformaten: - 27,9 x 13,6 x 7,2 - 29,3 x 13,3 x 7,2 - 29,4 x 13,2 x 7,3 - 27,8 x 12,9 x 6,9 - 28,4 x 13,1 x 7,0 - 28,8 x 13,3 x 7,0 - 28,9 x 13,4 x 7,2 - 29,4 x 13,8 x 7,2 - 29,1 x 13,0 x 6,9 - 29,6 x 13,9 x 7,6 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild met veel koppen en weinig strekken - hoekverband: kop-klezoor - specie: lichtgrijs witte kalkmortel Relaties: in verband met S55, onder en gelijk aan S91, S92 en S93 Datering: 1342-1343
S120	7 9	12 16	1	3	005 007		O	K	Aard: bouwaanduidingen Details: geheel aan voor de bouwlieden ingekraste lijnen in de mergelmuren ter aanduiding van hoogtes, gewelfrondingen e.d.. Relaties: in S34 en S55 Datering: 1342-1343
S121	7	12	1	3			O	K BG	Aard: bakstenen blokvertandingen Details: inbindingen van alle steunmuren in de mergelstenen binnenpleinmuur. Relaties: deel van S24, S25, S100, S118, in S34 Datering: 1342-1343
S122	6 7	11 12	1		004 005		O	K	Aard: uitgehakte mergel Details: uitgehakt in binnenpleinmuur van kelder C. Boven is het restant van de mergelmuur geheel doorbroken. De kasporen zijn duidelijk zichtbaar. Relaties: in S34 Datering: 1781-1782
S123	6 7	11 12	1		004 005		O	K	Aard: uitgehakte mergel Details: uitgehakt in binnenpleinmuur van kelder E. Relaties: in S34 Datering: 1781-1782
S124	6 7	11 12	1		004 005		O	K	Aard: brandspoor Details: rood verbrande mergel binnenpleinmuur in kelder E. Relaties: deel van S34. Datering: 1781-1782
S125	8	15	1		006		O	K	Aard: natuurstenen blokjes Details: versierende blokjes in de mergelstenen zuidelijke dwarsmuur van de kelders B en C onder de geboorte van de gewelven. Vermoedelijk zijn het dichtgezette steigergaten. Relaties: in S33, onder S79 en S87. Datering: 1342-1343

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S126	8	15	1		006		O	K BG	<p>Aard: bakstenen muurdeel (w-o)</p> <p>Details: maakt deel uit van de zuidelijke dwarsmuur van de kelders en de keldertrap.</p> <ul style="list-style-type: none"> - tienlagenmaat: 85 cm. - baksteenformaten: <ul style="list-style-type: none"> - 29,0 x 13,2 x 7,6 - 28,8 x 13,9 x 7,1 - 27,9 x 13,7 x 7,2 - 29,8 x 13,0 x 7,8 - 28,3 x 13,8 x 7,4 - 28,6 x 13,8 x 7,4 - 29,0 x 13,4 x 7,8 - 28,3 x 13,9 x 7,9 - 28,1 x 13,6 x 7,4 - 28,0 x 13,3 x 7,2 - baksteensoort: veldbrand - baksteenkleur: oranje tot rood, blauw gevlekt - metselverband: wild d.w.z. veel koppen en weinig Strekken - hoekverband: kop-klezoor, maar alleen aan de binnenzijde van de trapdoorgang, niet aan de kant van de kelders <p>Relaties: deel van S33, in verband met S86</p> <p>Datering: 1342-1343</p>
S127	8	15			006				<p>Aard: talud</p> <p>Details: recent opgeworpen na het aanbrengen van een betonfundering onder de buitenzijde van de oostelijke ringmuur (geldt ook voor de andere ringmuren en torens).</p> <p>Relaties: tegen S37</p> <p>Datering: 1976-1981</p>
S128	9	16	1		007		O	K	<p>Aard: uitgehakte mergel</p> <p>Details: uitgehakt in oostelijke kelder muur van kelder B</p> <p>Relaties: in S55</p> <p>Datering: 1781-1782</p>
S129	9	16	1		007		O	K	<p>Aard: breuk</p> <p>Details: zakkingscheur in de mergel van de oostelijke kelder muur van kelder B. Deze oude scheur wordt vermeldt op het eind van de achttiende eeuw, maar is waarschijnlijk al ontstaan bij de bouw van de kelders als gevolg van het feit, dat de kelder muur dieper is aangelegd dan de ringmuur, maar voor een deel over de fundering van de ringmuur is gemetseld.</p> <p>Relaties: in S55</p> <p>Datering: 1342-1343(?)</p>
S130	9	16	1		007		O	BG	<p>Aard: mortelrestant</p> <p>Details: klein overblijfsel van een dun laagje mortel van de vloerspecie op de begane grond.</p> <p>Relaties: tegen S55</p> <p>Datering: 1342-1343(?)</p>

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S131	9	16	1		007		O	K BG	Aard: bakstenen inbindingen en vullingen Details: inbindingen van steunmuren en gewelfzwikken in de mergelstenen oostelijke kelder muur. Overblijvende brokken baksteen zijn als vulling in de muur opgenomen. Relaties: in S55 Datering: 1342-1343
S132	9	16	1		007		O	K	Aard: jaartal Details: 1399 of 1599. Het jaartal is ingekrast in de mergelstenen oostmuur van kelder D. Relaties: in S55 Datering: 1399 of 1599
S133	9	16	1		007		O	K BG	Aard: natuurstenen reparatie Details: herstelling van de oostelijke ringmuur aan de binnenzijde met een afwijkende maat van de blokken natuursteen. Het metselwerk is uitgevoerd in cement. Relaties: op S37, onder S19 Datering: 1976-1981
S134	9	16	1		007		O	K	Aard: balkgat Details: steiger gat in westzijde van steunmuur. Relaties: in S102 Datering: 1342-1343
S135	7	12	1		005		O	K	Aard: balkgat Details: steiger gat in oostzijde van steunmuur. Relaties: in S100. Datering: 1342-1343
S136	6	11	1		004		O	K	Aard: stortlagen Details: diverse vullingen vergruisd materiaal van mortel, baksteen en mergel bij het schoonmaken van het bouw- materiaal na de openbare verkoop ervan tijdens de sloop. Het materiaal lijkt door de ventilatieschacht van kelder G gestort. vul.1: ro.dbr. fijn Z, lgr. gevl. + h1 + mo- en bs-gruis + me-stof vul.2: lgr.lbr. mo-gruis, ro.dbr. gevl. + iets bs-gruis + me-stof vul.3: ro.dbr. fijn Z + h1 + mo- en bs-gruis + me-stof vul.4: lbr.lgr. fijn Z, ro.dbr. gevl. + hk1 + veel mo-gruis + bs-gruis + me-stof vul.5: dbr. fijn Z + h1 + mo- en bs-gruis + me-stof Relaties: tegen S34, onder S65, gelijk aan S75 en S140 Datering: 1781-1782
S137	6	11	1		004 008		O	K	Aard: beerlaag Details: vermoedelijk tijdens de sloop in kelders gestorte beer van de mestbak van de paardenstal op de puinlaag van de doorbroken gewelven. - donkergrijs fijn zand met humus 4 en ijzer 1 Relaties: op S139, onder S53 Vondstnr(s): 48, 92, m.85 Datering: rond 1781

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S138	6 11	11 15	1	.	004 008		O	K	Aard: puinlaag Details: zand en puin van doorbreking gewelven (k en bg). Alle bruikbare baksteen is uitgeraapt voor hergebruik elders. - grijsbruin fijn zand met houtskool 1 en veel baksteenpuin mortel, mergel en iets lei Relaties: gelijk aan S139 Vondstnr(s): 22, 23 27 t/m 29, 38 t/m 46, 50, 67t/m74, 76, 88, 89, 90 Datering: rond 1781
S139	11 12	15 19	1		008 009		O	K	Aard: puinlaag Details: zand en puin van doorbreking gewelven (k en bg). Alle bruikbare baksteen is uitgeraapt voor hergebruik elders. - grijsbruin fijn zand met houtskool 1 en veel baksteenpuin mortel, mergel, iets lei en iets natuursteen Relaties: gelijk aan S138 Vondstnr(s): 87 Datering: rond 1781
S140	12	19	1		009		O	K	Aard: stortlagen Details: diverse vullingen vergruisd materiaal van mortel, baksteen en mergel bij het schoonmaken van het bouw- materiaal na de openbare verkoop ervan tijdens de sloop. Het materiaal lijkt door een ventilatieschacht van kelder D gestort, maar dat is niet meer vast te stellen, omdat door de sloop elk spoor van een mogelijke schacht is verdwenen. vul.1: lbr.lgr. fijn Z + hk1 + veel mo-gruis + iets bs-gruis + me-stof vul.2: dgr.br. fijn Z, dbr. gevl., +h1 + hk1 + mo-gruis + iets bs + me-stof vul.3: gr.dbr. fijn Z + mo-gruis (+ me-stof?) vul.4: lbr.lgr. fijn Z + veel mo-gruis + iets bs-gruis + me-stof vul.5: gr.dbr. gevl. fijn Z + mo-gruis + iets bs + me-stof vul.6: lbr.lgr. fijn Z + veel mo-gruis + iets bs + me-stof vul.7: lgr. fijn Z, dbr. gevl. + mo-gruis + iets bs-gruis +me-stof vul.8: dgr.dbr. fijn Z, br.gevl. + h1 + mo-gruis + me-stof vul.9: lgr.lbr. fijn Z, + veel mo-gruis + iets bs-gruis + me-stof vul.10: gr.br. fijn Z, dbr. gevl. + mo-gruis + iets bs + me-stof Relaties: tegen S55, gelijk aan S75 en S136 Datering: rond 1781
S141	6 10 11	11 15 17	1	3	004 008		O	K	Aard: looplaag Details: vastgetrapte grond op de vleilaag bij het verwijderen van de keldervloer. Relaties: op S104, onder S138 Vondstnr(s): 49, m.47 Datering: rond 1781

Nr.	Teknr.	Velnr.	Werkput	Vlaknr	Profiel	Toren	Vleugel	Nivo	Beschrijving
S142	2	5		2			N	K BG	<p>Aard: natuurstenen muur (w-o)</p> <p>Details: noordelijke ringmuur met knik. De muur is meer dan 2 m. breed. Vermoedelijk is de muur uitgevoerd als kistwerk, maar dit is niet vast te stellen als gevolg van herstellingen aan de bovenkant. Het middendeel van de muur met de knik is geheel opnieuw opgetrokken. De binnen- en buitenzijde kent eveneens vele herstellingen, en is tevens gevoegd in cement. Nieuw en oud zijn hierdoor zeer slecht te onderscheiden, temeer een door elkaar sis van grote en kleine blokken natuursteen.</p> <p>Relaties: in verband met S36, onder S9</p> <p>Datering: rond 1260</p>
S143	7	12	1		005		O	K	<p>Aard: mortelsporen gewelf</p> <p>Details: Mortelrestanten van de aanhechting van keldergewelf aan mergelstenen achterwand. Hierdoor tekent zich de ronding van het gewelf duidelijk zichtbaar af.</p> <p>Relaties: tegen S34</p> <p>Datering: 1342-1343</p>

Bijlage 5 – Aardewerkdeterminatie

Aardewerkdeterminatie onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen OM 47289

De gevonden aardewerkfragmenten zijn in opdracht van de Stichting Kasteel Montfort in februari 2013 gedetermineerd door drs. A.C. van de Venne van bureau Kerament. Haar bevindingen zijn opgenomen in deze bijlage.

Inleiding

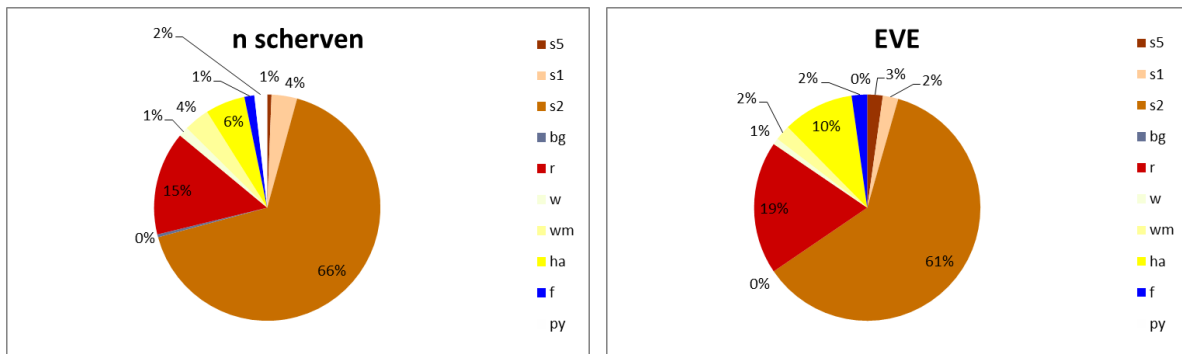
Tijdens het archeologisch onderzoek in de kelders van het kasteel Montfort is aardewerk gevonden uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd (495 fragmenten). Dit is allemaal afkomstig uit de vullingslagen binnen de kelders. Het betreft voornamelijk fragmentarisch materiaal dat hier waarschijnlijk is gedumpt bij de sloop van het woonkasteel. Al het aardewerk is bekeken en beschreven, waarbij de scherven per aardewerksoort zijn geteld. Dit met als belangrijkste doel het dateren van vullingslagen. Daarnaast kan op basis van het totaal aan aardewerk een beeld worden gevormd van de soorten die voorkomen en kunnen uitspraken worden gedaan over de ouderdom van de vroegste activiteiten en continuïteit in gebruik van het terrein.

Tijdens de determinatie is zoveel mogelijk verwezen naar de classificatie van aardewerk in het zogenaamde 'Deventer-systeem'.¹ Dit is gedaan om de vondsten te kunnen vergelijken met vondsten die elders tevoorschijn komen of zijn gekomen. Naast het tellen en wegen van scherven is voor het kwantificeren ook het aantal EVE's bepaald om het complex te kunnen vergelijken met materiaal dat voorheen is geanalyseerd van andere vindplaatsen. In dit geval heeft vergelijking gezien de lange looptijd van het aardewerk echter geen zin. Toch worden de grafieken weergegeven om een idee te geven van de verhouding van de verschillende bakselgroepen. Het uitgangspunt bij de EVE (estimated vessel equivalent) methode is dat iedere scherf een meetbare fractie vertegenwoordigt van een compleet voorwerp. Door van randen of bodems het percentage te meten, wordt aangegeven hoeveel procent van het oorspronkelijke voorwerp bewaard is gebleven. Het totaal van de percentages geeft een schatting van het totale aantal voorwerpen en hoeveel daarvan bewaard is gebleven. Het voordeel van deze methode is dat grote vondstcomplexen gestandaardiseerd geïnventariseerd en onderling vergeleken kunnen worden. Het enige nadeel is dat bakselgroepen met een laag aantal scherven soms niet of ondervertegenwoordigd zijn. De verhouding tussen de aangetroffen bakselsoorten worden hieronder weergegeven in de grafieken.

<i>Baksel</i>	<i>bakselcode</i>	<i>aantal</i>	<i>gewicht (gr.)</i>	<i>EVE</i>
proto-steengoed	s5	3	378	0,25
blank steengoed	s1	18	264	0,25
steengoed met oppervlaktebehandeling	s2	328	14630	6,9
Elmpt	bg	2	115	0
roodbakend aardewerk	r	73	3110	2,15
witbakend aardewerk	w	7	419	0,1
Maaslands wit aardewerk	wm	18	460	0,25
Hafner aardewerk	ha	28	819	1,15
Faience	f	7	175	0,25
Pijpaarde	py	9	40	0
	totaal	493	20410	11,3

¹ Bartels 1999, 519-520.

Afb.1 Grafiek met de verhoudingen tussen de bakselgroepen naar aantal en EVE.

Het oudste aardewerk

Twee scherven handgevormd aardewerk dateren in de ijzertijd. Waarschijnlijk heeft in deze periode al bewoning plaatsgevonden in de direct omgeving van het kasteenterrein. Het vroegste middeleeuwse aardewerk betreft enkele scherven Elmpter aardewerk en proto-steengoed die wijzen op ingebruikname van het terrein in de 13de eeuw. Dit is in overeenstemming met de historische bronnen die erop wijzen dat het kasteel rond 1260 is gebouwd.

Elmpter aardewerk werd geproduceerd in de regio Elmpt/ Brüggen, maar ook buiten deze regio kwamen productiecentra voor, zoals Oosterbeek bij Arnhem. Het betreft hoofdzakelijk handgemaakt aardewerk. De begindatering van de productie wordt gesteld rond 1150. De einddatering ligt rond 1350.² Tijdens de opgraving zijn slechts twee fragmenten aangetroffen.

Proto-steengoed werd vanaf circa 1200/ 1225 in Zuid Limburg vervaardigd.³ Dit werd gedraaid en op hoge temperatuur gebakken, maar nog niet zover dat de magering helemaal samensmolt met de kleimassa. Het werd na 1225 vaak ondergedompeld in een ijzerhoudende kleipap (engobe), wat een paarse kleur tot gevolg had. Buiten Zuid-Limburg is proto-steengoed onder andere in Langerwehe geproduceerd. Binnen de kelders zijn drie fragmenten proto-steengoed gevonden, afkomstig van kannen en een bolle drinkbeker.

Het aardewerk na circa 1300

De grootste vondstgroep wordt gevormd door steengoed. Het eerste echte steengoed dateert vanaf het eind van de 13de eeuw. Hierbij is de magering niet meer te herkennen. Aanvankelijk werd dit zowel in Zuid-Limburg als het Rijnland vervaardigd, maar vanaf het midden van de 14de eeuw waren het voornamelijk Duitse productiecentra die steengoed produceerden en exporteerden, zoals Langerwehe en Siegburg. Andere bekende productiecentra uit de late middeleeuwen en 16de eeuw zijn onder andere Aken, Keulen, Frechen.⁴ In de kelders van kasteel Montfort zijn enkele scherven blank steengoed uit Siegburg aangetroffen (18 fragmenten), waaronder fragmenten van kannen en drinkschaaltjes. (Grijs) steengoed met oppervlaktebehandeling komt daarentegen veel meer voor (328 fragmenten). Dit is gedeeltelijk te verklaren door de langere looptijd. De meest voorkomende vorm onder het grijs steengoed is de kan, waarbij de grote kannen hebben gediend als schenk- en voorraadkan (opslag). De kleine kannen hebben een drinkfunctie (tafelgerei). Naast kannen komen ook fragmenten voor van voorraadpotten en een beker. Het steengoed is hoofdzakelijk afkomstig uit Langerwehe en bestaat voornamelijk uit kannen met kraagrand, op standing, soms

² Janssen 1983, 190-191. Verhoeven 2011, 125.

³ Bartels 1999, 44. Janssen 1983, 191.

⁴ Bartels 1999, 48-85.

voorzien van radstempel-versiering op de rand en op de schouder. Behalve de radstempelversiering dateert het eerste versierde steengoed van dit onderzoek vanaf het laatste kwart van de 16de eeuw. Het betreft enkele fragmenten uit Siegburg en Raeren. De fragmenten uit Siegburg zijn versierd met kerfsnede. Verder staat op een los fragment van de stort een leeuw afgebeeld. Waarschijnlijk heeft deze als wapenhouder gediend, gezien de afbeelding van vergelijkbare leeuwen op een kan en bokaal uit het laatste kwart van de 16de eeuw.⁵ De fragmenten uit Raeren zijn bedrukt met stempels en hebben een uitgesneden vakverdeling met wafeldecor. Een aantal van dit soort scherven is daarnaast versierd met kobalt. Deze kleur wordt voor het eerst in Raeren gebruikt vanaf 1582.⁶ In de vroege 17de eeuw zijn in Westerwald vergelijkbare kannen met kobalt en stempelwerk vervaardigd, die niet te onderscheiden zijn van de kannen uit Raeren.⁷ Wel duidelijk afkomstig uit Westerwald zijn enkele fragmenten van jongere kannen, potten en een mineraalwaterfles met een eenvoudiger minder rijk versierd oppervlak. De bodem van een mineraalwaterfles, of zogenaamde P-kruik, vormt het jongste aardewerk. Dergelijke kruiken komen voornamelijk voor tussen circa 1680 en 1740 en werden gebruikt als containers voor bronwater.⁸

Na steengoed wordt de grootste vondstgroep gevormd door roodbakkend aardewerk. Roodbakkend aardewerk is vanaf de tweede helft van de 13de en 14de eeuw vervaardigd in gespecialiseerde productiecentra. Terwijl het aardewerk voorheen voornamelijk op huishoudelijk niveau werd vervaardigd ontstond als gevolg van de verstedelijking en bevolkingstoename een ambachtelijke industrie.⁹ Onder het roodbakkend aardewerk bevinden zich fragmenten van grappen en kommen, enkele potten en een voetschaal. De fragmenten van kommen op standvlak met verdikte afgeronde rand wijzen op een lokale of regionale herkomst. Vergelijkbare kommen (r-kom-77) zijn gevonden in Venlo en dateren in de tweede helft van de 16de of eerste helft van de 17de eeuw. Het jongste materiaal onder het roodbakkend aardewerk zijn enkele fragmenten van Nederrijnse borden met slibversiering in de vorm van concentrische cirkels en slingerlijnen. Dergelijke borden dateren voornamelijk in het laatste kwart van de 17de en (eerste helft van de)18de eeuw, maar komen in kleinere hoeveelheden ook eerder en later voor.¹⁰ Eén bord (r-bor-7) is voor een groot deel compleet (afb.2).

Afb.2 Nederrijns bord (r-bor-7).

⁵ Reineking von Bock 1986, 209-210.

⁶ Hurst, Neal & Van Beuningen 1986, 194.

⁷ Hurst, Neal & van Beuningen 1986, 221.

⁸ Bartels 1999, 72.

⁹ Bartels 1999, 93, 105.

¹⁰ Bartels 1999, 139-141. Mars 1991. Ostkamp 2009, 496.

Het witbakkend aardewerk is afkomstig uit diverse aardewerkcentra. In de periode tot 1400 is witbakkend aardewerk gemaakt in verschillende steengoedcentra in het Rijnland en in de bekende productiecentra in het Maasland, zoals Andenne en Namen. Na 1400 neemt de import van dit aardewerk uit het Rijn- en Maasgebied toe. Dan start ook op beperkte schaal de productie van witbakkend aardewerk in Nederland. Vanaf het midden van de 16de eeuw neemt deze lokale productie toe. Doordat er veel onderling werd geïmiteerd is het echter problematisch de herkomst vast te stellen.¹¹ Enkele fragmenten van grappen, een vergiet en een spaarpot zijn waarschijnlijk lokaal of regionaal vervaardigd. Verder bevinden zich tussen het witbakkend aardewerk fragmenten van grappen voorzien van engobe en loodglazuur. Deze groep met wit of rossig baksel is een lokaal product dat werd vervaardigd langs de Maas in Zuid- en mogelijk Midden-Limburg. Dit aardewerk dateert van de 14de tot de vroege 16de eeuw. Misbaksels hiervan met een vuilwitte tot roodbruine breuk zijn bekend uit Maastricht en Roermond.¹² Daarnaast komen fragmenten van witbakkende kommen uit het Maasland voor. Dergelijke kommen komen in de 14de en 15de eeuw voor.¹³ Meer fragmenten van witbakkend aardewerk zijn afkomstig van het zogenaamde Hafnerwaar. Dit is een verzamelnaam voor witbakkende keramiek dat voor plaatselijk gebruik is vervaardigd door Duitse pottenbakkers tussen Rijn en Maas. De datering van dit aardewerk ligt globaal tussen 1425 en 1680.¹⁴ Bij de huidige opgraving zijn enkele fragmenten gevonden van grappen met vlakke bodem op poten, een kom, en kop en een bord. Opmerkelijk zijn enkele kleine fragmenten van kacheltegels. Waarschijnlijk betreft het fragmenten van nistegels. Nistegels kwamen in de tweede helft van de 14de eeuw in productie. Rond 1500 werd de nistegel geleidelijk verdrongen door de reliëftegels.¹⁵ Kacheltegels worden voornamelijk gevonden in adellijke woongebouwen, zoals burchten en kastelen. Wat dat betreft vormt Montfort hierin geen uitzondering. Het is onder het aardewerk wel de enige vondst die duidelijk wijst op een hoge welstand van de bewoners. Het overige aardewerk is eenvoudig gebruiks-aardewerk. Ook het versierde steengoed wordt in burgerwoningen aangetroffen en is hier geen indicatie voor een hoge status.

Conclusie

Twee scherven met een datering in de ijzertijd wijzen op bewoningsactiviteit in deze periode. Vervolgens heeft op het terrein geen bewoning plaatsgevonden, tot het vanaf de 13de eeuw weer in gebruik wordt genomen. Daarna is sprake van bewoningscontinuïteit tot en met het einde van de 17de eeuw of de eerste helft van de 18de eeuw. Jonger aardewerk ontbreekt. Uit archiefonderzoek is bekend dat de oostvleugel van het kasteel, met de kelders aan het eind van het jaar 1781 zijn opengebroken. Vermoedelijk is de grond afkomstig van de helling aan de zuidzijde van het kasteel. Deze helling is op zijn beurt vermoedelijk gemaakt met grond en puin die vrijkwam bij de ontmanteling van de vestingwerken in 1685-1687. Dit stemt overeen met de datering van het aardewerk. Het is opvallend dat de meerderheid van het aardewerk bestaat uit steengoed, veroorzaakt door het grote aandeel van grote kannen en voorraadpotten. Dit hoge aandeel aardewerk, met als functie opslag, kan mogelijk worden verklaard door de vondstcontext, namelijk de kelders. Daarentegen is het merendeel van de vullingslagen waarschijnlijk aangevoerde grond uit de omgeving en zegt dit niet noodzakelijkerwijs iets over de functie van de vondstcontext. Het merendeel van het aardewerk bestaat uit eenvoudig gebruiks-aardewerk. De enige vondsten die zijn op hoge status zijn stukken van kacheltegels.

---

¹¹ Bartels 1999, 147.

¹² Janssen 1983, 192. Ostkamp 2009, 494.

¹³ Ostkamp 2009, 493, 934-935.

¹⁴ Bartels 1999, 150-151.

¹⁵ Van de Venne 1999, 317.

Literatuur

- Bartels, M., 1999: Steden in Scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900), Amersfoort.
- Hurst, J.G., D.S. Neal & H. J. E. van Beuningen, 1986: Pottery produced and traded in north-west Europe 1350-1650 (Rotterdam Papers VI), Rotterdam.
- Janssen, H.L., 1983: Het middeleeuwse aardewerk: ca. 1200-ca. 1550, in: H.L. Janssen (red.), Van Bos tot Stad. Opgravingen in 's-Hertogenbosch, 's-Hertogenbosch.
- Janssen, H. L. & E. Nijhof, 2010: Fifteenth-century pottery production in 's-Hertogenbosch. The excavation of two pottery workshops, in: K. de Groote, D. Tys & M. Pieters, Exchanging Medieval Material Culture. Studies on archaeology and history presented to Frans Verhaeghe (Relicta Monografieën 4), Brussel.
- Mars, A., 1991: Genneps aardewerk, een 18de-eeuwse pottenbakkerij archeologisch onderzocht, Gennep.
- Ostkamp, S. e.a., 2009: Vijfhonderd jaar materiële cultuur aan de Venlose Maasboulevard. De keramiek, het glas, de kleipijpen en het metaal uit de opgraving, in: H.M. van der Velde, Ostkamp, S., H.A.P. Veldman & S. Wyns (red.), Venlo aan de Maas van vicus tot stad (ADC Monografie 7), Amersfoort, 485-516.
- Reineking von Bock, G., 1986: Steinzeug, Köln.
- Venne, D. van de, 1999: Kacheltegels, in: Steden in Scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900), Amersfoort.
- Verhoeven, A., 2011: De verspreiding van aardewerk uit Paffrath, in: H. Clevis (ed.), Assembled Articles 4. Symposium on medieval and post-medieval ceramics, Zwolle, 115-168.

Aardewerkdeterminatie onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen, OM 47289

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
3	1	KER	1	A		0	3	0	0		1			283	Steen	S2	Raeren	Ged	Zoutglazuur	Reliëfversiering: op schouder bladvormige panelen met wafel en bloemstempels	Kan	S2-kan-61	Bolle kan met ribbel op de buik	Tafelgerei	1575	1650	NTA	NTA
4	1	KER	1	A		1	0	0	0		1	20	9	9	Steen	S2		Ged	Zoutglazuur		Pot		Korte uitstaande hoekige rand	Opslag	1600	1800	NTA	NTB
4	2	KER	1	A		0	2	0	0		2			63	Rood	R		Ged	Loodglazuur					Onbekend	1600	1900	NTA	NTC
5	1	KER	1	C		1	0	0	0		1	20	27	234	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur	Groot medaillon applique op schouder met kroon	Voorraadpot	S2-pot-6?	Grote voorraadpot met naar buiten geknikte rand	Opslag	1600	1700	NTA	NTB
5	2	KER	1	C		1	0	0	0		1	10	10	103	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan	S2-kan-31?	Cilindrische geribbelde Hals, lintoer	Tafelgerei	1350	1450	LMEB	LMEB
6	1	KER	1	A		2	1	1	1	Oor	4	20	18	169	Steen	S2	Langerwe	Ged	Zoutglazuur	Kobalt, o.a. applique	Pot		Verticaal worstoor, standvlak	Opslag	1650	1900	NTB	NTC
7	1	KER	1	A/L		3	0	2	0		1	25	23	166	Faience	F	Delft	Ged	Tinglazuur	Monochroom blauw: spreuk in lauwerkrans	Bord	f-bor-2	Plat bord op standvlak met inwendig knik naar vlag	Tafelgerei	1650	1675	NTA	NTB
8	1	KER	1	A/L		0	0	2	0		1			9	Faience	F		Ged	Tinglazuur	Monochroom blauw: floraal motief	Schotel		Smalle standring	Tafelgerei	1640	1800	NTA	NTB
11	1	KER	1	E		5	9	1	0		1	35	40	988	Rood	R	Nederrijn	Ged	Loodglazuur (bovenzijde)	Slibversier (geel en groen): concentrische cirkels, golflijn op vlag, floraal motief op spiegel	Bord	r-bor-7	Bord op standvlak met uitgebogen vlag met verdikte rand	Tafelgerei	1650	1800	NTA	NTB
12	1	KER	1	I		0	0	1	0		1			125	Rood	R	Nederrijn	Ged	Loodglazuur (bovenzijde)	Slibversiering (geel): spiraal en golflijn	Bord		Bord op standring	Tafelgerei	1650	1800	NTA	NTB
13	1	KER	1	I		1	2	0	0		1	10	40	99	Rood	R	Nederrijn	Ged	Loodglazuur (bovenzijde)	Slibversiering (geel): concentrische cirkels, golflijn	Bord		Verdikte aangedrukte rand	Tafelgerei	1650	1800	NTA	NTB
14	1	KER	1	C		0	6	0	0		2			216	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan/ voorraadpot			Opslag	1500	1700	NTA	NTB
14	2	KER	1	C		0	0	2	0		2	15	20	203	Steen	S2		Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Standvoet	Tafelgerei	1500	1700	NTA	NTB

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
14	3	KER	1	C		1	0	0	0		1			89	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Vorraadpot		Naar buiten geknikte rand	Opslag	1600	1900	NTA	NTB
14	4	KER	1	C		0	1	0	0		1			19	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe				Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB	
14	5	KER	1	C		0	1	0	0		1			10	Rood	R		Ged	Loodglazuur (bovenzijde)				Onbekend	1600	1900	NTA	NTC	
16	1	KER	1	C		0	0	1	0		1			1175	Steen	S2	Langerwe	Ged	Zoutglazuur		Kan / voorraadpot		'dubbele' geknepen standring	Opslag	1600	1750	NTA	NTB
17	1	KER	1	C		1	0	0	0		1	30	19	551	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Vorraadpot	S2-pot-4	Korte opstaande rand, bandoor (ve grote tuitpot)	Opslag	1600	1750	NTA	NTB
18	1	KER	1			0	4	0	0		4			137	Steen	S2		Ged	(Engobe), zoutglazuur		Kan		Tafelgerei	1500	1700	NTA	NTB	
18	2	KER	1			0	1	0	0		1			29	Steen	S2		Ged	Engobe, zoutglazuur		Vorraadpot		Opslag	1500	1700	NTA	NTB	
18	3	KER	1			0	1	0	0		1			15	Steen	S2	Raeren	Ged	Engobe, zoutglazuur	Reliëfversiering: verticale panelen	Kan	S2-kan-62?	Tafelgerei	1575	1650	NTA	NTA	
18	4	KER	1			0	0	1	0		1			69	Steen	S2	Raeren	Ged	Engobe, zoutglazuur	Reliëfversiering: verticale panelen met stempel en kobalt	Kan		Standvoet	Tafelgerei	1582	1650	NTA	NTA
18	5	KER	1			0	1	0	0		1			18	Rood	R		Ged	Loodglazuur				Onbekend	1600	1900	NTA	NTC	
18	6	KER	1			0	0	0	1	Oor	1			46	Rood	R		Ged	Engobe, zoutglazuur		Kom?		Worstoor met groef	Onbekend	1600	1900	NTA	NTC
19	1	KER	1			1	0	2	1	Oor	4	5		719	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Vorraadpot		'Dubbele' geknepen standring, horizontaal bandoor, verdikte afgeplatte rand	Opslag	1600	1750	NTA	NTB
19	2	KER	1			0	0	1	0		1			64	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Geknepen standring	Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
20	1	KER	1			0	7	1	0		8			152	Steen	S2	Langerwe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan		Geknepen standring	Tafelgerei	1300	1600	LMEB	NTA
20	2	KER	1			1	4	0	0		5	5		161	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Vorraadpot		o.a. korte opstaande rand met tuit van een tuitpot	Opslag	1500	1600	NTA	NTA

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
20	3	KER	1			0	1	0	0		1			81	Steen	S2	Langerwe	Ged	Zoutglazuur	Reliëfversiering: ster met daarbinnen kleine bloemmedaillons	Kan			Tafelgerei	1650	1725	NTA	NTB
20	4	KER	1			0	1	0	0		1			53	Steen	S2	Langerwe	Ged	Zoutglazuur	Stempels op schouder en applique op hals	Kan			Tafelgerei	1600	1650	NTA	NTA
20	5	KER	1			1	1	0	0		2	15	25	48	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (bruin gevlekt) binnenzijde		Deksel	Ha-dek-6?		Kookgerei	1500	1700	NTA	NTB
20	6	KER	1			0	1	0	0		1			43	Rood	R		Ged	Loodglazuur					Onbekend	1600	1900	NTA	NTC
21	1	KER	1			0	0	1	0		1			156	Steen	S2	Langerwe	Ged	Engobe		Kan		Brede geknepen standring	Tafelgerei	1400	1500	LMEB	LMEB
22	1	KER	1	E	138	0	3	0	0		1			12	Wit	W	Maasland	Ged	Loodglazuur		Kom?	Wm-		Onbekend	1300	1500	LMEB	LMEB
22	2	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	15	25	61	Rood	R		Ged	Spaarzaam loodglazuur		Grape		Kraagrand met dekselgleuf	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
22	3	KER	1	E	138	0	1	0	0		1			13	Steen	S2		Ged	Zoutglazuur		Kan			Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA
22	4	KER	1	E	138	0	3	1	0		4			224	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Geknepen standring	Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
22	5	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	100	5,5	174	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur	Radstempel direct op wand	Kan	S2-kan-78	Kraagrand	Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
22	6	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	40	10	455	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur	Radstempel direct op wand	Kan	S2-kan-78	Kraagrand, gegolfd bandoor	Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
22	7	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	10	10	168	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan	S2-kan-78	Kraagrand	Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
23	1	KER	1	E	138	1	1	0	0		2	20	8	118	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe		Kan	S2-kan-76	Kraagrand	Tafelgerei	1325	1400	NTA	NTA
23	2	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	10	8	10	Steen	S2	Raeren?	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Kraagrand	Tafelgerei	1500	1600	NTA	NTA
24	1	KER	1	I		0	5	0	0		5			360	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1500	1700	NTA	NTB
24	2	KER	1	I		1	0	0	0		1	20	20	91	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Voorraadpot		Horizontaal uitgebogen rand	Opslag	1600	1900	NTA	NTC
24	3	KER	1	I		1	0	0	0		1	15	8	30	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Kraagrand	Opslag	1350	1550	LMEB	NTA
24	4	KER	1	I		0	3	0	0		3			30	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur					Onbekend	1300	1500	LMEB	LMEB
24	5	KER	1	I		0	0	1	0		1			127	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Brede geknepen standring	Tafelgerei	1400	1500	LMEB	LMEB
24	6	KER	1	I		0	0	1	0		1			225	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zoutglazuur	Kobalt	Kan		Standvoet	Opslag	1600	1700	NTA	NTB

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
24	7	KER	1	I		1	0	0	0		1	5	-	29	Rood	R		Ged	Loodglazuur		Kom?		Verdikte afgeronde rand	Onbekend	1500	1600	NTA	NTA
24	8	KER				0	1	0	0		1			22	STEEN	S2	Siegburg	ged	loodglazuur	reliëf leeuw (wchl als wapenhouder)	kan/ bokaal			tafelgerei	1575	1600	NTA	NTA
27	1	KER	1	E		2	1	0	0		1	45	18	179	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (bruin gevlekt) binnenzijde		Grape	Ha-gra-7?	Kraagrand met dekselgleuf, ooraanzet aan rand	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
28	1	KER	1	E		0	1	0	0		1			19	BLGR	Bg	Elmpt	Hgv						Onbekend	1150	1350	LMEA	LMEB
28	2	KER	1	E		0	1	0	0		1			8	Steen	S1	Siegburg	Ged						Tafelgerei	1350	1525	LMEB	NTA
28	3	KER	1	E		0	10	0	0		10			273	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1300	1600	LMEB	NTA
28	4	KER	1	E		0	5	0	0		5			225	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur	Radstempel direct op wand	Kan			Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
29	1	KER	1	E	138	0	1	0	0		1			7	Hafner		Duitsland	Ged	Loodglazuur (bruin gevlekt) binnenzijde		Grape			Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
29	2	KER	1	E	138	0	0	1	0		1			196	BLGR	Bg	Elmpt	Hgv					Geknepen standring	Opslag	1175	1350	LMEA	LMEB
29	3	KER	1	E	138	1	0	0	0		1	10	-	180	ROOD	R		Ged	Loodglazuur		Pot?		Cilindrische iets holle hals	Opslag	1600	1800	NTA	NTB
29	4	KER	1	E	138	1	1	0	0		2	15	10	415	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zouglazuur	Radstempel, direct op wand	Kan	S2-kan-78	Kraagrand, gegolfd bandoor	Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
29	5	KER	1	E	138	0	1	0	0		1			40	Steen	S2	Raeren	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan	S2-kan-9?		Tafelgerei	1475	1600	LMEB	NTA
30	1	KER	1	B		0	0	0	7	Steel	7			29	Pijp	Py		Mal			Kleipijp		Dikke steel	Roken	1600	1700	NTA	NTB
30	2	KER	1	B		0	0	0	1	Kop	1			8	Pijp	Py		Mal	Reliëfmerk: roos aan beide zijden		Kleipijp		Trechtermodel	Roken	1680	1740	NTA	NTB
31	1	KER	1	I		0	1	0	0		1			21	Steen	S2	Westerwald	Ged	Zoutglazuur	Kobalt, groot medaillon	Kan			Tafelgerei	1600	1700	NTA	NTB
32	1	KER	1	A		1	0	0	0		1	40	15	68	Steen	S2		Ged	Zoutglazuur		Pot		Uitstaande hoekige rand	Opslag	1600	1800	NTA	NTB
34	1	KER	1			0	0	1	0		1			87	Steen	S2	Westerwald	Ged	Zoutglazuur	Kobalt	Pot			Opslag	1650	1900	NTA	NTC
34	2	KER	1			1	0	0	0		1	25	5,5	52	Steen	S2	Raeren?	Ged	Engobe, zoutglazuur	Kerfsnedeversiering op hals	Kan		Cilindrische hals met bundels ribbels	Tafelgerei	1575	1700	NTA	NTB
34	3	KER	1			0	1	0	0		1			38	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe		Kan			Tafelgerei	1325	1400	LMEB	LMEB
34	4	KER	1			0	0	0	1	Oor	1			8	Hafner	Ha	Duitsland	Ged			Kop		Worsttoortje	Tafelgerei	1600	1700	NTA	NTB

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
39	1	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			37	Steen	S2	Raeren	Ged	Zoutglazuur	Kobalt, reliëfversiering: panelen met wafel en bloemstempels	Kan	S2-kan-55	Ribbel op buik	Tafelgerei	1582	1650	NTA	NTA
40	1	KER	1	A/C	138	0	2	0	0		1			38	Steen	S2	Siegburg	Ged	Zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1575	1625	NTA	NTA
42	1	KER	1	A/C	138	0	3	0	0		3			103	Steen	S2	Rijnland	Ged	Engobe, zoutglazuur	Radstempel	Kan		Staart aan oor	Tafelgerei	1500	1600	NTA	NTA
42	2	KER	1	A/C	138	2	0	0	0		1	25	10	46	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zoutglazuur	1x radstempel direct op wand	Kan		Kraagrand	opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
42	3	KER	1	A/C	138	0	12	0	0		12			368	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan			Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
42	4	KER	1	A/C	138	1	0	1	0		1			58	Steen	S1	Siegburg	Ged	Rode blos, zoutblazuur		Kan		Brede geknepen standing	Tafelgerei	1400	1500	LMEB	LMEB
42	5	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			26	Wit	W	Limburg	Ged	Engobe, loodglazuur		Grape			Kookgerei	1300	1600	LMEB	NTA
42	6	KER	1	A/C	138	0	2	0	0		2			48	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom		Standvlak	Kookgerei	1550	1650	NTA	NTA
42	7	KER	1	A/C	138	0	0	1	0		1			32	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Grape		Pot	Kookgerei	1500	1600	LMEB	NTA
42	8	KER	1	A/C	138	0	2	0	0		1			20	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur	Reliëf cirkelvormige band	Kacheltegel?			Verwarming	1400	1600	LMEB	NTA
43	1	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			25	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur	Reliëf	Kacheltegel?			Verwarming	1400	1600	LMEB	NTA
43	2	KER	1	A/C	138	1	0	0	0		1	15	16	30	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Grape		Kraagrand met dekselgleuf	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
43	3	KER	1	A/C	138	1	0	1	0		2	10	15	75	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom		Kraagrand, schenklip, standvoet	Tafelgerei	1500	1600	NTA	NTA
43	4	KER	1	A/C	138	0	4	0	0		4			83	Rood	R		Ged	Loodglazuur					Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA
43	5	KER	1	A/C	138	1	0	0	0		1	10	22	39	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom?		Verdikte afgeronde rand	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
43	6	KER	1	A/C	138	2	3	1	0		2	20	21	108	Wit	W	Limburg	Ged	Engobe, loodglazuur		Grape		Kraagrand met dekselgleuf	Kookgerei	1300	1600	LMEB	NTA
43	7	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			7	Proto	S5		Ged	Engobe		Kan			Tafelgerei	1225	1300	LMEA	LMEB
43	8	KER	1	A/C	138	1	0	0	0		1	15	7	5	Steen	S1	Siegburg	Ged			Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
43	9	KER	1	A/C	138	3	0	0	0		2	30	8	34	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan	S2-kan-77	Ribbel op rechte hals	Tafelgerei	1300	1400	LMEB	LMEB
43	10	KER	1	A/C	138	0	5	0	0		5			78	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1300	1600	LMEB	NTA
43	11	KER	1	A/C	138	0	13	0	1	Oor	14			208	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur					Opslag	1300	1600	NTA	NTA

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
43	12	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			60	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom?			Kookgerei	1500	1600	NTA	NTB
43	13	KER	1	A/C	138	0	1	0	0		1			7	Steen	S2	Westerwald	Ged	Zoutglazuur	Kobalt, reliëf verticale groeven	Kan			Tafelgerei	1600	1700	NTA	NTB
44	1	KER	1	A/C	138	1	0	0	0		2	10	24	76	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Grape		Ribbel op randaanzet, zoals (w-gra-20), hoekige rand met dekselgeul, lintoer	Kookgerei	1600?	1700?	NTA	NTB
44	2	KER	1	A/C	138	0	0	1	0		1			34	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde) bruin gevlekt		Grape		Vlakke bodem	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
44	3	KER	1	A/C	138	1	0	0	0		1	5	-	23	Wit	W	Maasland?	Ged	Loodglazuur binnenzijde		Kom			Kookgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
44	4	KER	1	A/C	138	0	0	1	0		1			92	Wit	W?		Ged	Loodglazuur buitenzijde		Spaarpot?		Standvoet, mogelijk spaarpot	Spelen	1500?	1700?	NTA	NTB
44	5	KER	1	A/C	138	1	1	0	0		2	10	20	42	Rood	R		Ged	Spaarzaam loodglazuur		Grape		Uitstaande rand	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
44	6	KER	1	A/C	138	0	0	1	0		1			186	Steen	S2	Rijnland	Ged	Zoutglazuur		Kan		Standvoet	Tafelgerei	1500	1700	NTA	NTB
44	7	KER	1	A/C	138	1	1	0	0		1	20	20	88	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur	Medaillon op schouder	Voorraadpot		Naar buiten geknikte rand	Opslag	1600	1700	NTA	NTB
44	8	KER	1	A/C	138	0	2	0	0		1			28	Steen	S1	Siegburg	Ged	Zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1350	1500	LMEB	LMEB
44	9	KER	1	A/C	138	0	19	0	0		19			219	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1300	1600	LMEB	NTA
44	10	KER	1	A/C	138	1	2	0	0		3	15	11	130	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zoutglazuur	Radstempel direct op wand	Kan		Kraagrand	Opslag	1375	1500	LMEB	LMEB
44	11	KER	1	A/C	138	0	8	0	0		8			394	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan/voorraadpot			Opslag	1300	1600	LMEB	NTA
45	1	KER	1	A/C	138	0	0	1	0		1			411	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Voorraadpot		'dubbele' standring met punten	Opslag	1700	1800	NTB	NTC
46	1	KER	1	E	138	0	1	0	0		1			32	Rood	R		Ged	Loodglazuur binnenzijde					Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA
46	2	KER	1	E	138	0	2	0	0		2			31	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe					Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
46	3	KER	1	E	138	1	6	1	0		4	20	8	78	Steen	S2	Rijnland	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
46	4	KER	1	E	138	0	10	0	2	Oor	4			348	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan / voorraadpot		Bandoor	Opslag	1300	1600	LMEB	NTA

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
48	1	KER	1	A	137	0	2	0	0		1			215	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1400	1600	LMEB	NTA
62	1	KER	1			0	0	1	0		1			347	Proto	S5		Ged	Engobe		Kan		Geknepen standring van een grote kan	Opslag	1400	1800	LMEB	NTB
62	2	KER	1			0	2	1	1	Oor	3			273	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan / voorraadpot		Geknepen standring, bandoor	Opslag	1225	1300	LMEA	LMEB
62	3	KER	1			2	0	0	0		2	20	35	122	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom		Verdikte afgeplatte rand	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
62	4	KER	1			0	0	0	1	Oor	1			69	Wit	W	Duits?	Ged	Loodglazuur (bruin gevlekt)		Grape?		Worstoor	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
63	1	KER	1			1	1	0	0		2	10	20	53	Wit	W	Limburgs	Ged	Engobe, loodglazuur		Grape		Kraagrand	Kookgerei	1350	1550	LMEB	NTA
63	2	KER	1			0	2	0	0		1			31	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Kom?			Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
63	3	KER	1			1	0	0	0		1			58	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Pot?		Kraagrand	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
63	4	KER	1			1	0	0	0		1	15	16	32	Rood	R		Ged	Loodglazuur (binnenzijde)		Pot?		Korte uitgebogen rand	Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA
63	5	KER	1			0	1	0	1	Oor	2			50	Steen	Sr	Langerwehe 2	Ged	Engobe		Kan		Bandoor	Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
63	6	KER	1			0	1	0	0		1			15	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1300	1600	LMEB	NTA
63	7	KER	1			0	1	2	0		2			95	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zoutglazuur	Kobalt en paars, ingekraste versiering	Kan / pot		Standvoet	Onbekend	1600	1800	NTA	NTB
64	1	KER	1			0	2	0	1	Oor	3			27	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Zoutglazuur		Kan		Bandoor	Tafelgerei	1400	1600	LMEB	NTA
64	2	KER	1			1	0	0	0		1	5	-	92	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Kraagrand, bandoor	Opslag	1400	1600	LMEB	NTA
64	3	KER	1			0	1	0	0		1			13	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe		Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
64	4	KER	1			0	0	1	0		1			15	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur (binnenzijde), bruin gespikkeld		Grape	Poot		Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
64	5	KER	1			0	1	0	0		1			10	Wit	W		Ged	Loodglazuur binnenzijde				Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA	
64	6	KER	1			1	1	0	0		1	15	34	121	Rood	r		Ged	Loodglazuur binnenzijde		Kom	Verdikte omgeslagen afgeplatte rand	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA	

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
64	7	KER	1			0	1	0	0		1			12	Rood	R		Geb	Loodglazuur					Onbekend	1500	1800	NTA	NTB
64	8	KER	1			1	0	0	0		1	5	-	18	Rood	R		Ged	Loodglazuur binnenzijde		Grape / pot	Kraagrand		Onbekend	1400	1600	LMEB	NTA
65	1	KER	1		141	1	0	0	0		1	15	8	13	Steen	S2	Rijnland	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan	Kraagrand		Tafelgerei	1400	1600	LMEB	NTA
68	1	KER	1	C		0	2	0	0		1			83	Steen	S2	Raeren	Ged	Zoutglazuur	Kobalt en reliëfversiering: panelen met wafel en ronde en hartvormige bloemstempels	Kan	Ribbel op buik		Tafelgerei	1582	1650	NTA	NTA
68	2	KER	1	C		0	0	1	0		1			88	Rood	R		Ged	Loodglazuur bovenzijde	Slib met koperhoudend glazuur	Voetschaal	Smalle standvoet		Tafelgerei	1450	1600	LMEB	NTA
68	3	KER	1	C		1	1	0	1	Oor	1	5	-	98	Rood	R		Ged	Loodglazuur, spaarzaam		Grape	Uitstaande rand met dekselgeul en worstoor		Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
68	4	KER	1	C		1	1	0	0		2	5	-	20	Rood	R		Ged	Loodglazuur binnenzijde		Kom	Verdikte afgeronde rand		Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
68	5	KER	1	C		0	1	0	0		1			13	Wit	W	Limburgs	Ged	Engobe, loodglazuur		Grape			Kookgerei	1350	1500	LMEB	NTA
68	6	KER	1	C		0	1	0	0		1			14	Steen	S2		Ged	Engobe		Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
68	7	KER	1	C		1	1	0	0		1	40	7	48	Steen	S2	Raeren?	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan	S2-kan-64?	Cilindrische hals met geribbelde wand	Tafelgerei	1575	1675	NTA	NTB
68	8	KER	1	C		0	3	0	0		3			40	Steen	S2	Rijnland	Ged	Engobe, zourglazuur		Kan			Tafelgerei	1400	1600	LMEB	NTA
68	9	KER	1	C		0	3	0	0		2			65	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1400	1600	LMEB	NTA
69	1	KER	1	C		0	1	0	1	Oor	1			45	Steen	S2	Siegburg	Ged	Zoutglazuur	Kerfsnedeversiering	Kan		Bandoor	Tafelgerei	1575	1625	NTA	NTA
71	1	KER	1	C		0	1	0	0		1			25	Steen	S2	Rijnland	Ged	Engobe, zoutglazuur	Groot medaillon met wapen en tekst	Kan			Tafelgerei	1575	1700	NTA	NTB
73	1	KER	1	C		0	5	0	0		5			53	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
73	2	KER	1	C	138	0	2	0	0		2			23	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe		Kan			Tafelgerei	1300	1500	LMEB	LMEB
73	3	KER	1	C	138	2	4	0	0		2	25	8	73	Steen	S2	Langerwehe	Ged	(engobe), zoutglazuur		Kan	S2-kan-77?	Ribbel op hals	Tafelgerei	1300	1400	LMEB	LMEB
73	4	KER	1	C	138	0	1	1	0		1			86	Steen	S2	Raeren?	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan		Cilindrische geribbelde hals, standvoet	Tafelgerei	1575	1675	NTA	NTB

Vondstnummer	Subnummer	Categorie	Put	Vak	Spoor	R	W	B	O	Fragment	MAE	EVE	Randdiameter	Gewicht	Baksel	Bakselcode	Herkomst	Maakwijze	Afwerking	Versiering	Vorm algemeen	Vorm type	Vorm details	Functie	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode
73	5	KER	1	C	138	1	0	0	0		1	5	15	5	Steen	S1	Siegburg	Ged	Rode blos		Drinkschaaltje	S1-dri-2	Ribbels	Tafelgerei	1350	1525	LMEB	NTA
73	6	KER	1	C	138	0	10	0	0		6			241	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan / voorraadpot			Opslag	1300	1600	LMEB	NTA
73	7	KER	1	C	138	2	1	1	0		1	15	20	123	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Loodglazuur binnenzijde, bruin gespikkeld		Grape		Vlakke bodem op poot, kraagrand	Kookgerei	1500	1600	NTA	NTA
73	8	KER	1	C	138	0	1	0	0		1			14	Hafner	Ha	Duitsland	Ged	Spatten groen glazuur		Kacheltegel?			Verwarming	1400	1600	LMEB	NTA
73	9	KER	1	C	138	0	2	0	0		1			46	Wit	W	Limburgs	Ged	Engobe, loodglazuur		Grape			Kookgerei	1350	1550	LMEB	NTA
73	10	KER	1	C	138	0	3	0	0		3			109	Rood	R		Ged	Loodglazuur (vnl binnenzijde)		Grape		Uitstaande rand	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
73	11	KER	1	C	138	2	1	0	0		2	5	28	125	Rood	R		Ged	Loodglazuur binnenzijde		Kom		Kraagrand	Kookgerei	1400	1600	LMEB	NTA
74	1	KER	1	C		0	0	1	0		1			120	Steen	S2	Westerwald	Ged	Zoutglazuur	Spat kobalt	Kan		Standvlak	Opslag	1600	1700	NTA	NTB
76	1	KER	1	C	138	1	1	0	0		1	10	-	230	Wit	W?		Ged	Loodglazuur binnenzijde, iets groen gevlekt		Grape		Bandoor	Kookgerei	1500	1700	NTA	NTB
79	1	KER	1			1	0	0	0		1	25	6	24	Proto	S5	Langerwehe	Ged	Engobe		Beker	S5-bek-1?	Bolle drinkbeker met kort uitstaand randje	Tafelgerei	1225	1300	LMEA	LMEB
80	1	KER	1			0	2	0	0		1			58	Prehis			Hgv						Onbekend	-800	-13	IJZ	IJZ
81	1	KER	1			0	0	1	0		1			17	Steen	S2	Westerwald	Ged	Zoutglazuur	Kobalt	Kan			Tafelgerei	1600	1800	NTA	NTB
83	1	KER	1	B	114	0	3	0	0		3			10	Steen	S2	Langerwehe	Ged	Engobe, zoutglazuur		Kan			Tafelgerei	1300	1600	LMEB	NTA

Bijlage 6 – Fotolijst

Fotolijst onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen OM 47289

1. Luchtfoto van Montfort, vanuit het westen, met op de voorgrond kasteel Montfort
2. Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit het westen
3. Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit zuidwesten, met op voorgrond de ontgraven kelders
4. Luchtfoto, bovenaanzicht kasteel Montfort, volledig
5. Luchtfoto, bovenaanzicht kasteel Montfort, oostelijke kelders
6. Ontgraven kelders, gezien vanaf de zuidoosthoek van het kasteel
7. Ontgraven kelders, gezien vanaf de noordoosthoek van het kasteel
8. Aanzicht ontgraven muurresten oostelijke kelders vanuit het noorden
9. Aanzicht ontgraven muurresten oostelijke kelders vanuit het zuiden
10. Steekkelder B
11. Steekkelder C
12. Steekkelder D
13. Steekkelder E
14. Steekkelder G
15. Toegangstrap vanuit trappenhal naar kelders oostvleugel (S83)
16. Detailopname natuurstenen traptreden toegangstrap (S83)
17. Steunbeer toegangstrap vanuit trappenhal naar begane grond oostvleugel (S86)
18. Detailopname steunbeer: rechter zijkant later aangebrachte (kaars)nis (S113)
19. Zuidelijke zijwand steekkelder B, hardstenen blokjes onder geboorte gewelf (S125)
20. Zuidelijke zijwand steekkelder C, hardstenen blokjes onder geboorte gewelf (S125)
21. Steunmuur tussen steekkelders B en D, gezien vanuit centrale kelder A
22. Detailopname, balkgat in steunmuur tussen steekkelder B en D (S134 in S102)
23. Steunmuur tussen steekkelders C en E, op achtergrond zuidelijke zijwand steekkelder C (S100)
24. Steunmuur tussen steekkelders D en F (S119)
25. Steunmuur tussen steekkelders E en G, met op achtergrond de binnenpleinmuur (S118)
26. Noordelijke zijwand steekkelder G, met hardstenen blokjes onder geboorte gewelf
27. Zijaanzicht geboorte gewelf noordelijke zijwand steekkelder G (S66)
28. Doorgang in noordelijke dwarsmuur met bakstenen boogjes in mergelwand (S59)
29. Vlak 3 met restanten vleilaag in gedeelte steekkelder B (voorgrond) tot steekkelder C (S104)
30. Brandsporen op vleilaag in steekkelder C, tegen achterwand (S105 t/m S107)
31. Kuiltjes onder verwijderde vleilaag in steekkelder B (S115 en S116)
32. Noordoosthoek steekkelder B: fundering ringmuur steekt door mergelwand (S117)
33. Noordoosthoek steekkelder B: fundering ringmuur steekt door mergelwand, zijaanzicht (S117)
34. Blokvertanding van steunmuur ABD in mergelstenen achterwand, in steekkelder B (S121)
35. Detailopname achterwand steekkelder B
36. Detailopname zuidwesthoek steekkelder C
37. Jaartal (1399 of 1599?) in achterwand steekkelder D (S132)
38. Detailopname noordwesthoek steekkelder C

39. Gewelfaanzet zuidelijk deel van steekkelder C
40. Gedeelte van oostelijke ringmuur, met uitbraaksporen mergelstenen schil (S95 en S96)
41. Zijaanzicht (vanuit noorden) van natuurstenen ringmuur en mergel binnenwand
42. Detailopname naad tussen natuurstenen ringmuur en mergelstenen binnenwand
43. Gewelfaanzet zuidelijk deel van steekkelder E (S76) met blokvertanding (S121) en mergelresten (S73) binnenpleinmuur (S34)
44. Detailopname gewelfaanzet zuidelijk deel steekkelder E (S72): restant uitgebroken mergel (S73)
45. Gewelfaanzet noordelijk deel steekkelder E (S71)
46. Detailopname gewelfaanzet noordelijk deel steekkelder E (S72): restant uitgebroken mergel (S73)
47. Detail op gewelfaanzet zuidelijk deel steekkelder G (S67), deel zwikvulling of dagkant stal (S68)
48. Deuropening, toegang tot kelders vanuit trappenhal bij zuidoosttoren
49. Detailopname deuropening: restant duim van verdwenen kelderdeur (S84)
50. Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder I (S21)
51. Detailopname omgetrokken steunmuur begane grond met mergelplak onderkant, steekkelder I (S121)
52. Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (S57)
53. Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (S57)
54. Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (S57)
55. Detailopname oostelijke ringmuur, natuursteen achter weggebroken mergelwand (S37 in S95)
56. Restant opgaand muurwerk begane grond ter hoogte van steekkelder C, binnenpleinzijde met rechts een onbekende ronding
57. Restant weggebroken mergel (S73) ten westen opgaand muurwerk begane grond bij steekkelder C
58. Bakstenen steunmuren in zuidelijk deel kelders, gezien vanaf de ringmuur
59. Identieke steunmuur (noordzijde steekkelder M) in gerestaureerd gedeelte
60. Steunmuur zuidzijde steekkelder M (in gerestaureerd Jachtslot), met dichtgezette boog
61. Merkteken in mergel steekkelder M (gerestaureerd gedeelte)
62. Dichtgemetselde boog in gerestaureerd gedeelte
63. Profiel slotpleinwand 002, middendeel
64. Profiel slotpleinwand 002, noorddeel
65. Profiel slotpleinwand 002, zuiddeel
66. Doorkijk vanuit steekkelder B naar steekkelders C (links) en E (rechts)
67. Doorkijk vanuit steekkelder B richting steekkelder E
68. Doorkijk vanuit steekkelder E naar steekkelder B
69. Zicht op steekkelders B en C vanaf oostmuur, met zichtbaar bovenzijde gewelven
70. Zicht op steekkelder E vanaf de oostmuur, met zichtbaar steunmuren begane grond
71. Bovenaanzicht steekkelder F, met links het nog aanwezige deel van de mergelstenen schil
72. Nagenoeg compleet teruggevonden fles, waarschijnlijk eind 18e eeuw (V1)
73. Fragmenten van bolle kan met bladvormige panelen en bloemenstempels, circa 1600 (V3)
74. Fragment van een grote voorraadpot, circa 1600-1750 (V17)

75. Dakleien met spijkergaten
76. Fragment van een kacheltegel (V34)
77. Fragmenten van vloertegels (V10 en V59)
78. Fragmenten van vloertegels
79. Fragmenten van kleipijpen (V30)
80. Botvondsten (slachtafval) uit steekkelder E (V57)
81. Fragment van een kan of bokaal met afbeelding van leeuw, vermoedelijk als wapenhouder, eind 16e eeuw (V24)
82. Schelp (V72)
83. Glasfragment (V82)
84. Botfragment van een haan (V54)
85. Nederrijns bord met slibversiering (geel en groen), bestaand uit concentrische cirkels met een golflijn op de vlag en een floraal motief op de spiegel (V13)
86. Kaakbotten van varkens

Foto: 1

Omschrijving:

Luchtfoto van Montfort, vanuit het westen, met op de voorgrond kasteel Montfort.
(fotograaf S. Gerhards, 29 augustus 2012)

Foto: 2

Omschrijving:
Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit het westen
(fotograaf S. Gerhards, 29 augustus 2012)

Foto: 3

Omschrijving:

Luchtfoto van kasteel Montfort vanuit zuidwesten, met op voorgrond de ontgraven kelders (fotograaf S. Gerhards, 29 augustus 2012)

Foto: 4

Omschrijving:

Luchtfoto, bovenaanzicht kasteel Montfort (volledig)
(fotograaf S. Gerhards, 29 augustus 2012)

Foto: 5

Omschrijving:

Luchtfoto, bovenaanzicht kasteel Montfort, oostelijke kelders
(fotograaf S. Gerhards, 29 augustus 2012)

Foto: 6

Omschrijving:

Ontgraven kelders, gezien vanaf de zuidoosthoek van het kasteel
(fotograaf R. Sijnders, 20 april 2011)

Foto: 7

Omschrijving:

Ontgraven kelders, gezien vanaf de noordoosthoek van het kasteel
(fotograaf R. Sniijders, 20 april 2011)

Foto: 8

Omschrijving:

Aanzicht ontgraven muurresten oostelijke kelders vanuit het noorden
(fotograaf R. Snijders, 20 april 2011)

Foto: 9

Omschrijving:

Aanzicht ontgraven muurresten oostelijke kelders vanuit het zuiden
(fotograaf R. Snijders, 20 april 2011)

Foto: 10

Omschrijving:
Steekkelder B
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 11

Omschrijving:
Steekkelder C
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 12

Omschrijving:
Steekkelder D
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 13

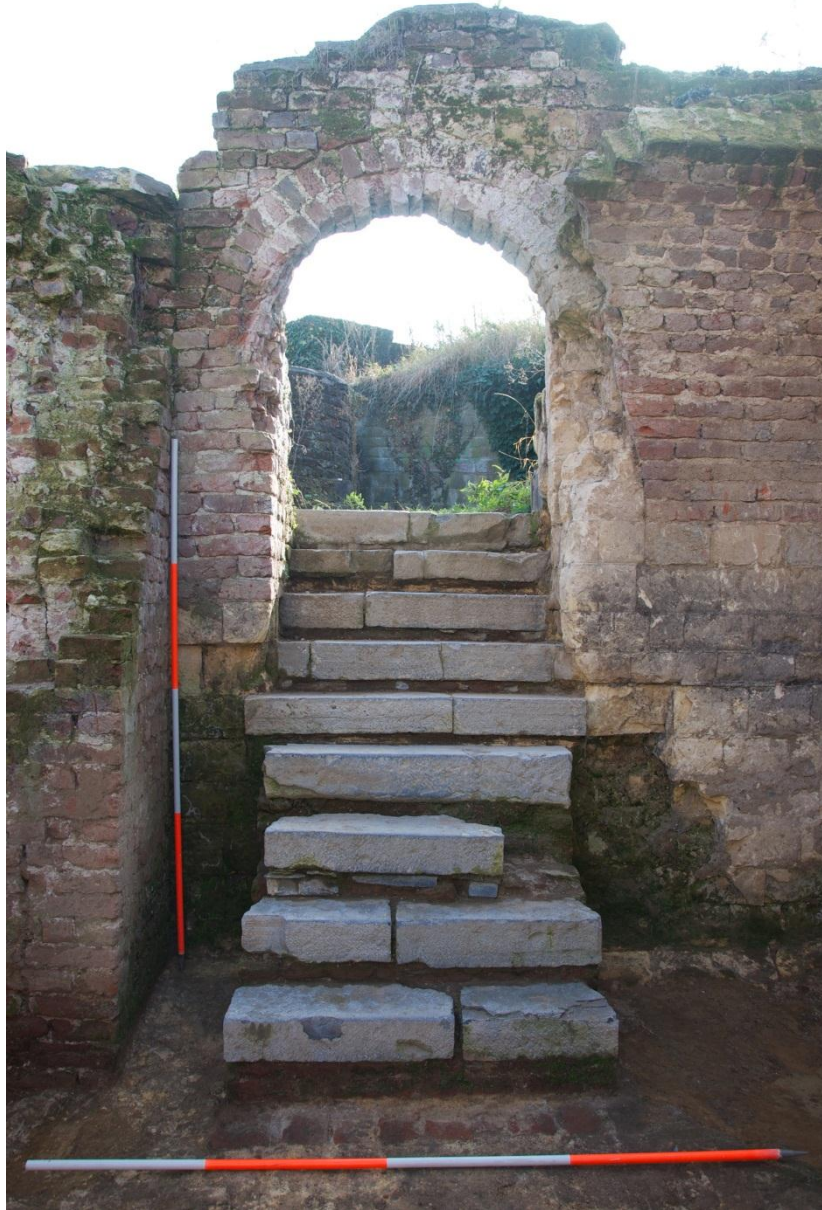
Omschrijving:
Steekkelder E
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 14

Omschrijving:
Steekkelder G
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 15

Omschrijving:
Toegangstrap vanuit trappenhal naar kelders oostvleugel
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 16

Omschrijving:

Detailopname traptreden toegangstrap
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

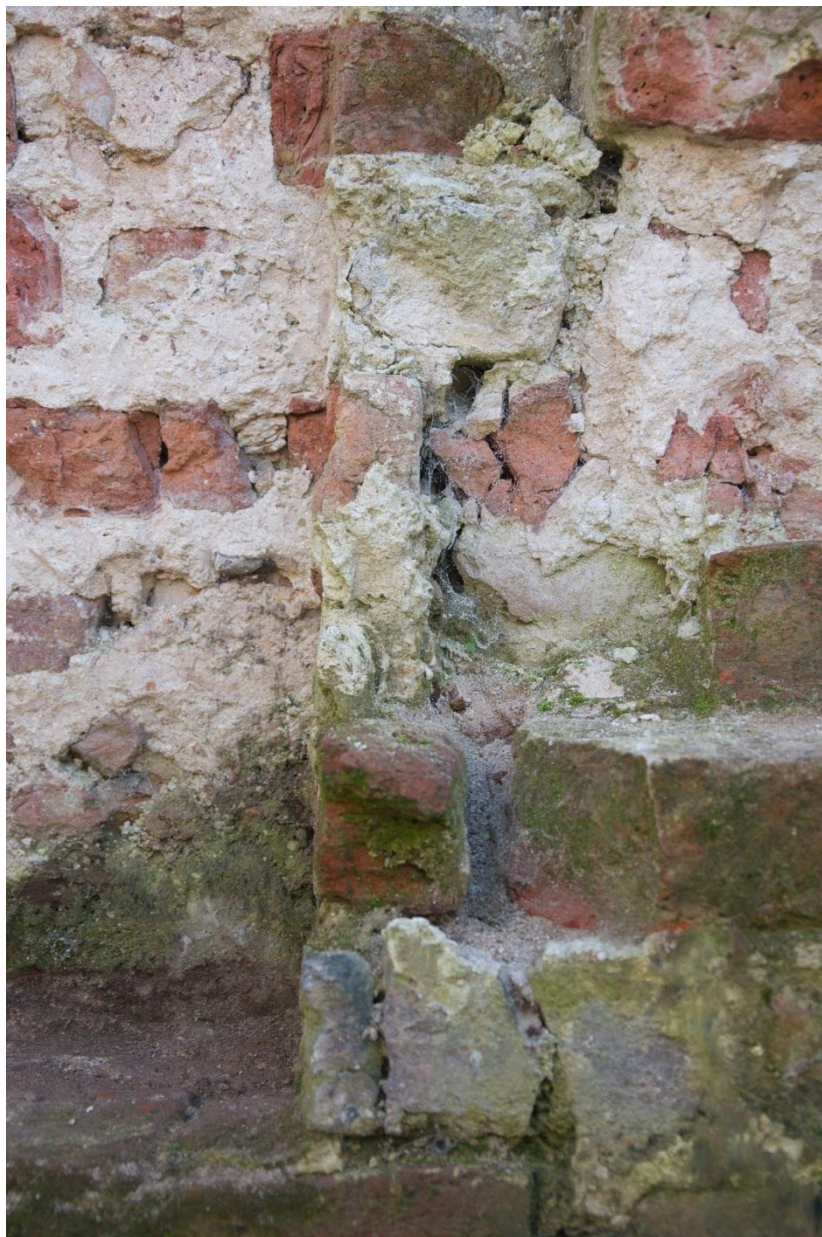
Foto: 17

Omschrijving:

Steunbeer toegangstrap vanuit trappenhal naar begane grond oostvleugel
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 18

Omschrijving:

Detailopname steunbeer: rechter zijkant later aangebrachte (kaars)nis
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 19

Omschrijving:

Zuidelijke zijwand steekkelder B, hardstenen blokjes onder geboorte gewelf
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 20

Omschrijving:

Zuidelijke zijwand steekkelder C, hardstenen blokjes onder geboorte gewelf
(fotograaf F. Coenen, 15 maart 2011)

Foto: 21

Omschrijving:

Steunmuur tussen steekkelders B en D, gezien vanuit centrale kelder A
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 22

Omschrijving:

Detailopname, balkgat in steenmuur tussen steekkelder B en D
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 23

Omschrijving:

Steunmuur tussen steekkelder C en E, op achtergrond zuidelijke zijwand steekkelder C (fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

Foto: 24

Omschrijving:
Steunmuur tussen steekkelder D en F
(fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

Foto: 25

Omschrijving:

Steunmuur tussen steekkelder E en G, met op achtergrond de binnenpleinmuur (fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

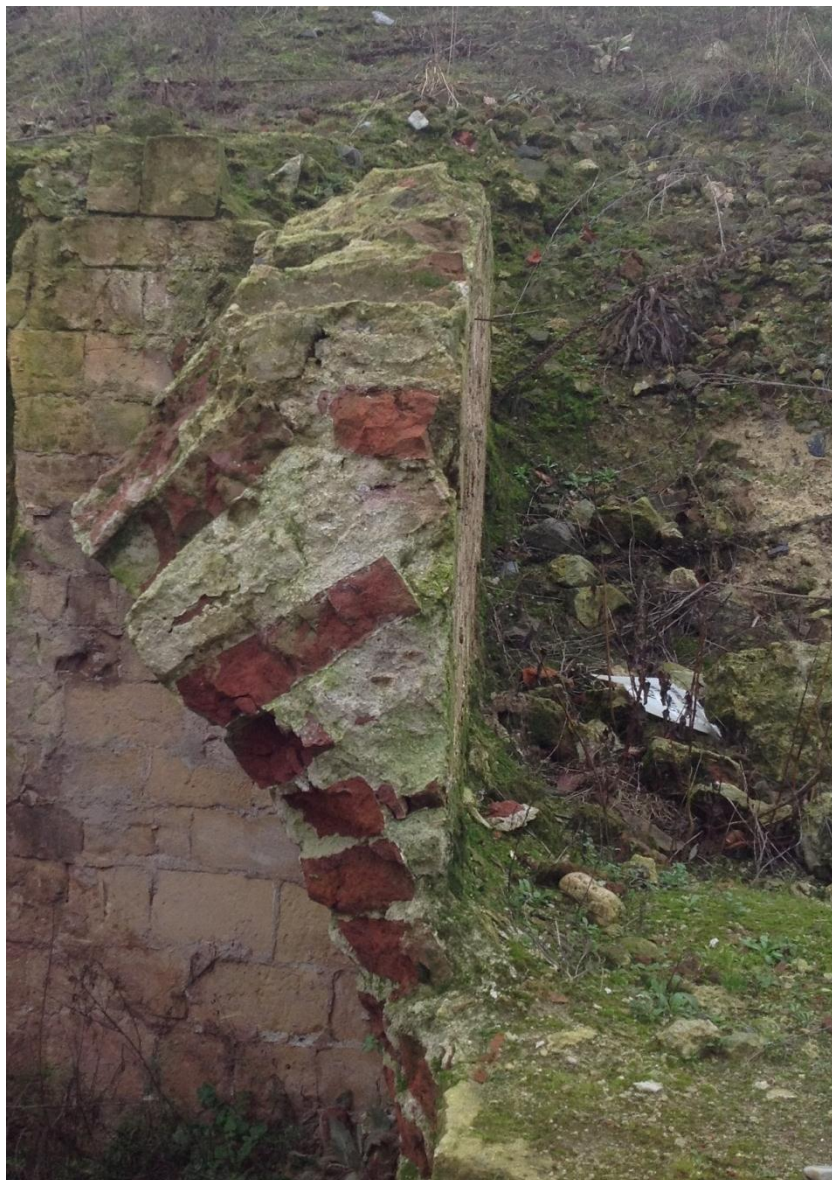
Foto: 26

Omschrijving:

Noordelijke zijwand steekkelder G, met hardstenen blokjes onder geboorte gewelf
(fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

Foto: 27

Omschrijving:

Zijaanzicht geboorte gewelf noordelijke zijwand steekkelder G
(fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

Foto: 28

Omschrijving:

Deuropening in noordelijke dwarsmuur met bakstenen boogjes in mergelwand
(fotograaf F. Coenen, 20 november 2012)

Foto: 29

Omschrijving:

Restanten vleilaag in gedeelte steekkelder B (voorgond) tot steekkelder C (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 30

Omschrijving:

Brandsporen op vleilaag in steekkelder C, tegen achterwand
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 31

Omschrijving:

Brandsporen in vleilaag in steekkelder B
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 32

Omschrijving:

Noordoosthoek steekkelder B: fundering ringmuur steekt door mergelwand
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 33

Omschrijving:

Noordoosthoek steekkelder B: fundering ringmuur steekt door mergelwand, zijaanzicht (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 34

Omschrijving:

Blokvertanding van steunmuur ABD in mergelstenen achterwand, in steekkelder B (fotograaf F. Coenen, 20 juni 2011)

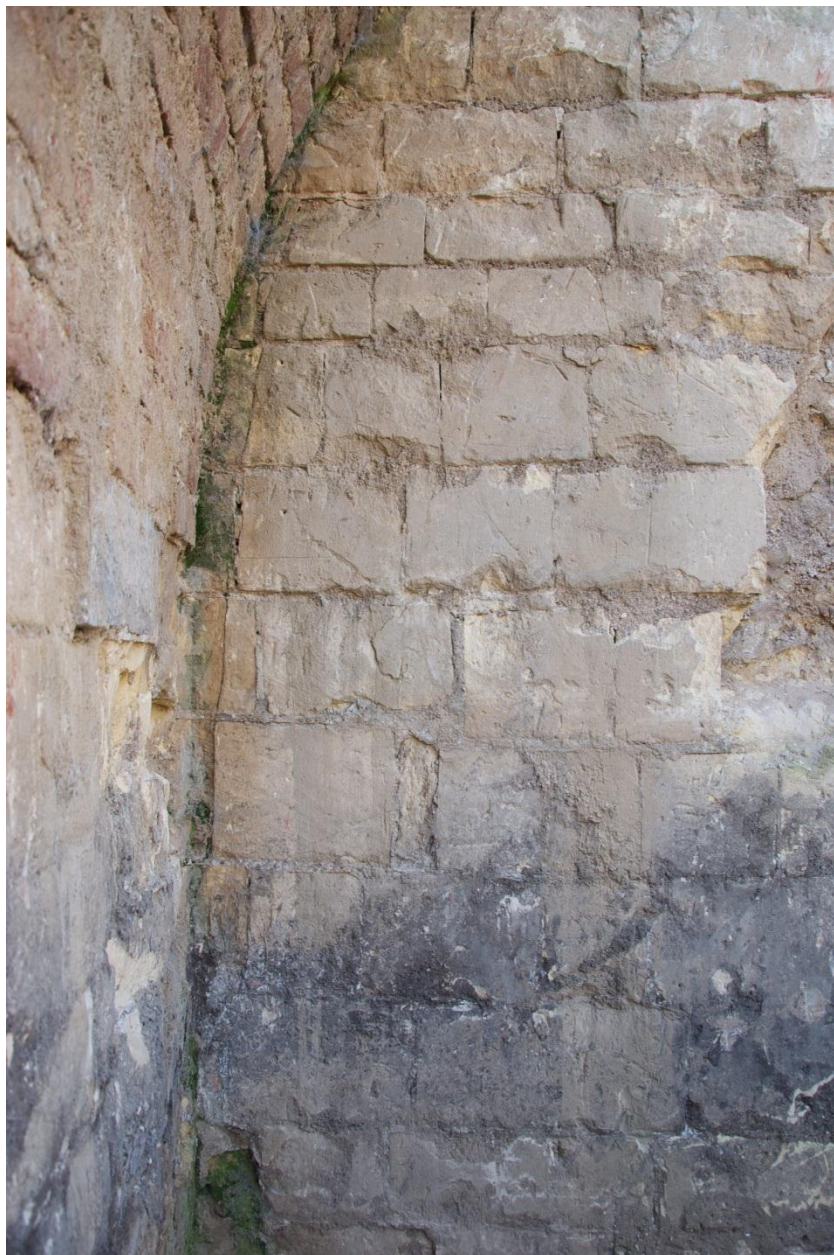
Foto: 35

Omschrijving:
Detailopname achterwand steekkelder B
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 36

Omschrijving:

Detailopname zuidwesthoek steekkelder C
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

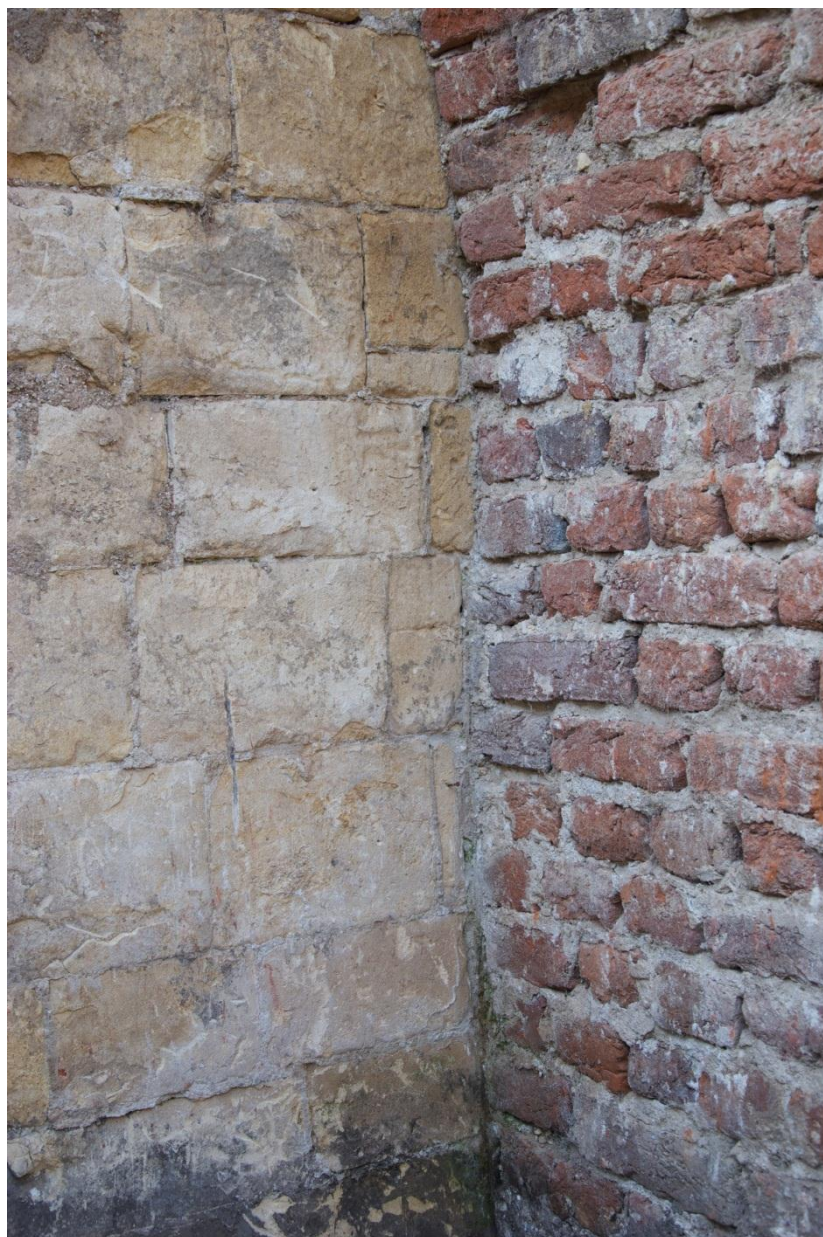
Foto: 37

Omschrijving:

Jaartal (1399 of 1599?) in achterwand steekkelder D
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 38

Omschrijving:
Detailopname noordwesthoek steekkelder C
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

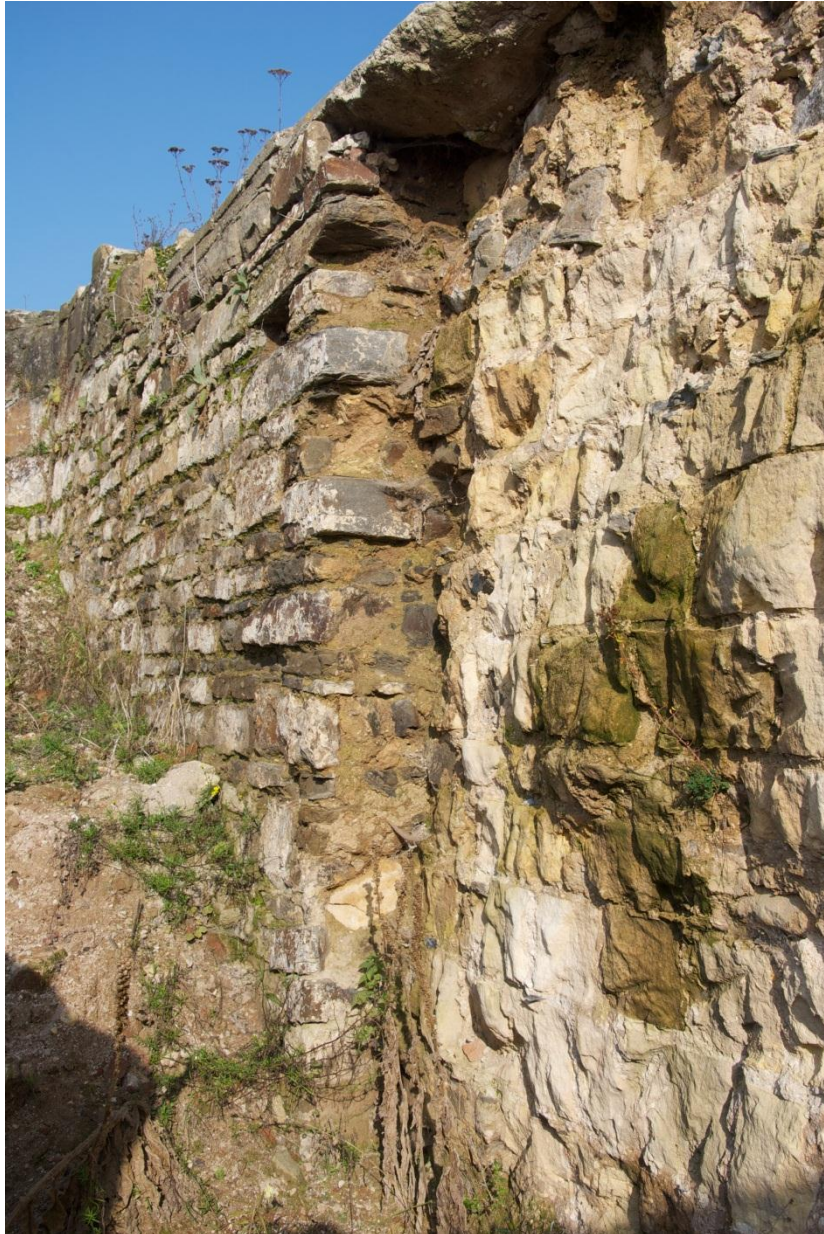
Foto: 39

Omschrijving:

Gewelfaanzet zuidelijk deel van steekkelder C
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 40

Omschrijving:

Gedeelte van oostelijke ringmuur, met uitbraaksporen mergelstenen schil
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 41

Omschrijving:

Zijaanzicht (vanuit noorden) van natuurstenen ringmuur en mergel binnenwand (fotograaf F. Coenen, 15 maart 2011)

Foto: 42

Omschrijving:

Detailopname naad tussen natuurstenen ringmuur en mergelstenen binnenwand
(fotograaf F. Coenen, 15 maart 2011)

Foto: 43

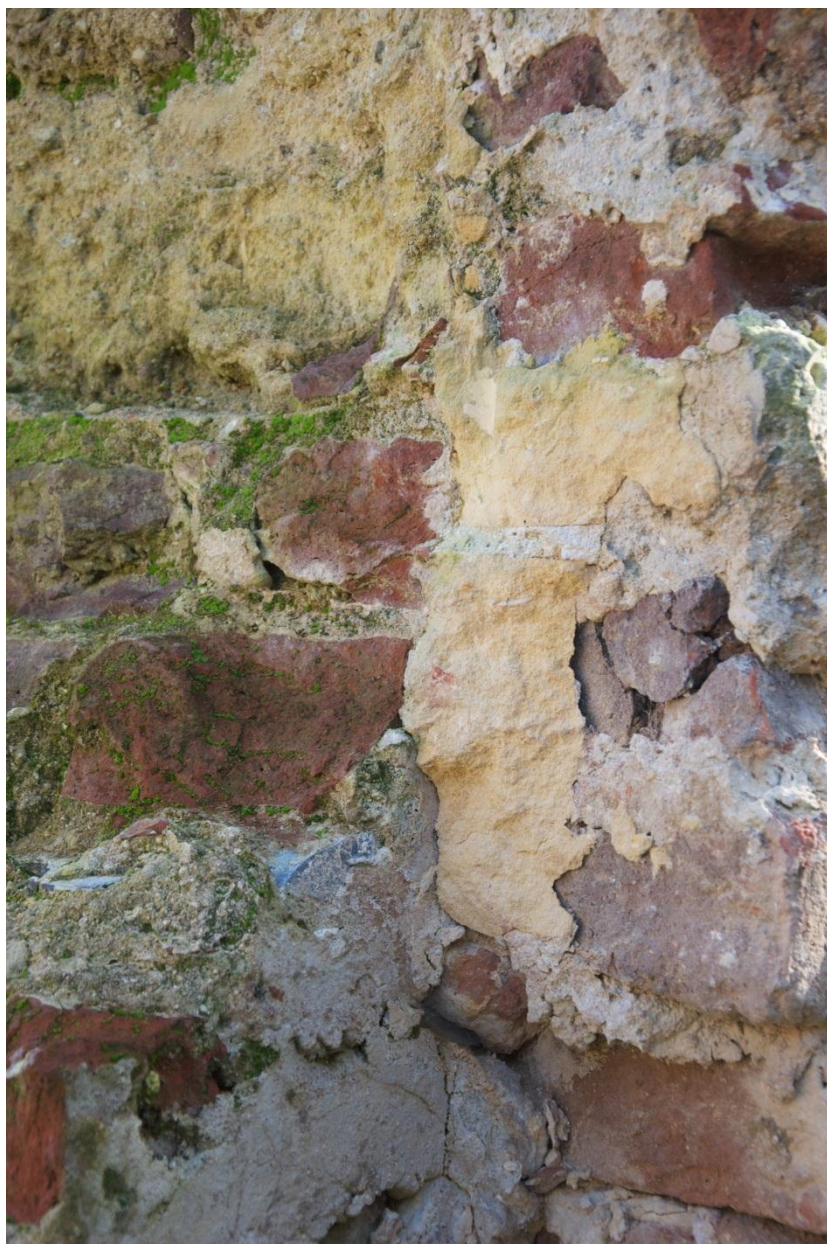

Omschrijving:

Gewelfaanzet zuidelijk deel van steekkelder E
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 44

Omschrijving:

Detailopname gewelfaanzet zuidelijk deel steekkelder E: restant mergel
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 45

Omschrijving:

Gewelfaanzet noordelijk deel steekkelder E
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 46

Omschrijving:

Detailopname gewelfaanzet noordelijk deel steekkelder E: restant uitgebroken mergel (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 47

Omschrijving:

Detailopname van gewelfaanzet zuidelijk deel steekkelder G, tegen binnenpleinmuur (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 48

Omschrijving:

Deuropening, toegang tot kelders vanuit trappenhal bij zuidoosttoren
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 49

Omschrijving:

Detailopname deuropening: restant duim van verdwenen kelderdeur
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 50

Omschrijving:

Omgetrokken steenmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder I (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 51

Omschrijving:

Detailopname omgetrokken steunmuur begane grond, steekkelder I
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 52

Omschrijving:

Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 53

Omschrijving:

Omgetrokken steenmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 54

Omschrijving:

Omgetrokken steunmuur begane grond oostvleugel, bovenop steekkelder H (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 55

Omschrijving:

Detailopname oostelijke ringmuur, natuursteen achter weggebroken mergelwand
(fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 56

Omschrijving:

Restant opgaand muurwerk begane grond ter hoogte van steekkelder C, binnenpleinzijde (fotograaf F. Coenen, 21 november 2012)

Foto: 57

Omschrijving:

Restant weggebroken mergel op opgaand muurwerk begane grond bij steekkelder C (fotograaf R. Snijders, 10 oktober 2012)

Foto: 58

Omschrijving:

Bakstenen steunmuren in zuidelijk deel kelders, gezien vanaf de ringmuur
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 59

Omschrijving:

Identieke steunmuur (noordzijde steekkelder M) in gerestaureerd gedeelte (fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 60

Omschrijving:

Steunmuur zuidzijde steekkelder M (in gerestaureerd Jachtslot), met dichtgezette boog (fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 61

Omschrijving:

Merkteken in mergel steekkelder M (gerestaureerd gedeelte)
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 62

Omschrijving:
Dichtgemetselde boog in gerestaureerd gedeelte
(fotograaf F. Coenen, 17 mei 2011)

Foto: 63

Omschrijving:
Profiel slotpleinwand 01
(fotograaf R. Snijders, 16 december 2011)

Foto: 64

Omschrijving:
Profiel slotpleinwand 02
(fotograaf R. Snijders, 16 december 2011)

Foto: 65

Omschrijving:
Profiel slotpleinwand 03
(fotograaf R. Snijders, 16 december 2011)

Foto: 66

Omschrijving:

Doorkijk vanuit steekkelder B naar steekkelders C (links) en E (rechts)
(fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

Foto: 67

Omschrijving:

Doorkijk vanuit steekkelder B richting steekkelder E.
(fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

Foto: 68

Omschrijving:

Doorkijk vanuit steekkelder E naar steekkelder B.
(fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

Foto: 69

Omschrijving:

Zicht op steekkelders B en C vanaf de oostmuur, met duidelijk zichtbaar de bovenzijde van de gewelven (en daarmee indicatie voor het begane grondniveau)
(fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

Foto: 70

Omschrijving:

Zicht op steekkelder E vanaf de oostmuur, met duidelijk zichtbaar de restanten van de steunmuren van de begane grond en op de achtergrond een muurrest aan slotpleinzijde. (fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

Foto: 71

Omschrijving:

Bovenaanzicht steekkelder F, met links het nog aanwezige deel van de mergelstenen schil en rechts de bovenzijde van steunmuur A-F-H.
(fotograaf T. Dorrepaal, 2 april 2011)

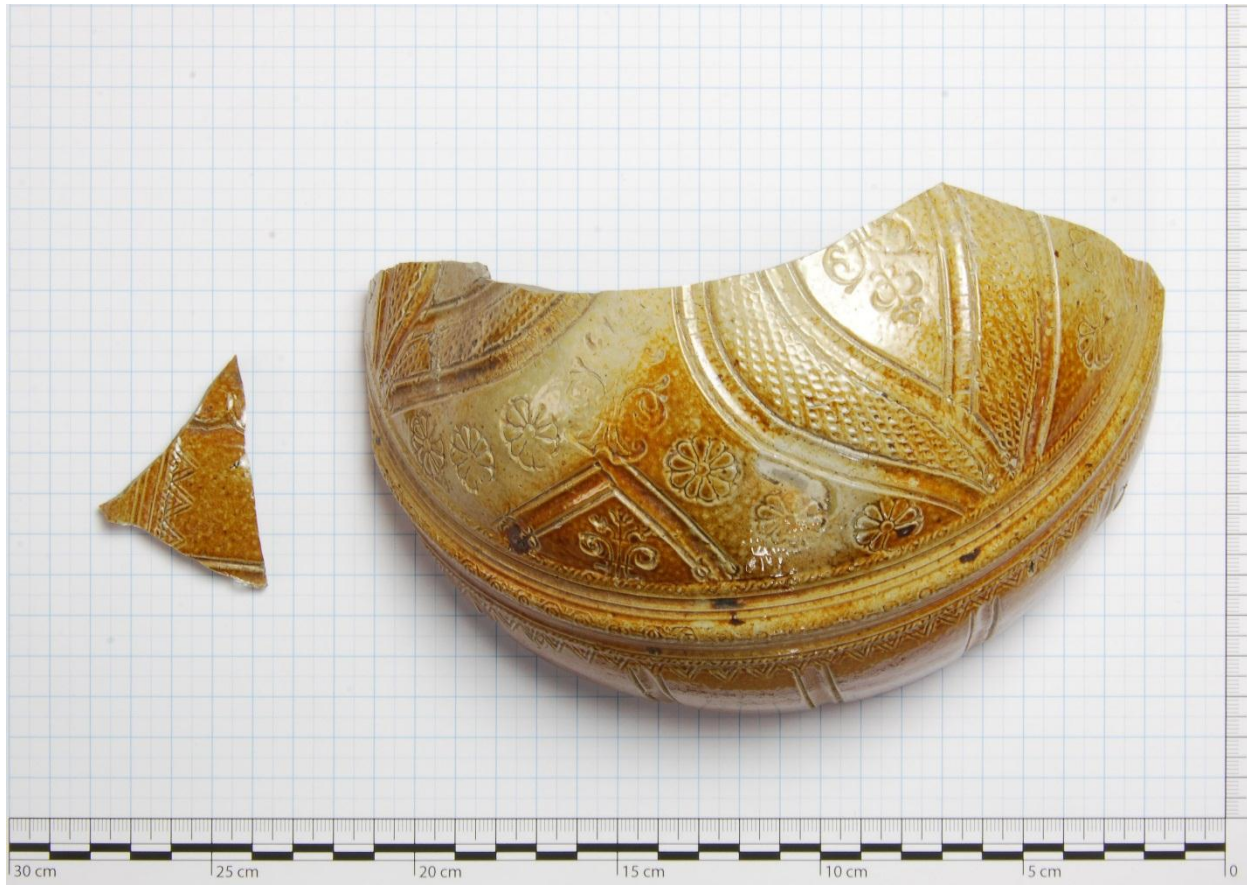
Foto: 72

Omschrijving:

Een nagenoeg compleet teruggevonden fles, waarschijnlijk eind 18^e eeuw (V1)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 73

Omschrijving:

Fragmenten van bolle kan met bladvormige panelen en bloemenstempels, circa 1600 (V3)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 74

Omschrijving:

Fragment van een grote voorraadpot, circa 1600-1750 (V17)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 75

Omschrijving:
Dakleien met spijkergaten
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 76

Omschrijving:

Fragmenten van een kacheltegel (V34)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

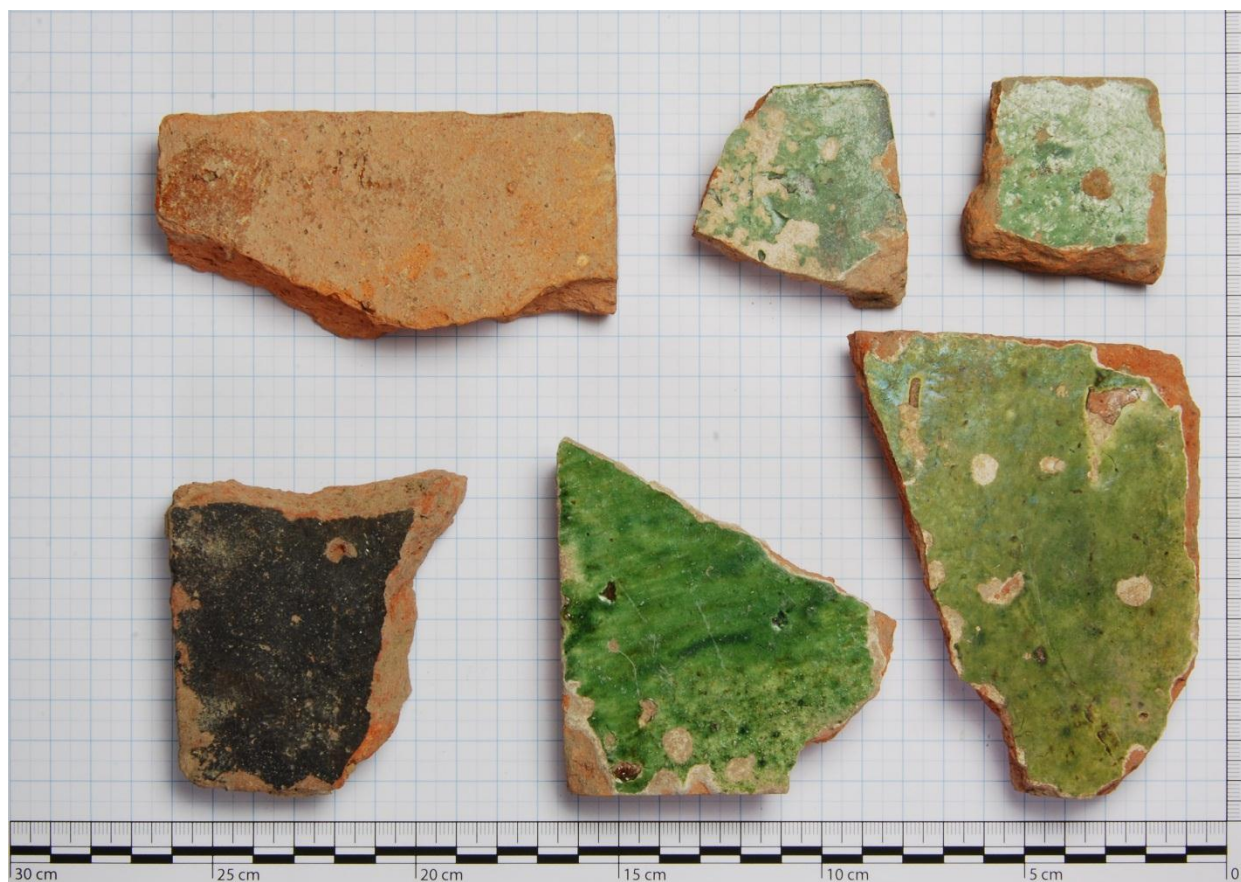
Foto: 77

Omschrijving:

Fragmenten van vloertegels (V10 en V59)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 78

Omschrijving:
Fragmenten van vloertegels
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 79

Omschrijving:

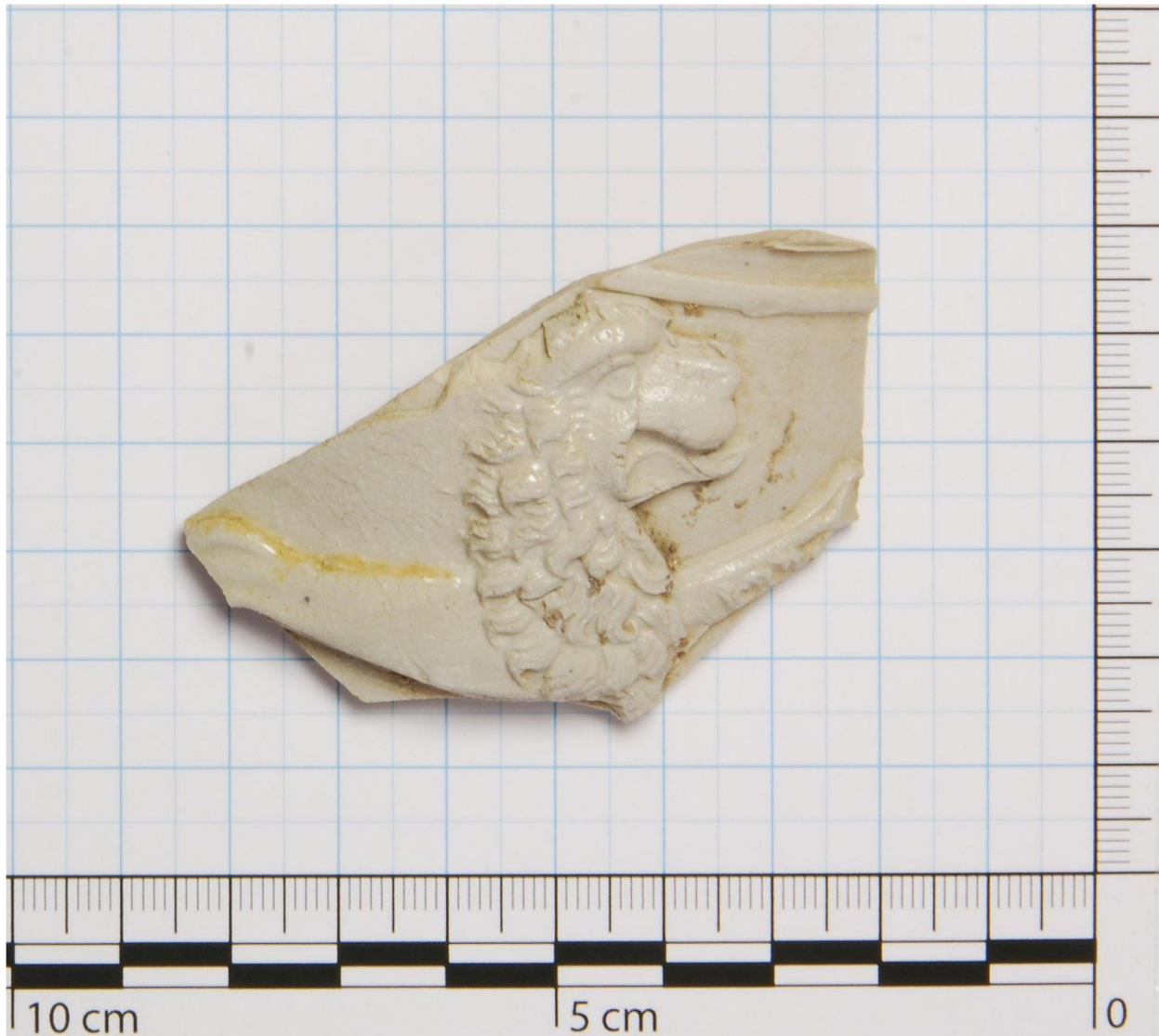
Fragmenten van kleipijpen (V30)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 80

Omschrijving:
Botvondsten (slachtafval) uit steekkelder E (V57)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 81

Omschrijving:

Fragment van een kan of bokaal met afbeelding van leeuw, vermoedelijk als wapenhouder, eind 16^e eeuw (V24)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 82

Omschrijving:

Schelp

(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 83

Omschrijving:

Glasfragment

(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 84

Omschrijving:

Botfragment van een haan (V54)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 85

Omschrijving:

Nederrijns bord met slibversiering (geel en groen), bestaand uit concentrische cirkels met een golflijn op de vlag en een floraal motief op de spiegel (V13)
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Foto: 86

Omschrijving:
Kaakbotten van varkens
(fotograaf R. Snijders, 20-03-2013)

Bijlage 7 – Afkortingen

Afkortingen onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen OM 47289

Overzicht van gebruikte afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
BG	Begane grond
BK	Bovenkant
BL	Blauw
BR	Bruin
BS	Baksteen
BKR	Bouwkeramiek
D/kleur	Donker
DIV	Divers
FE	IJzer
GE	Geel
GEVL	Gevlekt
GLS	Glas
GPS	Global Positioning System
GR	Grijs
H	Humus
HK	Houtskool
HVR	Heemkundevereniging Roerstreek
HMP	Hoofdmeetpunt
K	Kelderniveau
KER	Keramiek
L	Leem
L/kleur	Licht
LMEB	Late Middeleeuwen B, 1250-1500
M	Vondstnummer monster
Me	Mergel
ME	Middeleeuwen
Mo	Mortel
MON	Monster
MXX	Metaal
N	Noord
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NS	Natuursteen
NT	Nieuwe Tijd, 1500-1850
NTA	Nieuwe Tijd A, 1500-1650
NTB	Nieuwe Tijd B, 1650-1850
O	Oost
ODS	Schelp
ODX	Organisch, dierlijk
OK	Onderkant
OR	Oranje
PROF	Profiel
PvE	Programma van Eisen
R	Recent

RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RDK	Rijksdienst Coördinaten
RO	Rood
s	Savel
S	Spoor
SXX	Natuursteen
V	Vondstnummer
VL	Vlak
VI	Verbrande leem
V/VUL	Vulling
W	West
WI	Wit
WP	Werkput
Z	Zand
Z	Zuid
ZW	Zwart

Bijlage 8 – Coördinaten en hoofdmeetpunten

Coördinaten en hoofdmeetpunten onderzoek kasteel Montfort, gemeente Roerdalen OM 47289

Coördinaten

ZW: X=193.791 Y=348.438

ZO: X=193.854 Y=348.438

NO: X=193.854 Y=348.493

NW: X=193.791 Y=348.493

Hoofdmeetpunten

- Hoofdmeetpunt A (Noordbout)
X = 193.841,11
Y = 348.478,06
Z = + 35,91
- Hoofdmeetpunt B (Zuidbout)
X = 193.845,30
Y = 348.445,50
Z = + 34,82
- Hoofdmeetpunt C (Zuidwestbout)
X = 193.840,00
Y = 348.444,00
Z = + 34,67

Bijlage 9 – Monsterlijst

**Monsterlijst¹ onderzoek oostvleugel kasteel Montfort, gemeente Roerdalen
OM 47289**

Vondstnummer	Werkput	Vlak	Profiel	Spoornummer	Laag	Context	Inhoud	Bijzonderheid
47	1	3	004/008	S141	6	AA-VL	MON ALG	Uit looplaag
49	1	3	004/008	S141	6	AA-VL	MON ALG	Uit looplaag
66	1	3	008	S141	6	AA-VL	MON HK	Uit looplaag
85	1	3		S137		BEMON	MON ALG	Uit beerlaag

---

¹ Voorlopig, nog geen disselectie toegepast.

Bijlage 10 – Voorlopige dozenlijst

Voorlopige¹ dozenlijst onderzoek oostvleugel kasteel Montfort, gemeente Roerdalen OM 47289

Bewaarcategorie: groen

Doos 1

- KER: vondstnummers 3 t/m 8, 11 t/m 14, 16 t/m 20

Doos 2

- KER: vondstnummers 21 t/m 24, 27 t/m 32, 34, 39, 40 42 t/m 45

Doos 3

- KER: vondstnummers 46, 48, 62 t/m 65, 68, 69, 71, 73, 74, 76, 79 t/m 81, 83, 84, 87 t/m 90, 92

Doos 4

- BKR: vondstnummers 10, 23, 34, 36, 37, 38, 41, 59, 70, 74, 75, 88, 89

Doos 5

- SXX: vondstnummers 61, 89
- DIV: vondstnummer 84

Doos 6

- ODX: vondstnummers 51 t/m 57

Doos 7

- ODX: vondstnummers 58, 67, 72, 73, 83, 84, 88, 89, 92

Bewaarcategorie: rood

Doos 8

- GLS: vondstnummers 1, 9, 26, 33, 73, 82, 88

Doos 9

- MXX: vondstnummers 2, 15, 16, 25, 35, 50, 60, 77, 78, 86, 91

Doos 10

- MON: vondstnummers 47, 49, 66, 85

---

¹ mogelijk aan te passen i.v.m. dissectie

Bijlage 11 – Plan van aanpak

Plan van aanpak onderzoek oostelijke kelders kasteel Montfort

In het oostelijk deel van kasteel Montfort heeft vroeger een woonvleugel gestaan, de oostvleugel. Onderdelen hiervan komen regelmatig voor in rentmeestersrekeningen. Ook op de schaarse tekeningen en plattegronden van kasteel Montfort is deze zichtbaar. Voor zover bekend is deze rond 1780 afgebroken. Vraag is of dit volledig is gebeurd, of dat delen van het kelderniveau bewaard zijn gebleven. De aanwezigheid van een dichtgemetselde boog in de 'cleyne kelre' van het Jachtslot en een dichtgemetselde deur ('het poortje van Sjors en Sjimmië') nabij de zuid-oosttoren doen dit vermoeden. Ook op de aantekeningen die Hannes Kempkens in de jaren zeventig van de vorige eeuw maakte, laat hij muurresten zien, waaronder aanzetten van gewelven.

Het door de Grontmij uitgevoerde demonstratie-grondradaronderzoek uit 2009 (? checken, of 2010?) heeft op dit punt geen informatie opgeleverd die ons iets kan vertellen over aanwezigheid van muurwerk en een eerste begin van zicht op een hoofdstructuur. Daarom is besloten om enkele proefsleuven aan te leggen, handmatig te graven door onze vrijwilligers en medewerkers Westrom. Belangrijkste vraag is of er in het gebied nog muurresten aanwezig zijn. Daarnaast willen we een oplossing voor vochtproblemen Jachtslot (die zo goed als zeker niet via het dak, maar via de muur aan slotpleinzijde komen) en krijgen we wellicht meer zicht op instabiliteit van de ondergrond (o.a. vanwege verzakking 2008).

Proefsleuven

Voorstel is om twee proefsleuven aan te leggen, haaks op elkaar. De eerste sleuf op de plek waarop we de binnenpleinmuur van de oostvleugel verwachten. We moeten daarbij rekening houden met twee scenario's voor het verloop van deze muur: parallel aan de oostmuur (en dus met een knik in de binnenpleinmuur) of loodrecht tussen de muurresten in de noord-oost- en zuid-oost-hoek van de ruïne. Gedacht wordt aan sleuven van circa 6-7 meter lang en 1 meter diep. Exacte locatie door Teun Dorrepaal bij de start in het terrein te markeren (actie FC: afzetlint).

Als we afgaan op de muurresten van de kelders van de noordvleugel, maar ook het slotplein (algemeen aangenomen dat dit ongeveer het oude begane grond niveau is) dan verwachten we vrij snel onder de graszoden muurresten van het kelderniveau aan te treffen. Bekeken moet wel worden waarom het drempelniveau van met name de dichtgemetselde boog zo veel lager ligt. Zaten er twee kelderniveau's boven elkaar?

Toezicht en documentatie

We zorgen ervoor dat telkens iemand vanuit het stichtingbestuur aanwezig is, voor toezicht, maar ook documentatie van de vondsten. Teun, Leon en Fedor maken hierover onderling afspraken. Verder ook zorgen dat Richard telkens aanwezig is, waardoor praktische zaken snel kunnen worden opgepakt. Bevindingen worden ingetekend, beschreven en gefotografeerd. Indien daartoe aanleiding is, wordt het graven stilgelegd en spreken we 's avonds af voor nader overleg ter plekke.

Grondafvoer

Ná controle van de vrijkomende grond op vondsten zal deze afgevoerd worden in de hoek van de oostvleugel bij het Jachtslot. Hierdoor ontstaat op het benedenterrein minimaal hinder. Aangezien dit handmatig gebeurt, moet gezorgd worden voor een reling, bijvoorbeeld te maken van steigerbuizen die we wellicht bij een plaatselijke aannemer mogen lenen. Goed om eens bij Sjaak Hartjes te informeren, wellicht heeft hij een praktische oplossing.

Veiligheid

Naast genoemde reling is het goed om enkele aanvullende maatregelen en afspraken te maken. Allereerst is dat we de poort gesloten houden, hoe onpraktisch dat ook is. Daarmee voorkomen we spontane bezoekers, terwijl we daarop niet bedacht zijn. Voor het overige volgen we de instructies en normen die de Westrom voor z'n medewerkers hanteert.

Personeelsverblijf

Westrom overweegt om een personeelscontainer te plaatsen. Mocht dat niet zo zijn, dan kan de ploeg de keukenruimte in het Jachtslot gebruiken. We hebben op dit moment toch geen openstelling.

Financiering

Bijdrage 'Vrienden van Kasteel Montfort', die we proberen aan te vullen met donaties. Fedor zorgt voor brieven aan onder meer Rabobank en fondsen die eerder gesteund hebben.

Startdatum

Zo vroeg mogelijk, om alles weer op orde te hebben bij start publieksopenstelling. Nader overleggen met Jos Saes, Westrom.

04-01-2011

Kasteel
Montfort

Bezoekadres

Kasteel Montfort
Huysdijk 4
6065 AX Montfort

www.kasteelmontfort.nl

Correspondentieadres

Stichting Kasteel Montfort
Hoogstraat 4
6065 BC Montfort

info@kasteelmontfort.nl